

CONSELL VALENCIÀ (**Û**) de CULTURA

Consell Valencià de Cultura

Memòria 2003

Índex

1. Presentació del president	1
2. El Consell Valencià de Cultura.....	2
3. Activitat institucional.....	13
4. El Ple	35
5. Les Comissions	42
6. Dictàmens i informes.....	56
7. Publicacions.....	143
8. El CVC en la xarxa.....	149
9. Memòria econòmica i administrativa	153
ANNEX: "Observacions i recomanacions del Consell Valencià de Cultura per a la defensa i la promoció de la llengua i cultura valenciana"	181

Sumari

1. Presentació del president	1
2. El Consell Valencià de Cultura.....	2
2.1. <i>Naturalesa jurídica i funcions.....</i>	2
2.2. <i>Organització i funcionament.....</i>	3
a. Organització	3
b. Funcionament	5
2.3. <i>Composició del Ple i les Comissions.....</i>	7
a. El Ple	7
b. Les comissions permanents	8
c. Les ponències i grups de treball temporals.....	9
2.4. <i>Visió històrica.....</i>	10
3. Activitat institucional.....	13
3.1. <i>Resum anual.....</i>	13
a. Calendari de reunions i assistències	13
b. Dictàmens i informes	14
c. Actes Protocol·laris	15
3.2. <i>Sessions plenàries del Consell a Lliria, Vall d'Uixó i Callosa de Segura .....</i>	22
a. Ple del Consell a Lliria, 31 de març	22
b. Ple del Consell a Vall d'Uixó, 25 de juliol.....	27
c. Ple del Consell a Callosa de Segura, 19 de novembre	28
3.3. <i>Visites i actes protocol·laris.....</i>	31
4. El Ple	35
4.1. <i>Acords del Ple .....</i>	35
4.2. <i>Declaracions institucionals .....</i>	40
5. Les Comissions	42
5.1. <i>Comissió de Govern .....</i>	42
5.2. <i>Comissió de les Arts.....</i>	46
5.3. <i>Comissió de les Ciències.....</i>	50
5.4. <i>Comissió Jurídica i d'Interpretació Reglamentària.....</i>	51
5.5. <i>Comissió de Llegat Històric i Artístic.....</i>	52
5.6. <i>Comissió de Promoció Cultural.....</i>	53
6. Dictàmens i informes.....	56
6.1. <i>Dictamen de la ponència sobre el llibre i la lectura .....</i>	56
6.2. <i>Informes .....</i>	83
a. Informe sobre l'impacte artístic en el paisatge	83
b. Informe sobre els efectes dels terrers a la comarca dels Serrans.....	83
c. Informe sobre la declaració de BIC de la casa de la Serena d'Alfara del Patriarca.....	86
d. Informe sobre la declaració de BIC del Convent de Santa Clara de Xàtiva..	87
e. Informe sobre el Museu de la Impremta i les Arts Gràfiques	88

f. Informe sobre l'impacte de les noves tecnologies en la difusió de la cultura	90
g. Informe sobre l'estat de l'església de Sant Vicent Màrtir de Guadassuar	93
h. Informe sobre el barri de Sant Isidre de València	95
i. Informe sobre l'art rupestre valencià	96
j. Informe sobre la Història de la Ciència	97
k. Informe sobre las barracas valencianas	99
l. Propostes sobre la protecció i foment del patrimoni cultural valencià	101
m. Observacions al projecte d'ampliació i cobriment de l'IVAM	105
n. Informe sobre la declaració de conjunt històric artístic del poble antic de la Vila Joiosa	107
o. Consideracions sobre la situació del patrimoni cultural valencià de titularitat eclesiàstica	107
p. Informe sobre l'església parroquial de Vilafranca	110
q. Informe sobre el problema del hambre	111
r. Informe sobre mobiliario urbano del grupo de trabajo de Impacto artístico en el paisaje	131
s. Informe sobre la declaració de BIC de l'església parroquial de San Lucas Evangelista de Xest	133
t. Informe sobre diverses peticions de l'Associació de Veïns del barri de Patraix de València	134
u. Informe sobre el castell de Portell de Morella	135
v. Informe sobre la declaració de BIC del pantano de Elche	136
x. Informe sobre la declaració de BIC del conjunt històric d'Alzira	137
y. Informe sobre la declaració de BIC del conjunto histórico de Culla	138
7. Publicacions	143
7.1. Publicacions del Consell Valencià de Cultura durant l'any 2003	143
8. El CVC en la xarxa	149
8.1. El lloc web del Consell Valencià de Cultura	149
8.2. Estadístiques d'accés	150
9. Memòria econòmica i administrativa	153
9.1. Informe de gestió del Consell Valencià de Cultura	153
9.2. Instruccions sobre el règim pressupostari, comptable i de la contractació administrativa del CVC	158
9.3. Pressupost de l'exercici 2003	178
9.4. Liquidació i resultat pressupostari de l'exercici 2003	178
ANNEX: "Observacions i recomanacions del Consell Valencià de Cultura per a la defensa i la promoció de la llengua i cultura valenciana"	181

Índex de Taules

TAULA 1: COMPOSICIÓ DEL PLE DEL CONSELL VALENCIÀ DE CULTURA DURANT L'ANY 2003.....	7
TAULA 2: COMPOSICIÓ DE LES COMISSIONS PERMANENTS DEL CONSELL VALENCIÀ DE CULTURA DURANT L'ANY 2003.....	8
TAULA 3: COMPOSICIÓ DE LES PONÈNCIES I GRUPS DE TREBALLS TEMPORALS DEL CVC DURANT L'ANY 2003.....	9
TAULA 4: REUNIONS REALITZADES DURANT L'ANY 2003.....	14
TAULA 5: NOMBRE D'ASSISTÈNCIES A REUNIONS I INDEMNITZACIONS PERCEBUES PER CONSELLER.....	14
TAULA 6: SESSIONS ORDINÀRIES DEL PLE DEL CONSELL FORA DE LA SEUA SEU OFICIAL.....	15
TAULA 7: CALENDARI DE REUNIONS DEL CONSELL VALENCIÀ DE CULTURA DURANT L'ANY 2004	16
TAULA 8: ASSISTÈNCIES MEMBRES CVC AL PLE I LES COMISSIONS PERMANENTS.....	17
TAULA 9: ASSISTÈNCIES MEMBRES CVC COMISSIONS TEMPORALS I ALTRES REUNIONS (I).....	18
TAULA 10: ASSISTÈNCIES MEMBRES CVC COMISSIONS TEMPORALS I ALTRES REUNIONS (I II) ..	19
TAULA 11: DICTÀMENS I INFORMES APROVATS PEL PLE DEL CONSELL VALENCIÀ DE CULTURA DURANT L'ANY 2003.....	20
TAULA 12: ACTES PROTOCOL·LARIS ORGANITZATS PEL CONSELL VALENCIÀ DE CULTURA DURANT L'ANY 2003.....	21
TAULA 13: ESTADÍSTIQUES BÀSIQUES WEB CVC ANY 2003	150
TAULA 14: PRESSUPOST DEFINITIU DEL CVC PER A L'EXERCICI 2003.....	178

Índex de Figures

FIGURA 1: ÒRGANS DE GOVERN DEL CVC	3
FIGURA 2: ÒRGANS INFORMATIUS I DE TREBALL DEL CVC	4
FIGURA 3: FUNCIONAMENT DEL CONSELL VALENCIÀ DE CULTURA	6
FIGURA 4: EVOLUCIÓ DE LES VISITES I LES PÀGINES CONSULTADES EN LA WEB DEL CVC DURANT L'ANY 2003.....	150
FIGURA 5: CONSULTA DE SECCIONS DINS LA WEB DEL CVC DURANT L'ANY 2003, EN %	151

1. Presentació del president

1.1. Presentació del president del CVC, Sr. Santiago Grisolí

Una de les majors conquestes humanes és la invenció de l'ètica, que és la ciència de les corresponsabilitats recíproques dels humans i, en un determinat nivell, de tots els éssers vius. Més encara, com a animals històrics que som, hem convingut a estendre estes corresponsabilitats no solament a tots els contemporanis, sinó també a les generacions futures, hereues dels nostres errors. I finalment, en reciprocitat, també faríem bé d'estendre-les cap arrere, als autors del món que nosaltres vam heretar.

Dic això perquè, si bé la funció del Consell Valencià de Cultura en l'entramat institucional valencià s'exercix a través de molts assumptes de tipus diversos, no tots ells clarament "culturals", com pot veure qui examine la col·lecció de memòries anuals de la institució, pense que podríem resumir-la dient que consistix, sobretot, a vetlar per la qualitat de la consciència de responsabilitat històrica dels nostres conciutadans, començant per la dels seus representants polítics. Per tant, es tracta d'un assumpte d'ètica, que bé pot ser, d'altra banda, aquell nexa d'unió que tant busquem entre les ciències, les arts i les humanitats –un tema sobre el qual també s'ha debatut llargament en este Consell. Precisament una de les primeres actuacions importants d'esta institució va consistir, prompte farà setze anys, a crear l'espai de diàleg en el qual va sorgir aquella primera declaració mundial sobre les repercussions ètiques dels progressos de la ciència coneguda com la Declaració de València sobre el projecte del genoma humà.

Amb això m'agradaria considerar ja presentada la Memòria 2003 del Consell Valencià de Cultura i la relació de treballs en què consistix, tots ells orientats a reforçar en els nostres conciutadans el sentit ètic –de corresponsabilitat– del procés històric del qual tots formem part. Com es tracta d'un esforç continu, esta Memòria 2003 no comença ni conclou res, sinó que s'ha de veure com un moment més de la història de la cultura valenciana. I per això precisament mereix tota la atenció dels destinataris d'este document, a la intel·ligència dels quals deixem el juí sobre el valor dels nostres treballs.

2. El Consell Valencià de Cultura

2.1. Naturalesa jurídica i funcions

2.2. Organització i funcionament

2.3. Composició del Ple i les Comissions

2.4. Visió històrica

2.1. Naturalesa jurídica i funcions

El Consell Valencià de Cultura és una **institució pública** que forma part, tal com diu l'article 25 de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana, de les institucions que integren la Generalitat Valenciana; així, és el màxim **òrgan consultiu i assessor** de les institucions públiques de la Comunitat Valenciana en les matèries específiques referents a la cultura valenciana, concretament, el CVC vetlarà per la **defensa** i la **promoció** dels **valors lingüístics i culturals valencians**.

Està compost per **vint-i-un membres**, elegits per majoria de dos terços de les Corts Valencianes i nomenats pel President de la Generalitat Valenciana entre les persones de prestigi rellevant o de reconegut mèrit intel·lectual dins l'àmbit cultural valencià. El CVC exercix les seues comeses amb **autonomia orgànica i funcional**, d'acord amb la seua naturalesa jurídica, per tal de garantir la seua objectivitat i independència.

Els **principis** que orienten l'activitat del Consell Valencià de Cultura són:

- el respecte dels principis que informen la Constitució i l'Estatut d'Autonomia
- l'objectivitat, la veracitat i la imparcialitat de les seues propostes, d'acord amb criteris científics i històrics
- el respecte a la llibertat d'expressió i de pensament, i a la lliure creativitat cultural
- el respecte del pluralisme cultural i lingüístic de la societat valenciana.

Entre les funcions específiques del CVC, destaquen:

- evacuar els informes o dictàmens i realitzar els estudis que li sol·liciten les institucions públiques de la Comunitat Valenciana
- emetre informe dels avantprojectes normatius que, a causa de la seua rellevància, li siguen sotmesos a consulta
- el Ple del CVC a fi de vetlar per la defensa i la promoció dels valors culturals i lingüístics valencians, podrà elaborar aquells informes o dictàmens que considere escaients.

- proposar al president de la Generalitat la distinció de les persones, entitats o institucions que se n'hagen fet mereixedores pel seu treball o la seua dedicació provada a l'estudi, la defensa o la promoció de la cultura valenciana.
- elaborar i elevar al Consell de la Generalitat Valenciana una Memòria anual en la qual, a més d'exposar les seues activitats durant l'exercici, es recullen les observacions i consells pertinents per a la defensa i la promoció de la llengua i la cultura valencianes, en qualsevol de les seues manifestacions.

Té la seua oficial al *Palau de Forcalló*, al carrer Museu de la ciutat de València, tot i que pot celebrar sessions a qualsevol municipi de la Comunitat Valenciana.

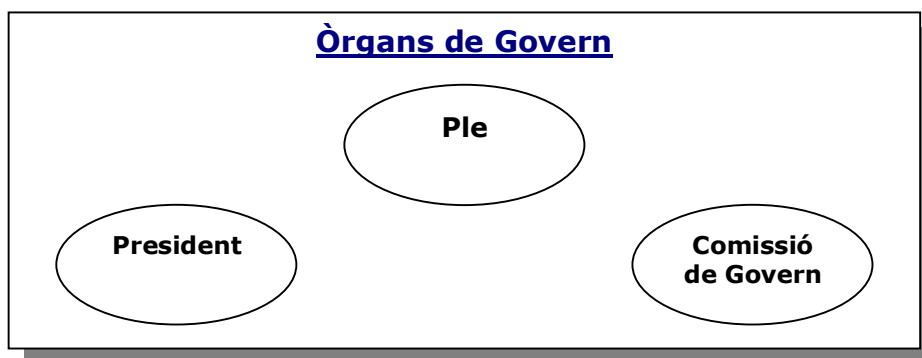
La base legal per a la seua creació, naturalesa i funcionament es troba a les següents disposicions:

- *Llei Orgànica 5/1982, d'1 de juliol, d'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana.*
- *Llei 30/1985, de 30 d'octubre, de la Generalitat Valenciana, del Consell Valencià de Cultura.*
- *Decret 202/1998, de 15 de desembre, del Govern Valencià, pel qual s'aprova el Reglament d'Organització i Funcionament del Consell Valencià de Cultura.*

2.2. Organització i funcionament

a. Organització

El CVC es regix per òrgans col·legiats i unipersonals, els quals s'organitzen com a **òrgans de govern**: el Ple, la Comissió de Govern i el president (Figura 1); i **òrgans informatius i de treball** (Figura 2): les comissions permanents i els grups de treball i ponències temporals.

Figura 1: Òrgans de govern del CVC

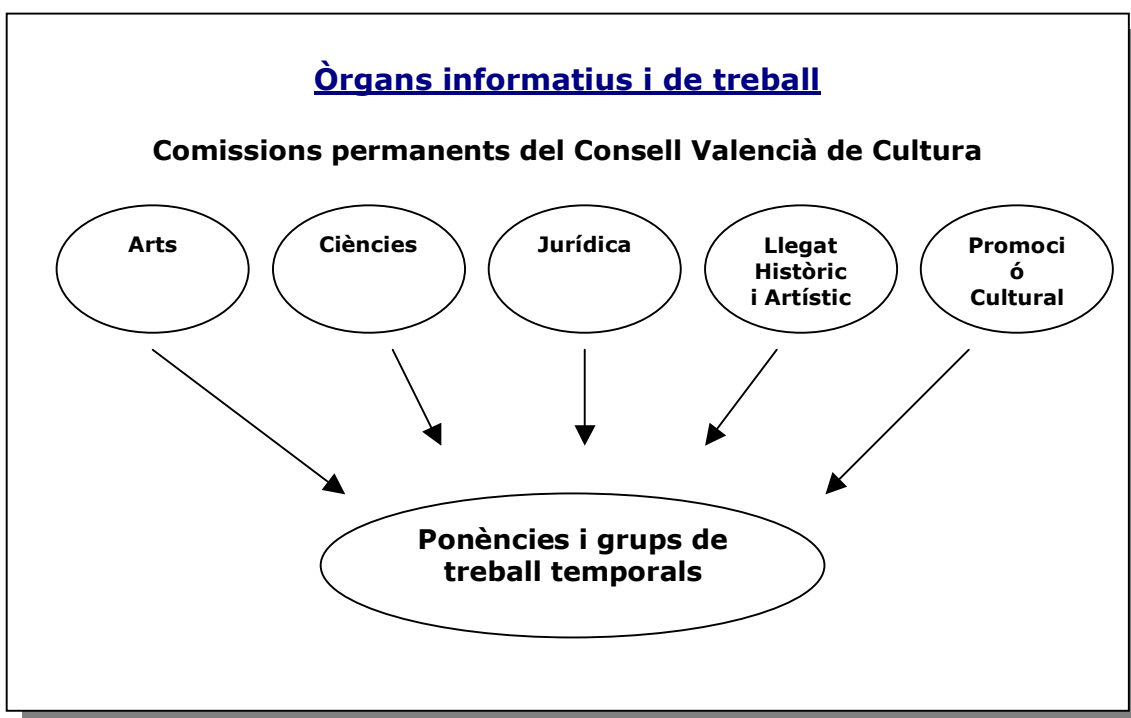
El **Ple** del Consell Valencià de Cultura és l'òrgan màxim de decisió de la institució, totes les qüestions que afecten la cultura valenciana quedaran reservades a la seua decisió. L'àmbit d'actuació del ple més destriable és l'aprovació dels dictàmens i informes que emet la institució; a més, aprova l'avantprojecte de despeses de la institució, constituïx les comissions i ponències del Consell i, proposa al president de la Generalitat la distinció de persones i

entitats que per llur treball, estudi, defensa o promoció de la cultura valenciana, se n'hagen fet mereixedores.

La **Comissió de Govern** està integrada pel president, el vicepresident i el secretari del Consell, i quatre membres d'aquest. Les seues competències són, fonamentalment, administratives: execució del pressupost, disposició de despeses, contractació, a més de determinar la tramitació dels escrits i les peticions dirigides a la institució.

El **president** és nomenat per decret pel president de la Generalitat entre els membres del CVC; les seues competències són: la representació legal de la institució, convocar i moderar les reunions, dirigir els organismes i dependències del CVC, ordenar els pagaments i vetlar pel compliment dels acords del Ple i de la Comissió de Govern.

Figura 2: Òrgans informatius i de treball del CVC

El Consell Valencià de Cultura pot crear les comissions assessores o ponències de treball, permanents o no, que crega oportunes per a la preparació dels estudis, informes o dictàmens que hagen de ser sotmesos posteriorment a la consideració dels seus òrgans de govern. Els membres del CVC tenen dret a assistir amb veu i vot a les comissions a què pertanyen –només poden formar part d'un màxim de tres— i, amb veu però sense vot, a la resta de comissions.

Tenen el caràcter de **comissions permanents**, sense perjudici d'altres que puguen crear-se en el futur:

La Comissió de les **Arts** s'encarrega d'estudiar i promoure tot allò relacionat amb les arts plàstiques, escèniques i musicals contemporànies.

La Comissió de les **Ciències** té com a objectiu estudiar i promocionar tot allò relacionat amb les ciències i la tecnologia.

La Comissió **Jurídica i d'Interpretació Reglamentària** estudia aquelles matèries de caràcter jurídic que se sotmeten a la seua consideració, i interpreta el reglament a instància del Ple, de qualsevol comissió o de qualsevol dels seus membres.

La Comissió de **Llegat Històric i Artístic** té al seu càrrec l'estudi del patrimoni cultural valencià en les seues diverses facetes, moments i manifestacions.

La Comissió de **Promoció Cultural**, entre altres objectius, té la funció de promoure i informar sobre aspectes de la realitat cultural valenciana.

b. Funcionament

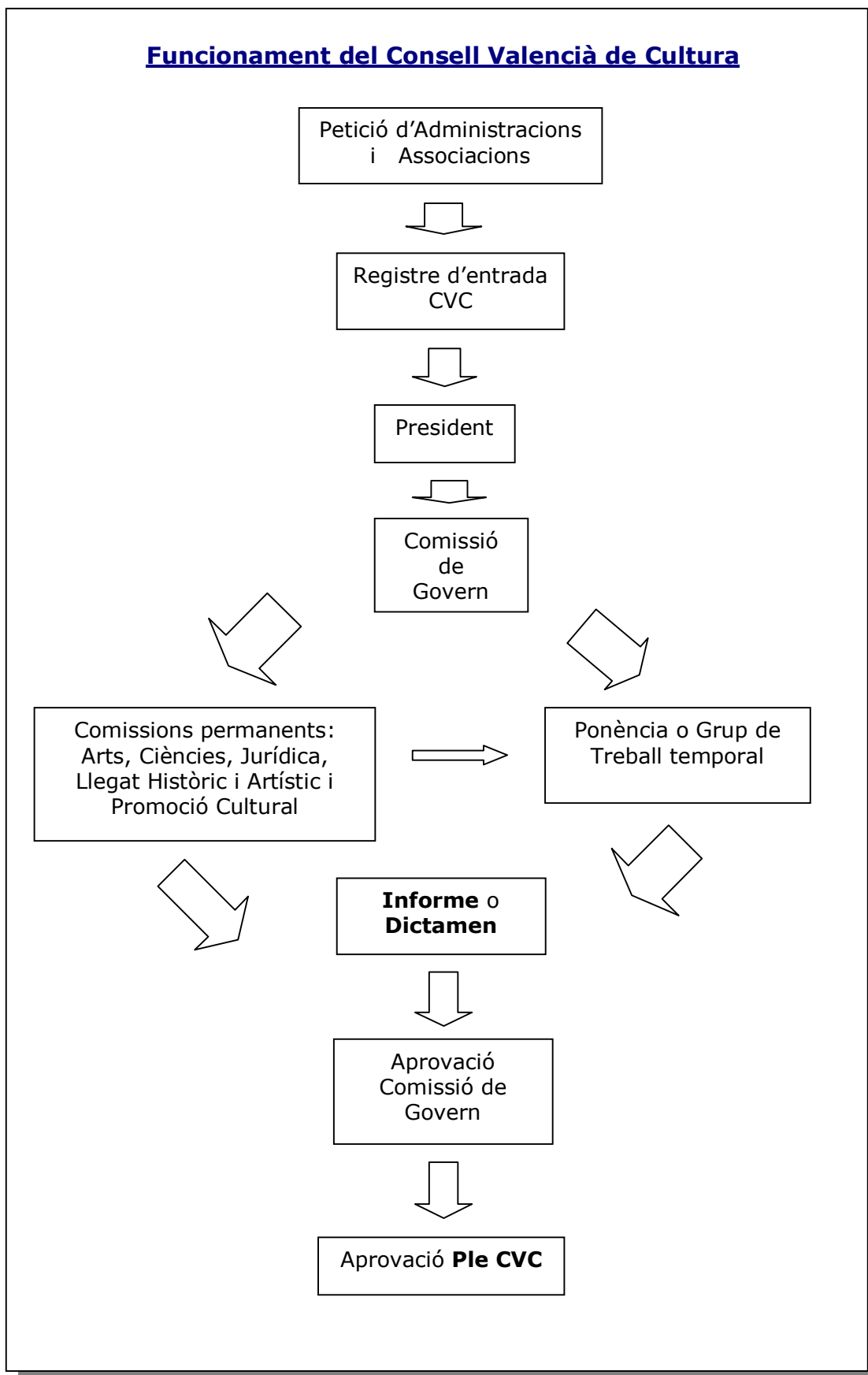
D'acord amb l'article 65 del Reglament d'Organització i Funcionament del Consell Valencià de Cultura, aquest procedix com seguix (Figura 3):

Qualsevol proposta d'informe, dictamen o pronunciament que s'eleve al Consell Valencià de Cultura es presentarà a la Presidència del Consell; aquesta, d'acord amb la Comissió de Govern, la trametrà a la comissió corresponent, o a la que es cree amb aquest fi; en el si de la comissió es nomenarà una ponència perquè, en el termini previst per la corresponent presidència, elabore el dictamen o informe que, una vegada discutit al si de la comissió i aprovat, serà tramés al president del Consell perquè després de la deliberació en la Comissió de Govern, se sotmeta a l'acord del Ple del Consell.

Tots els informes o dictàmens hauran de ser signats pel president i el secretari del Consell, o per qui els substituïska.

Les qüestions plantejades davant del Consell Valencià de Cultura i que la comissió de Govern considere que no són competència de la institució seran traslladades a la instància corresponent pel president.

Si hi ha cap vot particular, s'adjuntarà quan la persona interessada ho sol·licite.

Figura 3: Funcionament del Consell Valencià de Cultura

2.3. Composició del Ple i les Comissions

En aquest epígraf es detalla la composició del Ple, les Comissions permanents i els grups de treball i ponències temporals que han treballat durant l'any 2003. Entre parèntesi figura la data d'incorporació a una determinada comissió o grup de treball.

a. El Ple

Ple del Consell Valencià de Cultura	
President:	M. Il. Sr. Santiago Grisolía
Vicepresident:	Il. Sr. Ramón de Soto Arándiga
Secretari:	Il. Sr. Manuel Sanchis-Guarner Cabanilles
Secretari <i>ad honorem</i>:	Il. Sr. Enric Llobregat Conesa
Vocals:	Il. Sr. Vicent Àlvarez Rubio
	Il. Sr. Ricardo Bellveser Icardo
	Il. Sr. Juan Ferrando Badía
	Il. Sr. Enrique García Asensio
	Il. Sr. Jesús Huguet Pascual
	Il. Sr. Ramón Lapiedra Civera
	Il. Sr. Juan Antonio Montesinos García
	Il. Sra. Carmen Morenilla Talens
	Il. Sr. José Morera Buelti
	Il. Sr. Manuel Muñoz Ibáñez
	Il. Sr. Vicente Muñoz Puelles
	Il. Sra. Elena Negueroles Colomer
	Il. Sr. Leopoldo Peñarroja Torrejón
	Il. Sr. Eduardo Primo Yúfera
	Il. Sra. Isabel Ríos García
	Il. Sra. Rosa M ^a Rodríguez Magda
	Il. Sra. Rosa Serrano Llàcer*
	Il. Sr. Fernando Vizcaíno Casas**

Taula 1: Composició del Ple del Consell Valencià de Cultura durant l'any 2003.

* Dimitix el seu càrrec en gener.

** Mor el 2 de novembre.

b. Les comissions permanents**Comissió de Govern**

President:	Sr. Santiago Grisolí
Vicepresident:	Sr. Ramón de Soto Arándiga
Secretari:	Sr. Manuel Sanchis-Guarner Cabanilles
Vocals:	Sr. Vicente Álvarez Rubio
	Sr. Juan Antonio Montesinos García
	Sr. Vicente Muñoz Puelles
	Sra. Rosa M ^a Rodríguez Magda

Comissió de les Arts

President:	Sr. Ramón de Soto Arándiga
Secretari:	Sr. Vicente Muñoz Puelles
Vocals:	Sr. Ricardo Bellveser Icardo
	Sr. Enrique García Asensio
	Sra. Carmen Morenilla Talens
	Sr. Manuel Muñoz Ibáñez
	Sra. Elena Negueroles Colomer
	Sr. Eduardo Primo Yúfera
	Sra. Isabel Ríos García
	Sra. Rosa M ^a Rodríguez Magda

Comissió de les Ciències

President:	Sr. Ramón Lapiedra Civera
Secretària:	Sra. Carmen Morenilla Talens
Vocals:	Sr. Ricardo Bellveser Icardo
	Sr. Santiago Grisolí
	Sr. Juan Antonio Montesinos García
	Sr. Vicente Muñoz Puelles
	Sr. Eduardo Primo Yúfera
	Sra. Rosa M ^a Rodríguez Magda
	Sr. Manuel Sanchis-Guarner Cabanilles

Comissió Jurídica i Reglamentària

President:	Sr. Vicente Álvarez Rubio
Secretari:	Sr. Jesús Huguet Pascual
Vocals:	Sr. Ramón Lapiedra Civera
	Sr. Juan Ferrando Badía
	Sr. José Morera Buelti (30/06)
	Sr. Fernando Vizcaíno Casas

Comissió de Llegat Històric i Artístic

President:	Sr. Eduardo Primo Yúfera
Secretari:	Sr. Jesús Huguet Pascual
Vocals:	Sr. Vicente Álvarez Rubio
	Sra. Carmen Morenilla Talens
	Sr. Juan Antonio Montesinos García
	Sr. Manuel Muñoz Ibáñez
	Sr. Leopoldo Peñarroja Torrejón
	Sra. Rosa Serrano Llàcer
	Sr. Ramón de Soto Arándiga
	Sr. Fernando Vizcaíno Casas

Comissió de Promoció Cultural

President:	Sr. Ricardo Bellveser Icardo
Secretari:	Sr. Manuel Muñoz Ibáñez
Vocals:	Sr. Juan Ferrando Badía
	Sr. Jesús Huguet Pascual
	Sr. José Morera Buelti (30/06)
	Sr. Vicente Muñoz Puelles
	Sr. Leopoldo Peñarroja Torrejón
	Sra. Isabel Ríos García
	Sr. Manuel Sanchis-Guarner Cabanilles

Taula 2: Composició de les comissions permanents del Consell Valencià de Cultura durant l'any 2003.

c. Les ponències i grups de treball temporals

El ple aprova la creació de **ponències** temporals per a tractar determinades qüestions rellevants, o bé autoritza les comissions permanents perquè organitzen **grups de treball** (GT) dins l'àmbit de temàtiques de les seues competències.

Dependent del Ple**Comissió Temporal sobre Mesures de Protecció del Patrimoni Cultural Valencià**

President:	Sr. Santiago Grisolí
Secretari:	Sr. Manuel Sanchis-Guarner Cabanilles
Vocals:	Sr. Vicent Àlvarez Rubio
	Sr. Ricardo Bellveser Icardo
	Sr. Ramón Lapiedra Civera
	Sr. Manuel Muñoz Ibáñez
	Sr. Eduardo Primo Yúfera
Assessors:	Sr. José Morera Buelti
	Sr. Juan Antonio Montesinos García (22/09)

Dependents de la Comissió de les Arts**GT Preservació del Patrimoni**

President:	Sr. Ramón de Soto Arándiga
Secretari:	Sr. Vicente Muñoz Puelles
Vocal:	Sr. Manuel Muñoz Ibáñez

GT Mercat de l'art i editorial de la Comunitat Valenciana

President:	Sr. Ramón de Soto Arándiga
Secretari:	Sr. Vicente Muñoz Puelles
Vocal:	Sr. Manuel Muñoz Ibáñez

GT Impacte artístic en el paisatge

President:	Sr. Ramón de Soto Arándiga
Secretari:	Sr. Manuel Muñoz Ibáñez
Vocal:	Sr. Vicente Muñoz Puelles

GT Recursos i fons audiovisuals de la Comunitat Valenciana

Presidenta:	Sra. Rosa M ^a Rodríguez Magda
Secretària:	Sra. Isabel Ríos García
Vocals:	Sra. Carmen Morenilla Talens
	Sr. Vicente Muñoz Puelles

Dependent de la Comissió de les Ciències**GT Noves Tecnologies**

Presidenta:	Sra. Rosa M ^a Rodríguez Magda
Vocals:	Sr. Vicente Muñoz Puelles
	Sr. Manuel Sanchis-Guarner Cabanilles

Dependent de la Comissió de Promoció Cultural**Ponència Cultural i Comarques**

President:	Sr. Santiago Grisolí
Secretari:	Sr. Jesús Huguet Pascual
Vocals:	Sr. Ricardo Bellveser Icardo
	Sr. José Morera Buelti
	Sr. Manuel Muñoz Ibáñez
	Sr. Manuel Sanchis-Guarner Cabanilles

Taula 3: Composició de les ponències i grups de treballs temporals del CVC durant l'any 2003.

2.4. Visió històrica

El Consell Valencià de Cultura es va constituir el 28 de gener de 1986, tres mesos després de l'aprovació de la seua Llei de creació. Les renovacions dels membres del Consell es produïxen cada sis anys, per tant, en conjunt, i sense comptar amb els actuals components del Consell, han sigut **membres** d'aquesta institució els següents senyors i senyores:

Antics membres del Consell Valencià de Cultura

Aguilera Cerni, Vicente (12 - 1985 a 1 - 1999)
Alfaro i Hernández, Andreu (12 - 1985 a 12 - 1991)
Bas Carbonell, Manuel (11 - 1995 a 7 - 2002)
Beüt i Berenguer, Emili (12 - 1991 a 8 - 1993)
Boronat Gisbert, Josep (12 - 1991 a 1 - 2002)
Buigues Carrió, Vicente (10 - 1986 a 10 - 1986)
Calomarde Gramage, Joaquín (5 - 1998 a 6 - 2000)
Colón i Doménech, Germà (1 - 1989 a 11 - 1995)
Enrique i Tarancón, Vicente (12 - 1985 a 11 - 1994)
Fabregat Mañes, Amadeu (11 - 1995 a 6 - 2002)
Faus Sevilla, Pilar (3 - 1994 a 1 - 1998)
Fuster i Ortells, Joan (3 - 1987 a 6 - 1992)
García Berlanga, Luis (12 - 1985 a 1 - 1998)
García Esteve, Alberto (10 - 1986 a 1 - 1989)
García i Candau, Jordi (12 - 1996 a 1 - 1998)
García i Sanz, Arcadi (1 - 1989 a 11 - 1995)
García Rodríguez, Amando (12 - 1991 a 1 - 1998)
Gil-Albert, Juan (12 - 1985 a 7 - 1994)
Giménez Julián, Emili (12 - 1985 a 11 - 1995)
Guarner Pérez, Lluís (12 - 1985 a 12 - 1986)
Llobregat i Conesa, Enric (12 - 1985 a 11 - 1995)
Llorens Serra, Tomàs (1 - 1989 a 3 - 1990)
Lloris i Camps, Enedina (1 - 1998 a 6 - 2000)
López Piñero, José María (12 - 1985 a 12 - 1991)
Lozano Sanchis, Francisco (12 - 1985 a 12 - 1991)
Maravall Casesnoves, Jose Antonio (12 - 1985 a 12 - 1986)
Marín i Soriano, Emili (3 - 1994 a 1 - 1998)
Michavila i Pitarch, Francesc (12 - 1991 a 1 - 1998)
Montés i Penadés, Vicent (3 - 1990 a 11 - 1995)
Nieto Nieto, Justo (3 - 1990 a 1 - 1998)
Pérez Gil, José (3 - 1987 a 1 - 1989)
Prades Perona, Luis (11 - 1995 a 6 - 2002)
Ramos Fernández, Rafael (12 - 1985 a 1 - 1998)
Reig i Armero, Ramiro (1 - 1989 a 11 - 1995)
Reig i Pla, Juan Antonio (1 - 1998 a 5 - 1998)
Simó Santonja, Vicente (11 - 1987 a 11 - 1995)
Sr. Xavier Casp Vercher (1 - 1989 a 6 - 2002)
Torrent i Llorca, Ferran (11 - 1995 a 6 - 2002)
Valdés Blasco, Manuel (12 - 1985 a 1 - 1989)
Vernia Martínez, Pedro (12 - 1985 a 11 - 1995)
Vizcaíno Casas, Fernando (7 - 2002 a 11 - 2003)

El **president** del Consell Valencià de Cultura és nomenat pel president de la Generalitat Valenciana d'entre els membres de la institució. Han sigut presidents de la institució els següents senyors:

Presidents del Consell Valencià de Cultura

Juan Gil-Albert (1986-1994)

Vicente Aguilera Cerni (1995-1997)

Santiago Grisolia (1998- actualitat)

El Consell Valencià de Cultura ha emés, d'ençà que fou creat, al voltant d'un centenar de **dictàmens i informes**, abastant temàtiques tan diverses com ara: patrimoni cultural material i immaterial, informes jurídics, toponímia valenciana, qüestions lingüístiques i ciència i medi ambient.

Els dictàmens i informes del Consell tenen relació amb assumptes puntuals, com ara l'actuació del CVC com a entitat consultora per a la declaració d'un determinat Bé d'Interés Cultural, o bé, s'ocupen de qüestions més generals, com el dictamen sobre la llengua. Entre els informes que més repercussió social han tingut podem destriar: l'informe sobre el "solar dels jesuïtes", el dictamen sobre l'Horta o, també, recentment, l'esmentat dictamen sobre la Llengua; aquest darrer, va realitzar-se per encàrrec de les Corts Valencianes per a servir de fonament a la Llei de creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua; per dur a terme aquesta comesa, el Consell Valencià de Cultura va dedicar-s'hi exclusivament durant tot l'any 1998.

El Consell Valencià de Cultura ha celebrat sessions plenàries fora de la seua seu a la ciutat de València; concretament, les **visites** realitzades fins ara són: Alacant, Alzira, Benicarló, Benissa, Callosa de Segura, Castelló de la Plana, Dénia, Elx, Gandia, Llíria, Monòver, Morella, Ontinyent, Oriola, Peníscola, Requena, Sogorb, Vall d'Uixó, Vilafamés, Vila-Real i Xàtiva.

D'altra banda, el Consell Valencià de Cultura es proposà, ja des de les seues primeres passes, la tasca d'avaluar sistemàticament l'estat de la cultura en la nostra societat; així, tot facilitant espais i canals de comunicació entre les diverses instàncies relacionades amb el món de la cultura, el Consell tracta de posar en relleu els dèficits i albirar les potencialitats dels recursos culturals valencians per tal d'assolir un major grau d'accés i de desenvolupament de la cultura a la Comunitat Valenciana. Aquesta tasca es porta a terme mitjançant l'organització de **Jornades sobre Cultura** en la Comunitat Valenciana; concretament, les que s'han realitzat fins ara són:

- I Jornades, en maig de 1994, amb una temàtica generalista.
- II Jornades, en febrer de 1996, dedicades a Biblioteques, Arxius i Centres de Documentació davant el repte del III Mil·lenni.
- III Jornades, en abril de 1997, Canvi sociocultural a la Comunitat Valenciana.
- IV Jornades, en desembre de 1997, sobre La Ciutat com a Espai Ecològic.
- Jornades sobre la cultura de la innovació i la cooperació a la Comunitat Valenciana, en novembre de 1999.

Per últim, el Consell Valencià de Cultura, com a entitat cultural pública valenciana va comprendre ben prompte que calia posar a disposició de la societat

valenciana una sèrie de textos bàsics sobre la cultura del nostre país; així, les **publicacions** del Consell abasten temàtiques tan diverses com ara: patrimoni arquitectònic, arqueològic, pictòric, i immaterial, tradició religiosa, literatura, medi ambient, historiografia, dret, gastronomia, poesia, literatura, botànica, etc.

3. Activitat institucional

3.1. Resum anual

3.2. Sessions plenàries del Consell a Lliria, Vall d'Uixó i Callosa de Segura

3.3. Visites i actes protocol·laris

3.1. Resum anual

En aquest epígraf es pot trobar informació resumida sobre les activitats i treballs que el Consell Valencià de Cultura ha desenvolupat durant l'any 2003; concretament: reunions del ple i les comissions, assistències dels consellers, informes i dictàmens produïts, i visites i actes protocol·laris. En determinats punts es fa referència a informació més detallada en altres pàgines d'aquesta memòria.

a. Calendari de reunions i assistències

El Consell Valencià de Cultura ha fet 120 **reunions** durant l'any 2003: 81 corresponen al Ple i les Comissions permanents, i la resta, 39, als grups de treball i ponències temporals. En la Taula 4 es relaciona el nombre de reunions fetes per comissió i en les Taules 5, 8, 9 i 10 les **assistències** dels membres del Consell a eixes reunions, a més de les indemnitzacions percebudes per aquest concepte. Finalment, en la Taula 7 hi ha el calendari de reunions del Consell Valencià de Cultura durant l'any 2003.

Reunions CVC any 2003		
Comissions	Caràcter	
	Permanents	Ordinari Extra
Ple del Consell	11	
Arts	11	3
Ciències	11	1
Govern	11	1
Jurídica i d'interpretació Reglamentària	5	
Llegat Històric i Artístic	11	
Promoció Cultural	11	5
Temporals		
Comissió redactora Informe Història de la Ciència	1	
CT Mesures de protecció del patrimoni	7	
Directors de Col·lecció	2	

GT President-Secretari	1	
GT Impacte artístic en el paisatge	7	
GT Mercat de l'art i editorial en la CV	4	
GT Noves tecnologies	1	
GT Preservació del patrimoni	3	
GT Recursos i fons audiovisuals de la CV	2	
Ponència Cultura i Comarques	4	
Ponència sobre la lectura	1	
Visites escolars	6	
TOTAL	110	10

Taula 4: Reunions realitzades durant l'any 2003. (GT: Grup de treball. CT: Comissió Temporal)

Assistències membres CVC any 2003

Conseller	Reunions	Renúncies	Retribucions €
Àlvarez Rubio, Vicent	46	1	15.175,00
Bellveser Icardo, Ricardo	59		20.895,00
De Soto Arándiga, Ramón	57		24.750,00
Ferrando Badía, Juan	0		0,00
García Asensio, Enrique	13		4.160,00
Grisolía, Santiago	62	6	26.020,00
Huguet Pascual, Jesús	52		20.050,00
Lapiedra Civera, Ramón	31	1	11.305,00
Montesinos García, Juan Antonio	48		15.360,00
Morenilla Talens, Carmen	51		18.335,00
Morera Buelti, José	32	1	9.920,00
Muñoz Ibáñez, Manuel	76		27.420,00
Muñoz Puelles, Vicente	83		29.350,00
Negueroles Colomer, Elena	15		4.800,00
Peñarroja Torrejón, Leopoldo	28		8.960,00
Primo Yúfera, Eduardo	47		16.590,00
Ríos García, Isabel	33		10.560,00
Rodriguez Magda, Rosa M ^a	49		16.145,00
Sanchis-Guarner Cabanilles, Manuel	70		27.825,00
Vizcaíno Casas, Fernando	13		4.160,00
TOTAL	865	9	311.780,00

Taula 5: Nombre d'assistències a reunions i indemnitzacions percebudes per conseller.

b. Dictàmens i informes

El Ple del Consell Valencià de Cultura ha aprovat **1 dictamen** i **24 informes** durant l'any 2003. En la Taula 11 es relaciona el títol, la data d'aprovació pel Ple, la

Comissió o ponència que realitza l'informe, així com a iniciativa de qui se'n elabora. En el capítol 6 Informes i Dictàmens (pàgina 56) es troben els textos dels informes.

c. Actes Protocol·laris

El Consell Valencià de Cultura ha traslladat enguany la sessió ordinària del seu **Ple** a tres ciutats valencianes. En l'epígraf que es troba a la pàgina 22 hi ha més informació sobre aquestes visites.

Sessions plenàries del CVC fora de la seua seu		
Ciutat	Data	Lloc
Llíria	31 de març	Ca la Vila
Vall d'Uixó	25 de juliol	Casa de l'Ajuntament
Callosa de Segura	19 de novembre	Ajuntament

Taula 6: Sessions ordinàries del Ple del Consell fora de la seua seu oficial

A més, durant l'any 2003, el CVC ha organitzat al Palau de Forcalló: dues presentacions d'informes, tres presentacions de publicacions de la institució, dues taules redones i dues jornades commemoratives. D'altra banda, al mes de novembre el Consell Valencià de Cultura rebé la visita del Molt Honorable President de la Generalitat Valenciana, Sr. Francisco Camps, en una acte de lliurament solemne de la memòria anual de la institució. Altres visitants de la institució han estat: el Secretari General del PSPV-PSOE, Sr. Joan Ignasi Pla, l'Acadèmia de Belles Arts de San Carlos, la Fundació Blasco Ibáñez, l'Associació d'antics membres del CVC, quatre instituts d'ensenyament secundari i dues escoles de majors.

En la Taula 12 hi ha la relació de tots els actes protocol·laris en què ha intervingut el Consell Valencià de Cultura amb la data i el lloc de realització. A més, en l'epígraf que hi ha en la pàgina 31 es desplega més informació sobre els mateixos.

CALENDARI de REUNIONS del CONSELL VALENCIÀ de CULTURA Any 2003											
Dia/Mes	Gener	Febrer	Març	Abril	Maig	Juny	Juliol	Setembre	Octubre	Novembre	Desembre
1											
2				Promoció			Promoció	Arts (extra)	Promoció		Ciències
3			Arts	Ciències			Ciències				CT Patr
4						Promoció				Ciències	GT Mercat Art / Promoció
5		Promoció	Promoció			Ciències				Promoció / Govern (extra)	
6		Ciències-Promoció	Ciències						Ciències		
7									CT Patr		
8	Promoció				Promoció			CT Patr			
9	Ciències			Llegat							GT Rec Audio
10				GT Impacte			Llegat	Ciències		Govern	Llegat
11			Jurídica				Llegat				GT Mercat Art
12		Llegat	Llegat							Llegat	
13	GT Impacte / GT Pres Patr	GT Impacte	GT Impacte			Ciències			Govern	Arts	
14	Govern			Arts-Promoció	Impacte / Llegat						
15	Llegat			Govern			Govern	Impacte / Govern	Llegat		Govern
16	GT Pres patr / Arts			Arts			P.Comarques	Arts	Promoció	Arts	GT Rec Audio
17		Arts					Govern	Arts / Llegat			Arts
18		Govern					Arts				GT Mercat Art / CT Patr
19										Ple	Ple a Callosa
20	Ciències (extra)	GT Pres patr									
21		P.Lectura				Arts		Jurídica		CT Patr	
22						Govern		Ple			
23	Directors										
24	Comarques / GT Tecnologia	InfHistCiència / Ple	Govern					Promoció (extra) / CT Patr			GT Mercat Art
25		P.Comarques			Ple			Ple a la Vall d'Uixó	V.escolar / Directors		
26			Arts-Promoció			GT Impacte				Promoció (extra) / Jurídica	
27		V.escolar	V.escolar			Jurídica				V.escolar	
28	Jurídica										
29											
30	V.escolar								V.escolar		
31	Ple		Ple a Llíria		Ple					Ple	
Comissions permanents			Ponències i grups de treball temporals				Altres reunions				
Abreviació	Comissió		Abreviació	Grup de treball (GT) o ponència (P)		Abreviació	Comissió/Reunió				
Arts	Arts		GT Impacte	GT Impacte artístic sobre el paisatge		V. escolar	Visita escolar				
Ciències	Ciències		GT Pres patr	GT Preservació del Patrimoni		Directors	Reunió de directors de col·lecció				
Govern	Govern		GT Tecnologies	GT Noves tecnologies i la difusió cultural							
Jurídica	Jurídica i d'Interpretació Reglam		GT Mercat Art	GT Mercat de l'art i editorial de la CV							
Llegat	Llegat històric i artístic		GT Rec Audio	GT Recursos i fons audiovisuals CV							
Promoció	Promoció cultural		P.Comarques	Ponència Cultura i comarques							
Ple	Ple del Consell		P.Lectura	Comissió redactora Ponència sobre la lectura							
(Extra)	Reunió extraordinària		CT Patr	Comissió temporal Mesures protecció Patrimoni							
			InfHistCiència	Comissió redactora Informe Història de la Cièn							

Taula 7: Calendari de reunions del Consell Valencià de Cultura durant l'any 2004

Assistències membres CVC al Ple i Comissions permanents

Membre / Comissió	Ple	Govern	Arts	Ciències	Jurídica	Llegat	Promoció Cultural	Reunió conjunta Ciències-Promoció	Reunió conjunta Arts-Promoció
Àlvarez Rubio, Vicent	11	11			5	11			
Bellveser Icardo, Ricardo	10		11	10			13	1	2
De Soto Arándiga, Ramón	8	11	12			7			2
Ferrando Badía, Juan									
García Asensio, Enrique	7		5						1
Grisolía, Santiago	11	12		11	1 (1r)	3 (3r)	1 (1r)	1	1
Huguet Pascual, Jesús	11				5	11	13	1	2
Lapiedra Civera, Ramón	9			11	5			1	
Montesinos García, Juan Antonio	9	12		10		10	1	1	
Morenilla Talens, Carmen	11		12	11		10		1	2
Morera Buelti, José	11				4 (1r)	1	7		
Muñoz Ibáñez, Manuel	10		12			11	13	1	2
Muñoz Puelles, Vicente	11	12	12	11			13	1	2
Negueroles Colomer, Elena	6		7						1
Peñarroja Torrejón, Leopoldo	7					8	11	1	1
Primo Yúfera, Eduardo	8		10	9		10		1	2
Ríos García, Isabel	9		10				11		2
Rodríguez Magda, Rosa María	8	12	10	11				1	2
Sanchis-Guarner Cabanilles, Manuel	11	12		10			13	1	2
Vizcaíno Casas, Fernando	5				2	6			

Taula 8: Assistències membres CVC al Ple i les Comissions permanents. (Abreviatures: r, renúncia).

Assistències membres CVC Comissions temporals i altres reunions (I)

Membre / Comissió	CT Protecció Patrimoni	P Cultura i Comarques	P Llibre i Lectura	GT Impacte Artístic	GT Mercat de l'Art	GT Recursos Audiovisuals
Àlvarez Rubio, Vicent	7 (1r)					
Bellveser Icardo, Ricardo	6	4				
De Soto Arándiga, Ramón	7			4	4	
Ferrando Badía, Juan						
García Asensio, Enrique						
Grisolía, Santiago	7	4	1			
Huguet Pascual, Jesús	2	4	1			
Lapiedra Civera, Ramon	5 (1r)					
Montesinos García, Juan Antonio	4					
Morenilla Talens, Carmen	1					1
Morera Buelti, José	6	3				
Muñoz Ibáñez, Manuel	6	4		7	4	
Muñoz Puelles, Vicente			1	7	4	2
Negueroles Colomer, Elena						
Peñarroja Torrejón, Leopoldo						
Primo Yúfera, Eduardo	6					
Ríos García, Isabel						1
Rodríguez Magda, Rosa María						2
Sanchis-Guarner Cabanilles, Manuel	8	4	1			
Vizcaíno Casas, Fernando						

Taula 9: Assistències membres CVC Comissions temporals i altres reunions (I). (Abreviatures: CT, Comissió Temporal; P, Ponència; GT, Grup de treball; r, renúncia).

Assistències membres CVC Comissions temporals i altres reunions (i II)

Membre / Comissió	GT Noves Tecnologies	GT Preservació Patrimoni	GT Esp. President Secretari	Comissió redactora Inf Hist Ciència	Directors de Publicacions	Visita Escolar
Àlvarez Rubio, Vicent						1
Bellveser Icardo, Ricardo					2	
De Soto Arándiga, Ramón		2				
Ferrando Badía, Juan						
García Asensio, Enrique						
Grisolía, Santiago			1 (1r)		2	6
Huguet Pascual, Jesús					2	
Lapedra Civera, Ramon						
Montesinos García, Juan Antonio						1
Morenilla Talens, Carmen				1		1
Morera Buelti, José						
Muñoz Ibáñez, Manuel		2		1		3
Muñoz Puelles, Vicente	1	2			2	2
Negueroles Colomer, Elena						1
Peñarroja Torrejón, Leopoldo						
Primo Yúfera, Eduardo						1
Ríos García, Isabel						
Rodríguez Magda, Rosa María	1				2	
Sanchis-Guarner Cabanilles, Manuel	1		1		1	5
Vizcaíno Casas, Fernando						

Taula 10: Assistències membres CVC Comissions temporals i altres reunions (i II). (Abreviatures: GT, Grup de Treball; GT Esp., Grup de Treball especial; r, renúncia).

Dictamens i informes aprovats pel Ple del Consell Valencià de Cultura durant l'any 2003

Document	Títol	Aprov. Ple	Comissió	Iniciativa
Dictamen	Dictamen de la ponència sobre el llibre i la lectura	31 gener	Ponència	Pròpia
Informe	Sobre l'impacte artístic en el paisatge	31 gener	GT Arts	Pròpia
Informe	Sobre els efectes dels terrers a la comarca dels Serrans	31 gener	Ple CVC	Centro de Estudios de la Serranía
Informe	Sobre la declaració de BIC de la casa de la Serena d'Alfara del Patriarca	31 gener	Llegat	Ajuntament d'Alfara del Patriarca
Informe	Sobre la declaració de BIC del Convent de Santa Clara de Xàtiva	31 gener	Llegat	Conselleria de Cultura
Informe	Sobre el Museu de la Impremta i les Arts Gràfiques	24 febrer	Llegat	Pròpia
Informe	Sobre l'impacte de les noves tecnologies en la difusió de la cultura	24 febrer	GT Ciències	Pròpia
Informe	Sobre l'estat de l'església de Sant Vicent Màrtir de Guadassuar	29 abril	Llegat	Capellà de l'església
Informe	Sobre el barri de Sant Isidre de València	29 abril	Llegat	Assoc. Veïns B. Sant Isidre
Informe	Sobre l'art rupestre valencià	29 abril	Llegat	Pròpia
Informe	Sobre la Història de la Ciència	26 maig	Ciències/ Promoció	Pròpia
Informe	Sobre les barracas valencianes	26 maig	Llegat	Pròpia
Informe	Propostes sobre la protecció i el foment del patrimoni cultural valencià	26 maig	Ple CVC	Pròpia
Informe	Observacions al projecte d'ampliació i cobriment de l'IVAM	26 maig	Ple CVC	Pròpia
Informe	Sobre la declaració de conjunt històric artístic del poble antic de la Vila Joiosa	30 juny	Llegat	Conselleria de Cultura
Informe	Consideracions sobre la situació del patrimoni cultural valencià de titularitat eclesiàstica	30 juny	Jurídica	Pròpia
Informe	Sobre l'església parroquial de Vilafranca	22 set.	Llegat	Assoc. Luis Miralles del Campo
Informe	El problema del hambre	22 set.	Ciències	Pròpia
Informe	Informe sobre mobiliario urbano del grupo de trabajo de Impacto Artístico en el paisaje	31 oct.	GT Arts	Pròpia
Informe	Sobre la declaració de BIC de l'església parroquial de San Lucas Evangelista de Xest	19 nov.	Llegat	Conselleria de Cultura
Informe	Sobre diverses peticions de l'Associació de Veïns del barri de Patraix de València	19 nov.	Llegat	Associació Veïns B. Patraix
Informe	Sobre el castell de Portell de Morella	19 nov.	Llegat	Ajuntament del Portell de Morella
Informe	Sobre la declaración de BIC del pantano de Elche	19 nov.	Llegat	Conselleria de Cultura
Informe	Sobre la declaració de BIC del conjunt històric d'Alzira	19 des.	Promoció/ Llegat	Conselleria de Cultura
Informe	Sobre la declaración de BIC del conjunto histórico de Culla	19 des.	Llegat	Conselleria de Cultura

Taula 11: Dictàmens i informes aprovats pel Ple del Consell Valencià de Cultura durant l'any 2003.

Actes protocol·laris organitzats pel Consell Valencià de Cultura durant l'any 2003

Acte	Data	Lloc
Reunió de treball sobre les Sitges de Burjassot	10 gener	Palau de Forcalló
Visita escolar de l'IES Campanar de València	30 gener	Palau de Forcalló
Presentació de l'Informe sobre l'impacte artístic en el paisatge	17 febrer	Palau de Forcalló
Visita escolar de l'IES Professor Viquer de València	27 febrer	Palau de Forcalló
Visita a l'Institut Valencià d'Art Modern	26 març	IVAM, València
Visita escolar de l'IES San Pedro Pascual de València	27 març	Palau de Forcalló
Ple del Consell a Lliria	31 març	Ca la Vila, Lliria
Presentació del Dictamen de la Ponència sobre el llibre i la lectura	08 abril	Palau de Forcalló
Visita de la junta directiva de l'Acadèmia de Belles Arts de San Carlos	abril	Palau de Forcalló
Visita de la Fundació Blasco Ibáñez	abril	Palau de Forcalló
Presentació del llibre <i>Alquerias. Paisatge i arquitectura en l'Horta</i>	29 d'abril	Palau de Forcalló
Jornada de commemoració del bicentenari Real Expedición Vacuna Viruela	12 maig	Palau de Forcalló
Presentació de publicacions de la sèrie <i>Minor</i>	16 juny	Palau de Forcalló
Taula redona sobre l'informe de R+D de l'Alt Consell Consultiu de la GV	18 juny	Palau de Forcalló
Constitució de l'Associació d'antics membres del CVC	02 juliol	Palau de Forcalló
Ple del Consell a la Vall d'Uixó	25 juliol	Ajuntament de la Vall d'Uixó
Jornada sobre Cèl·lules Mare	16 setembre	Palau de Forcalló
Visita del Centre Municipal de persones majors Barri l'Amistat de València	25 setembre	Palau de Forcalló
Visita escolar de l'IES Campanar de València	30 octubre	Palau de Forcalló
Visita del Secretari General del PSPV-PSOE a la Comissió de Govern	05 novembre	Palau de Forcalló
Visita del MH President de la Generalitat Valenciana	06 novembre	Palau de Forcalló
Ple del Consell a Callosa de Segura	19 novembre	Aj. de Callosa de Segura
Visita de l'Escola de Majors Barri Sant Josep de València	27 novembre	Palau de Forcalló
Acte en memòria de l'antic membre del CVC, Fernando Vizcaíno Casas	03 desembre	Palau de Forcalló
Presentació de noves publicacions del Consell	12 desembre	Palau de Forcalló

Taula 12: Actes protocol·laris organitzats pel Consell Valencià de Cultura durant l'any 2003.

3.2. Sessions plenàries del Consell a Lliria, Vall d'Uixó i Callosa de Segura

a. Ple del Consell a Lliria, 31 de març

En l'històric edifici "Ca la Vila", té lloc la sessió, presidida conjuntament pel president del Consell Valencià de Cultura, Sr. Santiago Grisóla, i l'alcaldesa de Lliria, Mª José Pérez Lapedra, amb assistència de regidors i públic de la ciutat.

El president del Consell Valencià de Cultura pronuncia les següents paraules:

"Cada vez que el Consell Valencià de Cultura celebra una sesión plenaria fuera de su sede, en alguna de las tres poblaciones que normalmente visitamos cada año, empiezo mi alocución justificando la visita en el deseo de la institución de conocer *in situ* la realidad cultural valenciana. En ese conocimiento práctico se decantan las ideas y se fortalecen los juicios en los que basamos el asesoramiento que prestamos a los órganos legislativos y ejecutivos de la Generalitat en materia cultural.

"En el caso de Liria, esa justificación está especialmente fundada. No ya por la riqueza del patrimonio arqueológico e histórico de esta ciudad, de una relevancia muy superior a su fama, sino por la inteligente política de protección y fomento de ese legado impulsada por el consenso municipal. Sin ese consenso, sin esa política y, en definitiva, sin esa inteligencia, no podrían haberse dado soluciones como las habilitadas en Liria para la recuperación de las termas o de los baños árabes, en una ciudad en la que prácticamente no puede cavarse un hoyo sin despertar a un antepasado, y que sin embargo no puede renunciar al natural proceso de renovación de estructuras de toda población viva que no quiera convertirse en un monumento inmóvil.

"En el recorrido hecho esta mañana por la ciudad hemos podido apreciar algunos de los logros de esta política, hecha posible, como he dicho, gracias a la coincidencia básica de los distintos grupos municipales.

"En la práctica de la protección y la promoción del patrimonio material se hacen visibles, como en tantos otros asuntos políticos, las tensiones entre fuerzas opuestas: oposición aparente entre derechos privados y derechos públicos, ambos legítimos, que no puede resolverse negando los unos ni los otros; y oposición entre la tendencia a aprovechar las oportunidades de desarrollo, con los cambios que el desarrollo comporta, y la necesidad de contar con una tradición sólida. En el tiempo histórico, y no digamos en el tiempo geológico, toda realidad se demuestra plástica, incluso fluida, hasta hacer pensar que el cambio es nuestra única realidad. Gracias a eso algunos lemurales llegamos a convertirnos en personas y hoy estamos aquí hablando de asuntos que un lemur no puede ni sospechar. Pero también es verdad que esa evolución crea tipos que se perpetúan durante largos períodos de tiempo, por lo menos el tiempo necesario para formar ese fondo de tradición, gracias al cual hoy podemos estar aquí hablando de asuntos tan propiamente humanos como la necesidad de no arruinar la tradición histórica que nos permite aspirar a un futuro.

"Esas tensiones entre conservación y renovación han encontrado en Liria, hasta donde yo sé, una vía de resolución que en otros sitios no se ha sabido explorar con la misma inteligencia que aquí: una vía siguiendo la cual todas las partes en conflicto aparente ponen algo y cada una de ellas gana mucho. No se puede exigir un sacrificio sin ofrecer a cambio un beneficio superior a ese sacrificio, a menos que no se desee una solución, sino una guerra. Y no se puede llevar muy lejos esa política sin construir una base de confianza que, por lo visto, y gracias a esa misma política, en Liria se ha conseguido consolidar.

"Estudiar este hecho y sus resultados visibles es para el Consell Valencià de Cultura lo más interesante de esta visita. Precisamente ahora estamos trabajando en la redacción de un documento sobre la necesidad de impulsar la colaboración de toda la

ciudadanía en la protección y el fomento de nuestro patrimonio. Y algunas de las recomendaciones que en principio se incluirán en dicho documento van por el mismo camino de algunas de las cosas que hemos visto aquí.

“Finalmente, nuestro reconocimiento de la política patrimonial de esta ciudad da su pleno sentido al ofrecimiento que ahora les hago, con el que ya termino esta intervención: pueden contar ustedes, siempre que lo consideren necesario, con la colaboración de la institución que mis compañeros y yo representamos, siempre dentro del campo de sus competencias de asesoramiento y también de mediación. Pueden contar con esta colaboración todos los agentes y todas las entidades culturales de esta ciudad, tanto los vinculados a su ayuntamiento como los pertenecientes a sociedades privadas, algunas de las cuales, como sus sociedades musicales, gozan de un merecidísimo prestigio fuera de Liria, y otras, como por ejemplo su magnífico museo arqueológico, necesitan una mayor difusión de sus méritos. A cambio, recibiremos la conciencia de contribuir, como es nuestra misión y nuestra voluntad, a la mejora de las condiciones culturales del conjunto de la sociedad valenciana.

“Y, por supuesto, reciban todos ustedes la felicitación del Consell Valencià de Cultura por el 750 aniversario de la carta puebla de Liria, que celebran pasado mañana. La Liria ibérica, la romana, la visigoda y la musulmana hace tiempo que murieron. De ellas no quedan más que los valiosos restos que conocemos, y muchos otros, sin duda, que quizá algún día se descubrirán. Pero de la Liria fundada en 1253 poseemos un tesoro vivo; porque esa Liria son ustedes.

Muchas gracias por su atención.”

Al final de les seues paraules, el president entrega a l'Ajuntament de Llíria, en la persona de la seua alcaldessa, la Medalla de Bronze del Consell Valencià de Cultura i un Diploma d'honor commemoratiu de la visita del Consell a la ciutat. Posteriorment, intervenen les Comissions del Consell Valencià de Cultura.

Els consellers representants de les diverses comissions exposen davant de l'alcaldessa i del públic de Llíria presents a la sessió els fins i els camps de treball propis de les comissions respectives.

Per la Comissió de les Ciències, la consellera Carmen Morenilla es referix a la preocupació de la comissió per l'escassetat de les inversions públiques i privades valencianes per a la investigació científica i tecnològica. La comissió ha fet incloure esta preocupació, repetidament, en les "Observacions i recomanacions" de les memòries anuals del Consell Valencià de Cultura. També va organitzar en el seu dia unes jornades sobre "La cultura de la innovació i la transferència de coneixements", amb participació de les universitats valencianes, de l'administració autonòmica i d'organitzacions sindicals i empresarials. La comissió estudia actualment una proposta, d'un dels seus membres, referent a les línies mestres que haurien de regir la política de recerca científica i tecnològica valenciana. La comissió està organitzant una taula redona sobre l'ús de les cèl·lules embrionàries, assumpte de gran actualitat. També ha redactat un informe sobre el canvi climàtic i les fonts d'energia. S'ha treballat, com en les altres comissions, en l'aportació de suggeriments per a la millora de la protecció i el foment del patrimoni cultural, i s'ha redactat un informe sobre la protecció del patrimoni paleontològic. Una ponència sorgida de la mateixa comissió ha estat estudiant les possibilitats de les noves tecnologies de la comunicació en la difusió cultural. Recentment s'ha redactat un informe sobre la necessitat d'impulsar l'estudi de la història de la ciència en els plans d'ensenyament. Finalment, la comissió ha treballat a favor que es reconega públicament el treball dels investigadors científics, va impulsar la concessió al matemàtic Manuel Valdivia de la Medalla d'Or del Consell Valencià de Cultura i ha donat suport a candidatures de científics a premis i distincions de la Generalitat.

Representant a la Comissió Jurídica en tant que president, el conseller Vicent Álvarez comença la seua intervenció confessant-se commocionat per les matances de població civil a l'Iraq. A continuació exposa els fins i el camp de treball propis de la comissió, la qual s'ha ocupat d'estudiar diversos projectes de lleis relacionades amb la cultura, com la

Llei de patrimoni valencià; també d'informar en casos concrets sobre expedients de declaració de béns d'interés cultural. A més, ara s'està ocupant de: l'estudi de les coincidències en les competències del Consell Valencià de Cultura i l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, i de les possibilitats de col·laboració entre les dos institucions en la promoció del valencià; els problemes de la gestió pública aplicada als béns patrimonials propietat de l'Església catòlica; i finalment els béns i equipaments culturals valencians propietat de l'Estat central la titularitat i/o la gestió dels quals no s'ha transferit a la Generalitat Valenciana.

El conseller Jesús Huguet, secretari de la Comissió de Llegat Històric i Artístic, exposa els fins i les funcions propis de la comissió que representa, la qual s'ocupa, puntualment, d'emetre informes sobre declaracions de béns d'interés cultural (Casa de la Serena, d'Alfara del Patriarca; convent de Santa Clara de Xàtiva i altres), de problemes concrets (protecció del patrimoni artístic prehistòric, Museu de la Impremta, convent de Sant Jeroni de Cotalba, barri de Sant Isidre de València, antiga Fàbrica Cross de València, enderrocament d'un palauet a Oriola, necessitat d'obres de reforma a l'església parroquial de Guadassuar...), i de projectes com el dirigit a impulsar la protecció de les barraques de l'Horta valenciana, el suport a una futura Llei d'arxius o la recuperació, física o per mitjà de còpies, dels fons documentals valencians existents en arxius no valencians.

El conseller Manuel Muñoz, secretari de la Comissió de Promoció Cultural, presenta la comissió com a autora de propostes sobre iniciatives en marxa o que es recomana emprendre. Actualment s'ocupa de l'estudi del projecte d'ampliació de la seu de l'Institut Valencià d'Art Modern, de la declaració de l'antic convent de les Carmelites de Manises com a bé d'interés cultural, de la possibilitat de declaració de la Festa del Corpus de València com a bé d'interés cultural, i de la protecció de l'Estació del Nord de València. Ha redactat, conjuntament amb la Comissió de les Ciències, un informe sobre la necessitat d'impulsar l'ensenyament de la història de la ciència, i una ponència nascuda en la mateixa comissió ha elaborat un informe amb recomanacions relatives al foment de l'hàbit de la lectura.

La consellera Isabel Ríos, membre de la Comissió de les Arts, presenta la comissió i alguns dels seus treballs: la proposta de creació d'un museu literari; aportacions sobre mesures per a la protecció i el foment del patrimoni cultural; presentació d'un informe sobre les obres d'art monumentals situades en vies de comunicació –el grup de treball corresponent ha ampliat actualment les seues investigacions al mobiliari urbà—; el paper dels museus d'art modern o les condicions sociolaborals dels artistes professionals.

El president comunica que, en el curs d'un estudi del Consell Valencià de Cultura sobre la vida cultural a les comarques valencianes, s'ha començat per la funció i la situació de les societats musicals.

A continuació, el secretari llig la declaració del Consell Valencià de Cultura a favor de la pau, aprovada pel plenari en la seua sessió anterior, i un poema de l'obra *Psalms humanus* –un manifest del científic Albert Szent-Györgyi contra el bel·licisme. El públic assistent aplaudeix la declaració.

Finalment, intervé l'alcalde de Llíria:

"Molt Il·lustre president del Consell Valencià de Cultura. Il·lustres membres del Consell. Autoritats, veïns i veïnes de Llíria.

En el meu nom i en el de tota la corporació municipal vull agrair als membres del Consell Valencià de Cultura que tingueren l'amabilitat d'acceptar la invitació per celebrar un Ple ordinari a la ciutat de Llíria, aprofitant la recent rehabilitació de Ca la Vila, construïda pels l·lirians per ser la seu que acolliria les institucions d'autogovern d'una vila reial que es regia pels Furs.

A més, és per a nosaltres un honor que el Consell Valencià de Cultura ens visite en els inicis de l'any de la celebració del 750 aniversari de la Carta de Poblament de Llíria, atorgada pel rei Jaume I als nostres avantpassats el dia 3 d'abril de 1253.

Amb motiu d'aquest acte i aprofitant la meua intervenció, vaig a fer el possible per resumir a grans trets l'aportació de l'antiga ciutat d'Edeta i actual Lliria a la cultura i al patrimoni del nostre país. També intentaré plantejar en aquesta sessió la situació cultural de la ciutat i les expectatives previstes per al futur.

La ciutat de Lliria, l'antiga Edeta citada per Estrabó, Plini i Ptolomeu, era, des de l'època ibèrica, un dels centres urbans més antics de l'actual Comunitat Valenciana, i de tal importància que durant molts segles hi va donar el seu nom, Edetània, a un ample territori que s'estenia des del Xúquer fins al Palància. Referent geogràfic recuperat als inicis del segle XVIII pels il·lustrats valencians Esclapés, Tosca i d'altres que al·ludien constantment al topònim "Valentia Edetanorum", és a dir la València dels edetans.

Dins el terme municipal, el castellet de Bernabé i Edeta, són els exponents d'aquella època

La ciutat d'Edeta, situada al tossal de Sant Miquel, és un jaciment arqueològic que gaudeix de prestigi i reconeixement en l'àmbit científic internacional. Ha proporcionat els més coneguts vasos ceràmics de l'època ibèrica, amb les decoracions figurades, calcades amb tota cura per Francisco Porcar, que inspiraren Picasso, i amb els més de 112 textos escrits que han fet possible, gràcies als estudis de Domingo Fletcher, apropar-nos al coneixement de la llengua autòctona dels ibers.

Del municipi romà d'Edeta ens han quedat els testimonis del monumental santuari oracular i de les termes romanes de la partida de Mura, una de les construccions públiques més importants de la Hispània romana que, a més a més, apareix molt lligada a un dels personatges edetans més rellevant de l'Imperi durant la segona meitat del segle I d.C., el senador consular Marc Corneli Nigrí Curiat Matern, general de Domicià, governador de Mèsia i Síria, que va aspirar a ocupar el càrrec d'emperador competint amb Trajà, segons les investigacions del prestigiós professor alemany Alföldy.

Una altra aportació al patrimoni històric de la ciutat de Lliria ha estat la conservació dels mausoleus romans del carrer Sant Vicent, un dels millors exemplars de l'arquitectura funerària romana del segle I d.C. a la Comunitat Valenciana i pendent que s'execute el projecte de reconstrucció.

Les aportacions numismàtiques de Lliria també són importants, com ha demostrat el tresor de denaris romans d'època republicana trobat l'any 1806 i dipositat a la Universitat de València, i el més recent d'època imperial, recuperat el 1999, compost per més de 6.000 denaris i considerat el tresor amb el major nombre de peces dels trobats a la Península Ibèrica.

Els treballs d'Hèrcules, exposats al Museu Nacional d'Arqueologia, són una peça que els llirians intentem recuperar per al nostre patrimoni.

Recents investigacions dutes a terme pel Servei Municipal d'Arqueologia apunten la possibilitat d'una instal·lació monàstica a l'època visigoda ocupant les antigues construccions termals de Mura.

L'actual Vila Vella, que es troba en un ambiciós projecte de recuperació iniciat l'any 1993, és el resultat d'un procés que arranca de l'època islàmica del qual encara es conserven molts vestigis, alguns d'únics. Uns banys complets, restes de l'alcassaba, llenços de la muralla medieval, vestigis de la mesquita (aljama), alguns portals i nombrosos atzucacs en són un bon exemple. Però, sens dubte, la joia patrimonial de l'antiga vila reial és l'església de Santa Maria, coneguda popularment com a església de la Sang, construcció cristiana del segle XIII, amb un valuós teginat mudèjar semblant al de la catedral de Terol, declarada Monument Nacional l'any 1919, restaurada integralment entre els anys 1994 i 1997, i malauradament tancada al públic, no sabem molt bé per què ni fins quan. També del segle XIII cal destacar les restes de l'antic hospital del Bon Pastor, amb les pintures murals del gòtic lineal que necessiten ser urgentment restaurades.

Ca la Vila, del renaixement tardà, i l'església de l'Assumpció, amb aires catedralicis i el millor exemple de l'art de la Contrareforma a la Comunitat Valenciana, són la gran herència de l'arquitectura d'època moderna i constitueixen el centre de la nova ciutat, de la ciutat moderna.

El 2 de juny de 1602 es va reunir per primera vegada el Consell General de la Vila en l'*aula nova Concilii* en aquest edifici, i avui 400 anys i uns quants mesos després, ens

reunim novament en "l'antic almodí" el Govern municipal i el Consell Valencià de Cultura per realitzar-hi un acte oficial que marca la represa de l'activitat pública d'aquesta casa.

Però si importants són les restes arqueològiques, els vestigis del passat i els monuments, també ho són les persones, els homes i les dones, els llirians i les llirianes que han sabut materialitzar la seua sensibilitat i la seua capacitat creativa en la Música, que ha esdevingut un signe d'identitat de Llíria i per això és coneguda per tot arreu com a la "ciutat de la música".

Si les bandes de música són un fenomen a la Comunitat Valenciana, a Llíria són un fet singular. La Primitiva i la Unió són el resultat d'un gran esforç que iniciaren els nostres avantpassats al segle XIX. Les societats musicals de Llíria vertebraren al seu voltant l'espai cultural necessari en una època en què les possibilitats culturals dels pobles eren més aviat limitades. Amb pocs recursos i encara menys infraestructures, però amb l'esforç de llirianes i llirians, foren el motor cultural del nostre poble. Avui en dia, quan les institucions públiques han assumit la seua responsabilitat cultural amb la ciutadania, les societats musicals continuen amb la seua tasca, i són un referent imprescindible quan parlem de Llíria.

No cal oblidar tampoc el paper educatiu que han realitzat estenent l'ensenyament musical a una bona part de la joventut, gràcies a esta educació musical, molts músics han pogut professionalitzar-se en bandes, orquestres i conservatoris. Sense oblidar l'aposta pel futur que es fa en la Unió amb el Centre Integrat de Música, que compagina l'ensenyament reglat amb els estudis musicals.

I, com no podia ser d'una altra manera, l'Ajuntament de Llíria fa un esforç enorme i té signats convenis de col·laboració amb les societats musicals per tal de reconèixer la seua tasca, i a més finança majoritàriament el Conservatori Municipal de grau mitjà que funciona des del curs 1993-94. Un conservatori que s'ha convertit en una feixuga càrrega per al pressupost municipal i que per justícia i tradició musical hauria de formar part de la xarxa de conservatoris de la Generalitat Valenciana.

Però tenim més grups que cultiven el bell art de la música, com l'orquestra de Plectre el Micalet o l'agrupació Musical Edetana Vicente Giménez, sense oblidar a la primera banda de músics jubilats que existeix a Espanya. A més a més, l'activitat musical de Llíria no s'escota tenint bons instrumentistes, sinó també musicòlegs i compositors com el pare Vicente Pérez Jorge o directores de bandes i orquestres com Manuel Galduf.

Orgullosament pregonem Llíria com a ciutat de la música, ens avala la història i les nostres bandes, però també l'aportació de Llíria a la cultura i a la història no s'escota en el valuós patrimoni històric, artístic i arqueològic i en la música, sinó que s'estén a altres camps com l'eclésiàstic, on destaquen les figures del reverend Luis Maria Albert Fombuena, rector del Pontifici Col·legi Espanyol a Roma durant els anys 1909-1914, o també el del reverend Carmelo Blay Palomar que ocupà el càrrec de rector del mateix col·legi, a més de ser diplomàtic davant la Santa Seu.

En el camp de les arts plàstiques cal destacar el deixeble de Sorolla, Francisco Merenciano, que tan encertadament pintà l'ànima dels llirians i el paisatge de la nostra ciutat. O el cas de José Manaut Viglieti, pintor i destacat intel·lectual republicà recuperat els darrers anys per les universitats de València i la Carles III de Madrid. La corporació municipal es congratula d'exposar a partir del pròxim diumenge els olis i dibuixos que pintà a la presó. També hem de valorar l'extensa obra artística del nostre fill predilecte, l'escultor Silvestre d'Edeta, que enguany complirà 94 anys i encara continua treballant al seu estudi.

No podem oblidar en aquest acte les aportacions d'un destacat escriptor lliurià que comença a ser reconegut internacionalment i que publicà la seua obra entre 1953 i 1977. Em referisc a Pascual Enguïdanos Usach, que enguany complirà 80 anys, conegut literàriament pels pseudònims de George H. Wite, primerament, i de Van S. Smith, després, un escriptor de novel·les populars considerat el reinventor de la ciència ficció a Espanya i el degà dels autors espanyols d'aquest gènere. La seua millor producció literària "La saga de los Aznar" fou reconeguda el 1978 com la millor sèrie de ciència ficció publicada a Europa, i enguany se celebra el 50 aniversari de la seua publicació.

Com no podia ser d'altra manera en una vila de cristians vells, els referents religiosos de les nostres festes i tradicions són molt presents. Un dels nostres patrons és sant Miquel, una de les primeres advocacions que portaren els primers repobladors. La seua devoció donà lloc a tindre un dels santuaris medievals més importants de la Comunitat

Valenciana que encara és un destacat referent per a molts valencians. Des de la Corporació Municipal, donem suport a les nostres tradicions potenciant, per exemple, la fira de sant Miquel, instituïda el 1446 durant el regnat d'Alfons el Magnànim.

L'altre patró de Lliria és sant Vicent, considerat el sant nacional dels valencians. L'ermita ubicada al paratge natural de Sant Vicent és un acollidor espai protegit, utilitzat els caps de setmana per molts veïns de l'àrea metropolitana de València.

També cal destacar les processons de la Setmana Santa que encara conserven reminiscències dels antics misteris passionistes que es representaven a l'església de la Sang.

No cal oblidar tampoc que per tradició i per motius històrics, Lliria és la capital de la comarca del Camp de Túria, i tenim la voluntat d'exercir aquest paper tant en el camp de la cultura com en el desenvolupament econòmic i social.

És responsabilitat de les autoritats municipals protegir, conservar, difondre i acréixer qualsevol testimoni de la nostra cultura.

Per assumir aquesta responsabilitat l'Ajuntament de Lliria ha encetat nous instruments que li permeten, per mitjà d'actuacions urbanístiques, la recuperació del patrimoni arqueològic. El Museu Arqueològic, l'Agència Liriana de Turisme, el Pla director del Patrimoni, la programació cultural estable, la participació ciutadana canalitzada a través dels diversos consells locals, i les ordenances municipals, són altres instruments que utilitzem per a racionalitzar la ciutat i la seua imatge, els seus usos, el benestar de les famílies, els temps i els llocs d'oci, que ens permetrà gaudir d'una ciutat acollidora i agradable, no sols per a oferir una millor qualitat de vida als nostres veïns, sinó també per a oferir la qualitat que es mereix tot aquell que vulga conèixer el passat, les tradicions, la cultura i la història de Lliria.

Som conscients dels valors culturals de la nostra ciutat i per això els potenciem, ja que són un dels factors més importants del progrés econòmic i cultural de Lliria.

Treballem intensament per dotar dels mitjans necessaris els diversos serveis municipals encarregats de la salvaguarda del patrimoni arqueològic, històric i arquitectònic de Lliria i el seu terme municipal. També la Generalitat Valenciana ha fet importants inversions en la restauració i recuperació del nostre patrimoni, però encara ens queda molt camí per recórrer i molta faena per fer.

El nostre passat constitueix una gran aportació a la història del poble valencià. Els nostres monuments, la música i el nostre patrimoni intangible són l'aportació dels ciutadans de Lliria, d'ahir i d'avui, al patrimoni de la humanitat. Tenim un patrimoni històric, artístic, arqueològic, musical i paisatgístic que pot captivar un tipus de turisme. A Lliria, ciutat de les cultures, podem estudiar, investigar i gaudir de les empremtes de les diverses civilitzacions i cultures sense eixir del nucli urbà, però per a això cal que les institucions autonòmiques ens ajuden en la millora i restauració del nostre patrimoni i ens reconeguen el lloc que musicalment ens pertoca.

Esperem que la visita del Consell Valencià de Cultura servisca perquè aquest òrgan consulti s'adone de la importància històrica i actual de Lliria en el context de la història i del present del nostre país, i trasllade al Govern valencià les inquietuds i les necessitats de tot el poble de Lliria."

b. Ple del Consell a Vall d'Uixó, 25 de juliol

A la casa de l'Ajuntament de la Vall d'Uixó té lloc la sessió protocol·lària amb la presència dels membres del Consell Valencià de Cultura, de l'alcalde, altres representants del consistori i veïns del municipi valler.

El president del Consell Valencià de Cultura, Sr. Santiago Grisólia, justifica la visita a la Vall d'Uixó:

"Señor alcalde, señores concejales, señoras y señores:

"Buenas tardes. Debo empezar agradeciendo a este ayuntamiento y a esta ciudad su amable acogida. En un futuro próximo, cuando a ustedes les parezca conveniente, nos sentiremos muy honrados si nos dan la ocasión de devolverles sus atenciones en la sede de nuestra institución.

"Las visitas del Consell Valencià de Cultura a las ciudades valencianas no son meros actos protocolarios. En primer lugar, son actos obligados de cortesía entre instituciones. Cada una de las ciudades valencianas es una institución política y cultural viva, productiva y, en muchos aspectos, más importante que esta que mis compañeros y yo representamos. Presentarnos ante ellas, ofrecerles nuestros servicios y establecer una comunicación fluida entre iguales es una de nuestras primeras obligaciones.

"En segundo lugar, quiero transmitirles un mensaje de unión de todas las ciudades y pueblos valencianos alrededor de la Generalitat, por encima de divisiones administrativas o de otro tipo. El Gobierno y las Cortes Valencianas nos representan a todos por igual, y es en esta unión donde la sociedad valenciana encontrará, cada vez más, sus mayores oportunidades de desarrollo futuro.

"Y finalmente, pero no en último lugar, es un objetivo de esta visita conocer la realidad cultural de la Vall d'Uixó. Toda población posee un conjunto de circunstancias, problemas y proyectos de futuro particulares, también en lo que respecta a su vida cultural. Esas circunstancias, y sobre todo esos proyectos, es lo que pretendemos empezar a conocer con esta visita, y es en lo que quizá podamos colaborar en lo sucesivo. Pero eso va a ser el tema de las palabras que oiremos a continuación de las mías, las del Sr. Josep Tur, alcalde de la Vall d'Uixó.

"Muchas gracias por su atención.

Señor alcalde...".

L'alcalde de la Vall d'Uixó, Sr. Josep Tur i Rubio, pronuncia unes paraules d'agraïment al Consell Valencià de Cultura per la visita efectuada, i recorda succintament alguns dels projectes de tipus cultural de la ciutat, relacionats amb el seu ric patrimoni documental i també arqueològic. Finalment, promet que pròximament farà arribar al Consell Valencià de Cultura documentació escrita sobre els projectes mencionats.

A continuació de les paraules del Sr. Josep Tur, el president del Consell Valencià de Cultura entrega a la ciutat, en la persona del seu alcalde, una medalla de la institució. Abans de la sessió s'ha descobert una placa commemorativa de la visita col·locada en un mur de la mateixa Sala de Plens de l'ajuntament.

L'alcalde de la Vall d'Uixó entrega al Consell Valencià de Cultura, en la persona del seu president, una insígnia i una reproducció de l'escut de la ciutat.

c. Ple del Consell a Callosa de Segura, 19 de novembre

Comença la sessió conjunta del ple del Consell Valencià de Cultura i l'Ajuntament de Callosa de Segura amb la presència dels membres del CVC, l'alcalde i altres representants del consistori municipal i veïns del municipi callosí.

El president del Consell, Sr. Santiago Grisolí, pronuncia les següents paraules:

"La primera sesión plenaria del Consejo Valenciano de Cultura celebrada bajo mi presidencia fuera de nuestra sede fue muy cerca de aquí, en Orihuela, en enero de 1987. De eso hace ya casi siete años. Desde entonces, este Consejo ha visitado regularmente, todos los años, al menos tres ciudades o localidades valencianas significadas, algunas de

ellas no muy lejanas de esta, como Elche, otras situadas en el extremo norte de nuestra comunidad. Y en todas ellas, como también aquí en Callosa, el principal objetivo de nuestra visita ha consistido en poner a disposición de sus ciudadanos, y de sus ayuntamientos, la autoridad de nuestra institución en el amplio campo de la cultura, entendida como uno de los factores básicos del desarrollo político, económico y social.

El Consejo Valenciano de Cultura es, junto con las Cortes y el Gobierno valencianos, uno de los pilares de la Generalitat. Es verdad que sus competencias no son ejecutivas, sino sólo consultivas y asesoras. Por lo tanto, nuestros informes y dictámenes no tienen carácter vinculante. Pero también es verdad que estas limitaciones confieren una mayor objetividad a nuestro juicio y a nuestro trabajo. Lo esencial, en todo caso, es que las funciones de este Consejo se ejercen sobre una materia de la máxima importancia, sobre uno de los vectores decisivos del desarrollo social y económico: la cultura. Porque hoy sabemos que el nivel de formación cultural de un pueblo incide directamente en su calidad de vida, tanto por medio de una mayor calidad de las relaciones sociales y políticas como de una mayor capacidad de producción de riqueza. Y la responsabilidad última del Consejo Valenciano de Cultura es impulsar y mantener un debate de alto nivel sobre el capital que significa la cultura, sobre la valorización de nuestro patrimonio cultural, sobre los puntos fuertes y los puntos débiles de nuestras infraestructuras culturales, y sobre el diálogo entre culturas como forma de armonizar las relaciones entre grupos humanos.

Precisamente, su papel de asesor y mediador en temas culturales confiere a este Consell una posición privilegiada de equilibrio ante el pluralismo de nuestra sociedad. Sólo desde el respeto a la diversidad podemos recuperar aquella vertebración que históricamente nos ha constituido como pueblo. Y eso nos exige conciliar posturas y conjugar maneras de ser diversas, si queremos que esta institución, y el conjunto de las que componen la Generalitat, sean sentidas como propias por todos nuestros conciudadanos, de una parte a otra de nuestra geografía.

El segundo gran objetivo de estas visitas es conocer la realidad cultural valenciana recogiendo información de todos los puntos de nuestra comunidad. Por lo tanto, aquí hemos venido a ver y escuchar, más que a hablar. Y por eso mismo, yo daré término aquí a mis palabras, no sin antes agradecer la amable acogida que hemos recibido en Callosa, para dar oportunidad al señor alcalde de informarnos sobre la vida y los proyectos culturales de este consistorio y de esta ciudad, a cuyo servicio nos ponemos desde este instante.

Señor alcalde..."

A continuació, l'alcalde de Callosa de Segura, Sr. Francisco Javier Pérez Trigueros, pronuncia el següent discurs:

"Unas primeras palabras de reiterada bienvenida y de gratitud por haber elegido, en esta ocasión, a Callosa de Segura como centro en el que han celebrado su reunión plenaria, lo que de forma tan especial nos ha honrado.

Los callosinos, por tradición, y por vocación, tienen grandes inquietudes culturales, que este Ayuntamiento, casi recién formado, tiene la firme decisión de ayudar y fomentar.

Nuestro Patrimonio monumental si no es cuantitativamente amplio sí es cualitativamente importante y exige nuestra preocupación y atención permanentes.

A destacar la Iglesia Arciprestal de San Martín, monumento histórico artístico nacional, de finales del siglo XV; las ermitas del Rosario (Siglo XVI), la de Los Dolores, finales del XVII y de San Roque, del siglo XVIII; la Capilla de la Orden Franciscana, vestigio del convento de los padres alcantarinos descalzos fundado en 1585; los restos de un castillo de finales de siglo IX, sitiado por Abderraman III en 924, siendo el más antiguo de la Provincia de Alicante, y el Real Pósito construido en 1790, del que se conserva su fachada.

Por lo que respecta a colecciones museográficas, contamos con la etnográfica del Cádiz y Huerta que organiza anualmente la Demostración Nacional de los Trabajos Artesanales del Cádiz; la Arqueológica que acoge, fundamentalmente restos de las culturas del Argar, consistentes en colecciones de metal, cerámicas y sílex, procedentes del importante yacimiento "Laderas del Castillo", y de la denominación islámica / con restos de tumbas, monedas almohades y muestras de cerámica árabe y la de Semana Santa, en la se expone el valioso patrimonio procesional de las distintas cofradías. Estas colecciones se recogen en el actual "Museo Municipal", edificio recuperado para el patrimonio callosino, antiguo matadero municipal, construido a principios del siglo XX,, bajo la traza y dirección del prestigioso arquitecto Juan Vidal.

En cuanto a fiestas y tradiciones se celebran, además de la cabalgata de reyes, el "Partir la Vieja"; la Semana Santa, con sus importantísimos desfiles procesionales; las cruces de mayo; las fiestas de San Roque y de Moros y Cristianos- las de los Barrios y Huerta,- la romería del Pilar y las fechas conmemorativas del Primer Ayuntamiento Independiente en 1579; la Conquista Cristiana a los árabes por Jaime I en 1265; la Aparición de San Roque a los Pastores en 1409; la Concesión para Callosa del título de Ciudad en 1925 y la Declaración de Monumento Nacional del Templo de San Martín en 1980.

Entre las asociaciones y entidades a las que el Ayuntamiento apoya, mediante subvenciones, se encuentra la de Amigos de Jesús de Nazaret y el Patronato de la Pasión, cuyas representaciones han sido declaradas de interés turístico nacional; diversos grupos de teatro, y la Junta Central de Semana Santa, entre otras; habiéndose suscrito convenios de colaboración con entidades tales como: La Sociedad de Arte Musical "La Filarmónica", con destino a su escuela de educandos; la Coral Callosina "San Martín" para su escuela de canto infantil "Virgen de la Luz" y la Asociación de Belemistas por su colaboración al mantenimiento y recuperación de las tradiciones navideñas, estando previsto el establecer convenios con el resto de asociaciones.

La Concejalía de Cultura realiza una intensa labor que se concreta, entre otras actividades, en Jornadas de Teatro Local, Certamen de Teatro "Ciudad de Callosa" y Teatro en los Barrios, Verano Cultural, etc. etc. En la Casa de Cultura "Reina Sofía" se ubican, además de la Concejalía, la Biblioteca Pública Municipal "Francisco Salinas", los talleres de manualidades y el municipal de artes plásticas; la escuela del cáñamo; la escuela municipal de guitarra "José Albert"; la Coral Callosina San Martín; la Agrupación Fotográfica "Callosa de Segura"-, el Patronato de la Pasión, Amigos de Jesús de Nazaret, Asociación de Moros y Cristianos "San Roque" y el Centro de Estudios y Documentación Callosino, encargado de la recogida y salvaguarda de toda la documentación relativa a nuestra ciudad.

El presupuesto de este Ayuntamiento, gestionado a través de la Concejalía de Cultura, totaliza la cantidad cercana a los 210.000 Euros, distribuidos de la siguiente forma: 60.000 Euros destinados a subvenciones y convenios; otros 60.000 Euros al mantenimiento de infraestructuras culturales y el resto a actividades diversas.

Esta es, a grandes rasgos, la situación cultural de la ciudad que, además de las ayudas que ya viene recibiendo de las instituciones públicas, necesita un constante apoyo para hacer realidad el ambicioso proyecto cultural que este Ayuntamiento desea ofrecer a sus vecinos, así como la recuperación y restauración del patrimonio que posee la ciudad y la creación de nuevas infraestructuras con las que poder dar soporte a la amplia oferta cultural de Callosa de Segura.

Gracias, de nuevo, por su presencia entre nosotros con el deseo de sus trabajos hayan resultados muy fructíferos."

A l'acabament de l'acte, el president del Consell Valencià de Cultura entrega al senyor alcalde la Medalla i Diploma d'Honor de la institució; per la seua part, el Sr. Pérez Trigueros entrega al Sr. Grisolia una placa commemorativa de la visita del CVC a Callosa de Segura i una reproducció de la plaça i l'església de Sant Martí del municipi.

3.3. Visites i actes protocol·laris

A continuació s'exposa informació sobre els actes i visites protocol·làries més destriables que ha realitzat el Consell Valencià de Cultura durant l'any 2003.

a. Gener

- Reunió de treball sobre les Sitges de Burjassot, 10 de gener, Palau de Forcalló.

Reunió entre representants dels ajuntaments de Burjassot i València i del Consell Valencià de Cultura per tractar de la titularitat i la gestió de les Sitges de Burjassot.

- Visita escolar de l'Institut d'Ensenyament Secundari Campanar de València, 30 de gener, Palau de Forcalló.

Visiten la institució un grup d'alumnes de l'esmentat institut acompanyats pels membres del Consell: Santiago Grisolí, Carmen Morenilla i Manuel Muñoz Ibáñez.

b. Febrer

- Presentació de **l'Informe sobre l'impacte artístic en el paisatge**, 17 de febrer, Palau de Forcalló.

Presidit pel conseller d'Obres Públiques, Urbanisme i Transports, Sr. José Ramón García Antón, i acompanyat pel president del Consell, Sr. Santiago Grisolí, i pel president de la Comissió de les Arts, Sr. Ramón de Soto. (L'informe es pot consultar en la pàgina 83).

- Visita escolar de l'Institut d'Ensenyament Secundari Professor Viguer de València, 27 de febrer, Palau de Forcalló.

Visiten la institució un grup d'alumnes de l'esmentat institut acompanyats pels membres del Consell: Santiago Grisolí, Manuel Muñoz Ibáñez i Manuel Sanchis-Guarner Cabanilles.

c. Març

- Visita d'una delegació del Consell a **l'Institut Valencià d'Art Modern**, 26 de març, València.

Un grup de consellers de les Comissions de les Arts i de Promoció Cultural visiten l'IVAM, acompanyats pel director gerent i pel director tècnic del projecte d'ampliació de l'edifici de l'institut, qüestió motiu de la visita. (L'informe final es pot consultar en la pàgina 105).

- Visita escolar de l'Institut d'Ensenyament Secundari San Pedro Pascual de València, 27 de març, Palau de Forcalló.

Visiten la institució un grup d'alumnes de l'esmentat institut acompanyats pels membres del Consell: Santiago Grisolí, Vicent Álvarez i Vicente Muñoz Puelles.

d. Abril

- Presentació del **Dictamen de la Ponència sobre el llibre i la lectura**, 8 d'abril, Palau de Forcalló.

Acte presidit pel Consell d'Educació i Cultura, Sr. Manuel Tarancón, acompanyat pel president del Consell, Sr. Santiago Grisolí i pel coordinador de la ponència creada en el Consell Valencià de Cultura, Sr. Jesús Hugué. (El text del dictamen es pot consultar en la pàgina 56).

- Presentació del llibre de la col·lecció Maior: **Alqueries. Paisatge i arquitectura en l'Horta**. 29 d'abril. Palau de Forcalló.

Participen en la presentació l'autor, Miguel del Rey Aynat, el president del Consell, Sr. Grisolí, i el director de la col·lecció Maior, Sr. Jesús Hugué. (Es pot consultar una ressenya del llibre en la pàgina 144)

- Visita de representants de la Academia de Bellas Artes de San Carlos, abril, Palau de Forcalló.
- Visita de representants de la Fundación Blasco Ibáñez, abril, Palau de Forcalló.

e. Maig

- Jornada de **Commemoració del bicentennari de la Reial Expedició de la Vacuna de la Pigota**, 12 de maig, Palau de Forcalló.

En l'acte, presidit pel conseller de Sanitat, Serafín Castellano, acompanyat pel president del Consell, Santiago Grisolí, es presenta el llibre de la sèrie *Minor* del CVC *Segundo centenario de la Real Expedición Filantrópica de la Vacuna de la Viruela, 1803-2003. De Francisco Javier Balmis al Terrorismo Biológico*, obra del professor José María López Piñero i del doctor Francisco Jesús Bueno, tots dos presents també. (Es pot consultar una ressenya del llibre en la pàgina 146). Es comptà, a més, amb la presència del Sr. Xurxo Hervada Vidal, Subdirector General de Gestió i Qualitat de la Direcció General de Salut Pública de la Xunta de Galícia.

f. Juny

- Presentació de **noves publicacions** del Consell Valencià de Cultura, 16 de juny, Palau de Forcalló.

El Consell presenta quatre nous títols de la sèrie *Minor*: *L'interés per la llengua dels valencians (segles XV-XIX)*, de Josep Daniel Climent Martínez (ressenya en la pàgina 144); *Llinatge i poder. Castelló (XVI-XIX)*, de Mª Jesús Gimeno Sanfeliu (pàgina 145); *El humanismo médico en la Universidad de Valencia (siglo XVI)*, de Mª Teresa Santamaría Hernández (pàgina 147); i *L'afició a les campanes*, de Francesc Llop i Bayo (pàgina 146).

- **Taula redona sobre l'informe de R+D de l'Alt Consell Consultiu de la Generalitat Valenciana**, 18 de juny, Palau de Forcalló.

Taula redona en què s'analiza i contribueix a divulgar l'informe anual sobre recerca i desenvolupament a la Comunitat Valenciana elaborat pel grup d'experts de l'Alt Consell Consultiu. Participen en la taula, a més del president del Consell, Santiago Grisolí, el Sr. Fernández de Lucio, del CSIC, el Sr. Escardino, de l'Institut de la Ceràmica, el Sr. Avelino Corma de l'Institut de Tecnologia Química i el Sr. Primo Yúfera, del Consell Valencià de Cultura.

g. Juliol

- Constitució de l'Associació d'antics membres del Consell Valencià de Cultura, 2 de juliol, Palau de Forcalló.

Se'n aprovaren els estatuts així com la seua junta directiva: Manuel Bas, president; Vicente Simó Santonja, vicepresident; Emili Marín Soriano, secretari; Rafael Ramos Fernández i Amando García Rodríguez, vocals.

h. Setembre

- **Jornada sobre Cèl·lules Mare: estat actual de la investigació. Aspectes mediàtics i socials**, 16 de setembre, Palau de Forcalló.

S'organitzaren dues taules redones presentades pel president del Consell, Santiago Grisolí; la primera: "El punt de vista de la ciència i el de la bioètica" comptà amb el Dr. Alberto Martínez Serrano, del Centre de Biologia Molecular "Severo Ochoa" de la Universitat Autònoma de Madrid; el professor Antonio Pellicer Martínez, president de l'Institut Valencià d'Infertilitat per a l'Estudi de la Reproducció; el Dr. Felipe Prósper de la Clínica Universitaria de Navarra; i el Dr. Justo Aznar Lucea, de l'Hospital La Fe de València.

La segona: "El punt de vista social", comptà amb el Sr. Carlos Dávila, director del programa "El tercer grado" de TVE Madrid; el Sr. José Mª Fernández de la Rúa, Director de Societat, Sanitat i Ciència del Diari ABC de Madrid; i el Sr. Pedro Ortiz, director del diari Las Provincias de València.

- Visita del Centre Municipal de persones majors Barri l'Amistat de València, escolar, 25 de setembre, Palau de Forcalló.

Visiten la institució un grup de persones de l'esmentat centre acompanyats pels membres del Consell: Santiago Grisolí, Juan Antonio Montesinos, Eduardo Primo Yúfera i Manuel Sanchis-Guarner Cabanilles.

i. Octubre

- Visita escolar de l'Institut d'Ensenyament Secundari Campanar de València, 30 d'octubre, Palau de Forcalló.

Visiten la institució un grup d'alumnes de l'esmentat institut acompanyats pels membres del Consell: Santiago Grisolí, Elena Negueroles i Manuel Sanchis-Guarner Cabanilles.

j. Novembre

- Visita del Secretari General del PSPV-PSOE, Sr. Joan Ignasi Pla, 5 de novembre, Palau de Forcalló.

La Comissió de Govern rep, en sessió extraordinària, al Sr. Pla acompanyat de les diputades a les Corts Valencianes, Isabel Escudero i Ana Noguera. El president i el secretari del Consell Valencià de Cultura informen els visitants sobre les activitats actuals de la institució i els lliuren un recull de documents i informes de la mateixa.

- **Visita del Molt Honorable president de la Generalitat Valenciana, Sr. Francisco Camps**, 6 de novembre, Palau de Forcalló.

Obri la sessió el president de la Generalitat Valenciana per a donar pas al president del Consell Valencià de Cultura, Santiago Grisolí, qui presenta el Sr. Camps la memòria anual de la institució corresponent a l'any 2002 amb les seues recomanacions.

Finalment, el Molt Honorable clausura l'acte amb unes paraules i el Sr. Grisolí li entrega la Medalla de Plata de la institució.

- Visita de l'Escola de majors Barri Sant Josep de València, 27 de novembre, Palau de Forcalló.

Visiten la institució un grup de persones de l'esmentada escola acompanyats pels membres del Consell: Santiago Grisolí, Manuel Muñoz Ibáñez, Vicente Muñoz Puelles i Manuel Sanchis-Guarner Cabanilles.

k. Desembre

- **Acte en memòria** de l'antic membre del Consell Valencià de Cultura, **Fernando Vizcaíno Casas**, 3 de desembre, Palau de Forcalló.

En l'acte en memòria de l'escriptor valencià, mort el 2 de novembre de 2003, intervenen els senyors Santiago Grisolí i Ricardo Bellveser, tots dos membres de la institució, així com el Sr. Silvino Navarro amic del malaguanyat, i els seus fills Fernando i Eduardo.

- Presentació de **noves publicacions** del Consell Valencià de Cultura, 12 de desembre, Palau de Forcalló.

Es presenten nous títols de la institució amb la presència dels seus autors: *L'itinerari valencià de Lady Holland*, de Mariano Casas (ressenya en la pàgina 143); *Santuarios Valencianos. Un viaje etnográfico*, de Matilde Pepín (pàgina 147); i *Antología poética* de José Albi. (pàgina 143).

4. El Ple

4.1. Acords del Ple

4.2. Declaracions institucionals

4.1. Acords del Ple

a. Ple de 31 de gener

Aprovació d'informes:

- Informe del grup de treball sobre **impacte artístic en el paisatge**. (pàg. 83)
- Dictamen de la **ponència sobre el llibre i la lectura**. (pàg. 56)
- Informe sobre els efectes dels **terrers** a la **comarca dels Serrans**. (pàg. 83)
- Informe sobre la declaració de BIC de **Casa de la Serena d'Alfara del Patriarca**. (pàg. 86)
- Informe sobre la declaració de BIC del **Convent de Santa Clara de Xàtiva**. (pàg. 87)

Altres acords:

- El ple acorda designar el conseller Jesús Huguet per a representar la institució en el Consell Tècnic d'Heràldica i Vexil·lologia.
- El ple aprova la constitució d'una comissió temporal sobre la preservació del patrimoni, formada per un representant de cada comissió, amb l'objectiu d'elaborar un document final que reculli les aportacions ja fetes per les comissions sobre la matèria objecte d'estudi.

b. Ple de 24 de febrer

Aprovació d'informes:

- Informe sobre el **Museu de la Impremta i les Arts Gràfiques**. (pàg. 88)
- Informe sobre l'impacte de les **noves tecnologies** en la difusió de la cultura. (pàg. 90)

c. Ple de 29 d'abril

Aprovació d'informes:

- Informe sobre l'estat de **l'església de Sant Vicent Màrtir de Guadassuar**. (pàg. 93)

- Informe sobre el **barri de Sant Isidre de València**. (pàg. 95)
- Informe sobre **l'art rupestre valencià**. (pàg. 96)

Altres acords:

- S'aprova l'elecció dels senyors membres: Ricardo Bellveser, Juan Antonio Montesinos i Vicente Muñoz Puelles, com a representants del CVC en el Consell de Biblioteques de la Generalitat Valenciana.

d. Ple de 26 de maig

Aprovació d'informes:

- Observacions al projecte d'ampliació i cobriment de l'**IVAM**. (pàg. 105)
- Informe sobre la **Història de la Ciència**. (pàg. 97)
- Informe sobre propostes per a la protecció i foment del **patrimoni cultural valencià**. (pàg. 101)
- Informe sobre les **barraques valencianes**. (pàg. 99)

e. Ple de 30 de juny

Aprovació d'informes:

- Informe sobre la declaració de conjunt històric artístic del poble antic de la **Vila Joiosa**. (pàg. 107)
- Consideracions sobre la situació del **patrimoni cultural valencià de titularitat eclesiàstica**. (pàg. 107)

f. Ple de 25 de juliol

- Acord de proposar a l'Ajuntament de València els mateixos consellers de l'any passat per a formar part dels jurats de l'edició d'enguany dels Premis Ciutat de València:

<i>Premi Vicente Blasco Ibáñez</i>	Juan Antonio Montesinos García
<i>Premi Constantí Llombart</i>	Jesús Huguet Pascual
<i>Premi Roïc de Corella</i>	Leopoldo Peñarroja Torrejón
<i>Premi Vicente Gaos</i>	Ricardo Bellveser Icardo
<i>Premi Eduard Escalante</i>	Carme Morenilla Talens
<i>Premi Juan Gil-Albert</i>	Vicente Muñoz Puelles

- Acord de proposar com a candidats a la Distinció de la Generalitat Valenciana al **Mèrit Cultural** al professor Federico García Moliner i al doctor José Mir Pallardó.
- Acord de constituir una comissió temporal per a estudiar mesures de protecció del patrimoni, arran de l'encàrrec fet pel president de la Generalitat Valenciana. La comissió queda composta pel president, vicepresident i secretari del Consell i els presidents de les Comissions; a més, s'acorda incorporar al Sr. Vizcaíno Casas com a assessor jurídic i al Sr. Morera Buelti com a expert tècnic.

g. Ple de 22 de setembre

Aprovació d'informes:

- Informe sobre l'església parroquial de **Vilafranca**. (pàg. 110)
- Informe sobre el problema de la **fam** al món. (pàg. 111)

Altres acords:

- Aprovació de l'enviament del següent telegrama sobre la problemàtica dels **incendis forestals** al president de la Generalitat Valenciana, al ministre de Cultura i al Congrés dels Diputats. A més, a proposta del Sr. Primo Yúfera, s'aprova que les Comissions de Govern i Ciències estudien la possibilitat de proposar la creació d'un institut tecnològic del foc, vista la relativa inoperància dels sistemes actuals de prevenció i extinció de focs forestals.

"Ante la creciente incidencia de fuegos provocados que tan dramáticamente han asolado la península ibérica y de los que no ha estado del todo exenta la Comunidad Valenciana, el Consell Valencià de Cultura le ruega inste a las diversas entidades autonómicas competentes, y si es posible a nivel nacional e internacional, a la concertación de una campaña política educadora y preventiva que contenga estas irresponsables agresiones. Es decir, es necesario no sólo que se cumplan las leyes, sino que se llegue a la identificación de estos incendios con lo que son, un verdadero atentado contra el futuro de la Humanidad."

- Aprovació del document d'observacions i recomanacions annex a la **memòria** institucional de **2002**.
- Aprovació de l'**informe** de la Comissió Jurídica sobre les **ponències unipersonals**. (Es reproduïx a continuació).

En la seua sessió del 30 de juny del 2003 el Ple del Consell Valencià de Cultura va acordar sotmetre a la consulta de la Comissió Jurídica i d'Interpretació Reglamentària la proposta del president de la institució, presentada en la mateixa sessió, sobre creació de ponències unipersonals.

Examinada la proposta, la comissió acorda traslladar al Ple les següents consideracions:

- a. La Llei de creació del Consell Valencià de Cultura, en el seu article 22, autoritza la institució, d'acord amb el seu Reglament, a crear "les comissions assessores o ponències de treball, permanents o no, que crega oportunes per a la preparació dels estudis, informes o dictàmens que hagen de ser sotmesos posteriorment a la consideració dels seus òrgans de govern". La Llei no especifica si les ponències han de ser col·lectives o individuals. Amb una interpretació finalista, hem de concloure la possibilitat de crear ponències unipersonals, amb la mateixa consideració que les col·lectives.
- b. La mateixa Llei de creació, en el seu article 15, atribueix la competència per a crear ponències al Ple. En els mateixos termes es pronuncia l'article 12.g, del Reglament. Del conjunt de les normes citades es conclou que el Ple és l'òrgan que pot crear les ponències.
- c. No hi ha cap norma que limite el dret de cada membre de la institució a proposar la creació d'una ponència.
- d. Segons preveu l'article 65 del Reglament, en el si de cada comissió es poden crear ponències encarregades d'elaborar els informes propis de la comissió, la qual pot assumir-los i traslladar-los posteriorment a la consideració del Ple. Aquest tipus de ponències internes de cada comissió difereixen de les creades pel Ple en el sentit que els seus informes no poden ser elevats com a tals a la consideració del Ple, sinó com a informes de les comissions corresponents, mentre que els informes de les ponències, unipersonals o

col·lectives, creades pel Ple són examinats per este com a informes propis de les dites ponències.

- e. Com a membre del Consell Valencià de Cultura, el president de la institució pot elevar al Ple propostes pròpies de creació de ponències, i com a president, en els termes de l'article 22 del Reglament, propostes acordades per la Comissió de Govern i propostes presentades per un terç dels membres de la institució.
  - f. Quant a la forma i el contingut de les propostes, cal reiterar els termes de la proposta objecte de consulta.
- Aprovació de la incorporació del conseller Juan Antonio Montesinos a la Comissió temporal sobre mesures de protecció del patrimoni cultural valencià.

h. Ple de 31 d'octubre

- Segons la següent proposta de la Comissió de Promoció Cultural:

El próximo año se celebra el Primer Centenario del nacimiento del escritor valenciano de Alcoi, Juan Gil-Albert. En sus carpetas tienen ustedes un escrito de voluntad sobre esta fecha. En mi opinión que es la de la Comissió de Promoció Cultural, el Pleno del CVC debe **declarar el año 2004 Año Juan Gil-Albert**, para nosotros, a nuestros efectos, claro está, y sugerir actividades que podríamos desarrollar nosotros mismos o en colaboración con otras entidades, instituciones, asociaciones o agentes sociales. En el escrito dirigido a la Comissió de Govern se proponía:

- Una exposición *Íntima*, esto es que mostrara al *Gil-Albert Íntimo*. Retratos, cuadernos, objetos personales, fotografías, etc.
- Organizar un ciclo en el que se pudiera proyectar las dos películas que existen sobre Gil-Albert y su obra. Esto es, la película biográfica que dirigió Pep Ginés y que se conserva en la Filmoteca Valenciana, más la edición que del *Valentín* se hizo para el cine.
- Propondremos varias reediciones, tanto por parte del CVC en solitario como en coedición con otros organismos e instituciones.
- Sugeriremos el estudio del exilio español y valenciano representado por este escritor.
- Deseamos que a su vez se haga un homenaje al Primer secretario y Secretario Perpetuo de nuestra institución Enric Llobregat, entre otras actuaciones.

A lo que hay que añadir el deseo de que pongamos una placa en Els Sants, en su casa de Alcoi y en la casa de Taquígrafo Martí de Valencia recordando su presencia.

Nuestro primer presidente, que lo fue hasta el último día de su vida, fue a su vez un brillante intelectual, un intelectual comprometido con la legalidad histórica y democrática española, y un intelectual comprometido con su obra, su esfuerzo y su talento y su diferencia, por ello debemos hacer una llamada a la Universidad, a las asociaciones culturales y a la sociedad en general para que recuerden a este valenciano ilustre y valenciano generoso que fue nuestro primer presidente.

Por todo ello solicitamos de este pleno:

1. Que el pleno del CVC declare el año 2004 como Año Juan Gil-Albert.
2. Que se encargue a la Comissió de Promoció Cultural que prepare un programa concreto de actividades que posteriormente desarrolle una ponencia ad hoc que se coordine con las instituciones alicantinas y alcoyanas, valencianas en general y autonómicas.
3. Que se emplace a las Universidades, entidades, organismos, corporaciones y asociaciones culturales a participar en la iniciativa del CVC o con sus propias iniciativas.

4. Que se pongan las antedichas placas en los edificios en los que vivió nuestro presidente, en recuerdo de su paso por allí.

Este centenario es el momento apropiado para ser justos y para ser generosos con la figura de quien tan justo y tan generoso fue en vida.

Per tant, el Ple acorda:

1. Que l'any **2004** es declare **Any Gil-Albert**.
2. Encarregar a la Comissió de Promoció Cultural l'estudi de les accions a dur a terme. (S'acorda igualment comptar amb l'assessorament del conseller Juan Antonio Montesinos en vista a la seua vinculació a l'Institut Juan Gil-Albert).

Aprovació d'informes:

- Informe sobre el **mobiliari urbà**. (pàg. 131)

i. Ple de 19 de novembre

Aprovació d'informes:

- Informe sobre la declaració de BIC de l'església parroquial de **San Lucas Evangelista** i el campanar de **Xest**. (pàg. 133)
- Informe sobre diverses peticions de l'Associació de Veïns del barri de **Patraix** de València. (pàg. 134)
- Informe sobre el castell del **Portell de Morella**. (pàg. 135)
- Informe sobre la declaració de BIC del **pantà d'Elx**. (pàg. 136)

Altres acords:

- Acord de creació, a proposta de la Comissió de les Arts, de dos grups de treball: un sobre Recursos i fons audiovisuals de la Comunitat Valenciana, i un altre sobre el Mercat de l'art i editorial de la Comunitat Valenciana.

j. Ple de 19 de desembre

Aprovació d'informes:

- Informe sobre la declaració de BIC del **conjunt històric d'Alzira**. (pàg. 137)
- Informe sobre la declaració de BIC del **conjunt històric de Culla**. (pàg. 138)

Altres acords:

- Aprovació d'un acord de cooperació entre la Federació Valenciana de Municipis i Províncies i el Consell Valencià de Cultura. Se nomenen com a representants del CVC en la Comissió mixta de seguiment de l'acord els consellers Ramon De Soto i Manuel Sanchis-Guarner Cabanilles.
- Aprovació de l'informe sobre els estatuts de **l'Associació d'Exmembres** del Consell Valencià de Cultura.
- Acord de creació d'un Grup de treball per a organitzar els actes en homenatge a Juan Gil-Albert, amb els consellers: Ricardo Bellveser, Jesús Huguet i Juan Antonio Montesinos.
- Aprovació d'una ponència unipersonal, constituïda pel senyor Vicente Muñoz Puelles per a elaborar un dictamen sobre **incendis forestals**.

4.2. Declaracions institucionals

a. Declaració a favor de la pau

El ple de 24 de febrer acorda fer públic el següent comunicat:

El Ple del Consell Valencià de Cultura, en sessió del 24 de febrer del 2003, alhora que es reafirma en les declaracions del seu president més avall transcrites*, acorda fer la declaració següent, en nom de la solidaritat entre tots els humans, individus i pobles, hui possible gràcies al nivell actual de comunicació i interrelació planetàries, i al pensament del món com un tot:

- a) Declarem el nostre sí a la pau des del refús a la resolució de problemes de supervivència comuns a tota la humanitat per mitjà de la imposició violenta dels interessos objectius d'uns per damunt del dret objectiu a la vida i a la dignitat d'uns altres, en la intel·ligència que els conflictes armats no són, en el millor dels casos, i a curt termini, més que un joc de suma zero, on una part no guanya més que allò que fa perdre a l'altra, i a la llarga una pèrdua irrecuperable per a tots.
- b) Declarem que és per mitjà de l'augment del coneixement que tenim del món, i sobretot per mitjà de la col·laboració universal en la creació de valors de convivència i de solidaritat per a tots, com tots els pobles han de trobar el seu camí de salut i perfeccionament. Això exigix la contribució d'unes energies i d'un sistema d'intercanvi de valors i recursos que els conflictes violents no fan més que destruir, en un món encara incapaç d'assegurar els mitjans de subsistència d'una majoria dels humans.

* Davant de l'actual situació de conflicte internacional, el Consell Valencià de Cultura considera un deure propi, emanat de la seua missió institucional i també del sentit ètic de tots els seus membres, reafirmar públicament els valors de la comprensió i la convivència pacífica i mútuament enriquidora entre pobles, cultures i ideologies, i la funció de l'educació general en la difusió dels dits valors. De manera contínua, però ara especialment, és necessari promoure a escala mundial, i amb l'exemple, no solament la difusió de coneixements i tècniques, sinó paral·lelament la dels valors humanístics i polítics concretats en el foment del diàleg cultural civilitzat des del respecte a les diferències, enteses com a condició imprescindible i fructífera del mateix diàleg.

València, 24 de febrer 2003

b. Suport al periodista marroquí Alí Lmrabet

En la sessió plenària de 30 de juny el president del Consell anuncia la decisió de la Comissió de Govern d'enviar a l'Ambaixada del Regne de Marroc a Espanya el telegrama següent de suport al periodista Alí Lmrabet:

"Habiendo tenido conocimiento de la condena que pesa sobre el periodista Alí Lmrabet, el Consell Valencià de Cultura, y en su nombre el presidente de esta institución, Santiago Grisóla, desea, para cumplir la directriz inspiradora del Consell Valencià de Cultura sobre el respeto a la libertad de expresión y de pensamiento, mostrar la solidaridad con Alí Lmrabet y solicitar a las autoridades marroquíes que le sean retirados todos sus cargos así como que se le permita reincorporarse en el ejercicio de su labor informativa."

c. Telegrama de condemna a l'assassinat de dones a Mèxic

En el ple de 22 de setembre es fa ressò de l'acord de la Comissió de Govern, a proposta de la consellera Rosa María Rodríguez Magda, d'enviar a l'Ambaixada de

Mèxic a Espanya, i a l'Ambaixada d'Espanya en Mèxic, un telegrama amb el text següent:

"Con motivo de la celebración de la fiesta nacional de México, el Consell Valencià de Cultura, alarmado por la persistencia inexplicable de criminalidad oculta contra las mujeres, se suma a la repulsa internacional de los asesinatos de Ciudad Juárez, instando a los poderes públicos a que investiguen y atajen tan horrible femicidio".

5. Les Comissions

- 5.1. Comissió de Govern
  - 5.2. Comissió de les Arts
  - 5.3. Comissió de les Ciències
  - 5.4. Comissió Jurídica i d'Interpretació Reglamentària
  - 5.5. Comissió de Llegat Històric i Artístic
  - 5.6. Comissió de Promoció Cultural
-

5.1. Comissió de Govern

La Comissió de Govern ha fet dotze sessions durant l'any 2003, una d'extraordinària. Molts dels acords adoptats pel Ple del Consell són, prèviament, motiu de sanció per part de la Comissió de Govern, com ara l'aprovació dels informes i dictàmens del Consell, la creació de comissions temporals i altres. Aquestos tipus d'acords ja estan contemplats en l'epígraf del Ple. Els acords de caire econòmic i administratiu, que també són sancionats per la Comissió de Govern estan arrellegats en l'epígraf 9: Memòria econòmica i administrativa.

Tot i això, hi ha uns altres acords presos en la Comissió de Govern que davant el plenari només tenen ressò com a part de l'informe del president. A continuació es reproduïxen els esmentats acords agrupats per sessió.

a. Sessió de 14 de gener

- S'ha rebut una carta de la família Lassala, propietària del **castell d'Alaquàs**, demanant la possible intervenció d'este Consell davant de l'acord del Govern Valencià d'expropiació forçosa del castell a favor del municipi d'Alaquàs. Com es tracta d'una demanda d'un particular, s'acorda no prendre-la en consideració.
- A títol informatiu, s'ha rebut de Juan Andrés Garcia Escusa, en representació del Centro de Investigación Astronómica de Alicante, documentació relativa a la petició de declarar el **firmament**, com a objecte d'observació científica i com a element paisatgístic, Bé d'Interés Cultural.
- El president proposa oferir el Consell Valencià de Cultura com a lloc d'encontre dels responsables de les diverses administracions interessades en **l'Arxiu de la Corona d'Aragó**, per a tractar d'impulsar la constitució de

l'anunciat patronat de l'arxiu. Els consellers convenen que després de les eleccions autonòmiques d'enguany el president es dirigirà a la Presidència de la Generalitat per demanar informació sobre la situació en què es troben les negociacions i oferir la col·laboració d'esta institució.

- El president comunica que dirigirà una carta a l'alcalde de València interessant-se pels projectes relatius al solar situat entre el número 10 i el 12 del carrer del Comte Trénor, en el qual es trobaren restes d'un port fluvial d'època romana.

b. Sessió de 18 de febrer

- Missatges de condol per la **mort del P. Miquel Batllori** i per la **d'Alfred Ayza**: el 12 de febrer el president va enviar un fax al provincial de la Companyia de Jesús manifestant-li el condol d'esta institució per la mort del P. Miquel Batllori. I el dia 13 va enviar un fax a l'Ajuntament de Peníscola manifestant el condol d'esta institució per la mort d'Alfred Ayza, secretari de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.

El president apunta que, si en un termini raonable la Universitat de València no organitza un homenatge al P. Miquel Batllori, tractarà que n'organitze un des d'este Consell, en consideració del valor extraordinari de la seua obra.

- Carta de l'arquebisbe de València: La Comissió de Promoció Cultural ha començat a estudiar la possibilitat de proposar la declaració com a bé immaterial del patrimoni etnològic de la **Festa del Corpus de València**. Havent escrit el president a l'Ajuntament de València, a la Diputació de València, a l'Associació d'Amics del Corpus i a l'Arquebisbat (a este últim demanant-li, a proposta de la Comissió de Promoció Cultural, la compareixença del degà de la Seu de València, Ramon Arnau), s'ha rebut una carta de l'arquebisbe en la qual mostra les seues reserves davant de la iniciativa de declaració i la seua "preocupació perquè les processons i els actes religiosos no poden considerar-se manifestacions culturals". El president ha traslladat la carta de l'arquebisbe a la Comissió de Llegat.

c. Sessió de 24 de març

- Ha aparegut a la premsa la notícia que el Museu Nacional de Ceràmica haurà de traslladar els seus fons a altres instal·lacions fins a l'any 2006, per causa de les obres de reforma actuals al palau del Marqués de Dosagües. La comissió acorda que es dirigisca una carta al director del museu sol·licitant-li més informació sobre el fet.
- La comissió acorda dirigir una carta al director general de Patrimoni expressant-li la preocupació del Consell Valencià de Cultura per les notícies sobre el cobriment de restes arqueològiques en un solar situat davant de l'església de Sant Nicolau de València.

d. Sessió de 15 d'abril

- D'acord amb la proposta del conseller José María Morera en la sessió plenària del passat mes de març, el president ha demanat informació sobre el **cobriment del pati del palau de la Generalitat**. D'una banda, s'ha sabut que el projecte bàsic i d'execució de l'obra compta amb l'autorització de la

Direcció General de Patrimoni Artístic; d'una altra, segons la informació difosa pel diari Levante-EMV, "la Comissió de Patrimoni i els tècnics de l'àrea d'Urbanisme de l'ajuntament han elaborat sengles informes en els quals es desaprova el cobriment vidrat... Consideren que el sobreelevat és un afegitó impropri. L'equip de govern municipal no s'ha pronunciat encara sobre la qüestió..." La comissió acorda vigilar l'evolució de l'assumpte.

- La comissió autoritza la contractació d'una campanya de publicitat editorial de la institució coincident amb la celebració del Dia del Llibre d'enguany. El pla de mitjans de la campanya serà el mateix de la de l'any passat, al qual s'afegirà el periòdic El Punt.

e. Sessió de 22 de maig

- S'acorda incloure en el pla editorial la impressió del llibre *Poesia completa de Joan Miquel Romà*, de la sèrie Rescat de la memòria.
- Quant a la proposta de reimpressió de *La ciutat de València. Assaig d'historiografia urbana*, de Manuel Sanchis Guarner, s'acorda no prendre cap decisió abans de posseir informació sobre els exemplars restants de l'última edició a la Universitat de València i a l'Ajuntament de València.

f. Sessió de 17 de juny

- Quant a la demora en la constitució del **Patronat de l'Arxiu de la Corona d'Aragó**, la comissió dóna suport a la proposta del president d'iniciar les gestions necessàries per a organitzar una reunió d'entitats culturals assessores de les administracions o d'institucions responsables, de les diverses comunitats autònomes implicades, a fi de reclamar la dita constitució. Igualment, el president informarà del projecte i de les gestions al president de la Generalitat.
- Suport a la creació de la **Fundació Ceràmica Viva**: S'acorda que el president dirimirà una carta als responsables del projecte per traslladar-los l'acord de la Comissió de Promoció Cultural copiat a continuació: "Estudiado y valorado el proyecto "Cerámica Viva", el Consell Valencià de Cultura apoya el desarrollo del mismo, por ello emplazamos a las instituciones vinculadas a que se constituya lo antes posible la Fundación y el Patronato correspondientes".

g. Sessió de 15 de juliol

- Informe del president: El president s'ha reunit amb el **president de la Generalitat**, el qual ha encarregat oficialment al Consell Valencià de Cultura la redacció de dos **dictàmens**: un sobre el **Teatre Romà de Sagunt** i un altre sobre la **situació general del patrimoni cultural valencià**. S'acorda iniciar els tràmits per a la constitució d'una comissió temporal encarregada de la redacció dels documents mencionats.

h. Sessió de 15 de setembre

- **Centenari d'Alexandre VI**. S'acorda que el president declare, per carta dirigida al president de les Corts Valencianes, l'adhesió i la disponibilitat del

Consell Valencià de Cultura a col·laborar en els actes que es programen de commemoració del centenari del papa Alexandre VI.

- Centre Europeu de Fusió Nuclear. El president ha enviat un telegrama al president del Govern d'Espanya i al president de la Generalitat Catalana en el qual declara el suport del Consell Valencià de Cultura a la iniciativa d'emplaçar el Centre Europeu de Fusió Nuclear a Vandellòs.
- Presentació de la memòria anual a les Corts Valencianes. El grup parlamentari d'Esquerra Unida-Els Verds-Esquerra Valenciana ha proposat a les Corts Valencianes sol·licitar que a l'inici de cada període parlamentari el president del Consell Valencià de Cultura presente a les Corts Valencianes la memòria anual de la institució.
- El conseller Vicent Álvarez Rubio demana que el Consell Valencià de Cultura manifeste el seu condol per la **mort** recent del president del Consell Jurídic Valencià, Sr. **Carlos Climent González**.

i. Sessió de 13 d'octubre

- Informe sobre la col·laboració del CVC en la **lectura del Tirant lo Blanc** que promou la falla de Na Jordana. La comissió acorda donar les gràcies al Sr. Huguet per la seua participació en la lectura del *Tirant lo Blanc*, acte que realitza tots els anys l'esmentada comissió fallera.

j. Sessió de 10 de novembre

- **Patronat de l'Arxiu de la Corona d'Aragó:** El president ha escrit a la ministra d'Educació, Cultura i Esports reiterant-li la disposició d'este Consell a col·laborar a facilitar la constitució del Patronat de l'Arxiu de la Corona d'Aragó. El secretari llig en veu alta la carta enviada a la ministra. El president diu que si no n'obté contestació intentarà parlar-hi per telèfon.

k. Sessió de 15 de desembre

- Felicitació per la **Copa Amèrica:** En nom de la institució, el president ha felicitat el president de la Generalitat i a l'alcaldessa de València per la concessió a esta ciutat de la seu de l'edició 2007 de la Copa Amèrica de vela.
- **Dama d'Elx:** S'ha enviat a l'alcalde d'Elx un escrit manifestant l'acord unànim del Ple d'esta institució, produït en dos ocasions diferents, de sol·licitar la cessió temporal de la Dama a la ciutat d'Elx, i ara novament amb motiu de la inauguració del Palau d'Altamira.
- Decés del Síndic de Comptes: S'ha enviat un telegrama a la Sindicatura de Comptes lamentant la **desaparició** del Síndic Major de Comptes, **Sr. José Antonio Noguera Roig**.
- Premi de música de la Fundación Jacinto e Inocencio Guerrero: A proposta del president, la comissió acorda proposar al Ple la presentació de la candidatura del membre d'esta institució, Sr. Enrique Garcia Asensio, a la concessió de la distinció anual de la Fundación Jacinto e Inocencio Guerrero al mèrit musical.

5.2. Comissió de les Arts

RESUM D'ACTIVITATS DE LA COMISSIÓ DE LES ARTS EN 2003.

16 de gener. La Comissió aprova l'informe del grup de treball sobre Impacte artístic en el paisatge i acorda que tal grup continue treballant en l'estudi del mobiliari urbà i visitant diverses ciutats. La Comissió aprova el text presentat sobre la preservació del patrimoni cultural. El conseller Manuel Muñoz Ibáñez presenta el seu informe sobre l'última reunió del Consell Rector de l'Institut Valencià d'Art Modern, al qual pertany com a representant del Consell Valencià de Cultura. Es fa balanç dels treballs de la Comissió durant el 2002.

17 de febrer. S'informa sobre la presentació de l'informe sobre Impacte artístic en el paisatge, que va comptar amb la presència del conseller d'Obres Públiques, Urbanisme i Transports. El conseller Manuel Muñoz Ibáñez, secretari del grup de treball, ara enfocat a l'estudi del mobiliari urbà, informa sobre la visita del grup a Elx. Es designa el president de la Comissió, el conseller Ramón De Soto, per a participar en la Comissió redactora de l'informe sobre la preservació del patrimoni. El secretari, el conseller Vicente Muñoz Puelles, repartix un esborrany de la memòria de l'exercici 2002 per al seu estudi i posterior discussió en altres sessions. S'acorda felicitar el pintor Joaquín Michavila per la seua elecció com a director de l'Acadèmia de Belles Arts de Sant Carles. El conseller Vicente Muñoz Puelles suggerix la possibilitat d'iniciar un estudi sobre les condicions laborals i socials dels artistes. El conseller Manuel Muñoz Ibáñez exposa les seues reflexions sobre la necessitat de redefinir les funcions dels museus d'art modern i es compromet a presentar un informe escrit. La consellera Carmen Morenilla informa sobre l'última reunió del Consell Rector de Teatres. S'acorda sol·licitar informació sobre la Fundació de la Ciutat de les Arts Escèniques i sobre la Llei de les Arts Escèniques. També s'acorda dirigir-se a la Conselleria de Cultura i Educació sol·licitant la compareixença de la subsecretària de Promoció Cultural.

3 de març. El conseller Vicente Muñoz Puelles presenta una sèrie de documents referents a les condicions socials i laborals dels artistes. El conseller Enrique García Asensio, membre de l'Associació d'Artistes Intèrprets i Executants (AIE), s'ofereix a aconseguir el text de la Llei de propietat intel·lectual vigent, el text refós de la mateixa Llei i l'esborrany que se sotmetrà pròximament a l'aprovació del Parlament espanyol. El conseller Manuel Muñoz Ibáñez exposa les seues reflexions sobre l'enfocament correcte del projecte d'ampliació de la seu de l'IVAM. S'acorda convocar una sessió extraordinària monotemàtica el pròxim 26 de març.

26 de març. Sessió extraordinària. Els membres de la Comissió de les Arts i els de la Comissió de Promoció Cultural es reuneixen en la seu de l'IVAM per a conèixer el projecte existent d'ampliació de l'edifici, on són rebuts pel director gerent, Kosme de Barañano, i el director tècnic del projecte d'ampliació, Pablo Otaola. Prossegueixen la sessió en la seu del Consell Valencià de Cultura i acorden, després d'un intercanvi d'impressions i opinions sobre l'assumpte, demanar al president de la institució que sol·licite al director gerent de l'IVAM la documentació impresa i en format digital disponible sobre el projecte mencionat.

14 d'abril. Sessió extraordinària. Els membres de la Comissió de les Arts i els de la Comissió de Promoció Cultural tornen a reunir-se per a debatre el projecte d'ampliació de l'Institut Valencià d'Art Modern. Les intervencions dels consellers presents es plasmen en una sèrie d'observacions que afecten l'ampliació dels espais

funcionals de l'IVAM, a la valoració estètica del projecte de recobriment de la seu de l'institut, a la necessitat funcional de l'obra projectada, a la seua incidència visual i a aspectes tècnics del projecte referits a la funcionalitat, la seguretat i la duració.

16 d'abril del 2003. La consellera Carmen Morenilla informa de la reunió del Consell Assessor de Teatres de la Generalitat. El conseller Vicente Muñoz Puelles, membre del Consell General del Consorci de Museus, distribuïx entre els assistents la informació de què disposa sobre l'última reunió del consell mencionat. El conseller Manuel Muñoz Ibáñez informa sobre la recent inspecció per part del grup de treball sobre Impacte artístic en el paisatge del mobiliari urbà de Benidorm. Per suggeriment del conseller Eduardo Primo Yúfera s'acorda incloure Alcoi entre les ciutats a visitar abans de la redacció de l'informe final. El conseller Manuel Muñoz Ibáñez presenta un escrit propi sobre la necessitat de redefinir el paper dels museus d'art modern en el món actual. L'escrit s'inclou en l'acta en forma d'annex. La Comissió examina l'escrit contra la violència de gènere presentat per les conselleres Rosa María Rodríguez Magda i Isabel Rios García, i acorda aprovar el seu trasllat a la consideració del Ple. Una vegada aprovada pel Ple, la declaració s'enviarà a Amnistia Internacional per al seu ús en la campanya contra l'execució de la pena de mort imposada a la ciutadana nigeriana Amina Laval. La Comissió aprova el text de la Memòria de l'any 2002 redactat pel secretari.

21 de maig. El Sr. Luis Cobos, president de l'Associació d'Artistes Intèrprets i Executants (AIE), compareix com a convidat per a informar sobre l'Avantprojecte de Llei del text refós de la propietat intel·lectual. Exposa les objeccions del col·lectiu que representa a tal avantprojecte de llei, i concretament a la introducció de les reformes següents: a) El reconeixement als productors de part de la propietat intel·lectual sobre les obres. b) La supressió dels drets per "còpia privada" (la percepció, per part dels titulars d'obres reproduïdes en suports magnètics o informàtics, d'un percentatge sobre el preu dels suports magnètics verges i dels aparells de gravació). c) La revisió de la quota cobrada a establiments públics d'hoteleria per l'ús de productes audiovisuals com a servei als clients (música ambient, ràdio, televisió...). d) La creació d'una comissió ministerial fixadora de preus dels productes de la creació artística. El Sr. Cobos es referix a la necessitat de protegir els drets dels artistes sobre els productes del seu treball, no sols per a garantir la seua independència i evitar la seua indefensió davant de l'augment de poder econòmic de productors i distribuïdors, sinó també com una forma d'evitar l'aculturació. Suggerix que el Consell Valencià de Cultura propose als agents polítics un "pacte per la cultura" que garantisca els drets econòmics dels artistes, independentment dels canvis en els poders públics. S'acorda sol·licitar l'autorització de la Comissió de Govern per a crear un grup de treball per a l'estudi de la qüestió. No s'aconsegueix. La Comissió acorda no presentar cap candidat a la Distinció al Mèrit Cultural de la Generalitat Valenciana, i donar llibertat a cada un dels seus membres perquè vote lliurement entre els que les altres comissions presentaran al Ple. El Sr. Muñoz Ibáñez informa sobre el grup de treball sobre Impacte artístic en el paisatge, que ha visitat diferents zones de la ciutat de València: entrada Sud, barri de la Malvarrosa i pedania de Beniferri.

18 de juny. El conseller Manuel Muñoz Ibáñez informa per escrit sobre l'última reunió del Consell Rector de l'Institut Valencià d'Art Modern. S'examinen les fotografies de peces de mobiliari urbà preses en diverses localitats valencianes pels consellers Muñoz Ibáñez i Muñoz Puelles, membres del grup de treball sobre Impacte artístic en el paisatge, destinades a il·lustrar l'informe corresponent.

16 de juliol. El conseller Manuel Muñoz Ibáñez informa sobre la visita a Alcoi del grup de treball sobre Impacte artístic en el paisatge i la impressió positiva que en general els va causar el mobiliari urbà de la ciutat. S'arrepleguen les observacions i

recomanacions dels distints membres amb vista al document del mateix nom de la Memòria de l'any 2002 del Consell Valencià de Cultura. La consellera Carmen Morenilla, representant de la institució en el Consell Rector de Teatres de la Generalitat, informa de l'última reunió de tal consell. Els membres de la Comissió plantegen les propostes de treball per al pròxim curs.

2 de setembre. S'aprova el següent text d'Observacions i Recomanacions:

DOCUMENT D'OBSERVACIONS I RECOMANACIONS DE LA COMISSIÓ DE LES ARTS.

És voluntat del CVC col·laborar amb les institucions públiques de la nostra comunitat en el desenvolupament de la nostra cultura, per la qual cosa sol·licita ser informat, en temps i forma, sobre els projectes culturals de l'Administració valenciana en general, i en particular dels de major importància, per a poder complir així amb el seu paper institucional.

Que el Consell Valencià de Cultura reflexione, per a major profit de la Presidència de la Generalitat, sobre les seues funcions institucionals, i reclame un paper més actiu en l'assessorament de les decisions de l'Administració valenciana sobre política cultural.

Tots els sers humans tenen la necessitat i la capacitat de crear. Des del disseny tèxtil fins a la creació de llocs *web*, cada un busca la manera d'expressar-se artísticament i de participar en la vida de la seua comunitat. Fomentar la creativitat des d'una edat primerenca ajuda a propiciar un ambient sa d'autoestima i respecte mutu, elements essencials en una cultura de pau. Però la creativitat no brolla del no res. Ha d'encoratjar-se i prosperar a l'empara d'un entorn social propici, d'una societat receptiva. Per tant, convindria que el Consell Valencià de Cultura instara a l'Administració valenciana a estimular la creativitat i també a fomentar l'apreci i la consideració social que mereixen la cultura i els artistes. En aquest sentit, mirem amb preocupació l'anunciada reforma de la Llei de Propietat Intel·lectual, per quant afecta els drets de creadors i artistes.

Atesa la importància que té la formació universitària per al desenvolupament contemporani de la cultura, el CVC recomana i sol·licita que s'adopten les mesures oportunes per a superar l'històric greuge comparatiu que existix actualment en el nostre país, quant al reconeixement de la formació universitària de les ensenyances dramàtiques (Art dramàtic, Dansa i Música), per la qual cosa sol·licitem que tal greuge siga superat mitjançant la creació dels títols universitaris corresponents.

Atesa la importància que té, per a la formació estètica dels nostres ciutadans, la qualitat de les intervencions escultòriques en el paisatge del territori de la nostra comunitat, sol·licitem que s'arbitren les mesures oportunes per a substituir una sèrie d'artefactes de dubtosa qualitat artística, que proliferen en la nostra geografia, per intervencions més coincidents amb la qualitat que mereixen els nostres ciutadans.

Que el Consell Valencià de Cultura faça veure la conveniència de potenciar el Premi Julio González de les Arts concedit anualment per l'Institut Valencià d'Art Modern i de rendibilitzar-ho socialment.

17 de setembre. Es presenta l'informe final del grup de treball sobre l'Impacte artístic en el paisatge, que és llegit i aprovat, després d'algunes modificacions. S'acorda enviar l'informe la Comissió de Govern per al seu estudi, i sol·licitar que, després de la seua aprovació en el Ple, si es produïx, s'envie una còpia a tots els

ajuntaments i a la Regidoria d'Urbanisme i Territori. La Sra. Morenilla Talens informa que l'última reunió del Consell Rector de Teatres va tractar principalment de la substitució del Director Artístic de Teatres. Es continuen discutint les noves propostes de treball.

16 d'octubre. La Sra. Rodríguez Magda planteja la conveniència d'estudiar els fons audiovisuals existents a la Comunitat Valenciana o relacionats per qualsevol motiu amb l'àmbit lingüístic o cultural valencià. Es tracta d'esbrinar quin material existix, on es troba i en quin estat, i si hi ha una pràctica habitual i raonable d'anar arxivant el material nou que es va generant contínuament. La Comissió acorda demanar un escrit a la Sra. Rodríguez Magda, que servisca de base per a sol·licitar la creació d'un grup de treball. El Sr. Ramón de Soto parla de la necessitat de conèixer la influència del mercat de l'art en la promoció dels artistes, i conseqüentment en les seues expectatives i en la seua obra. Es parla també sobre la importància de les galeries i dels col·leccionistes d'art. El Sr. Muñoz Puelles proposa, a semblança del punt anterior, un estudi sociològic del mercat editorial a la Comunitat Valenciana, que investigue els factors que intervenen en la publicació, promoció i venda d'un llibre, i ajude a explicar per què l'èxit de vendes d'una obra impresa no depén tant de la seua qualitat com de l'editorial on es publica, dels mitjans que la promocionen i del tractament que rep en les llibreries. El Sr. Primo Yúfera parla de la hipertròfia de la investigació pel que fa a les ciències naturals, i lamenta l'abandó relatiu de les ciències de l'home, l'antropologia i la sociologia. Se li demana que presente un breu escrit al respecte.

13 de novembre. Es proposa la creació d'un grup de treball sobre els fons audiovisuals de la Comunitat Valenciana, amb la composició següent: Rosa María Rodríguez Magda, presidenta; Carmen Morenilla, Vicente Muñoz Puelles i Isabel Ríos, vocals. Es proposa també la creació d'un grup de treball sobre el mercat de l'art i el mercat editorial a la Comunitat Valenciana, amb la composició següent: Ramón de Soto Arándiga, president; Vicente Muñoz Puelles, secretari; Manuel Muñoz Ibáñez, vocal.

17 de desembre. El Sr. Muñoz Ibáñez informa per escrit sobre l'última reunió del Consell Rector de l'IVAM. La Sra. Rodríguez Magda informa sobre el grup de treball sobre recursos i fons audiovisuals a la Comunitat Valenciana, que s'ha reunit en dues ocasions i que té com a secretària a la Sra. Ríos García. Hi ha una sèrie de compareixences previstes i el grup està estudiant la documentació reunida sobre les mediateques existents en altres llocs. El Sr. Muñoz Puelles, secretari del grup de treball sobre el mercat de l'art i el mercat editorial a la Comunitat Valenciana, informa sobre tal grup, que s'ha reunit en tres ocasions. S'ha elaborat una base de dades de les galeries d'art de la Comunitat Valenciana i se'ls ha enviat una carta, sol·licitant informació sobre la seua situació i les seues expectatives. S'ha elaborat la llista de compareixents, crítics d'art i galeristes. El primer entrevistat ha sigut el Sr. Miguel Agrait, de la galeria Punt. La Sra. Morenilla informa per escrit sobre la sessió de la Comissió Permanent del Consell Rector de Teatres i explica la programació de Teatres per al pròxim semestre. El Sr. Primo Yúfera aporta un escrit sobre l'abandó relatiu de les ciències de l'home, com l'antropologia i la sociologia. L'escrit diu: «És evident que la major part de la investigació mundial està dirigida a la tecnologia i a la ciència bàsica que l'alimenta. D'aquesta manera, el coneixement de l'home i del seu comportament en societat queda ressagat i, per tant, les bases de la seua educació, de les normes de moral natural, de la jurisprudència, no aconsegueixen els requisits que una humanitat tecnificada requereix. El resultat és que l'home, insuficientment format intel·lectual i moralment, es maneja, perillosament, un potencial tecnològic de possibilitats immenses per al bé o per al mal. Sembla urgent incrementar les investigacions per al coneixement del comportament humà i per a equilibrar el balanç Humanisme/Tecnologia, hui excessivament favorable a aquesta.» A proposta de la Sra. Negueroles, s'acorda

incloure un punt en la pròxima sessió per a estudiar la manera més adequada d'homenatjar a Genaro Lahuerta, el centenari del qual es complix l'any 2005.

5.3. Comissió de les Ciències

9 de gener: la Comissió aprova l'informe sobre el grau de protecció de les restes paleontològiques, que es elevat a la Comissió de Govern, posteriorment al Ple; serà aprovat pel Ple i posteriorment es farà una presentació pública amb presència d'especialistes que coincideixen amb les propostes del CVC.

6 de febrer: la Comissió aprova l'informe sobre l'impacte de les noves tecnologies de la comunicació en la difusió de la cultura, que es elevat a la Comissió de Govern, posteriorment al Ple; serà aprovat pel Ple.

6 de març: la Comissió aprova l'informe de la sessió conjunta de les comissions de Ciències i de Promoció Cultural sobre la importància de la Història de la Ciència, que es elevat a la Comissió de Govern, posteriorment al Ple; serà aprovat pel Ple.

3 d'abril: s'aprova elevar a la Comissió de Govern la proposta del President del CVC d'organitzar una taula redona sobre les cèl·lules mare des de la perspectiva científica coincidint amb els 50 anys de la doble elis.

A proposta del Sr. Primo Yúfera s'acorda realitzar dues taules redones sobre l'informe sobre recerca de l'Alto Consejo Consultivo en Investigación y Desarrollo de la Presidencia de la Generalitat Valenciana la primera per a juny, formada pels següents convidats:

- Sr. Fernández de Lucio (CSIC i Universitat Politècnica)
- Sr. Escardino (Institut de la Ceràmica)
- Sr. Avelino Corma (Institut de Tecnologia Química)
- Sr. Primo Yúfera com a president de taula, moderador i relator

La comissió acorda que una vegada realitzada l'esmentada taula, s'estudiarà la possibilitat d'organitzar una segona.

5 de juny: la Comissió estudia i aprova les propostes de candidats a la Distinció al Mèrit Cultural de la GV.

3 de juliol: la comissió, a proposta del Sr. Muñoz Puelles, que ha estat el ponent, aprova un informe sobre la fam al món que contempla aspectes com ara la importància de la ciència en la solució dels problemes, sobre el grau d'implicació dels polítics i de l'elaboració de propostes junt amb els científics i estratègies que valoren el desigual repartiment, la governació i estabilitat planetària, la potenciació del paper de la dona, la implantació de la democràcia, etc. S'acorda aprofitar el Dia Mundial Dia de l'alimentació, 16 d'octubre, per fer una presentació pública, si ho aprova el Ple.

S'inicien diverses audiències i recollida de material sobre la conveniència de creació d'un Centre de Supercomputació a instància dels Profs. José Mª Ibáñez, Miguel A. Aloy, Vicente Quilis, i el Vicerector de la Universitat de València, Vicente Cerberón; en aquests moment i després de diverses compareixences la Comissió està estudiant el tema. A instància dels Sr. Garcia Escusa, s'inicia l'estudi sobre els problemes de la pol·lució lumínica en les ciutats; la Comissió ha acordat no realitzar

cap informe al respecte, però agrair al Sr. García Escusa la informació aportada i el seu esforç (acord de 2 de desembre).

10 de setembre: la comissió acorda realitzar la segona taula sobre I+D, que el moderador-president siga el President del CVC i convidar a la taula el nou director de l'Agència de R+D de la Generalitat i als responsables d'investigació de les organitzacions empresarials l'Empresarial, CIERVAL i AVE; s'aprova fer una fila "1" amb els empresaris de la Comunitat que tenen gabinets d'investigació. S'endarrerix la taula a febrer (16-18).

A proposta del president del CVC s'acorda enviar un telegrama de suport al President del Govern de l'Estat (i a qui corresponga) per la decisió d'intentar aconseguir per a Espanya el Centre Europeu d'Investigació en Fusió Nuclear. Posteriorment (2 de desembre) s'acorda sol·licitar informació sobre les conseqüències del trasllat a França.

A proposta del president del CVC s'acorda fer palesa de manera contundent la preocupació per les conseqüències dels incendis i iniciar un estudi a hores d'ara en procés (ponent el Sr. Muñoz Puelles) sobre les mesures a pendre per tal d'evitar/minimitzar els efectes dels incendis forestals, amb els següents subapartats:

- previsió: mitjans materials i personals etc.
- educació;
- legislació
- mitjans de lluita.

S'acorda preparar un dictamen amb motiu del 21 de març, Dia Mundial dels boscos.

6 d'octubre: s'informa a la Comissió dels resultats de la jornada sobre els problemes específics de la investigació en ciències humanes i socials al Botànic el passat 17 de setembre; diversos consellers assenyalen la necessitat de polítiques que porten a trencar el tradicional aïllament de l'investigador i a reforçar la col·laboració i la creació de grups multidisciplinars; es planteja la necessitat de flexibilitat i pautes de valoració de l'excel·lència.

4 de novembre: A proposta del Conseller Montesinos es dóna suport a l'informe sobre declaració de BIC del pantà d'Eix que ha preparat per a la Comissió de Llegat; en particular insisteix en els aspectes tècnics més rellevants.

5.4. Comissió Jurídica i d'Interpretació Reglamentària

La Comissió va celebrar cinc sessions; durant aquest període es va incorporar el Sr. Morera com a membre de la Comissió i vàrem patir la pèrdua del nostre company Sr. Vizcaíno Casas.

Durant les esmentades sessions es van tractar els temes següents:

Informe sobre el patrimoni de titularitat eclesiàstica. Per a la seua elaboració necessitarem varies sessions, en les quals, també es va escoltar la veu de les parts implicades, responsables autonòmics i de l'Església Catòlica; finalment, es val lliurar un document al Ple que seria aprovat. Aquest informe va incloure l'estudi de les relacions entre l'Església i les administracions, les obligacions de conservació del patrimoni cultural, i unes recomanacions.

Tractament de la situació sobre els bens de titularitat estatal. Aquestos estan afectats per la Llei de Patrimoni Cultural, i al parer de la Comissió, haurien de transferir-se a la Comunitat autònoma Valenciana.

Esmenes al conveni a celebrar amb la Biblioteca Valenciana.

Informe sobre la proposta de creació de ponències unipersonals. La Comissió va plantejar algunes reformes al text que s'havia elaborat i es pronunciava en sentit positiu sobre la possibilitat de crear-ne.

Creació de l'Associació de antics membres del Consell Valencià de Cultura. Es van aportar algunes esmenes o suggeriments als estatuts i sobre la seua viabilitat.

Altres temes estudiats han estat: els arxius privats i el seu accés, recomanant-ne algunes reformes legislatives; sobre una incidència respecte a una publicació del diari El Mundo; i sobre la visita a Callosa de Segura.

5.5. Comissió de Llegat Històric i Artístic

RESUM DE LES ACTIVITATS DE LA COMISSIÓ DE LLEGAT HISTÒRIC I ARTÍSTIC DEL C.V.C., CORRESPONENT A L'ANY 2003.

L'any 2003 ha estat un període ple d'activitats de diversa índole de la Comissió de Llegat Històric i Artístic del Consell Valencià de Cultura. Per tal de resumir totes les accions les hem classificat en quatre apartats: informes per a declaració de BIC; altres informes; visites a petició de part o per pròpia iniciativa; i, altres.

Informes per a declaració de B.I.C.

Casa de la Serena d'Alfara del Patriarca (expedient gener 2003).
 Convent de les Clarisses de Xàtiva (gener 2003).
 Casc antic de la Vila Joiosa (juny 2003)
 Església Parroquial de Vilafranca (juny 2003)
 Jardí Botànic de València (juliol 2003)
 Pantà d'Elx (novembre 2003)
 Església Parroquial de Xest (novembre 2003)
 Casc antic d'Alzira (desembre 2003)
 Casca antic de Culla (desembre 2003)

Altres informes

Sobre el Museu de la Impremta (gener 2003).
 Església Parroquial de Guadassuar (febrer 2003).
 Les Barraques valencianes (febrer, març 2003).
 Barri sant Isidre de València (abril 2003)
 La Llotja de València (abril 2003)
 Fàbrica Cross de València (abril 2003)
 Art Rupestre de l'Arc Mediterrani (abril 2003)
 Sobre fons documentals valencians en arxius no valencians (abril 2003)
 Sobre una possible Llei d'Arxius (abril 2003)
 Sobre la protecció de la bòveda celeste (abril 2003)
 Sobre possibles alteracions arqueològiques com a conseqüència de la construcció de l'A.V.E. en la ciutat de València (abril 2003).
 Sobre el pont-aqüeducte de la Safor (juny 2003).

Sobre le Patrimoni Eclesiàstic Valencià (juliol 2003).
Sobre el Patrimoni Artístic Moble (octubre 2003).
Barri de Patraix (octubre 2003).
Sobre els Miramars (novembre 2003).
Monestir de sant Jeroni de Cotalba (novembre 2003).
Aqüeducte de la Torre de Lloris en Xàtiva (novembre 2003).
Sobre la denominació Plana de Utiel (desembre 2003, aprovat en Ple CVC en febrer 2004).
Sobre visites de les comissions o Ple del CVC a municipis (desembre 2003, aprovat en Ple gener 2004).

Visites a petició de part o per pròpia iniciativa

Sant Jeroni de Cotalba en Alfauir, on es celebrà la sessió de la Comissió del 15 d'octubre de 2003.
Barri de sant Isidre de València (Sra. Morenilla i Srs. Huguet i Álvarez).
Església de Guadassuar (Sra. Morenilla i Sr. Huguet).
Aqüeducte de la Torre de Lloris (Srs. Álvarez i Huguet).

També s'han efectuat les visites corresponents als informes sol·licitats per entitats públiques i privades.

Altres

En gener de 2003 s'inicia un estudi sobre la prevenció del Patrimoni Artístic Valencià.

També en la sessió del mes de gener torna a plantejar-se la qüestió de la creació del Patronat que ha de vetlar per l'Arxiu de la Corona d'Aragó.

En la mateixa sessió de gener la Comissió expressa el seu condol per la mort del pare Batllori, gran estudiós de temes valencians, i d'Alfred Ayza, secretari de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.

El mes de març, en la sessió ordinària, intervenen els professors Vicent Videll i Miquel del Rey, de la Universitat Politècnica de València, informant sobre l'estat actual de les barraques valencianes. En la sessió del mes de juliol, i sobre el mateix tema, intervindrà el documentalista Agustí Hernández. Com a conseqüència d'aquestes intervencions i de l'informe enllestit pel conseller Fernando Vizcaíno Casas es crea una documentació ben interessant i que es diposita al C.V.C..

El mes de maig s'inicia, culminant-se en setembre, l'estudi de propostes per a la distinció del Mèrit Cultural de la Generalitat Valenciana.

La Comissió lamentà profundament el traspàs del seu membre Fernando Vizcaíno Casas expressant el seu condol a la família i fent constar en acta la greu pèrdua.

En la sessió de desembre s'inicia l'estudi per a una possible realització d'una publicació al voltant dels masos i masies valencians.

Per altra part, i al llarg de tot l'any, el contacte de la Comissió amb les persones interessades en els temes estudiats ha estat continu. Així s'hem entrevistat amb representats municipals, eclesiàstics, cívics o artístics en tots els casos en que s'ha hagut de formalitzar un informe.

5.6. Comissió de Promoció Cultural

La Comissió de Promoció Cultural va posar en marxa durant l'any 2003 l'estudi per a la possible declaració de BIC de la Festa del Corpus de València. Aquest projecte va ocupar una part extensa de les activitats de la Comissió, aconseguint-ne, després de la corresponent sol·licitud, informes al respecte de la Universitat de València, Diputació Provincial, Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Carles i

Arquebisbat de València. Rebut-se a més l'informe oral en compareixences d'altres institucions: Ajuntament de València i Amics del Corpus.

Així mateix es va posar en marxa, conjuntament amb la Comissió de Ciències, un estudi sobre la conveniència de tractar el patrimoni científic valencià. Van comparéixer els professors Sr. José Luís Barona Vilar i Sr. Víctor Navarro Brotons. Després de successives reunions l'estudi va ser dut a terme i remés a la Comissió de Govern per a la seua inclusió en el Ple.

Es va estudiar el projecte d'ampliació de l'edifici de l'IVAM, assumpte que també va ser tractat de forma extensa en la Comissió de l'Arts. L'escrit es va elevar a la Comissió de Govern per a la seua presentació en el Ple.

Es va prendre en consideració i es va desenvolupar al llarg del curs l'elaboració d'una "Agenda" en la que figuraren les efemèrides i esdeveniments culturals més significats de la Comunitat Valenciana. El projecte es desenvolupà en reunions successives, sent aprovat i remés a la Comissió de Govern per a la seua posada en marxa. L'esmentada agenda va ser publicada per a l'any 2004.

Es va prendre l'acord de manifestar el suport a les beques i premis de la Fundació Dávalos-Fletcher.

S'acorda proposar al Ple que l'inici de cada curs comence amb una sessió solemne d'obertura. Assumpte que s'eleva a la Comissió de Govern.

Va ser estudiada i aprovada la proposta de candidats al Mèrit Cultural de la Generalitat Valenciana i traslladada a la Comissió de Govern.

S'acorda, després de l'estudi corresponent, elevar al Ple, a través de la Comissió de Govern, el suport al projecte "Ceràmica viva", instant a les institucions implicades en el mateix a la constitució de la fundació i del corresponent patronat.

S'aprova el text de la memòria de l'any 2002, que s'eleva a la Comissió de Govern per a la seua aprovació.

S'inicia l'estudi sobre la importància i significat dels "miramars", i es treballa en l'assumpte en reunions successives, incloent la compareixença de les associacions culturals interessades en la qüestió. Una vegada elaborat l'informe corresponent, s'aprova i es remet a la Comissió de Govern per a la seua presentació al Ple.

S'informa i es considera positivament l'aparició i restauració en l'Església de Sant Joan de l'Hospital d'uns interessants frescos del segle XIII.

Es desenvolupen, s'aproven i es posen en marxa els projectes per a la declaració coordinació de l'any 2004 com "Any Juan Gil-Albert", i es trasllada a la Comissió de Govern per a la seua aprovació en el Ple.

S'aprova un informe sobre la protecció del Museu de la Seda i es trasllada a la Comissió de Govern per al seu trasllat al Ple.

S'estudia i es tracta l'oportunitat de protegir el patrimoni de la Guerra Civil. Per a això es reben diverses compareixences, avançant en el coneixement d'aquest conjunt. Així mateix s'estudia l'estat actual del Museu de l'Exèrcit, que després dels informes corresponents, es considera satisfactori.

S'aprova, després de l'estudi corresponent elaborat per la Comissió, un informe per a la protecció del conjunt històric de Portell de Morella; s'eleva a la Comissió de Govern per al seu trasllat al Ple.

S'aprova traslladar a la Comissió de Govern l'adhesió d'aquesta Comissió a la possible declaració de BIC del primer servidor elaborat per la Universitat Jaume I de Castelló.

S'aprova, després de l'estudi corresponent, elaborat per la Comissió, la proposta de declaració de BIC per al nucli antic d'Alzira; s'eleva per a la seua incorporació al Ple a la Comissió de Govern.

S'aprova considerar que el nivell de protecció de l'antic Convent de les Carmelites de Manises és suficient, després de rebre els informes oportuns; s'eleva perquè en prenga coneixement la Comissió de Govern.

S'aprova, després de l'estudi corresponent, elaborat per la Comissió, la proposta de declaració de BIC del conjunt històric de Culla; s'eleva a la Comissió de Govern.

S'inicia l'estudi sobre la historicitat de la denominació "Plana d'Utiel".

Es proposa com a representant del CVC en el Consell Assessor de Biblioteques el conseller Sr. Ricardo Bellveser Icardo.

6. Dictàmens i informes

6.1. Dictamen sobre la Lectura 6.2. Informes

6.1. Dictamen de la ponència sobre el llibre i la lectura

Esquema

- a) Antecedents
- b) Transcendència i funció social de la lectura
- c) Panorama i anàlisi del món del llibre i la lectura a la Comunitat Valenciana
- d) Foment lector
- e) Conclusions
- f) Apèndix documental: Informes de José Luís Villacañas, Director General del Llibre; de Miquel Cremades, cap de l'Àrea de Comerç de la Conselleria d'Innovació i Competitivitat; de la presidenta de l'Associació d'Editors, Verònica Cantó; de la del Gremi de Llibrers, Glòria Mañes; del distribuïdor José Luís Jover, de Gea Llibres; dels escriptors Vicent Alonso i Eduardo Alonso; de la professora Montserrat Ferrer; del director del col·legi públic Heretats de l'Alcúdia, Josep Escutia; dels professors Albert Dasí i Vicent Vivó, de l'escoles Gavina i Gençana respectivament; dels periodistes Aranxa Bea, de Levante-El Mercantil Valenciano, Carlos Aimeur, de Las Provincias, i Adolf Beltran, de l'edició valenciana d'El País; i del sociòleg Oto Luque. "Informe de comercio interior 1999", de la Associació d'Editors del País Valencià. "Plan de Fomento de la Lectura 2001-2004". "Sis obvietats i un resum innecessari sobre la producció del llibre valencià", text de Josep Palomero per a la Comissió de les Arts del Consell Valencià de Cultura, llegit el 21 d'abril de 1997. "Informe para el Consell Valencià de Cultura sobre el estado del libro valenciano", text de Vicente Muñoz Puelles per a la Comissió de les Arts del Consell Valencià de Cultura, llegit el 21 d'abril de 1997.

a. Antecedents

Sent el Consell Valencià de Cultura una institució pública consultiva i assessora dels poders públics de la Comunitat Valenciana en les matèries específiques vinculades a la cultura valenciana, és fàcil entendre la seua preocupació i el seu interès per totes les qüestions relacionades amb el món del llibre i de la lectura, des

de la consideració que llegir és, d'una banda, una pràctica social molt vinculada a la cultura, i d'altra, una de les activitats humanes que més contribueixen a la normalització lingüística i al prestigi d'un idioma.

Els baixos índexs de lectura de la Comunitat Valenciana, dels quals tenim informació, no varen ser l'única raó que impel·lí el Consell Valencià de Cultura a plantejar-se la possibilitat de crear una ponència que estudiara la situació del llibre i la lectura a la Comunitat Valenciana. Analitzar el sector editorial i la tipologia i topologia de les llibreries, les publicacions periòdiques en valencià, les publicacions institucionals, el mercat del llibre valencià dins i fora de les nostres comarques, la situació dels autors, traductors i il·lustradors, la de les biblioteques, el suport al món del llibre de l'administració estatal, de l'autonòmica i de la municipal, la difusió i la promoció de les obres literàries, etc., són altres aspectes sobre els quals valorarem que calia reflexionar per a conèixer bé la situació real, els dèficits o avanços i dibuixar unes possibles estratègies de millor funcionament. L'amplitud i la complexitat del tema van propiciar la creació d'un grup de treball dins del CVC per obtenir una visió el més objectiva i global possible sobre el món del llibre i la lectura al llarg i ample del nostre territori.

Els textos aportats per les persones entrevistades s'inclouen en l'apèndix documental. A més, s'ha consultat amb altres persones, entitats i institucions, com biblioteques, associacions professionals i autors que, sense personar-se a la seu del CVC, han estat un eficaç suport per a la tasca empresa. Igualment s'han aprofitat informes o escrits que hem considerat interessants per a la labor de la ponència, i que també s'inclouen en l'apèndix.

Igualment les dades estadístiques i informes institucionals han servit a la ponència com a punt de partida i material d'anàlisi.

A Espanya es publiquen actualment 55.000 títols de llibres l'any, una xifra que ens situa entre els països que més editen. Som, a més, el segon país europeu amb més periòdics, 137, per darrere d'Alemanya, tot i que la tirada mitjana dels nostres diaris és molt reduïda, uns 37.000 exemplars, i la dels llibres és d'aproximadament 3.000 exemplars, amb una certa tendència a la baixa per evitar els estocatges i aprofitant les noves tecnologies de la indústria gràfica.

Hi ha també un nombre considerable de cursos de formació, de seminaris i congressos sobre la lectura, el llibre i les biblioteques, dirigits a professors i bibliotecaris especialment però també a tota la ciutadania en general. Per altra part, el Ministeri d'Educació, Cultura i Esports va posar en marxa l'any 2001 una campanya d'animació de la lectura que durarà fins a l'any 2004. Mai com ara el foment de la lectura no havia suscitat tant d'interés ni s'havien posat tants mitjans al seu servei.

Però els resultats assolits no són, de moment, els que hom esperava. Per a ser conscients de la gravetat del problema n'hi ha prou de repassar alguns titulars apareguts en la premsa estos dos últims anys: "Els alumnes d'ESO són incapaços d'escriure 25 mots sense cometre faltes" (06-XI-2000), "Un estudi revela que el 42% dels espanyols no llig mai o quasi mai" (17-III-2001), "Baixa el nombre de lectors en el primer trimestre de 2001" (28-IV-2001), "Un terç dels majors de 15 anys no llig mai, segons una enquesta" (11-VII-2001), "Avaluació de la Secundària. El 16% dels joves espanyols arriben a 15 anys amb dificultats per a llegir correctament" (5-XII-2001), "Augmenta el nombre dels espanyols que no lligen mai un llibre" (13-III-2002), "Portuguesos, grecs i espanyols són els europeus que lligen més poc" (8-V-2002), "Només el 18% de la població adulta utilitza les biblioteques públiques espanyoles" (2-XI-2002).

L'estudi sobre hàbits de lectura i compra de llibres, elaborat per la consultora PRECISA per encàrrec de la Federació de Gremis d'Editors d'Espanya i patrocinat pel Ministeri d'Educació i Cultura, arriba a la conclusió que, si l'any 2000, 42 de cada 100 espanyols de més de 14 anys no van obrir ni una sola vegada un llibre, l'any 2001 la xifra va pujar un 4%. És a dir, 46 de cada 100 espanyols en edat lectora no obriren un llibre ni una sola vegada. La resta, és a dir, el 54% de la població espanyola, sí que llig algun llibre, almenys una vegada per trimestre. L'enquesta es referix a qualsevol tipus de llibre, i inclou col·leccionables, fascicles i còmics, però no diaris.

Segons estes dades el percentatge de lectors freqüents (els que lligen llibres almenys una vegada per setmana) es manté en el 36% de la població total de més de 14 anys. El grup més lector és el sector de població comprés entre els 14 i els 24 anys. Per sexe, lligen més les dones (57%) que no els hòmens (53%). Als municipis de menys de 10.000 habitats, el 51% de la població és lectora, mentre que als grans nuclis de població, com Madrid o Barcelona, el percentatge puja al 59%. Les comunitats on més es llig són Madrid, Catalunya, País Basc, Navarra, Cantàbria i la Rioja. La Comunitat Valenciana, Andalusia i Galícia són les menys lectores.

El 35% dels espanyols considera que actualment lligen menys que no abans, i ho atribueixen majoritàriament a les activitats professionals (57%). Quant a possibles motivacions que expliquen els índex de lectura i segons les dades de l'estudi, el 28% de la població espanyola asseguren que no lligen perquè no els agrada i l'argument del cost elevat dels llibres és utilitzat únicament per un 0,3% de la població enquestada.

Resultats pareguts dona l'últim eurobaròmetre o enquesta a nivell europeu, segons el qual hi ha fins a un 52,7% d'espanyols que contesten no haver llegit un sol llibre en els últims dotze mesos. Entre els lectors, la majoria diuen que lligen per raons professionals o educacionals. Quant a la premsa, només la quarta part dels espanyols segueix els diaris quotidianament i quasi una altra quarta part assegura no haver llegit mai un periòdic. L'interés per les revistes encara és més baix. A la pregunta de si solen llegir revistes, a Espanya només responen afirmativament el 17,8% dels enquestats, a gran distància, per exemple, dels finlandesos (61,5%). No és estrany que José Sanclemente, president de l'AEDE (Asociació d'Editors de Diaris Espanyols) afirme (21-V-2002): "Llegir al nostre país s'està convertint en un fenomen de minories. La constatació estadística que més de la meitat de la població no lligen llibres habitualment i que només un poc més d'un terç són lectors de diaris és preocupant, perquè ens situa a la cua d'Europa i al llindar del subdesenvolupament sociocultural en el panorama mundial."

Les dades sobre hàbits de lectura pareixen indicar també que el principal repte en el foment de la lectura no és acostumar els xiquets i les xiquetes als llibres, sinó també evitar que el soterren a l'entrada en l'adolescència. S'ha comprovat que els llibres perden l'atractiu inicial a mesura que s'avança en el procés d'escolarització i que els continguts narratius cedixen camp a les matèries d'estudi i als textos més especialitzats. Un estudi de l'hàbit de la lectura, fet per la Fundació Bertelsmann fa dos anys amb 2.000 infants de 8 a 16 anys, confirma que la lectura perd adeptes entre els adolescents. L'enquesta diu que al 55% els agrada "molt" llegir, mentres que amb esta valoració es manifesten únicament el 8% dels de secundària (13 a 16 anys). L'informe també mostra que el 64% dels enquestats afirma que els seus pares compren pocs o ningun llibre, que el 47% disposa a casa de menys de 20 llibres, que només a un 15% els fa il·lusió que els regalen un llibre, que al 73% els agradaria tenir més temps per a llegir a classe i que el 53% no comenten mai en classe amb els companys els llibres que lligen.

Hem vist que la millora del nivell de vida no s'acompanya igualment per una millora del nivell cultural, almenys pel que fa a la lectura, i que els índexs de lectura són molt més baixos en el conjunt de l'Estat espanyol que en els altres països de l'entorn europeu. El problema és encara més preocupant a la Comunitat Valenciana, l'índex de lectura de la qual és dos punts inferior al de la mitjana espanyola.

El Consell Valencià de Cultura ja havia tractat en múltiples ocasions problemes o situacions concretes referides al llibre o la lectura, però mai no s'havia creat un grup específic que els estudiara amb la profunditat necessària. En iniciar-se el 2001 es formà un grup de treball, compost pels consellers Manuel Bas Carbonell, Jesús Huguet Pascual, Vicente Muñoz Puelles i la consellera Rosa Serrano Llàcer, per tal de considerar diverses qüestions al voltant de la lectura.

A una sessió plenària del Consell Valencià de Cultura assistiren com a convidades les presidentes del Gremi de Llibrers i de l'Associació d'Editors del País Valencià, les quals presentaren documentació amb distintes propostes i reivindicacions d'ambdós sectors. Posteriorment, a conseqüència d'eixes intervencions, el plenari acordà ampliar el grup de treball convertint-lo en ponència i que l'objecte d'estudi no fóra només l'específic de la lectura sinó un de més ampli que englobara des de les situacions industrials i mercantils del món editorial al fet lector, tant docent com d'oci. Formaren part de la ponència: com a president Santiago Grisolia, que ho és del CVC, com a secretari Jesús Huguet, a més de la consellera Rosa Serrano Llàcer i els consellers Vicent Álvarez Rubio, Manuel Bas Carbonell, José Mª Morera Buelti i Vicente Muñoz Puelles amb la incorporació en la fase final de la consellera Isabel Ríos.

Reunida la ponència per tal de definir el mètode i el calendari de treball, s'acordà consultar tots els sectors implicats i proposar tres preguntes iguals perquè foren contestades pels convidats a tall d'esquema però sense limitar el contingut de la seua intervenció. Les tres preguntes eren les següents: 1) Quina és la situació actual del món editorial valencià i dels hàbits lectors?; 2) Causes que generen, segons vosté, eixa situació; i 3) Quines alternatives o propostes considera convenientes per a millorar la situació?.

Els sectors proposats per a informar a la ponència foren; l'administració, els autors literaris, les editorials, la distribució, les llibreries, els ensenyants, els mitjans de comunicació i els sociòlegs. Cadascun dels informadors havia de presentar per escrit les seues respostes als enunciats (o el que considerara oportú sobre la temàtica objecte d'estudi de la ponència) a més d'exposar oralment les seues reflexions al respecte.

Assistiren a les reunions per presentar les seues consideracions des de l'àmbit personal d'activitat representants de l'administració autonòmica com el senyor José Luís Villacañas, director general del Llibre, o el Sr. Miquel Cremades, cap de l'Àrea de Comerç de la Conselleria d'Innovació i Competitivitat; la presidenta de l'Associació d'Editors, Sra. Verònica Cantó; la del Gremi de Llibrers, Sra. Glòria Mañes; el distribuïdor José Luís Jover, de Gea Llibres; els escriptors Vicent Alonso i Eduardo Alonso; la professora Montserrat Ferrer; el director del col·legi públic Heretats de l'Alcúdia, Josep Escutia; els professors Albert Dasí i Vicent Vivó, de les escoles Gavina i Gençana respectivament; els periodistes Aranxa Bea, de Levante-El Mercantil Valenciano, Carlos Aimeur, de Las Provincias, i Adolf Beltran, de l'edició valenciana d'El País; i el sociòleg Oto Luque.

Tots ells, des dels seus diferents punts de vista, van coincidir a assenyalar la gravetat dels símptomes de la disminució de l'hàbit lector i sobretot del desprestigi actual del llibre entre els jòvens, els quals en la seua immensa majoria només lligen per raons d'estudi, i quan se'ls obliga. Sobre este punt, el de l'obligatorietat de la

lectura, van aparèixer discrepàncies. Hi va haver qui sostenia que precisament l'obligatorietat és una de les causes del desprestigi de la lectura, perquè atempta contra la llibertat d'elecció, i no sempre es recomanen els millors llibres. Vam veure, en tot cas, que la lectura és una pràctica socialment escassa i injustament distribuïda: hi ha uns pocs que lligen molt i n'hi ha molts que no lligen mai. Particularment desfavorides són, en este sentit, les persones molt grans i els jubilats.

Els informants van coincidir a assenyalar les causes del problema objecte d'estudi: la competència amb altres ofertes d'oci i passatemps de gratificació més immediata; la inexistència d'un hàbit lector al si de les famílies; la falta d'orientació, de mitjans i de recursos humans als centres educatius; la pròpia estructura curricular del sistema educatiu més dirigit a embotir coneixements en els jòvens que a ensenyar-los la manera d'adquirir-ne (sobretot a través de la lectura, en els seus múltiples aspectes, hi inclòs el digital); la perversa i interessada identificació, magnificada a través de l'altra escola que és la televisió, entre plaer i facilitat o comoditat: el llibre no té comandament a distància, i llegir demana un cert esforç: atenció, disposició; la falta de models lectors: els herois socials (cantants, gigolós, esportistes) no lligen, o almenys no en parlen; la mala educació lectora: cal ensenyar a llegir, i no sempre se sap fer adequadament, sense suscitar rebuig.

Quant a les solucions possibles, se'n van oferir algunes. Cap no és efectiva per ella mateixa, però poden ser-ho en conjunt: Fomentar la lectura amb campanyes publicitàries intel·ligents; acostar els llibres als alumnes i mostrar-los la varietat i riquesa dels seus continguts, de manera que cadascun pugua triar els més acostats als seus interessos; incloure en horari escolar, fins als 14 anys, és a dir fins al segon cicle de l'ESO, una hora setmanal reglada de lectura, i intentar que els alumnes puguen llegir obres literàries completes; impulsar l'ús de les biblioteques d'aula per al treball diari, i les de centre per a generar afició a la literatura; augment dels recursos destinats a biblioteques i implantació d'un model nou de biblioteca pública, concebut com a instrument d'integració social i d'accés a la societat del coneixement; entendre la lectura com un bé saludable que cal estendre als sectors més desfavorits, jubilats, ames de casa, nuclis rurals, com si foren vacunes o vitamines; educar la sensibilitat lectora i animar la lectura amb recitadors, actors i escriptors que visiten escoles, nuclis rurals, centres de jubilats, residències de vells... Alguns van apuntar que veure sovint els polítics, els empresaris, els esportistes i els herois mediàtics amb un llibre a les mans o parlant de llibres podria resultar més efectiu que una campanya publicitària. Entre els ponents, Eduardo Alonso va assenyalar que, si bé el llibre ja no és el recurs principal per a conèixer el món -n'hi ha d'altres, potser més atractius--, sí que ho és per a transmetre el pensament crític i humanístic, i va arribar a apostar per la divulgació dels llibres de poesia que permeten la introspecció i el bon maneig de sentiments i emocions tot esmolant les capacitats d'observació i de percepció.

La majoria dels experts que varen assistir a alguna de les sessions van indicar que la situació no és irreversible i que el victimisme no és la millor estratègia davant del repte de crear nous lectors. Tampoc no té gaire sentit tancar els ulls davant d'una realitat complexa, i no sempre gratificant. El nostre país porta, en qüestió de lectura, un retard de molts anys. En 1912, el 64% de la població espanyola era analfabeta total. Hi ha hagut un progrés, per tant. En els últims anys en particular, la indústria cultural ha canviat radicalment gràcies a l'augment de la qualitat i de la quantitat de llibres publicats. L'objectiu, en qualsevol cas, és modificar unes pautes de conducta molt arrelades en una població per a la qual la lectura no té un protagonisme essencial. S'han de buscar fórmules, juntar esforços, inventar camins per a fomentar la lectura. Com indicava Vicent Alonso, educar en la lectura, com en la llibertat i en la tolerància, no és cosa només de les institucions educatives. Estos valors no haurien de ser un afegit en el currículum educatiu, sinó

l'essència mateixa de la societat que els fa possibles. De poca cosa valen les reformes de les institucions educatives si la societat mateixa no vol compartir i promoure els valors que les inspiren.

b. Transcendència i funció social de la lectura

b.1. Singularitat i evolució del llenguatge humà

Encara que moltes espècies es comuniquen per mitjà de sons, la nostra és l'única que utilitza un codi basat en fonemes, sons breus i sense sentit en ells mateixos, però capaços de combinar-se i recombinar-se sense parar, formant unitats significatives. A diferència dels sistemes de comunicació d'altres animals, que obeeixen a pautes més o menys rígides, el llenguatge humà és essencialment creatiu. Qualsevol pot, en determinat moment, pronunciar una frase no dita mai abans. És un dels miracles del llenguatge oral i, per extensió, de l'escriptura.

Amb freqüència s'ha discutit sobre l'origen i l'evolució del llenguatge humà. Fa dos segles hi havia encara nombrosos llocs de la Terra desconeguts per als viatgers europeus, i semblava raonable suposar que en algun lloc ignot podien habitar éssers humans extremadament primitius, que es trobarien en una de les fases més primerenques de l'evolució del llenguatge i s'expressarien per mitjà de sons inarticulats.

La recerca d'eixos grups ètnics hipotètics va resultar estèril. Enlloc del món no es va descobrir un llenguatge que amb propietat poguera definir-se com a primitiu. Els antropòlegs continuen investigant si les activitats d'algunes cultures primitives pertanyen més a l'àmbit de la religió o al de l'art, però encara no han trobat cap poble que no tinga un llenguatge plenament desenvolupat. Pobles de tecnologies rudimentàries, com els bosquimans, a l'hora d'expressar-se oralment utilitzen un ric sistema simbòlic, a vegades molt subtil, comparable al discurs d'un francès o d'un valencià educats.

b.2 El llenguatge escrit

El llenguatge escrit ha esdevingut un dels instruments més poderosos de transformació de la ment humana i de les relacions socials. La invenció de l'escriptura destaca com la suprema fita intel·lectual per a resoldre problemes que no podia resoldre el llenguatge oral. Tan gran era la necessitat de passar d'un llenguatge parlat a un sistema de comunicació visual, que usara signes o símbols associats a sons o a significats convencionals, perdurables en el temps i en l'espai, que l'escriptura no va ser inventada una sola vegada, sinó almenys en sis èpoques diferents i en llocs tan distants entre si com Mesopotàmia, la Xina i Amèrica Central.

Cadascun d'estos intents va començar amb imatges senzilles i amb simples traços o punts, elements idonis per a contar històries elementals i per a registrar objectes i noms. Però la varietat dels interessos humans i els matisos que volien expressar-se requerien sistemes de signes molt flexibles, capaços de registrar, no sols les peces de caça capturades o la comptabilitat d'un magatzem, sinó els avatars i els treballs de la ment i del cor humans. La base d'eixos sistemes són els abecedaris o alfabetes, en els quals cada lletra representa un so en una llengua, i les lletres es combinen per a formar paraules.

b.3. Alfabetització i lectura

En les civilitzacions antigues, l'escriptura era practicada per persones molt qualificades, els escrivans professionals, que havien rebut una instrucció especial. En l'Edat Mitjana, les persones acabalades que desitjaven demostrar la seua importància pagaven a escrivents i artistes perquè confeccionaren els còdexs. En estos i molts altres casos, la majoria de la població romania al marge dels beneficis derivats de l'escriptura. Hi havia escassos llibres, i estaven en possessió d'uns pocs.

Segons la tradició, el paper va ser inventat a la Xina per Tsai Lun, un ministre de l'emperador Wu Di, l'any 105 de la nostra era. Els xinesos van mantenir durant set-cents anys el secret de la fabricació del paper, fins que, quan els musulmans es van apoderar l'any 751 de Samarcanda (hui a l'Uzbekistan), uns presoners xinesos el van divulgar. Al cap d'un temps, l'invent es va difondre per Europa, on van establir-se molins de paper allà on hi havia abundància d'aigua corrent per a elaborar la polpa. En 1150 ja hi havia un molí de paper a Xàtiva.

A mitjan segle XV, la invenció de la impremta de tipus mòbils va permetre la confecció de llibres més barats amb major rapidesa, la qual cosa va satisfer la demanda i simultàniament va fer augmentar el nombre de lectors. Lectura i escriptura es van democratitzar. Van sorgir noves idees, que es van expressar en els llibres impresos i que van ampliar la seua difusió gràcies als periòdics. A l'hora d'escriure, els autors van començar a pensar en un públic cada vegada més ampli, al qual calia i es podia entretindre i il·lustrar.

Hui, en un món informatitzat i en continu canvi, la universalitat de l'alfabetització s'ha fet imprescindible per a assegurar a cada individu un vehicle de relació i de coneixement.

L'alfabetització ben entesa definix aquell coneixement no limitat únicament a desxifrar una pàgina o escriure un dictat, sinó la capacitat de llegir, escriure i calcular amb la soltesa suficient per a poder aplicar estos coneixements a fins pràctics. Este conjunt de sabers és, per a la UNESCO, el que ha de denominar-se «alfabetització funcional», ja que permet a l'individu alfabetitzat integrar-se en la vida social culta del seu grup. Hi ha doncs diferents graus i modes d'alfabetització.

En l'actualitat, la immensa major part de la població de quasi tots els països europeus està alfabetitzada en un grau o altre. Des de molt menuts, els infants que viuen en societats com la nostra experimenten una interacció específica amb l'escriptura, la qual es troba present de diverses maneres en els seus contextos de vida (en els envasos de productes habituals, en les indicacions de les medecines, en les instruccions dels jocs, en el supermercat, en els rètols dels carrers, en diaris i llibres).

No obstant això, comença a inquietar un problema de conseqüències imprevisibles: eixa població alfabetitzada llig relativament poc, i no sempre entén el que llig. Així ho mostra un estudi recent de l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE) fet a trenta-dos països, segons el qual els jòvens espanyols de quinze anys se situen per davall de la zona mitjana, tant en lectura i comprensió dels textos –on els més forts són els finesos i els canadencs– com en matemàtiques i ciències, matèries dominades pels jòvens japonesos i coreans. L'estudi de l'OCDE avalua en un 18% el total d'estudiants amb deficiències significatives en comprensió de l'escriptura; Espanya, amb el 16%, s'aproxima molt a esta mitjana, reflex de la minoria d'alumnes que arriben al final de l'escolaritat obligatòria sense haver adquirit les competències elementals en lectura per a continuar els estudis. Segons els autors de l'informe, les proves aplicades no tractaren de mesurar la capacitat de desxifrar correctament o de no cometre faltes

d'ortografia, sinó d'esbrinar en quina mesura els individus són capaços de construir, desenvolupar i interpretar el sentit dels textos que lligen. "Generalment poden llegir en l'accepció tècnica del terme, però troben greus dificultats quan es tracta d'utilitzar la comprensió del text com un instrument per a adquirir i millorar coneixements i competències en altres camps".

Paral·lelament, i sense que s'hi pugua establir una relació directa, en amplis sectors de la joventut apareix una actitud de desinterés per les paraules impreses en benefici de les imatges. I les actuals tècniques audiovisuals, que en principi pareixen fer més accessible la informació fins i tot a individus analfabets, s'imposen per la seua immediatesa al procés més lent, reflexiu i actiu de la lectura.

b.4. L'aprenentatge de la lectura

Encara que ens arrisquem a caure en llocs comuns, volem subratllar el fet que llegir no és una activitat innata, sinó que exigeix un aprenentatge, molt complex i quasi sempre difícil, que si en el record ens pareix fàcil és perquè el fem sent molt menuts. D'una banda hi ha el suport físic, els caràcters gràfics del text. De l'altra, el lector, el qual en una primera instància ha de posar en marxa els mecanismes fisiològics que fan possible l'accés intel·ligible als caràcters. D'altra, el significat del text i tots els contextos que han influenciat la redacció i influïxen la comprensió. Quan llegim es posen en marxa doncs una sèrie de mecanismes i es produeixen un seguit d'operacions mentals que responen a eixa complexitat.

En els primers moments de l'aprenentatge, aprendre a llegir consistix a aprendre a descodificar (relacionant sons i grafies) extraent alhora la significació del text, darrer i suprem objectiu de la lectura. La inexperiència en la descodificació situa el lector novell davant de dificultats que ha de superar progressivament per dedicar-se exclusivament al significat. Això s'aconsegueix a base d'entrenament, i l'objectiu és adquirir una sèrie d'automatismes o actuacions inconscients que ens permeten concentrar-nos en la comprensió del text. Una lectura que *ja* no suposa un gran esforç és el primer requisit per a anar consolidant l'hàbit lector.

Llegir no és solament percebre uns signes, sinó reconèixer les paraules, comprendre les proposicions i integrar-ho tot en un conjunt coherent. Cal, doncs, que el lector active contínuament les experiències de coneixement general emmagatzemades en la seua memòria, i que hi cerque les que tinguen alguna cosa en comú amb allò que està llegint. Com Umberto Eco ens recorda en *Lector in fabula*, el lector es relaciona amb una obra literària "des d'una situació existencial concreta, una sensibilitat condicionada particularment, una cultura determinada, uns gustos, unes tendències, uns prejudicis personals, de manera que la comprensió de la forma originària es realitza segons una determinada perspectiva individual".

Dit d'una altra manera, llegir significa també interpretar, traduir, reflexionar, reescriure allò que es llig. És lògic suposar que un major bagatge cultural o existencial dóna accés a un ventall més ample d'interpretacions possibles. Llegir ens ajuda a comprendre cada vegada millor els textos, perquè uns llibres ens porten a uns altres, ens aporten un bagatge cada vegada més ampli i ens ajuden a apreciar-los. I a l'inrevés. La manca d'hàbits lectors o de gust per la lectura s'origina, entre altres causes, en una competència lectora molt fràgil. Quan la dificultat és major que el gaudi la desafecció està justificada. Ens falten referències, i la nostra comprensió se'n ressent, com si ens les haguérem amb un idioma alié.

b.5. Lectura i noves tecnologies

Molts van interpretar la suposada fi de l'era Gutenberg i l'inici de l'era Mc Luhan com l'arribada d'un període de decadència per a la lletra escrita i la lectura, i el començament de la seua gradual substitució per la imatge. La novel·la *Fahrenheit 451* (1951), de Ray Bradbury, i la versió cinematogràfica (1966), de François Truffaut, semblaven, ja fa uns anys, una premonició dels perills que, en un futur més o menys allunyat, podien amenaçar la paraula escrita, no solament sobre suport paper sinó sobre qualsevol altre. La realitat, però, tot i concedir a la imatge un protagonisme evident, no ha bandejat la importància de l'escriptura com a element essencial de transmissió cultural o social.

Ja no es posa en dubte la vigència de la lletra i el seu futur, però es continua especulant sobre la perdurabilitat del suport paper. Si bé alguns n'anuncien el final durant el primer terç del segle XXI, el paper cada dia és més usat. Dels 20.000 títols editats fa trenta anys, a l'estat espanyol, o els 40.000 de fa tot just deu anys, hem passat a més de 55.000 l'any 2000. La mitjana de les tirades, que els anys 80 se situaven al voltant dels 1.200 exemplars, ha anat augmentant fins a superar els 3.000 exemplars. Tanmateix, per causes molt diverses la tendència actual recomana una reducció considerable de producció, tant pel que fa al nombre de títols com a l'extensió de les tirades.

Si bé el paper, reciclat o no, continua sent suport essencial de la lectura i el suport principal de la transmissió cultural i educativa, els mitjans electrònics ja hi han impulsat alguns canvis. Per exemple, hi ha en Internet moltes biblioteques virtuals, com la Biblioteca Cervantes, que permeten llegir directament en la pantalla textos emblemàtics o també textos rars i difícils de trobar en el mercat, o bé imprimir-los per llegir-los després. Curiosament, Internet s'ha convertit en un mitjà de difusió cultural –un 7% dels lectors espanyols habituals lligen o consulten llibres en Internet, i un 2% dels enquestats els compra per mitjà de la xarxa–, i de formació d'una nova cultura i d'un nou codi –el llenguatge sincopat de signes i abreviatures dels xats, el qual té també un lloc d'expressió i de desenvolupament en els telèfons mòbils.

Per una altra part, la comoditat i facilitat d'ús dels darrers *e-books* els ha convertit en suports àgils i llegibles en qualsevol situació, capaços de fer la competència al paper però a molt llarg termini. Evidentment estos nous suports no permetran diversos gaudis propis del paper i als quals estem acostumats (el tacte, la bellesa d'impressió, una enquadernació destacada, etc...), però possibiliten, i en un futur proper més encara, una capacitat de reproducció de qualitat tan alta o millor que la proporcionada pels sistemes tradicionals d'impressió. A les últimes fires especialitzades, la presència d'elements tècnics moderns fan presumir una mena de revolució en l'accés al llibre, des de l'autoimpressió (en qualsevol de les seues modalitats i qualitats) fins als lectors electrònics. La transcendència de les noves tecnologies és importantíssima, a causa del seu ampli abast, el seu dinamisme i la rapidesa del seu ús. Confiam que actuen com un element de perduració de la lletra impresa, i que conviuen amb el paper tant de temps com siga possible. La convivència de processos i suports pot generar unes possibilitats expansives del món del llibre i solucionar els problemes tradicionals: la preocupació ecològica pel consum d'arbres, les dificultats de conservació per raons d'espai, la degradació inevitable del paper.

El problema més greu que sembla derivar-se d'estes noves possibilitats tecnològiques no prové d'una suposada confrontació entre el paper i els mitjans electrònics, sinó de la dificultat de preservar els drets que corresponen als autors i als editors per la seua funció intel·lectual i de creació i edició. Podem esperar que,

com passa actualment amb les fotocòpies, es troben vies legals i procediments de control que solucionen els nous conflictes d'interessos.

b.6. Lectura i televisió

Les idees exposades anteriorment no volen de cap manera presentar el món de l'audiovisual com un enemic de la lectura, la qual cosa seria simplificar erròniament el problema que ens ocupa.

És obvi que la televisió i el llibre, com el cinema i el llibre, són mitjans perfectament compatibles que poden reforçar-se mútuament. La televisió pot emetre programes relacionats amb llibres, o pot estimular la curiositat del televident, el qual, després de veure un programa determinat, sentirà el desig d'acudir a una biblioteca o d'adquirir un llibre per cercar-hi informació complementària. La televisió emet sovint pel·lícules i sèries basades en llibres, les quals, si estan ben realitzades, podrien augmentar l'afició lectora.

És igualment obvi que el temps intern i la densitat d'un llibre i d'una sèrie televisiva són diferents, com són diferents els nivells d'atenció i els d'intel·lecció, i que veure *El Quijote* o *El Tirant lo Blanch*, per posar un exemple, no és el mateix que llegir-los, i una operació no hauria de substituir l'altra. Tanmateix, sabem que sovint la substitueix, sobretot per raons de comoditat i de peresa. Una sèrie pot constar de dos o de quatre episodis d'una hora, i un llibre pot entretenir el lector durant uns quants dies. Així i tot, la sèrie televisiva i el llibre poden considerar-se com a versions diferents d'una mateixa història.

Per una altra banda, les hores que una persona o una família poden destinar a l'oci són limitades, i en cert sentit un mitjà funciona sempre en detriment d'un altre. Estudis fets en altres països afirmen que unes deu hores de televisió a la setmana resulten lleugerament beneficioses per a un infant, sempre que la programació siga mínimament correcta, però més de deu o quinze hores a la setmana influeixen negativament en el seu rendiment acadèmic, ja que el temps dedicat a l'estudi disminueix de forma considerable. Els estudiants obtenen qualificacions més altes en els exàmens quan llegeix més i miren menys la televisió, entre altres raons perquè llegir augmenta el vocabulari, millora l'ortografia i estimula la capacitat d'expressió verbal. Tanmateix, pocs xiquets són capaços de controlar el temps que dediquen a mirar la televisió, i la major part passen més hores en un dia asseguts davant del televisor que llegint per gust propi en una setmana.

L'aparició d'un nou element d'oci, l'ordinador, amb la seua seqüela d'internet, tendix a llevar encara més hores a la lectura de llibres. Una eina tan poderosa necessita també d'unes noves maneres de llegir per tal d'aprofitar la informació i no sometre's indiscriminadament a l'instrument, sinó per fer d'ell un element de creixement personal.

L'augment del nombre de canals i l'ús del vídeo i del comandament a distància han incrementat extraordinàriament l'oferta audiovisual. Ara l'espectador té la possibilitat de canviar instantàniament de canal, de passar d'una pel·lícula a un debat, d'un concurs a les notícies, d'un anunci publicitari a una telenovel·la, etc., en una successió vertiginosa d'imatges i d'episodis. Gràcies en particular al comandament a distància, naixen nous espectacles individuals confegits amb fragments heterogenis superposats els uns als altres. Esta pràctica, anomenada *zapping*, suposa exactament el contrari de la lectura entesa en sentit tradicional, és a dir, lineal i progressiva; mentre que es troba molt pròxima a la lectura en diagonal, interrompuda, de vegades ràpida i de vegades lenta, pròpia dels nous instruments i activitats lectores que fan lectors diferents. Les ofertes d'oci actuals

(accés a tota classe de música, llocs, desplaçaments, vida nocturna) i un clima benigne són també causes que expliquen la manera diferent de relacionar-se amb els llibres per part dels jòvens.

b.7. Noves formes de lectura

El *zapping* i la llarga extensió de les telenovel·les han format lectors potencials que no solament no tenen ni un "canon" ni un "ordre de lectura", sinó que ni tan sols han adquirit el respecte, tradicional en el lector de llibres, per la narrativitat del text, amb un principi i un final i que es llig segons una seqüència establerta per altri.

A la proliferació d'estes noves formes de lectura de masses, qualificades per alguns de "postmodernes", ha contribuït, almenys en part, la crisi de les estructures institucionals i ideològiques que fins ara havien sostingut l'anterior "orde de la lectura", és a dir, l'escola, la qual instruïa en base a uns textos considerats modèlics o canònics; l'església, com a divulgadora de la lectura orientada a fins piadosos i morals; i també la cultura progressista i democràtica, la qual sempre ha considerat la lectura com un valor absolut per a la formació del ciutadà ideal.

Estes noves formes de lectura són també el fruit directe d'una alfabetització de masses més generalitzada, de l'accés als llibres d'un nombre molt més alt de lectors que no fa trenta o cinquanta anys, de la crisi d'oferta de la indústria editorial respecte a una demanda caòticament nova, en termes de gust i de gèneres.

Per primera vegada, el llibre i la restant producció editorial descobrixen que han de satisfer les demandes d'un públic, real i potencial, que s'alimenta d'altres experiències informatives i ha accedit a altres mitjans de culturització, com són els audiovisuals; este públic nou, habituat a escriure i a llegir missatges en moviment fent servir els nous procediments electrònics (ordinador, vídeo, fax), és capaç d'utilitzar i aprofitar estos processos i instruments més costosos i troba, paradoxalment, més difícil" copsar el sentit d'un text escrit sobre paper, és a dir, té una competència menor en el procés de lectura habitual.

Paral·lelament el llibre ha perdut el prestigi que li conferia ser un instrument essencial d'accés al coneixement, un camí selectiu d'accés a la cultura, un mitjà poderós de distracció i gaudi. Ara el llibre té la competència ferotge d'altres mitjans més nous, més fàcils i més gregaris.

Certament són molts els canvis observables en la consideració i els usos dels llibres. La seua ubicació a les cases, per exemple. Segons les regles de comportament tradicionals, el llibre havia de conservar-se en un lloc escaient, com la biblioteca, o en mobles específics, com prestatgeries o armaris. Actualment, al contrari, els llibres es barregen amb diferents objectes electrònics i amb els abundants *gadgets* tecnològics o purament simbòlics que decoren els ambients juvenils i que caracteritzen l'estil de vida dels jòvens.

Entre estos objectes, el llibre és el més barat, el més manipulable (podem escriure-hi, pintar-hi, subratllar, etc.) i el més susceptible de ser deteriorat, d'accés directe i fàcilment transportable. Sense l'estimació que es mereix com a contenidor de pensaments i ficcions, el llibre s'arrisca a tenir una vida més efímera. Tot això es reflectix finalment en els hàbits de lectura. L'absència d'una ubicació segura, ja esmentada, fa difícil una operació que era habitual i repetitiva en el passat: la relectura d'una obra ja llegida, costum que derivava d'una concepció del llibre com

a text per a reflexionar, aprendre, recordar, concepció molt diferent de l'actual: el llibre com a objecte d'ús instantani, per a consumir, perdre'l o fins i tot tirar-lo després de llegit.

Totes estes consideracions expliquen una atmosfera en la qual no sorprén que la facilitat del text, la notorietat i el vedetisme de l'autor o la seua condició de famós televisiu tinguen un poder decisiu sobre les vendes, i que proliferen les edicions d'encàrrec amb la seua seqüela de plagis o imitacions i de premis previsibles. Les fórmules d'èxit, tant de contingut com de presentació, en forma de "grans llançaments", es repetixen constantment. A més, este tipus de negoci a gran escala altera la distribució i condiona el repartiment d'espais a les llibreries, en detriment dels autors menys coneguts, les editorials més modestes i els llibres més poc publicitats.

Pel que fa a la relació del lector amb el llibre, ja fa temps, el pensador alemany Hans Magnus Enzensberger, després d'haver afirmat peremptòriament que "la lectura és un acte anàrquic", reivindicava l'absoluta llibertat del lector contra l'autoritarisme de la tradició crítico-interpretativa: "El lector —va dir— sempre té raó i ningú no pot llevar-li la llibertat de fer d'un text l'ús que vulga". I continuava: "Forma part d'esta llibertat examinar el llibre per qualsevol de les seues parts, ometre'n passatges complets, llegir les frases a l'inrevés, alterar-les, reelaborar-les, continuar entrelaçant-les i millorant-les amb totes les associacions possibles, extraure del text conclusions que el text ignora, enfadar-s'hi i congratular-s'hi, oblidar-lo, plagiar-lo i, en un determinat moment, tirar el llibre en qualsevol racó." En un sentit semblant es manifestava Daniel Pennac en la seua obra *Com una novel·la*.

Volem creure, en contra de tots els símptomes aparents, que el que està passant no és que estiguem deixant de llegir, sinó que s'han modificat les formes de llegir, s'han fet més variades, més superficials, més sincopades, més fragmentàries, més utilitàries, en consonància amb altres usos socials en el consum cultural i en el comportament humà, sobretot entre els jóvens, en este inici del segle XXI.

b.8. Dimensió i valors de la literatura

Tot i que la investigació en alfabetització i lectura considera que hi ha tres àmbits, almenys, en els quals ens movem els lectors —l'àmbit pràctic, el científic i el literari—, i sabem que avui no podem parlar de lectura com a sinònim de lectura de textos literaris, els llibres que més es venen són els de literatura: el 67%, segons una enquesta recent, seguits pels llibres d'humanitats i ciències socials (14%).

La paraula literatura deriva del llatí *littera*, que significa lletra. No obstant això, és evident que no tot el que s'expressa per mitjà de paraules, fins i tot quan està organitzat i posat per escrit, és literatura. Els textos bàsicament informatius - tècnics, educatius, periodístics- solen quedar exclosos per la majoria dels crítics, encara que no per tots, de l'esfera literària. Malgrat això, una exposició científica, un diari personal, una carta o un article d'opinió poden tindre un gran valor literari, en funció quasi sempre d'una suma de factors combinats com ara l'originalitat, la versemblança, la bellesa formal o la capacitat per a romandre en el temps, per esdevenir un text clàssic.

Molt del que s'escriu és fugaç, però ací i allà, en el periodisme d'alt nivell, en els guions de televisió o de cine, fins en els *best sellers* declaradament comercials, apareixen retalls, passatges o textos sencers de certa profunditat o rellevància, que

proporcionen una satisfacció intel·lectual, emocional o estètica i que permeten col·locar-los al costat d'altres exemples de l'art literari.

Encara que la literatura està feta de paraules, el seu valor no depèn només de la complexitat i les subtileses pròpies del llenguatge. Obres concebudes en èpoques molt llunyanes per persones de llocs molt distints del nostre, i redactades en llengües molt diferents, són accessibles i conserven el seu poder de seducció gràcies a les traduccions. Al llarg de les últimes dècades, la literatura oral dels pobles presumptament primitius i els escrits de les grans civilitzacions han sigut recopilats i traduïts a les llengües modernes. El coneixement de la literatura aliena i de les formes d'expressió d'altres civilitzacions i països ajuda a entendre la literatura pròpia.

Com la música, la literatura és un art del temps o del *tempo*, per utilitzar el terme italià. Requereix un temps per a ser llegida o escoltada, i també per a atendre les idees, els fets o les imatges que ens presenta. A vegades el flux d'informació que ens proporciona és tan intens que ens obliga a alçar la mirada, per acomodar la nostra percepció, seguir la invitació evocadora del text o donar un breu descans a les nostres emocions. Gran part de l'ofici literari consisteix en la manipulació d'eixa estructura temporal. Això explica que el ritme -l'element més simple per a marcar el temps- tinga vital importància tant en poesia com en prosa.

El ritme és precisament un dels entrebancs amb què topen els lectors ocasionals o primerencs en posar-se a llegir. Atrets sobretot per les narracions de ritme àgil, en les quals predomina l'acció, no semblen apreciar la capacitat expressiva, la troballa literària, la bellesa de les metàfores o la profunditat dels missatges. Les grans obres literàries els resulten feixugues, avorrides i lentes. Simplement, no estan preparats per a gaudir-ne.

Els temes utilitzats en literatura procedixen dels mites, de la vida pròpia, individual o col·lectiva, de la història o del món contemporani. També poden ser pura invenció. Però, fins i tot quan l'autor inventa -i d'una manera o una altra ho fa necessàriament -, utilitza els materials de l'experiència real. La veritat de la literatura, tanmateix, no depèn de la seua coincidència amb la realitat, sinó de la pròpia capacitat de persuasió, de la lucidesa, de la força comunicativa de la seua fantasia, de l'habilitat de la seua màgia. En cert sentit, tota obra literària aconseguida és versemblant i tota obra literària mancada no aconsegueix credibilitat, perquè decep les expectatives de l'autor i del lector.

A pesar de la increïble varietat dels temes literaris, hi ha una constant essencial, que és la de la pròpia humanitat. Hi ha una fisiologia comuna i unes estructures socials equivalents en general. Per dir-ho d'una altra manera, l'amor és l'amor i la mort és la mort, per a un poeta valencià del segle XV i per a un prosista japonès actual, encara que tota emoció humana s'inscriu i s'expressa d'acord amb el codi psicosocial de cada cultura.

La repercussió que produïx una obra literària depèn en bona mesura de la disposició del lector. Cada obra posseïx diversos nivells de significació, que el lector assumix segons el seu caràcter, la seua experiència vital o el seu moment autobiogràfic, la seua educació i els seus criteris. Referint-se a *Hamlet*, T. S. Eliot escriu: «Per a l'auditori més senzill hi ha l'argument; per al més intel·lectual, el personatge i el seu conflicte; per al més literari, les paraules i l'estil; per al més sensible musicalment, el ritme, i, per a l'auditori de més sensibilitat i coneixement, un sentit que es revela gradualment, a mesura que avança l'obra». És obvi que molts desitgem formar part d'eixe auditori més perceptiu i que hauríem de contagiar este desig a les persones que tenim al nostre voltant.

b.9. Perdurabilitat de la literatura

Hem vist que el llibre i la literatura han sigut factors, i fins i tot motors, de progrés. La història de la humanitat deixa de ser prehistòria quan apareix l'escriptura. Els seus dominis segueixen sent molt vastos, perquè guarden relació amb un desig imperible dels éssers humans, el de comunicar-se els uns amb els altres. No obstant això, de tant en tant tornen a sonar veus que anuncien l'extinció del llibre.

Fa poc, en un d'eixos fòrums a través d'internet en què corresponsals de tot el món es dediquen a interrogar un escriptor durant una hora, van preguntar a Mario Vargas Llosa sobre la tan anunciada desaparició del llibre. I ell va respondre: «Espere que no es confirme, perquè estic convençut que si els llibres, en especial els literaris, desapareixen, hi hauria un gran empobriment de la civilització. El llibre és, per a mi, sinònim de literatura. I, si la literatura desapareix, s'extingiria una de les fonts més riques de la imaginació, de la sensibilitat i de la consciència crítica. Perquè els bons llibres ens ensenyen a somiar, i ens demostren que la realitat en què vivim està mal feta, perquè és insuficient per a satisfer les nostres ambicions i desitjos. Gràcies a eixe sentiment som més difícils de manipular pels poders terrenals, entossudits sempre a fer-nos creure que vivim en el millor dels móns. Sense els llibres, desapareixeria una trinxera de la llibertat».

El problema, segons el nostre parer, no és que els llibres desapareguen, cosa que sembla impossible, gràcies a les seues virtualitats i a la seua capacitat de canviar de suport i d'acollir-se als nous formats electrònics, sinó que es perda l'hàbit lector, i que es reduïsquen els nivells d'exigència que tot lector ha de tindre en relació amb un text.

No està de més recordar, doncs, algunes virtuts de la lectura. La lectura, i la de la bona literatura en particular, ens ensenya a utilitzar el llenguatge i la memòria, a reflexionar, a expressar-nos amb fluïdesa i correcció, a apreciar tots els matisos i subtileses del pensament. Sorgix així una consciència crítica respecte a la realitat, una curiositat per obrir-se al món i als nous coneixements. S'eixamplen, per dir-ho de manera un tant poètica, les portes de la percepció i la imaginació. I també les de la sensibilitat. Vivim experiències que d'una altra manera se'ns escaparien. A més, la literatura contribuïx a la creació d'un denominador cultural comú, que s'amplia contínuament i que pot aplicar-se a molts altres pobles i altres literatures. I, el que potser és més important, ens ajuda a entendre els altres i a nosaltres mateixos.

c. Panorama i anàlisi del món del llibre i la lectura a la Comunitat Valenciana

A pesar de l'existència d'un estudi sobre el comerç del llibre (Informe de Comerç Interior 1999, Associació d'Editors del País Valencià), sembla que no hi ha un treball profund i globalitzador de tota la problemàtica que el món del llibre i la lectura planteja a la nostra comunitat. En qualsevol cas, de l'informe esmentat, publicat per l'Associació d'Editors amb la col·laboració de la Federació de Gremios de Editores de España, es deduïx que s'ha produït un augment de la producció editorial, especialment a conseqüència de l'aparició, l'any 1983, de la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià, la qual propicià una forta demanda de textos en llengua pròpia. Eixe increment, però, encara està lluny del que s'ha produït en altres zones de l'Estat espanyol i d'Europa. En eixe sentit, estos darrers anys, el tercer lloc en producció editorial, el qual tradicionalment corresponia a la Comunitat Valenciana, ha passat a ser ocupat per Andalusia. Així, després dels dos grans centres productors espanyols, Barcelona i Madrid, se situa Andalusia, i només en quart lloc,

amb una producció que oscil·la al voltant del 3% del total espanyol, queda el valencià.

Les dades estadístiques de l'any 2000 (les darreres de què disposem) reduïxen encara el percentatge del nombre de llibres publicats al territori valencià al 2'8% espanyol:

Títols editats a Espanya	58.893
Títols editats a la Comunitat Valenciana	1.677
Editats en castellà a la Com. Val.	53'7% (el 2% de l'estat)
Editats en valencià a la Com. Val.	32'3% (el 6'2 de l'estat).
Títols en catàleg (vius):	
Espanya	251.435
Comunitat Valenciana	8.084
Vendes totals:	
Espanya	420.780 (en milions de pessetes)
Comunitat Valenciana	3.786 " " "
(dels quals 1.627 milions corresponen a llibres en valencià)	

Les dades sobre hàbits lectors, de l'any 1999, no són tampoc gaire elogiabls:

Segons freqüència de lectura

Lectors habituals	44,1 % (llegen més d'una vegada al mes)
Lectors ocasionals	12'3 % (alguna vegada al trimestre)
No lectors	43'6 %

Lectors habituals per sexes

Entre els lectors habituals:	
Dones	54'8%
Hòmens	45'2 %

Lectors habituals per edats

Menors de 45 anys	54'8 %
Entre 45 i 54 anys	38 %
Majors de 55 anys	26 %

Segons la llengua de lectura

Llegen en castellà	61'1 %
En valencià	38'9
Sols llegen en valencià	1'8 %
Indistintament valencià i castellà	19'1 %
Ocasionalment en valencià	18 %

c.1. Editorials

Sens dubte, i com ja hem dit, la implantació de l'ensenyament en valencià i del valencià en el procés escolar, mitjançant la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià en 1983, ha significat una nova etapa en el nostre panorama editorial. Si abans les poques editorials existents (excepte algun cas d'editor de publicacions especialitzades) produïen modestament i amb vocació d'accedir a un destinatari pròxim i reduït, la LUEV propicià l'aparició d'algunes empreses que, a partir de la producció de textos escolars o complementaris de l'ensenyament, triplicaren el

nombre d'editorials existents i generaren un volum molt superior al d'anys anteriors. Podria dir-se, amb totes les matisacions que calga, que hem passat d'un període en què l'edició era una activitat d'aspiracions modestes i de simple animació cultural (amb totes les excepcions que calguen) a una altra en què el procés és clarament professional. Si abans de 1983 eren poquíssimes les persones que es dedicaven professionalment al treball editorial, actualment passen de tres-cents.

Ara i ací el món editorial valencià, a pesar de l'evident creixement, presenta una sèrie de problemes que es deriven tant de certes reminiscències del culturalisme militant passat com, principalment, de les noves realitats industrials i mercantils d'un mercat força dinàmic i competitiu.

Sense pretendre unes editorials asèptiques o neutres ideològicament, cal tindre present que el primer objectiu d'una editorial ha de ser la venda, com més millor, dels seus productes. En este sentit, contemplar el total del domini lingüístic, en l'àmbit del valencià, o plantejar-se intents ambiciosos més enllà de l'estricta marc geogràfic són principis positius.

Però, sens dubte, són els problemes derivats de les noves tecnologies, estructures i situacions els que condicionen el món editorial valencià actual. Prop del 65% de la producció és només en suport paper. Les nostres editorials són bàsicament empreses menudes que en pocs casos facturen per damunt dels 3 milions d'euros anuals. Les filials obertes al nostre territori per editorials foranies, especialment per a accedir al mercat docent, són tan volàtils com les distribuïdores regionals que en èpoques de crisi, i esta ho és, desapareixen més ràpidament que no foren creades. Les possibles coordinacions amb altres editorials del domini lingüístic o encara les fusions amb grans editorials no valencianes poden ser una opció amb futur sempre que la personalitat, i amb ella la política editorial, no reste subordinada dràsticament a interessos estranys.

El sector editorial valencià ha fet doncs un salt qualitatiu, quantitatiu i professional evident, des de 1983, però caldrà reconéixer, d'una banda, que la nova realitat dels mercats, dels llenguatges i de les tecnologies ha d'empényer irremissiblement les empreses cap a plantejaments adequats als objectius i a la viabilitat. Adequats i fins i tot anticipatius a les circumstàncies canviants del present i del futur. Saber adequar-se és un requisit del sector editorial en el triple vessant industrial, comercial i cultural. D'altra banda, cal assumir i reivindicar que els ajuts i suports institucionals han de ser conseqüents amb este vessant cultural de la majoria de les empreses editorials i sobretot al fet de publicar en una llengua minoritzada, contribuint així a la normalització lingüística.

c.2. Llibrers

Les llibreries són el lloc privilegiat d'encontre personal dels lectors amb els llibres. Anem a les llibreries a l'encontre del llibre que ens està esperant. I és precisament este espai simbòlic de cultura, de saber i de sorpreses literàries el que més està patint la transformació de les estructures i usos i abusos comercials de la societat actual. Les grans superfícies, les vendes a termini, les vendes per catàleg, les fotocòpies, la política erràtica dels descomptes, tot està portant el col·lectiu de llibreries a una situació de difícil supervivència; tot ofega la possibilitat de professionalització, d'actualització tecnològica que reclama el món de les llibreries. I la societat ha de tenir ben clar que cada vegada que tanca una llibreria s'enfonsa una illa de possibles contactes literaris, de relació amb un bon llibreter capaç d'alimentar el plaer de llegir gràcies a la selecció i la recomanació, sempre encertada i personalitzada.

Una mirada atenta i receptiva sobre el món de les llibreries en general, i en particular de les valencianes, fa palesa la necessitat urgent d'un debat profund sobre les diferents tipologies de llibreries, sobre la seua especificitat i especialització per a poder subsistir, sobre el possible reequilibri del mercat, sobre les necessitats urgents i alhora amb perspectives de futur d'un sector que, com a espai de cultura, també ha de reclamar un suport institucional quan algunes llibreries no assolixen el sostre de viabilitat econòmica que els permeta continuar.

Com a producte mercantil, el llibre està lligat als condicionants del mercat, però considerar-lo només objecte de compravenda és reduir caricaturísticament la seua funció i essència. El rendiment cultural, social i d'estímul intel·lectual del llibre hauria d'incloure els responsables polítics i socials a contemplar el mercat del llibre amb perspectives diferents al d'altres productes comercials a l'ús. No hauria d'existir la mateixa normativa legal per a la venda de poals de plàstic o cigrons que per a la venda de llibres (tot, és clar, sense afectar decisivament la llibertat del mercat i la de l'individu). Possibles formulacions per a considerar eixa especificitat s'han dut a la pràctica en països, com ara França, amb resultats remarcables.

En qualsevol cas caldrà que també les llibreries i el sector del llibre, en general, valoren les possibilitats que ofereixen les noves tecnologies i els nous suports.

c.3. Distribució

En el cas de la distribució, els darrers temps venen definits per una tendència semblant a la que es pot observar en el món editorial: la concentració.

A nivell local, este fenomen es tradueix en la consolidació de dos o tres grans distribuïdors en cada zona i alhora en la desaparició de molts dels petits, els quals, lentament, es veuen obligats a tancar le seues empreses. El cas valencià no és diferent al de la resta de l'estat: hi ha almenys dos distribuïdors amb instal·lacions tant a València (zona València-Castelló) com a Alacant (tradicionalment zona Alacant-Múrcia-Albacete) que cobriren tota la Comunitat Valenciana.

Pel que fa a l'Estat Espanyol, els grans grups editorials han anat tancant les seues instal·lacions locals i concentrant la distribució per a tot l'estat en un gran centre logístic. Al mateix temps han decidit tancar els comptes de molts petits i mitjans clients (llibreries) que no són ja rendibles per a este tipus de mega-distribuïdores.

En realitat esta política tan globalitzadora convé als grans centres comercials, els quals pretenen substituir, no per eficàcia però sí per poder econòmic, la xarxa de petites i mitjanes llibreries. Tanmateix la realitat es mostra de més en més tossuda, el públic lector continua acudint a la seua llibreria habitual i els grans grups, atents a no perdre cap segment del mercat, han anat pactant progressivament amb un o diversos distribuïdors locals, amb la finalitat d'atendre els petits clients.

Per tant, hi ha una transformació evident però no unidireccional i el distribuïdor local amb dimensió suficient continua sent la xarxa més eficaç per a arribar als diferents punts de venda.

c.4. Edicions institucionals

Menció especial mereixen les edicions institucionals. Seria convenient que les administracions clarificaren el seu àmbit editorial. És comprensible que, amb la creació de les comunitats autònomes, els serveis de publicacions de les seues institucions es proposaren omplir el mercat de textos i publicacions que consideraven convenientes i que, fins aquell moment, la indústria privada no havia produït. Però no és menys cert que actualment, amb una certa normalització del sector editorial, apareixen amb segell institucional títols que millor caldria editar privadament. En tot cas la coedició seria un bon camí, o l'oferta a editorials privades de productes d'interés autonòmic però també de possible comercialització privada, per tal que el suport institucional fera menys onerosa la seua dubtosa rendibilitat.

També hem de tindre present que les publicacions institucionals es posen a la venda a uns preus avantatjosos respecte dels privats, ja que el cost de gestió en les administracions públiques no revertix en el preu final, cosa que sí que passa evidentment en el cas de les editorials privades. El preu públic té unes connotacions que van més enllà de l'accés més econòmic per al possible comprador (cal assenyalar en tot cas que la major part de les edicions públiques són majoritàriament distribuïdes protocol·làriament), ja que amb un preu reduït el resultat del tant per cent per a distribuïdor i llibreter és menor que en altres llibres de les mateixes característiques però de procedència privada. Eixa pot ser l'explicació de la poca presència als aparadors de les llibreries de les publicacions institucionals.

L'intent de crear una distribuïdora institucional (del qual parlàvem anteriorment) que abastara tot el territori valencià pot semblar, en principi, positiva, però les dificultats d'encabir una empresa d'eixes característiques entre les tasques de l'administració autonòmica no pareix senzilla ni d'eficàcia garantida, ja que la distribució només de publicacions públiques no tindria sentit i la dinàmica de les edicions privades demanaria una labor difícilment compatible amb les formes, usos i horaris de les administracions públiques. Tota una altra cosa ha estat la creació de la llibreria Llig, que proporciona només publicacions institucionals, bàsicament el DOGV, i que ja partia d'experiències semblants a diversos llocs d'Espanya i de l'estranger.

En qualsevol cas caldria replantejar la política editorial institucional estudiant la manera de proporcionar a les editorials privades la possibilitat de coeditar, o editar, amb subvencions públiques, la qual cosa abarataria costos a la indústria privada i garantiria una millor distribució i comercialització a la pública.

c.5. Biblioteques

La varietat orgànica, funcional i de titularitat de la xarxa bibliotecària valenciana és tan àmplia que difícilment podem parlar d'una sistematització general de les biblioteques valencianes, i menys encara quan ha estat derogada la Llei d'Ordenació Bibliotecària, a conseqüència de l'aparició de la Llei de Patrimoni Cultural de 1998, i no s'ha desenvolupat una nova llei específica per a les nostres biblioteques. Encara que actualment la nova Llei del Llibre i el Reglament del Sistema Bibliotecari Valencià, aprovat pel Consell de Biblioteques de la Generalitat Valenciana l'11 d'abril del 2002, poden ser una eina ben apreciable per a reorganitzar el sistema.

A la Comunitat Valenciana comptem amb biblioteques de titularitat estatal (les provincials a les capitals de província); biblioteques i agències de lectura municipals (majoritàriament coordinades des de la Generalitat amb significatives excepcions com les de la ciutat de València); biblioteques privades d'ús públic (principalment

d'entitats bancàries com la CAM o BANCAIXA); biblioteques privades d'ús públic restringit (d'algunes entitats i fundacions); biblioteques universitàries (tant d'universitat com de facultat o altre tipus de centre); biblioteques escolars (de centre i d'aula); i, evidentment, biblioteques privades que malgrat no ser d'ús públic ni d'ús restringit sí que tenen sovint funcions d'irradiació cultural i de promoció de la lectura. I també una biblioteca de titularitat autonòmica: la que podríem denominar nacional, la Biblioteca Valenciana de Sant Miquel dels Reis.

El panorama estadístic que presenta la Direcció General del Llibre, Arxius i Biblioteques de la Generalitat Valenciana reflectix clarament un important creixement d'usuaris i una major transcendència dels centres de lectura i biblioteques de la comunitat, ja que apareixen increments en quasi tots els paràmetres.

Però encara així, caldria seguir incrementant els hàbits lectors i millorant les biblioteques, especialment les municipals, les quals són –coordinades o no per la Generalitat– els centres de major ús i de major difusió lectora. L'increment de l'ús bibliotecari dels joves, un 14,4% més en l'any 2000 que en 1999 (en algun cas, com a les comarques alacantines, el creixement arriba al 16'8 %, amb un predomini de dones i xiquetes), exigeix una dedicació substancial a este nou públic lector, tant en la dotació de títols d'especial interès per a ell, com de suports i espais amb un mínim de comoditat i possibilitats.

Les biblioteques públiques són el centre per excel·lència de difusió lectora, sobretot pel que toca a la lectura infantil i juvenil. Pràcticament el 60% de la lectura en estes edats es fa a les biblioteques públiques o a partir de préstecs d'estes biblioteques. Però, un cert desencís davant de les dificultats de gestió i adequació a les noves circumstàncies frena l'expansió i la dinamització necessàries. La falta de professionalitat de gran part del personal -tot i haver-hi bibliotecaris excel·lents-, l'adscripció administrativa dels bibliotecaris a massa llocs, els convenis entre municipis i Generalitat, les escasses dotacions pressupostàries, l'incompliment per part de molts organismes públics d'enviar les seues publicacions a les biblioteques públiques, etc., encara són uns entrebancs considerables per a la seua definició, i per a aconseguir, com a Europa, que les biblioteques públiques esdevinguen llocs emblemàtics de cultura, de sabers i d'actuacions cíviues.

Estadístiques bibliotecàries, any 2000:

Biblioteques de la xarxa de la Generalitat	415
Títols existents	3.643.314
Biblioteques informatitzades	97
En procés d'informatització	30
Biblioteques connectades a internet	91
Usuaris de biblioteques:	
Total usuaris	3.799.627
Increment respecte a l'any 1999	14'4%
Usuaris masculins	1.344.733
Increment respecte a l'any 1999	16'35%
Usuaris femenins	1.283.491
Increment respecte a 1999	17'94%
Usuaris xiquets	558.512
Increment respecte a 1999	6'4%
Usuaris xiquetes	612.891
Increment respecte a 1999	9'74%

Foment de la lectura a les biblioteques de la xarxa de Generalitat:

Hores del conte	683
Visites escolars	556
Exposicions	108
Conferències d'escriptors	78
Cursos	61
Audicions	10
Fires del llibre	20
Altres activitats	258
Total d'activitats realitzades	1.774

c.6. Els escriptors

Si la capacitat de llegir demana un aprenentatge, també el demana la d'escriure per a altri. El mer coneixement de les regles ortogràfiques no implica que algú siga capaç d'escriure res interessant que meresca ser imprés. Sol dir-se que per a això calen almenys tres elements: alguna cosa per contar, saber contar-la i voler-ho fer. Tenir alguna cosa per contar, pressuposa, en principi, haver viscut prou per a adquirir la necessària experiència vital o literària, o almenys gaudir d'una certa capacitat per a assumir de manera convincent les experiències alienes. Saber contar és saber ordenar el material i exposar-lo de manera atractiva i interessant, i si és possible dotar-lo d'un aire personal, preferiblement novel·lós. I voler fer-ho, és a dir, tenir la voluntat de transmetre als lectors la pròpia creació. L'escriptor, i en particular l'autor de llibres, no es basta a si mateix, i necessita, almenys, un editor que publique i difonga la seua obra i un públic receptiu que s'hi interesse. Sobretot quan l'escriptor pretén professionalitzar-se i convertir l'exercici de la literatura en el seu mitjà de vida.

Esta professionalitat de l'escriptor, en si difícil, ho és més encara a la Comunitat Valenciana, on l'ofici literari sol compaginar-se amb altres ocupacions més o menys afins, com el periodisme, que n'és una variant, o la docència. Fa molts anys, Pío Baroja aconsellava: "Si vols ser escriptor, ves a Madrid i posa't a la cua". Hui, amb l'ajuda del fax i del correu electrònic, qualsevol autor pot enviar immediatament els seus textos a onsevulla, siga a Espanya o a l'estranger. Tanmateix, el consell de Baroja manté la seua vigència pel que fa a la difusió pràctica, a la presència en els mitjans informatius, i al reconeixement d'una obra. Per això els escriptors valencians més coneguts, com Juan José Millás, Manuel Vicent, Vicente Molina Foix o Fernando Vizcaíno Casas, viuen a Madrid, com feren antigament Blasco Ibáñez o Azorín, contemporanis de Baroja. Als autors valencians en valencià els passa més o menys el mateix. Són els casos d'Isabel Clara Simó, qui viu a Barcelona, o de Ferran Torrent, qui, tot i que continua vivint a Sedaví i situa quasi totes les seues novel·les a València, ha de viatjar seguit a Catalunya, un mercat molt receptiu, amb una premsa, una ràdio i una televisió que s'ocupa de fer visible i atractiva la producció dels escriptors i amb una tradició de compra de llibres i de consum de productes culturals, en general molt arrelada.

I és que el mercat valencià resulta insuficient, a hores d'ara, per a la supervivència dels autors locals, generalment privats de consideració social – compareu si no l'estima que mereix a la gent d'ací un escriptor amb la que dispensa a cantants populars i futbolistes—i abocats a romandre en un anonimat esporàdic, del qual només ixen quan reben un premi literari. Per això, els escriptors, sobretot els més consagrats, han de publicar tan sovint a fora, si no volen rebaixar les pròpies expectatives, tant econòmiques com de difusió. Per esta raó, també, les editorials locals es veuen obligades a fer un esforç suplementari per a retenir-los, un esforç que no sempre els resulta rendible en termes econòmics i que en la major

part dels casos troba fora de la Comunitat Valenciana problemes de distribució i d'acollida a les llibreries i als mitjans informatius que impedeixen la necessària difusió.

d. Foment de la lectura

d.1. Per a què llegir? Els beneficis de la lectura

És evident que, abans de proposar unes reflexions i estratègies per a fomentar l'hàbit de llegir, hem d'estar convençuts dels beneficis que produeix l'activitat lectora en l'ésser humà, siga quina siga la seua edat. Moltíssimes són les persones amb autoritat acreditada en la matèria que han expressat la seua opinió sobre estos beneficis.

Fabricio Caivano escriu que "llegim tant per ampliar-nos en els altres com per fugir-ne. Llegim com a conquesta i com a fugida. Llegim per saber allò que ignorem i també per oblidar algunes coses que sabem. Per destil·lar certituds i per acumular dubtes. Per recordar i per oblidar". Ens diu també que «els bons llibres com les bones persones ens regalen alguns grams d'immortalitat».

Un bon llibre ajuda a pensar i a gaudir dels pensaments dels altres i de les emocions que ens desperten. Com deia Paulo Freire, el llibre propicia la pedagogia de la pregunta i provoca el procés mental d'associar fets i de pensar autònomament. El saber desxifrar, simplement, que semblava suficient a tots aquells que creien que no necessitaven llegir, està endarrerit respecte al que entenem per viure a l'inici del segle XXI, és a dir trobar les solucions als problemes que se'ns plantegen, disposar d'informació àmplia i variada, accedir a l'expressió del pensament, la sensibilitat i la creació dels altres, distraure's, relaxar-se i evadir-se a través de les produccions literàries. Llegir així reclama una competència lectora diferent que passa per la resignificació del text i no tan sols per la descodificació d'una tira gràfica.

Pensem que la importància del text escrit no minvarà perquè el text escrit és insubstituïble i respecta el lector: la permanència del que està escrit permet les verificacions i les confrontacions. L'escrit proposa, la paraula oral i la imatge imposen. Un lector, fins i tot mediocre, pren coneixement del contingut d'un escrit a la velocitat que vol i pot; lentament, si ho preferix. I pot tornar arrere i rellegir o subratllar, amb recursos diferents, per poder retrobar amb més facilitat, temps després, el pensament punyent, la idea brillant, la metàfora sorprenent, el diàleg interpellador.

El que sí que està passant és que l'escrit comença a canviar de suport. Els infants i els adults també llegiran sobre pantalla, no únicament sobre paper. Cal que aprenguen, doncs, a llegir perquè tindran molt per a llegir i podran fer-ho de moltes maneres i sobre suports ben diferents..

d.2. Què fer?

- a) En primer lloc, com ja hem dit adés, caldria *analitzar seriosament les causes d'uns índexs de lectura tan baixos*. D'entrada sabem que hi ha qui no sap llegir, sinó tan sols descodificar sense comprendre el significat d'un enunciat escrit. Són els anomenats analfabets funcionals. Hi ha també qui ha tingut una experiència negativa amb la lectura. L'obligatorietat de llegir sense motivació o capacitat prèvia ha inhibit en molts jòvens la possibilitat d'accedir a la lectura buscant un plaer, una

aventura. Hi ha qui diu defugir tot allò que supose esforç i tria només activitats d'oci més passives. Hi ha qui llig exclusivament textos relacionats amb la vida quotidiana i no ha descobert mai el plaer de la lectura de ficció. Hi ha encara aquells que tenen un ambient familiar no lector i no interessat a canviar l'actitud dels fills davant de la lectura.

- b) *Dissenyar una campanya d'animació lectora completa, ambiciosa, ben dotada amb recursos humans i econòmics*, en la qual participen representants dels editors que coneixen els seus catàlegs, dels bibliotecaris que coneixen els interessos, les mancances i les possibilitats de la biblioteca, dels animadors culturals i contacontes, dels escriptors i il·lustradors, dels ensenyants que davant la falta de bibliotecaris escolars han d'assumir també la tasca d'animar les biblioteques de centre, en alguns casos inexistents o agòniques. Entre tots cal trobar la manera, com diu Gabriel Janer Manila, de «buscar un llibre per portar-lo a les mans d'un infant. Un llibre que li parle de misteri, de risc, d'aventura. Un llibre en les pàgines del qual siga possible descobrir l'emoció de mirar cap a endavant. Un bon llibre comunica als lectors la voluntat de restaurar la vida, de millorar-la».
- c) *Definir el concepte d'animació a la lectura: ¿Què entenem per animar a llegir?* Evidentment no és un repertori d'activitats enteses únicament per a distraure, concebudes tan sols com a espectacle. Animar a llegir és donar ànima a una activitat plaent i plena de sentit. És estimular, incitar, invitar amb mil recursos a agafar un llibre, convençuts que cada lector té el llibre que l'atraparà per sempre en l'hàbit de llegir i en la convicció que llegir pot ser una font de gaudi. Animar és contagiar als altres, els infants, jòvens o adults, el plaer autèntic que ens ofereixen les estones dedicades a la lectura. Este contagi és més eficaç quan busca la complicitat autèntica, quan es compartixen les lectures com qui compartix un tresor. De forma honesta i generosa.

Abans de dissenyar qualsevol programa d'animació a la lectura és important tenir clar per a què fem cadascuna de les accions que programem, definir bé els objectius i no caure en el parany de fer més distracció que no animació a la lectura. És important també ser conscients, com reconeixen els membres del grup Peonza en el llibre *El rumor de la lectura*, que «animar a llegir és una tasca callada, metòdica i constant; que posa l'èmfasi de la seua acció en el dia a dia, en l'activitat continuada a l'aula i fora de l'aula més que en activitats espectaculars». L'objectiu final sempre serà assolir que infants i jòvens troben el sentit de la lectura i s'ho passen bé llegint.

De la mateixa manera que considerem necessària l'animació en estos moments, quan l'oferta de productes de consum cultural és tan superficial, variada, competitiva i mercantilitzada, veiem que cal animar els qui, al seu torn, han d'animar a uns altres, perquè ningú abans no ens ha ensinistrat de forma sistemàtica en estes destreses.

Animar els qui han d'animar:

Els pares i les mares

La Fundación Germán Sánchez Ruipérez, conscient de la importància dels hàbits adquirits a casa, tant en el terreny de la lectura com en els altres àmbits del coneixement i de la conducta, va organitzar, ja fa uns anys, un curs titulat *La lectura infantil y los padres ¿Qué le cuento a mi hijo?* En aquell programa, en el qual la lectura es plantejava sobretot partint de la importància de la transmissió

oral de les històries, la visualització compartida i comentada de llibres, la manipulació i el joc de preguntes i respostes que provoca la imaginació estimulada, els pares i les mares aprenien moltes coses i es plantejaven també moltes preguntes. Al capdavant, la presa de consciència del valor de llegir i mirar llibres amb els infants ja pagava la pena.

L'hàbit de la lectura arrela més com més precoçment pot ser interioritzat i quan està secundat pel model gratificant d'uns pares que trien els "seus" llibres per passar-ho bé. Compartir les lectures, interessar-se pel que lligen uns i altres, a casa, és una de les millors estratègies d'animació a la lectura. És en la infantesa, l'edat dels grans aprenentatges, on el plaer de llegir text i imatge -no hem d'oblidar la intertextualitat de les imatges- pot arrelar amb més eficàcia i amb més perdurabilitat en els xiquets i xiquetes.

Així, com a primera acció de cara a les famílies, seria de gran interès organitzar una conferència model que podrien impartir els diversos especialistes en literatura infantil i juvenil que ja hi ha al llarg de totes les comarques valencianes i on es presentaren el tres punts fonamentals: 1) Com és d'important i enriquidora la lectura; 2) Criteris de selecció de títols o suggeriment d'un repertori d'obres interessants classificades per edats; i 3) La complicitat lectora i el valor de l'interès mutu per allò que fan i lligen els nostres infants i jòvens, o d'altres que consideren d'interès els especialistes.

Els temes a tractar al llarg d'estos cicles de conferències poden ser oberts, però sempre hauran de respondre també a objectius clars, a una programació coherent, i incloure l'avaluació dels resultats i la generació d'estratègies de coordinació sobre millora d'hàbits lectors família-escola, per exemple.

Les biblioteques i els bibliotecaris

La igualtat d'oportunitats es basa en bona part en el fet de garantir que la lectura i la informació no siguen un luxe minoritari, sinó una peça fonamental per a la realització personal i l'enriquiment cultural i crític de tots els ciutadans i ciutadanes. Un dels instruments bàsics és disposar d'una bona xarxa de biblioteques públiques: ben dotades quant a infraestructures materials, amb fons complets i actualització bibliogràfica, riques en recursos humans especialitzats tant en tècniques de biblioteconomia com d'animació lectora, és a dir, dirigides per equips capaços de convertir la biblioteca en un àmbit de cultura i encontre obert al barri i/o a la població.

És evident que cal fer una anàlisi en profunditat de la realitat de les biblioteques públiques valencianes: com posar-les al dia a tots els nivells, com projectar-les i difondre'n l'existència socialment, com convertir-les en nuclis permanents d'imaginació i motivació lectora, de curiositat pels sabers de tot tipus, a través dels llibres científics i a través també de la literatura i la ficció, com dotar-les amb els nous suports documentals, com motivar-les a ser innovadores convocant algun premi a l'original eficàcia d'un Projecte d'Animació a la lectura, etc. Potser algunes biblioteques ja han fet passos de gegant i es troben en esta situació, però sincerament, en esta demanda de reflexió global que es disposa abordar en profunditat i amb fermesa el foment de la lectura creiem que el món de les biblioteques també reclama millores substancials.

El professorat

Tota la comunitat educativa accepta que l'escola ha de preparar els infants i jòvens perquè puguin gaudir de la lectura i perquè esta activitat esdevinga un plaer i també un agent educador del seu pensament i del maneig correcte dels seus

sentiments. És una missió més que s'encomana als centres educatius, però la major part del professorat no ha rebut formació específica sobre literatura infantil i juvenil, criteris de selecció dels llibres més adequats, pràctiques de biblioteconomia, etc. En alguns casos, malauradament, mostra una actitud de desafecció envers la lectura. En conseqüència, cal abordar seriosament la necessitat de la figura d'un bibliotecari escolar i dotar d'una manera més completa les biblioteques d'aula o les biblioteques de centre. Són demandes de la Reforma Educativa que no s'han fet efectives encara.

Tal com deia Juan Manuel Gisbert, a cada centre hi hauria d'haver una "illa literària", és a dir un motor i un espai plàcid d'activitats al voltant de la lectura. Esta persona pot ser la mateixa que coordina la biblioteca de centre o no, però de la mateixa manera que sempre hi ha algú, al claustre, que dinamitza la vida esportiva, o que vetlla per la normalitat coeducativa, o que intenta despertar el compromís amb la defensa del medi, algú ha de contagiar i estimular la vitalitat lectora de l'escola o institut, entenent un centre com una comunitat educativa integrada per adults –família i professorat– i per infants i jòvens.

El professorat també pot incloure una reivindicació o invitació a la lectura en tot allò que anomenem el currículum ocult. En primer lloc compartint amb els alumnes el propi plaer com a lectors, si és que l'han descobert, o assistint a tallers específics on puguen reforçar els arguments a favor de la lectura i intercanviar o descobrir recursos i estratègies per a transmetre als alumnes estos descobriments. És ben sabut que tan sols pot transmetre honestament el gust per realitzar una activitat aquella persona que al seu torn ja n'és un amant.

Atenció específica a col·lectius o franges d'edat més receptius a llegir i a descobrir

1 Els infants

Els grans lectors han descobert la passió per la lectura des de ben menuts. Conseqüentment, haurem de propiciar la creació d'este hàbit des de l'edat més tendra, buscant sempre la col·laboració de les famílies. La importància del relat oral, la importància de saber explicar contes, de llegir contes abans de dormir -preludi del costum de llegir cada nit-, la màgia de mirar un llibre junts, les pistes per a triar bons llibres, l'efectivitat de parlar dels llibres que lligen els fills a l'escola, etc., són continguts interessants per a tallers a realitzar als centres escolars o a les biblioteques, adreçats a les famílies.

En l'horari escolar de totes les etapes educatives hi hauria d'haver un temps, reglat, dedicat a la lectura literària.

2 Les dones

Està demostrat que a molts barris i poblacions els col·lectius de dones, des d'una avidesa extraordinària envers el coneixement i tot tipus de sabers, han descobert la literatura i la lectura compartida com un espai d'intercanvi, de plaer i de creixement personal i lúdic. Este segment de la societat serà summament receptiu a tot tipus d'iniciatives encaminades precisament a alimentar una necessitat que ja tenen reconeguda. I esdevindran, al seu torn, intermediàries motivadores en els seus àmbits de relacions familiars o socials. A més a més, les estadístiques ja informen que actualment les dones lligen més que els hòmens.

3 Els jubilats

El segment de la tercera edat –o quarta, com ara hi ha qui diu–, pel fet d'estar compost per persones que disposen de molt de temps lliure, és també un terreny

apte per a adreçar iniciatives de foment lector, màxime quan segons les enquestes es tracta d'una població escassament lectora. Caldria analitzar en profunditat les causes d'este fet i plantejar accions concretes a través de biblioteques, regidories, casals de jubilats, etc., com per exemple tallers de lectura col·lectiva.

4 Els immigrants

Una manera d'afavorir la integració dels col·lectius d'immigrants és propiciar la seua descoberta de la cultura i en concret de la llengua i la literatura pròpies del país a on han anat a parar a la recerca d'unes condicions de vida millors. Seria interessant analitzar el resultat d'algunes experiències sobre este tema portades a terme per algunes poblacions i per altres comunitats autònomes.

Atenció específica als col·lectius de no lectors:

Analitzar amb atenció les observacions que mostren entre els infants, adolescents, jòvens i també entre els adults la possibilitat de ser no lectors habituals i no necessàriament persones ignorants o incultes, pot ser també de gran utilitat per a evitar postures dogmàtiques i per a comprendre millor la diversitat d'afeccions i desafeccions en el món dels interessos culturals.

Per què hi ha persones no lectores? Probablement, a més del grup d'analfabets absoluts o dels impeditos per manca de temps o altres circumstàncies, hi ha qui no llig per la manca de materials atractius, rics en imatges o escrits amb lletres grans i clares. Hi ha persones que no comprenen el que lligen, que no comprenen una classe determinada de textos, altres que consideren que el llibre és un objecte que no està en consonància amb els seus interessos de vida quotidiana, etc.

Caldria que les editorials es plantejaren la possibilitat de publicar materials amb una formulació concreta per a estos col·lectius.

Quant a les campanyes a favor de la lectura, cal aprofitar les que ja s'han posat en marxa, com són la del Ministerio de Cultura i la de la Federació de Gremios de Editores en col·laboració amb la Fundación Germán Sánchez-Ruipérez, i mirar amb un interès especial el Servicio de Orientación al Lector –SOL–, un programa molt complet d'assessorament de lectors i prescriptors que de moment tan sols contempla les edicions en castellà, però que hauríem de reivindicar que presentara els llibres publicats en totes les llengües constitucionals i que per a fer-ho no s'haguera d'esperar a la participació econòmica dels diferents governs autonòmics, sinó que utilitzara també recursos del govern central.

Les campanyes han d'estar dissenyades amb suficients mitjans, amb capacitat d'implicar el màxim nombre possible de col·lectius socials per tal de permeabilitzar respecte als seus objectius tota la societat, amb una definició clara d'estos objectius, amb perseverança i seguiment avaluador que permeta, en cada tram temporal de l'aplicació de la campanya, fer les correccions oportunes que en propicien l'èxit. En totes les campanyes un dels objectius clars ha de ser compartir idees sobre els beneficis individuals i col·lectius de la lectura i sobre els vincles que origina l'afició a llegir.

Campanya de motivació lectora a tots els mitjans de comunicació:

Assegurar que la televisió acabaria amb els llibres era un comentari derrotista que s'ha anat repetint al llarg de la història en relació a altres invents, com per exemple la bicicleta. Però també és cert que la televisió, segons la graella de programes que emet, pot ser una excel·lent motivació per a fer-nos endinsar en un llibre (hi ha temps per a tot), un estímul de la imaginació i de les ganes de saber i

descobrir, un instrument d'educació de la sensibilitat i de la cultura, una oferta plural per a segments plurals de la societat o simplement una maniquea manera de confondre cultura amb tedi i avorriment i diversió amb productes d'ínfim valor cultural. La confusió entre popular i mal gust, quan les mostres de cultura popular arriben a ser extraordinàries, en molts casos no és més que una maniobra perversa. Plantejar la presència del llibre, dignament i atractivament, a la televisió, bé mitjançant programes monogràfics, actuacions concretes i curtes o gestos simbòlics que facen visible el llibre, no únicament en franges horàries marginals, ha de ser un objectiu de la televisió al servei de la societat. I òbviament, com millorar la competència i el domini d'una llengua passa indefugiblement per uns hàbits lectors consolidats, la televisió pública valenciana ha d'utilitzar la mateixa llengua, el valencià, en tota la seua programació, i referir-se a uns llibres en valencià que de fet es publiquen, a una literatura valenciana que efectivament existix.

La revista *Lletres Valencianes* és una bona idea, encara que aprofitant la ja existent *Caràcters* potser s'hagueren estalviat recursos. Els suplementes culturals de molts diaris han perdut pàgines els darrers temps i la crítica literària rigorosa escasseja cada vegada més. Tema a banda que està provocant ja una denúncia per part de diversos col·lectius de comunitats autònomes és la invisibilitat de la literatura infantil i juvenil, la qual tan sols apareix en els mitjans en dues dates assenyalades: Nadal i, de vegades, a la Fira del Llibre.

L'efecte multiplicador del poder mediàtic és inqüestionable. Els personatges populars que són lectors indubtablement són uns prescriptors de gran eficàcia que es convertixen en estímuls o models a imitar. Un bon llibre amb una frase engrescadora en boca d'un personatge mediàtic, popular, bé siga un futbolista, una cantant, un polític, la presentadora d'un programa televisiu, etc., aconseguiria despertar l'interés per llegir de moltíssima gent. Com ens va dir l'escriptor Eduardo Alonso: «Cal oblidar les grans campanyes publicitàries i convertir en model gent que llig i que pot fer llegir», perquè la felicitat és contagiosa i allò que agrada a gent que considerem afortunada també pensem que ens pot anar bé a nosaltres.

Caldria tenir en compte altres recursos, presents també en qualsevol campanya, com el treball dels contacontes, alment necessari de la literatura oral, de la necessitat d'escoltar de l'ésser humà -infant o adult- amb capacitat d'arribar en persona a tots els racons de pobles i ciutats gràcies als espais radiofònics o televisius on encara no tenen la presència multiplicadora d'efectes que haurien de tenir.

Podríem plantejar-nos molts altres recursos, des de les fires o dies del llibre fins a les setmanes literàries o certàmens, amb el propòsit d'implicar tota la societat en l'objectiu de guanyar lectors, perquè creiem que el llibre és una eina important per a la plenitud humana.

e. Conclusions

Pel que fa a la situació del llibre i dels hàbits lectors a la Comunitat Valenciana, fem les recomanacions següents a les administracions públiques i a la resta d'agents implicats:

- a) Realitzar un estudi integral i en profunditat que analitze, d'una banda, la realitat del món del llibre en els seus aspectes industrials, i d'una altra, la lectura, tant en l'àmbit docent com en el sociocultural

- b) Dissenyar una campanya de sensibilització lectora en la qual, a més d'aprofitar les iniciatives del govern central i d'alguns governs autonòmics que ja s'han preocupat pel tema, participen representants de tots els sectors implicats en la lectura i en el llibre, des dels escriptors fins als llibreters.
- c) Convertir les biblioteques en autèntics centres socials d'irradiació cultural, proveint-les de mitjans materials i tecnològics, i fer dels bibliotecaris, fonamentalment (mitjançant la seua professionalització i la promoció tècnica) veritables promotors en qualsevol dels suports. Potenciar les biblioteques de barri i garantir la presència de les editorials i dels autors valencians a les biblioteques públiques; i aprofitar i promoure les biblioteques escolars, fins i tot fora de l'horari escolar, com a centres lectors. Establir xarxes de biblioteques per afavorir el préstec a ciutadans de diferents edats i llocs.
- d) Promocionar el valencià com a llengua literària no solament amb ajudes i suports a tots els nivells sinó propiciant també traduccions de les grans obres de la literatura universal i afavorint la presència d'autors valencians en altres llengües.
- e) Contribuir a la difusió de la producció editorial valenciana en els mitjans de comunicació tant de titularitat pública com privada.
- f) Propiciar una formació lectora i literària coherent en els diferents nivells d'ensenyament, no reduint els coneixements literaris a simples memoritzacions de noms, dates o títols sinó introduint el lector jove en la valoració del llibre, en el plaer de llegir i en el gust d'escriure.
- g) Aprofitar les noves tecnologies, presentant-les com una altra manera d'acostament a la lectura i no com una competència pèrfida del llibre tradicional.
- h) Fomentar l'associacionisme en el món del llibre en qualsevol dels seus sectors: autors, editors, llibrers, bibliòfils, lectors, distribuïdors, etc., contribuint així a una major professionalització.
- i) Fomentar campanyes de formació de pares i mares per desenvolupar el gust per la lectura en els infants i ajudar-los a esdevenir lectors
- j) Buscar fórmules i incentivar la formació inicial i permanent del professorat en l'àmbit de la literatura infantil.

Des del Consell Valencià de Cultura desitjaríem que les administracions públiques foren conscients que un món sense llibres és un món mancat de llibertat i, per tant, que propicien totes aquelles accions i actuacions que persegueixen la difusió i el foment de la lectura com un dels elements necessaris per aconseguir una societat més justa, democràtica i lliure. Finalment, que facen del foment de la lectura un objectiu permanent.

6.2. Informes

a. Informe sobre l'impacte artístic en el paisatge

El treball fet sobre l'impacte artístic en el paisatge ha tingut tres àmbits distints:

- Estudi de la importància de les qüestions plantejades i de les seues repercussions socioculturals.
- Treball de camp fet en visites successives a les instal·lacions d'obres artístiques ubicades en les més importants vies de comunicació.
- Sol·licitud d'informació sobre criteris d'inclusió al Ministeri de Foment, a les diputacions provincials i a la Conselleria de Cultura.

No havent rebut informació dels organismes oficials i per tal de no demorar més l'avanç dels resultats, el grup de treball eleva a la Comissió de les Arts les següents

Conclusions

El treball de camp ha permés comprovar l'existència d'una gran diversitat d'obres, moltes de les quals no responen a nivells mínims exigibles de qualitat i d'idoneïtat artística.

Al mateix temps s'ha constatat la inexistència d'informació sobre les obres en guies i altres informacions turístiques o de recorreguts.

Es considera que la importància sociocultural d'estes instal·lacions és molt alta, ja que configuren referents estètics permanents en punts molt transitats i per tant poden influir en els hàbits de percepció dels ciutadans.

Al mateix temps, la naturalesa de la seua ubicació els conferix un tractament d'aparents "obres privilegiades", amb la consegüent suposició de valors i limitació de la capacitat de les respostes.

Algunes d'estes obres poden fer pensar que el nivell de formació estètica dels responsables dels organismes competents és insuficient.

Per tot això, i en vista que la responsabilitat de l'elecció i la ubicació d'estes obres correspon a diverses administracions, este grup de treball considera convenient cridar l'atenció de les dites administracions sobre les possibles conseqüències de les seues decisions, i suggerir la configuració d'una instància informativa que actue com a element assessor sobre la matèria. Este organisme podria constituir-se amb un caràcter sobretot funcional, adaptat a les necessitats.

b. Informe sobre els efectes dels terrers a la comarca dels Serrans

Introducció

El Centro de Estudios de la Serranía, entitat domiciliada a Villar del Arzobispo, va dirigir un escrit al Consell Valencià de Cultura, amb data d'entrada en el registre del 6 de març del 2002, sol·licitant a la institució que visitara la comarca dels

Serrans i emetera posteriorment un informe sobre alguns fets i circumstàncies descrits en el mateix escrit.

Antecedents

- 1 En l'escrit mencionat es plantejaven les qüestions resumides a continuació:
  - La comarca dels Serrans va experimentar la despoblació típica de les comarques interiors en els anys seixantes. A això s'afegia una situació d'aïllament, a causa d'una infraestructura de comunicacions deficitària, respecte a altres comarques de la província de València i de les diferents poblacions serranes entre si. La comarca viu d'una economia agrària pràcticament de supervivència, i de les pensions d'una població envellida.
  - Els principals potencials de riquesa amb què compta la comarca són el seu paisatge i la seua natura ben conservada, a més d'un bon patrimoni cultural –jaciments arqueològics i monuments catalogats per la Generalitat en aplicació de la Llei de patrimoni cultural de la Comunitat Valenciana. En conseqüència, els darrers anys les administracions de la comarca estan fent un esforç i una aposta ben clara per potenciar el turisme d'interior com a forma de reviscolar l'economia comarcal. Però, els terrenys per a l'extracció de caolí que s'estenen, desregulats, per tota la comarca, amenacen fer malbé la font de riquesa representada per les possibilitats de captació de turisme rural.
  - En conseqüència, part del patrimoni natural i paisatgístic comarcal està sent devastat per l'abusiva extracció minera practicada a la comarca. Segons l'escrit del Centro de Estudios de la Serranía, els tossals desapareixen, i els llocs objecte d'extracció no es regeneren en la major part dels casos.
- 2 La Comissió de Govern va acordar que una delegació del Consell, formada pels consellers Vicent Álvarez, Manuel Bas, Jesús Huguet, Carmen Morenilla i José María Morera, visitaren la comarca guiats per membres de l'entitat peticionària. La visita es va fer el 22 d'abril del 2002, amb el següent trajecte: el Villar, la Iessa, enllaç amb Alpont, Titagües, Toixa, Xelva, Calles, la Llosa del Bisbe i tornada al Villar. En el trajecte es van observar diverses explotacions mineres i se'n van prendre fotografies.
- 3 Els acompanyants i els alcaldes d'Ares dels Oms i Titagües proporcionaren als visitants informació oral i llibres, estudis i altres documents per al seu examen i consideració.
- 4 Posteriorment a la visita, l'Associació d'empresaris de sílices, caolíns i argiles de la província de València es va mostrar interessada a fer conèixer al Consell Valencià de Cultura la seua opinió sobre l'assumpte. El secretari del Consell Valencià de Cultura, per delegació del president de la institució, va rebre el secretari de l'associació citada, al qual va demanar informació escrita que documentara les seues afirmacions. Els dos documents rebuts en resposta a la demanda s'han annexat al present informe.
- 5 La Comissió de Govern va encarregar al conseller Vicent Álvarez la redacció d'un informe final sobre la qüestió basat en el material documental esmentat i en un informe previ redactat per personal de la institució.

Consideracions

De la informació recollida durant la visita i de l'examen de la documentació existent se'n desprenen les següents consideracions:

- a) El problema denunciat a la comarca dels Serrans és l'expressió particular d'un fenomen més complex que ultrapassa l'àmbit local i comarcal: el desequilibri territorial i la no sostenibilitat del desenvolupament. És evident la polarització del territori valencià entre una franja costanera molt poblada i amb un gran dinamisme econòmic i un interior despoblat, rural i amb mancances d'inversió.
- b) Hi ha una clara desregulació de l'activitat minera a la comarca, palesa en la concurrència d'administracions amb competències en la matèria: Conselleria d'Indústria, Comerç i Energia, Conselleria de Medi Ambient, Conselleria de Cultura i ajuntaments.
- c) Les autoritats municipals denuncien l'incompliment de les normes referents a la restauració de terrenys, als abocadors, i a la comunicació a la Conselleria de Cultura de l'existència de jaciments arqueològics o paleontològics.
- d) La proliferació de terrers provoca:
  - Pols produïda per les explotacions –cas del Villar del Arzobispo, on les mines es troben al costat del nucli poblacional— i pel trànsit de camions, la qual representa un perill per a la salut humana.
  - Impacte negatiu en el paisatge per la no restauració dels terrenys explotats.
  - Perill d'establiment d'abocadors no controlats en els terrenys explotats i sense restaurar, en alguns casos de residus perillosos.
  - Destrucció de nuclis i jaciments arqueològics, en molts casos legalment protegits.
  - Pèrdua de valor d'una natura fins ara poc alterada i ben conservada.
- e) D'altra banda, és un fet que l'extracció de caolí, base del sector ceràmic valencià, és l'únic recurs econòmic de moltes famílies serranes i, de fet, el primer sector industrial de la comarca.
- f) Les administracions locals de la comarca i algunes entitats culturals reclamen mesures per a reduir els efectes indesitjats de l'activitat industrial esmentada, sobre les quals este Consell Valencià de Cultura no pot pronunciar-se. S'observa que les propostes afecten a les competències municipals i del Govern valencià a través de diverses conselleries. Igualment hi ha aspectes que poden entrar en les competències de l'Administració de l'estat.

Conclusions i recomanacions

En vista de les consideracions anteriors, el Consell Valencià de Cultura eleva a les autoritats competents les següents conclusions:

Primera. Davant de la situació descrita, provocada per l'explotació minera a la comarca dels Serrans, el Consell Valencià de Cultura expressa la seua preocupació i, en qualitat d'entitat consultiva de la Generalitat Valenciana, recomana al Govern valencià que es cree una comissió en la qual participen les diverses administracions públiques –municipals, autonòmiques i estatals—, per a estudiar el problema i definir unes actuacions que milloren la situació present.

Segona. Igualment, que, mentre no s'adopten mesures definitives, s'augmente la vigilància sobre l'activitat extractora, i s'apliquen les sancions oportunes quan pertoque, per tal de garantir la regeneració de les zones afectades pels terrers.

Tercera. Que s'adopten mesures per a evitar les extraccions en zones arqueològiques o paleontològiques.

c. Informe sobre la declaració de BIC de la casa de la Serena d'Alfara del Patriarca

Antecedents

1. Amb número d'entrada en el registre del Consell Valencià de Cultura 1141/2002, de 23 d'octubre, es va rebre en aquesta institució un escrit de l'Alcalde d'Alfara del Patriarca, acompanyada d'una certificació del Secretari de l'esmentat ajuntament en la que es feia constar l'acord del Ple municipal per sol·licitar la incoació d'expedient de Bé d'Interés Cultural, amb categoria de monument, de la Casa de la Serena. L'alcalde, a tenor del que disposa l'article 27.5 de la Llei de Patrimoni Cultural Valencià, es dirigia al Consell Valencià de Cultura per tal que aquest emetera el seu informe.

2. La Comissió de Govern del C.V.C., en la seua reunió del 22 d'octubre, remeté la sol·licitud anterior a la Comissió de Llegat Històric i Artístic per tal que enllestira l'informe demanat. Aquesta Comissió, en la sessió del 13 de novembre, encarregà la redacció de l'informe al conseller i secretari de la Comissió de Llegat, Sr. Huguet, lliurant-li tota la documentació corresponent.

De l'examen de la documentació aportada i de les actuacions realitzades se'n desprenen les següents:

Consideracions

L'edifici conegut com Casa de la Serena, nomenclatura derivada del valencià antic, o de la Sirena, en formulació moderna, és un palau rural que aconsegueix la doble funció d'alqueria i vila d'oci senyorial, situat al terme municipal d'Alfara del Patriarca ja en el límit de la pedania de Benifaraig de València, junt al Camí de Montcada, per això sovint es cita la Casa com pertanyent a l'entorn de Benifaraig.

El nom es deriva de la figura femenina que envolta l'escut nobiliari de la façana, amb cap de dona i cua de serp. L'escut conté una data, 1553, que se suposa l'originària de la construcció. Escut de marbre amb les armes de les famílies tradicionals valencianes dels Ferragud, Pallarés, Alegret i Perelló. Segons la professora Carmen Pérez-Olagüe, podria ser un immoble sobre un edifici preexistent, probablement d'un ciutadà anomenat Andreu Castellano que apareix citat ja en 1414 com propietari d'una casa en el terme d'Alfara junt al lloc de Benifaraig.

El conjunt, format per la casa i els annexos (entre ells el jardí que esmenta la petició de B.I.C. de l'Ajuntament d'Alfara del Patriarca), té un gran valor formal i espacial, així com històric i arquitectònic, tot i ser-ne un dels pocs exemples de construcció palatina rural del segle XVI.

El professor Miguel del Rey assenyala "...La Casa de la Serena a Benifaraig, datada el 1590, i situada al Camí de Montcada, és un exemple interessant d'aquestes cases aristocràtiques del camp valencià de la fi del segle XVI. Es tracta d'una casa formada per un gran cos compacte on domina l'horitzontal i que es contraposa a una esvelta i elegant torre situada en un dels extrems. Un conjunt de cossos annexos a la casa principal formen un pati posterior, i es completa el conjunt amb un ampli hort jardí tancat amb una tàpia".

És interessant remarcar, com també assenyala el Prof. del Rey, que el xapitell o agulla de la torre és un dels primers exemples renaixentistes evocadors de l'arquitectura introduïda per la Casa d'Àustria en els regnes hispànics.

A la vista dels antecedents i dels fets examinats el Consell Valencià de Cultura pren la següent :

Conclusió

D'acord amb l'article 3 de la Llei 12/1985, de 30 d'octubre, de la Generalitat Valenciana, del Consell Valencià de Cultura, el Consell Valencià de Cultura és la institució consultiva i assessora de les institucions públiques de la Comunitat Valenciana, en les matèries específiques referents a la cultura valenciana, i de conformitat amb els articles 7.1 i 27.5 de la Llei 4/1998, d'11 de juny, del Patrimoni Cultural Valencià, és preceptiu l'informe per ser declarat Bé d'Interés Cultural.

Per tant, vist l'interés patrimonial de la Casa de la Serena o Sirena, al terme municipal d'Alfara del Patriarca, la Comissió de Llegat Històric i Artístic informa a favor de la seua declaració com a Bé d'Interés Cultural, amb categoria de Monument, de l'esmentada Casa de la Serena amb els seus annexos i jardí.

d. Informe sobre la declaració de BIC del Convent de Santa Clara de Xàtiva

Antecedents

Per Resolució de data 22 d'octubre de 2002, la Direcció General de Patrimoni Artístic de la Conselleria de Cultura i Educació acorda incoar un expedient de declaració de Bé d'Interés Cultural del convent de Santa Clara de Xàtiva.

Posteriorment, en el curs de la tramitació del dit expedient, i en compliment de l'article 27.5 de la Llei 4/98 de la Generalitat Valenciana, la direcció general sol·licita al Consell Valencià de Cultura, com a entitat consultiva en la matèria, l'emissió del preceptiu informe sobre el bé. La sol·licitud, acompanyada de la preceptiva documentació, s'assenta en el Registre del Consell Valencià de Cultura amb data 13 de novembre de 2002.

La Comissió de Govern, tal com es preveu en l'article 65 del Reglament del Consell Valencià de Cultura, trasllada la sol·licitud, amb la documentació adjunta, a la Comissió de Llegat Històric de l'entitat.

Estudiada la documentació, i feta una visita a la ciutat de Xàtiva, s'emet el present informe.

Sobre el bé objecte de declaració

La documentació que s'ha aportat, corresponent al Reial Monestir i al Convent de Santa Clara de Xàtiva, evidencia la rellevància històrica del conjunt, amb referències a la seua fundació i a events històrics, i també als elements arquitectònics, en bon estat de conservació gràcies a la continuïtat del seu ús fins a una data recent. La ponència del Consell Valencià de Cultura no ha pogut entrar al recinte, actualment tancat. Tanmateix, les fonts documentals acrediten la bona conservació de les dependències, i l'existència de béns mobles de gran valor, els quals han estat traslladat a Canals per les religioses clarisses amb motiu de la clausura del convent com a institució de culte i oració.

En opinió del Consell Valencià de Cultura, el conjunt format pel monestir i el convent annex ha de ser considerat Bé d'Interés Cultural per la seua gran rellevància patrimonial.

L'entorn afectat

El conjunt del Monestir i Convent de Santa Clara de Xàtiva es troba dins del conjunt històric de la ciutat de Xàtiva, al senyorial carrer de Moncada, plaça de la Trinitat, on hi ha les restes de l'antic convent del mateix nom, avui Arxiu Municipal, el Portal del Lleó, el Palau d'Alarcón, avui Palau de Justícia, etc. Aquesta particularitat fa que la zona afectada, i els voltants del convent, presenten una forta identitat urbana i històrica, molt propera a la Col·legiata i l'antic Hospital, amb què el valor del recinte i el dels béns adquireixen més significació.

D'altra banda, des del punt de vista del turisme cultural, el conjunt presenta múltiples possibilitats de cara al seu ús públic amb fins expositius.

Feta la visita, s'observa que en la protecció de l'entorn no s'han inclòs unes edificacions que confinen amb el bé a declarar, i que responen a una tipologia arquitectònica molt pròpia de finals del segle XIX, amb façanes molt típiques de les cases de la burgesia comercial i agrària. Considerant que els edificis números 24, 26, 28, 13, 15 i 17 del Carrer de Moncada són part del conjunt, recomanen la seua inclusió en la zona afectada, ja que es troben al costat i davant del convent.

Per tot això, el Consell Valencià de Cultura conclou:

- a. Informar a favor de la declaració de Bé d'Interés Cultural del Reial Monestir i del Convent de Santa Clara de Xàtiva, en l'expedient incoat per resolució de la Direcció General de Patrimoni Artístic de 22 d'octubre de 2002.
- b. Recomana la inclusió en la zona afectada dels immobles del carrer de Moncada números 24, 26, 28, 13, 15 i 17.

e. Informe sobre el Museu de la Impremta i les Arts Gràfiques

Antecedents

- 1 La Comissió de Llegat Històric i Artístic, havent valorat, en la seua sessió de 6 de febrer del 2001, la conveniència que a la Comunitat Valenciana es dedicara una atenció especial a la història de la impremta, en consideració del caràcter pioner de la impremta valenciana, va acordar interessar-se pel Museu de la Impremta ja existent, propietat d'una fundació privada i

instal·lat al Monestir de Santa Maria del Puig, per conèixer el seu estat actual i poder reflexionar sobre el particular.

- 2 El dia 23 de maig del 2001 els consellers Manuel Bas Carbonell, president de la comissió, Josep Boronat i Carmen Morenilla van visitar el Monestir del Puig, on van ser rebuts pel prior, qui, després d'informar-los de la situació d'oblit institucional en la qual, a parer seu, es troba el monestir, i de comentar-los els plans existents sobre el seu futur, els va ensenyar les dependències públiques de l'edifici i les sales ocupades pels fons del museu esmentat. Feta la visita, els tres consellers van preparar l'informe oral que Manuel Bas exposaria a la resta dels membres de la comissió en la seua sessió vinent.
- 3 El dia 21 de març del 2002 la Comissió de Llegat Històric i Artístic va rebre en audiència una delegació de la fundació que sosté el Museu de la Impremta, formada pel Sr. Gonzalo Sales, president del Senat de la Impremta, i Ricardo Vicent Museros, president del Museu de la Impremta, els quals van informar als membres de la comissió de les seues reivindicacions i de les negociacions empreses amb els responsables del Monestir de Santa Maria del Puig, per una banda, i amb l'Administració pública per una altra, les quals reivindicacions són, en resum:
  - Necessitat de locals més espaiosos per a exhibir en condicions adequades tots els fons ja existents i els que arriben a la fundació citada com a donacions de procedències diverses,
  - el màxim reconeixement possible per al museu, en consideració de la seua qualitat real i del prestigi internacional que ja se li reconeix;
  - manteniment del control de la fundació sobre el museu.

Després de l'audiència, la comissió va decidir estudiar la informació rebuda i preparar un informe tenint en compte els interessos de la Comunitat Valenciana.

- 4 La Comissió de Llegat Històric i Artístic, en la seua sessió del 15 d'octubre del 2002, va acordar encarregar a Manuel Bas, ara exconseller del Consell Valencià de Cultura, antic president de la comissió i ponent d'este estudi, un informe sobre la importància per a la Comunitat Valenciana d'un Museu de la Impremta i les Arts Gràfiques que servira de base per a la preparació de l'informe de la comissió.
- 5 La Comissió de Llegat Històric i Artístic, en la seua sessió de l'11 de desembre del 2002, va estudiar l'informe presentat per Manuel Bas i va acordar que en la sessió vinent es presentara un esborrany d'informe final al qual s'incorporaria el de Manuel Bas com a documentació adicional.

Conclusions

La Comissió de Llegat Històric i Artístic entén que la impremta ha tingut un paper molt important en el desenvolupament cultural i econòmic de la nostra comunitat, i esta en la introducció i l'evolució de la impremta a Espanya, de manera que considera que el Consell Valencià de Cultura hauria d'eleva a la Conselleria de Cultura i Educació i a l'Ajuntament de València les recomanacions següents:

- 1 El protagonisme especial de la nostra comunitat en la introducció i el desenvolupament de la impremta a Espanya, la importància de la introducció del paper a Espanya a través de la nostra comunitat, amb les consegüents implicacions de tipus cultural i econòmic, i el paper representant per la impremta en el desenvolupament de la nostra comunitat, fan imprescindible que els valencians comptem amb un Museu de la Impremta i les Arts Gràfiques organitzat segons els nous conceptes museístics i que pugua reunir l'abundant llegat existent, ara repartit en fons diversos, per tal de mostrar a la societat la importància de la introducció i el desenvolupament d'esta tècnica.
- 2 L'existència actual d'un Museu de la Impremta sostingut per una fundació de caràcter privat i que compta amb un prestigi internacional considerable, fan recomanable que l'Administració pública continue les negociacions ja iniciades amb la fundació, per mirar de traure el màxim profit als seus fons, ara dipositats al Monestir de Santa Maria del Puig en condicions que no s'adiuen amb el material exposat ni amb els fins d'un museu modern.
- 3 El paper històric representat per la impremta, les característiques especials dels múltiples materials a exposar, alguns de grans dimensions, i el gran volum dels existents en col·leccions diverses, fa recomanable valorar les característiques especials que ha de reunir l'edifici que finalment aculla este museu, per determinar el qual aconsellem que es tinguen en compte els edificis singulars d'un valor històric o arquitectònic especial, preferiblement de la ciutat de València en consideració del seu protagonisme destacat en la difusió de la impremta.
- 4 El Museu de la Impremta i les Arts Gràfiques hauria d'organitzar-se segons els criteris museístics moderns, tant pel que fa a l'exposició dels fons propis i aliens com a la seua divulgació i a la realització d'activitats investigadores i docents, les quals han d'implicar la col·laboració de les altres institucions amb competències sobre la matèria. Finalment, considerem important insistir en el caràcter obert que hauria de tenir el museu proposat, de manera que permeta la incorporació permanent de les noves tecnologies.

f. Informe sobre l'impacte de les noves tecnologies en la difusió de la cultura

Antecedents

En la segona meitat del segle XX les denominades noves tecnologies de la informació van començar a protagonitzar una revolució encara en marxa, la importància de la qual és equiparable a l'aplicació del mètode matemàtic a la resolució de problemes científics que va tenir lloc en el segle XVII. Este procés afecta sobretot a la configuració i la transmissió dels coneixements, la percepció de l'entorn i la forma d'incidir-hi.

El coneixement intenta reduir-se a la informació; la memòria deixa de ser considerada una funció mental i es convertix en l'espai ocupat o disponible en un ordinador; les nocions de proximitat i distància es modifiquen; el subjecte interactua amb immediatesa absoluta en allò que se'n diu temps real; la realitat tendix a equiparar-se a la virtualitat i a transformar-se en paquets de bits; els objectes es reduïxen a les seues imatges; apareix una textualitat nova, hipertextual i intertextual alhora; el bescanvi d'informació deixa de ser piramidal i esdevé

horitzontal. Simultàniament assistim a un canvi de paradigma perceptiu, social, laboral: la telefaena, la nova economia, la globalització.

De tot això se'n dedueix que no podem continuar concebant la cultura segons els criteris tradicionals. Per tal de ser verdaderament útil, el coneixement ha de ser transmés i contrastat, i això implica adaptar-lo a les noves tecnologies de la informació avaluant els criteris de selecció i assegurant-ne la visibilitat i una recepció adequada.

En cert sentit, com s'han encarregat de recordar-nos alguns dels convidats a assessorar la Comissió de les Ciències, només allò disponible a la xarxa existix. Això configura una visió fins ara inèdita de la cultura, condicionada per les empreses capdavanteres en tecnologies noves, els països i les llengües predominants o els grups socials més actius. Així, es dona la paradoxa, per exemple, que la producció intel·lectual dels estudiants de determinats departaments universitaris, de determinades universitats, ocupa en la xarxa molt més espai que tots els museus grecs, en els quals es conserven alguns dels elements més representatius de la nostra civilització occidental.

La mateixa estructura de la xarxa: complexa, horitzontal, amb un excés d'informació, sense mecanismes de selecció del que és rellevant, dificulta sovint la visibilitat unitària i el mateix procés de comunicació. Per això resulta especialment important fixar criteris i accions que donen coherència i accessibilitat a la informació que es vol transmetre.

Conscient de tot això, el Consell Valencià de Cultura ha fet una anàlisi de la situació de la cultura valenciana en l'àmbit de les noves tecnologies, en contacte estret amb les aportacions més rellevants del sector.

En el si de la Comissió de les Ciències es va crear, l'11 d'octubre del 2001, un grup de treball amb la missió d'estudiar "L'impacte de les noves tecnologies en la difusió de la cultura", format pels consellers Manuel Sanchis-Guarner Cabanilles, Vicente Muñoz Puelles i Rosa María Rodríguez Magda com a presidenta. Es va acordar que el grup de treball es reuniria per estudiar l'assumpte i proposar una llista d'experts que compareixerien davant de la Comissió de les Ciències, que tornaria a reunir-se després d'algunes compareixences i finalment per a redactar l'esborrany de conclusions, el qual seria discutit per la comissió.

El grup va rebre i escoltar les persones següents:

Ferran Montesa, expert en tecnologies de la informació i el coneixement (TIC)
Consuelo Ciscar, sotssecretària de Promoció Cultural de la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència, i el seu equip: Paquita Aleixandre (cap de l'Àrea de Promoció Cultural), Juan Bria (cap de l'Àrea d'Instituts Culturals), José Gandia Casimiro (cap del Servei de Promoció i Difusió), Inmaculada Gil Lázaro (directora artística del Centre Coreogràfic), José Manuel Gironés (cap del Servei de Museus i Exposicions), Jaime Millás (director artístic de Teatres de la Generalitat), José Luis Rado (director de l'Institut Valencià de Cinematografia), Inmaculada Tomás Vert (directora gerent de l'Institut Valencià de la Música).

Isabel de Salas Nestares, vicerectora d'alumnes de la Universidad Cardenal Herrera-CEU i presidenta de la Comissió de Noves Tecnologies de la universitat.

Emilio La Parra López, director del Secretariat del "Projecte Biblioteca Virtual Llengües Hispàniques" de la Universitat d'Alacant.

Fernando Borràs Rocher, vicerector adjunt d'Ordenació Acadèmica i Estudis de la Universitat Miguel Hernández.

Sr. Vicente Cerberón, vicerector de Tecnologies de la Informació i de la Comunicació de la Universitat de València.

Juan Salvador Pérez, en representació de Francisco Fernández Beltrán, director del Servei de Comunicació i Publicacions de la Universitat Jaume I de Castelló de la Plana.

José Luis Pinoti, director del Servei d'Assistència de Recursos Culturals de la Diputació de València.

Esteban González Pons, portaveu del Senat, impulsor de les propostes sobre noves tecnologies del Grup Territorial de Senadors del Partit Popular de la Comunitat Valenciana.

Blanca Martínez Vallejo, directora general de Modernització i Racionalització. Presidència de la Generalitat.

Conclusions

De les compareixences esmentades es dedueix un gran interès de les institucions, les universitats i diverses associacions per la incorporació de les tecnologies de la informació i la comunicació, tant com a mitjà usual d'informació com en allò referent a l'elaboració de pàgines pròpies i de projectes singulars de digitalització.

En consideració de la complexitat del mitjà, el Consell Valencià de Cultura considera important que es potencien espais de coordinació de les diverses iniciatives, fent per manera que puguen connectar-se entre si les distintes pàgines a través d'enllaços, o fins i tot per mitjà d'un portal cultural valencià únic que remeta a totes elles.

Per això és destacable la iniciativa de proposar un domini propi valencià que abraçaria totes les dimensions de la cultura valenciana i permetria inventariar-les, conservar-les i difondre-les.

Cal que tots, institucions, universitats, associacions, agents socials, continuem treballant en accions que facen visible i divulguen el nostre patrimoni cultural, des del refrend de l'administració autonòmica (com han fet, per exemple, els programes moderniza.com o Infoville).

Reflexionant sobre la nova configuració de la cultura, els criteris de selecció, què cal digitalitzar i difondre i com.

Creant una imatge rica, definida i difosa de la cultura valenciana.

Potenciant l'ús del valencià a la xarxa amb la producció i el desenvolupament de programari en valencià.

Treballant en la confecció d'una base de dades global i interconnectada del nostre patrimoni. (En relació amb això, destaquen per la seua difusió internacional els treballs del Fòrum Unesco de la Universitat Politècnica de València.)

Completant la constitució d'una "biblioteca virtual", digitalitzant les obres dels nostres escriptors, fent-ne un fitxer complet i exhaustiu, amb facsímils digitals de primeres edicions i d'incunables... –com s'està fent en el Projecte de Biblioteca Virtual de les Llengües Hispàniques de la Universitat d'Alacant.

Desenvolupant la noció de "museu virtual" per tal de fer possibles experiències relacionades amb el catàleg de monuments, visites virtuals als més representatius, pinacoteques, col·leccions científiques, bases de dades i imatges del nostre patrimoni mediambiental, biològic, antropològic... –camp en el qual destaca, entre altres, l'experiència "Cultura. Un riu de cultura" de l'Ajuntament de València.

Treballant en la digitalització dels fons documentals de les institucions i els museus (tal com es pretén a la Universitat de València i a la Biblioteca Nacional Valenciana) i potenciant la seua difusió coordinada.

Efectuant una anàlisi de les millors vies d'utilització de les noves tecnologies com a eina didàctica, intercomunicativa i de presència de la cultura valenciana, per a potenciar-ne la difusió internacional, el coneixement i l'estudi, una tasca de la qual ja s'ocupa, des d'aspectes diversos, la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència.

Considerem també important que s'anime els creadors i els investigadors a familiaritzar-se amb els instruments de les noves tecnologies de la informació per tal d'augmentar les seues possibilitats de creació, d'estudi i d'experimentació. Amb este fi, caldria enfortir la cooperació entre creadors, científics i experts en les noves tecnologies.

Recomanem igualment l'ús de les noves tecnologies en la protecció d'alguns aspectes del patrimoni cultural particularment sensibles als canvis, com la música popular o les tradicions orals.

Tot i que la Comunitat Valenciana ha assumit l'arribada de les tecnologies de la informació i el coneixement amb molta il·lusion i responsabilitat, és necessari continuar esforçant-s'hi, vistos la dimensió del camp de treball i els canvis continus del mitjà.

A més d'estes recomanacions, el Consell Valencià de Cultura està desenvolupant la seua pàgina web, amb vocació de convertir-se, per mitjà de les aportacions dels diversos agents socials, en un portal d'accés bàsic a la cultura valenciana.

Esperem que l'esforç de tots tinga els resultats desitjables en la potenciació i el coneixement de la nostra cultura.

g. Informe sobre l'estat de l'església de Sant Vicent Màrtir de Guadassuar

Antecedents

Amb data 23-1-03 va tenir entrada en el registre del Consell Valencià de Cultura un escrit dirigit al president del Consell, signat pel Sr. Javier Ferrando Domingo, rector de la parròquia de St. Vicent Màrtir de Guadassuar, en el qual es donava notícia del lamentable estat de conservació de l'interior i la coberta de l'esmentat temple.

El president del C.V.C. va trametre l'escrit i la documentació que l'acompanyava a la Comissió de Llegat Històric i Artístic per tal que realitzara l'informe pertinent.

En la sessió de la Comissió de Llegat del mes de febrer de 2003 s'acordà realitzar una visita a l'església per conèixer puntualment totes les circumstàncies i la situació del monument.

El dia 25 de març de 2003 els consellers Carmen Morenilla Talens i Jesús Huguet Pascual es desplaçaren a Guadassuar per tal de realitzar l'informe, on foren rebuts per l'historiador local Josep Enric Mut, autor d'un estudi sobre l'església, i pel rector Javier Ferrando Domingo, els quals els proporcionaren totes les facilitats per

a conèixer la situació plantejada i els aportaren documentació adequada per a la seua tasca.

Fets

L'església de St. Vicent Màrtir de Guadassuar va ser declarada Bé d'Interés Cultural (B.I.C.) pel Decret 14/1997 del Govern valencià de 28 de gener de 1997, amb la categoria de monument. Es tancava així l'expedient iniciat el 21 d'octubre de 1982 per la Dir. Gral. de Belles Arts, Arxius i Biblioteques del Ministeri d'Educació, la qual reconeixia amb aquesta declaració el valor d'un dels temples amb portada renaixentista més destacada del territori valencià.

Ja en 1996, el rector de la parròquia informava del greu estat que tant la façana com l'interior i la coberta presentaven. La Direcció Gral. de Patrimoni Artístic de la Conselleria de Cultura de la Generalitat Valenciana va intervenir, els anys 1999 i 2000, restaurant la façana, el campanar i part dels murs exteriors. Intervenció que cal considerar molt professional i rellevant. Però l'interior del temple i les cobertes quedaren per a una segona fase d'intervenció. Fase encara per començar a pesar que la mateixa directora general de Patrimoni, Carmen Pérez, declarava en 1998 que les cobertes i les voltes eren els objectius prioritaris d'eixa segona fase.

Lamentablement la situació de les parts en les quals no s'intervingué és de perill absolut. Les esclotxes en el sostre són tan evidents que hi ha la possibilitat de sòsides del sostre (es habitual la caiguda de terra i encara d'algun fragment menut). El mal estat de la coberta fa que les humitats i filtracions d'aigües siguen tan contínues com intenses, amb el dany subsegüent per a les pintures interiors i els singulars estucats barrocs. I, darrerament, s'ha pogut observar com els travessers de la part de la teulada corresponent a la sagristia presenten un deteriorament que fa necessària una intervenció urgent.

Conclusions

Davant de la situació del temple de Guadassuar, el Consell Valencià de Cultura considera:

1. Cal actuar de manera urgent i programada, en aquelles parts de l'església que encara es troben en deficient estat.
2. En aquest sentit caldria que la Dir. Gral. de Patrimoni Artístic elaborara un projecte de restauració de les cobertes o pla director, no existent en aquests moments, segons pareix. I que posteriorment procedira a la necessària restauració, havent establert un conveni o acord amb la parròquia que garantisca el compliment del règim previst en l'article núm. 32 de la Llei 4/98 de Patrimoni Cultural Valencià.
3. Cal restituir, a l'interior, els daurats i estucats tan afectats per les esclotxes i humitats.
4. Seguint les mesures ja preses per l'Ajuntament de Guadassuar (prohibició de tirar coets davant de l'església), seria convenient que el mateix municipi i el rector de la parròquia impediren les traques i sorolls estridents dins del temple i pels seus voltants ja que, com és fàcilment comprobable, a cada estrèpit les esclotxes s'afecten i els desprendiments es faciliten. Temporalment, i mentre no es restaure totalment el temple, la prohibició hauria de ser absoluta.

Aquest informe s'ha de traslladar a la Conselleria de Cultura i Educació, a l'Ajuntament de Guadassuar i a la parròquia de Sant Vicent Màrtir de Guadassuar.

h. Informe sobre el barri de Sant Isidre de València

Antecedents

Per escrit de 17 de juny de 2002 la representació de l'Associació de Veïns del Barri de Sant Isidre de València demanà al Consell Valencià de Cultura un informe sobre el conjunt urbà, format per cases de poble o d'horta i terrenys adjunts, existent a l'esmentat barri. La finalitat dels peticionaris és la modificació de la planificació actual, ja que aquesta implicaria la desaparició d'un conjunt que es considera que hauria de protegir-se com a bé de rellevància local.

Cal esmentar que s'han emés dos informes des de la Conselleria de Cultura i Educació favorables a la protecció i que fan referència a la situació urbanística de la zona.

Visita del C.V.C. al Barri de St. Isidre

La visita feta al barri pels membres de la Comissió de Llegat Carme Morenilla, Vicent Álvarez i Jesús Huguet, ha servit per a comprovar l'existència d'una alqueria, ocupada actualment, que conserva importants vestigis de construcció medieval. Esta alqueria està situada enmig d'un terreny o solar i sobre ella s'ha projectat un carrer que l'eliminarà. Vista la seua proximitat a un col·legi públic, considerem que podria ser recuperada com a element complementari amb un ús públic de caràcter cultural o educatiu. L'immoble conté importants elements, com el pati i els murs, característics del tapial original.

Igualment visitarem dos panys de carrer, on hi ha tres alqueries tancades, uns camps i unes cases amb la tipologia típica de poble valencià d'horta. El conjunt representa un paisatge tradicional digne de ser conservat i protegit. L'associació de veïns ha fet activitats en les quals se n'ha reivindicat la conservació i protecció, amb neteja i dignificació de l'espai. Igualment s'ha demanat que les cotxeres de l'Empresa Municipal de Transports no cresquen cap a la part avui edificada al voltant de l'església parroquial.

Coincidim en la necessitat de la conservació i l'adopció de mesures que mantinguen l'ús de les cases per a habitació i el conreu dels camps, els quals són reduïts, i creem que podrien buscar-se fórmules didàctiques pels veïns, per a mantenir la memòria històrica de com ha nascut el barri i el seu paper en l'Horta de València.

Els informes de l'administració autonòmica són concloents i creem que cal modificar la planificació urbanística municipal declarant el conjunt Bé de Rellevància Local.

Conclusions

Primera. De la visita realitzada es desprén que l'Alqueria dels Frares, originària del segle XIV o del XV, per la seua conservació i tipologia presenta característiques que la fan mereixedora de la condició de Bé d'Interés Cultural, BIC, o, en el seu cas, de Bé de Rellevància Local. Hauria de modificar-se l'alineació projectada, per tant. L'ús i la futura rehabilitació de l'alqueria haurien de tenir present que fita amb un centre escolar i complementar-ne les necessitats culturals i educatives.

Segona. El conjunt visitat té unes connotacions de memòria històrica que caldria respectar i promocionar com a Bé de Rellevància Local, amb uns terrenys d'horta

que bé podrien esdevenir camps cultivats testimonials per als veïns i per a la ciutadania en general. Les construccions no habitades podrien tenir un ús residencial i/o per a equipaments públics.

Tercera. L'ampliació de les cotxeres de l'Empresa Municipal de Transports hauria de fer-se sense afectar el pany de cases del carrer de St. Isidre, ja que tant l'església parroquial com les cases presenten un considerable valor paisatgístic i arquitectònic. Igualment seria recomanable la neteja dels espais circumdants i la dignificació de l'entorn.

Quarta. La línia de ferrocarril que segmenta el barri seria oportú que fóra tamisada per connexions que permeteren un fàcil accés entre les dos agrupacions de carrer.

Quinta. Aquest informe hauria de fer-se arribar a la Conselleria de Cultura i Educació, a l'Ajuntament de València, a l'Associació de Veïns del Barri de St. Isidre i a les entitats i institucions a les quals pot interessar.

i. Informe sobre l'art rupestre valencià

Antecedents

Com a resultat d'haver-se denunciat en el si del Consell Valencià de Cultura la desprotecció en què es troben una part de les mostres d'art rupestre primitiu existents al territori valencià, la Comissió de Llegat Històric i Artístic de la institució va acordar en el seu dia estudiar la mencionada situació amb l'assessorament de diversos especialistes, i, posteriorment, redactar el present informe, el qual, aprovat pel plenari d'este Consell en la seua sessió del 24 de febrer de l'any 2003, traslladem a les autoritats competents a l'empara de l'article tretze del Reglament del Consell Valencià de Cultura, on es preveu la possibilitat d'elaborar, sense encàrrec previ de l'Administració pública, els informes o dictàmens que la institució considere oportuns en el compliment de la seua missió de vetlar per la defensa i la promoció dels valors culturals valencians, i des de la consideració que l'art rupestre primitiu valencià és un valor cultural reconegut, com a part del conjunt anomenat Art rupestre mediterrani, declarat patrimoni de la humanitat per la UNESCO en l'assemblea reunida a Kioto el 2 de desembre de 1998.

Segons les dades de la Conselleria de Cultura i Educació, al territori valencià hi ha més de tres-cents conjunts inventariats de pintures rupestres primitives, alguns dels quals són d'accés difícil, cosa que n'ha afavorit la conservació, però també n'hi ha que no compten amb esta circumstància protectora. Segons la Direcció General de Patrimoni Artístic, l'organisme gestor d'estos béns és l'Institut de l'Art Rupestre. D'altra banda, les diputacions provincials valencianes disposen també de servicis que s'hi dediquen, entre els quals destaca, per la seua trajectòria i pel treball fet, el Servei d'Investigació Prehistòrica de la Diputació de València. I ens consta igualment que alguns municipis han adoptat iniciatives de protecció, d'investigació i de divulgació de l'art rupestre.

El tancament o l'enreixat d'algunes de les balmes amb pintures contrasta amb la desprotecció de la resta, com hem pogut constatar *in situ* en alguns casos i com es constata en l'informe redactat per a este Consell per la senyora Helena Bonet Rosada, sotsdirectora del Museu de Prehistòria de la Diputació de València, en el qual es planteja la necessitat d'adoptar les línies d'actuació següents: a) distingir entre coves o balmes visitables i coves o balmes no visitables; b) protegir tots els

conjunts; c) tirar avant els projectes d'investigació, inventari i catalogació pendents; d) implicar els ajuntaments i la resta d'administracions en els treballs d'investigació, en l'adopció de mesures protectores i en la difusió de l'art rupestre i la creació d'una consciència pública del seu valor.

L'Administració pública valenciana s'ha fixat com a objectiu, després de la declaració de la UNESCO més amunt esmentada, crear tres parcs culturals d'art rupestre: Valltorta-Gasulla a la província de Castelló de la Plana, el Massís del Caroig a la província de València, i el Pla de Petracos a la província d'Alacant. Dels tres projectes només se n'ha materialitzat el primer, amb un funcionament considerat òptim i que els ciutadans hem pogut constatar des de la seua posada en funcionament. Els altres dos es troben encara per fer, tot i dependre'n conjunts de gran valor, com les coves de l'Aranya i de la Balsa de Calicanto, entre altres.

Finalment, assenyalem que, pel fet de trobar-se en paratges deshabitats, alguns d'estos béns han hagut de patir agressions irreparables.

Conclusions i recomanacions

Primera. La declaració de l'Art Rupestre Mediterrani, dins del qual s'inclouen el conjunt de les mostres existents en coves i balmes valencianes, com a patrimoni de la humanitat implica el deure de conservar i conèixer els béns declarats. Un nivell de coneixement públic compatible amb les garanties de conservació és necessari perquè els ciutadans estimen com a cosa pròpia esta part del patrimoni comú. I això exigix unes inversions pressupostàries superiors a les actuals, per una banda, i per l'altra coordinar les accions de les diverses administracions, locals, provincials i autonòmica, dirigides per la Conselleria de Cultura i Educació.

Segona. És urgent protegir les balmes i coves controlant-ne l'accés, garantint la vigilància i, quan calga, castigant de manera exemplar les conductes que causen danys a les pintures.

Tercera. Sobre la base de l'experiència positiva del Parc de la Valltorta, el Consell Valencià de Cultura recomana continuar el programa fixat creant els parcs del Caroig i del Pla de Petracos.

j. Informe sobre la Història de la Ciència

Antecedents

1. Introducció i mètode de treball

a) A proposta del Sr. Ricardo Bellveser, la Comissió de les Ciències aprova tenir una sessió conjunta amb la Comissió de Promoció Cultural per tal de rebre informació d'experts sobre el paper de la història de la ciència en la formació i en la cultura, i sobre els museus de ciències existents. S'acorda convidar els experts María Luz Terradas, Josep Lluís Barona Vilar i Víctor Navarro Brotons; accepten la invitació els senyors Josep Lluís Barona Vilar i Víctor Navarro Brotons.

b) Audiència als Srs. Josep Lluís Barona Vilar i Víctor Navarro Brotons. El Sr. Barona entrega un escrit, que seguidament comenta en extens, i que s'adjunta. El Sr. Navarro insisteix en alguns aspectes comentats anteriorment i en comenta de

nous. Tot seguit s'obri un llarg i intens debat en el qual els consellers s'interessen per l'opinió dels convidats respecte a diversos temes.

2. Discussió dels consellers

A partir de les informacions aportades i de les reflexions pròpies, els membres de les comissions es reafirmen en la importància de tractar aquest tema per les següents raons:

- la importància en l'ésser humà d'un pensament racional enfront de l'acceptació incondicional de postulats o les reaccions emocionals;
- la diferència i vinculacions entre tecnologia i ciència, amb les implicacions corresponents, i de la difusió i la divulgació científica per tal de contribuir a una cultura més àmplia i profunda.

La qual cosa implica preocupació pels següents aspectes:

- l'estat actual del patrimoni científic;
- la presència de la ciència i la història de la ciència en el sistema educatiu;
- la divulgació i difusió de la ciència.

Conclusions

S'ha constatat la manca d'interés de les editorials públiques i privades, amb destacades excepcions, pels temes de divulgació científica, la qual cosa porta a l'absència de llibres, quaderns, etc., preparats pels professionals i amb garanties a l'abast de la ciutadania en general, amb el resultat d'un progressiu oblit de la tradició científica del nostre país i dels avanços científics, i un creixent desconeixement i incultura científica.

La presència de la ciència i de la història de la ciència en els mitjans de comunicació és valorada de manera molt negativa: no sols és pobra, sinó a vegades perniciosa per la incorrecta informació aportada o per l'alarmisme que provoca. Ací la RTVV i la resta dels mitjans audiovisuals podrien fer un gran paper social incorporant a la seua programació els programes de divulgació científica que s'estimaren convenients.

El sistema educatiu primari i secundari presenta greus mancances en aquest tema, la qual cosa és especialment preocupant no sols pel que afecta als futurs estudiants universitaris, els quals inicien la seua formació amb molta dificultat, sinó també a la resta d'alumnes i a la societat en general. En els estudis universitaris es detecten també greus mancances en el coneixement de la història de la ciència com a fonament del posterior desenvolupament científic i tecnològic.

La Comunitat Valenciana compta amb un extens patrimoni científic, una part considerable del qual no està a hores d'ara catalogat ni, per tant, a disposició de la societat. Aquest patrimoni podria veure's considerablement ampliat amb la donació de fons privats procedents d'institucions diverses o de particulars, però la inexistència d'una institució de referència que coordine el control del material entrebanca les possibilitats de creixement.

Propostes

Per tot l'anterior, les comissions de Promoció Cultural i de les Ciències acorden elevar al Ple el present informe amb les següents recomanacions que caldrà dirigir a les institucions i entitats pertinents:

1) Recomanem a les institucions públiques l'estudi i adopció d'una política editorial clara, amb o sense la participació d'entitats privades, per tal de definir línies d'actuació i potenciar la producció de textos divulgatius adequada a la societat actual.

2) Reclamem dels responsables dels mitjans de comunicació una decidida preocupació per l'estat de la divulgació de la ciència i de la història de la ciència en la societat i la preparació d'unes línies d'actuació que potencien la presència de programes formatius i divulgatius i mostren la història de la ciència des de diferents perspectives (per temes, per personalitats, etc.), els avanços científics, etc., amb una especial cura pel que fa a les actuacions dels mitjans audiovisuals públics, en consideració de la seua capacitat d'articulació de la societat.

3) Recomanem la incorporació de la Història de la Ciència com a matèria curricular o matèria específica optativa en els ensenyaments reglats, en especial en primària i secundària, per raó de la seua influència en la configuració del pensament i dels processos cognitius; es recomana la col·laboració dels especialistes per a determinar els mètodes didàctics més adients. La història del coneixement científic no s'hauria de contemplar des d'una perspectiva merament cronològica, sinó a partir de l'estat actual d'aquest coneixement.

4) Pensem que, a més de la funció divulgativa, lúdica i didàctica, el Museu Príncep Felipe hauria d'ocupar-se igualment de la trajectòria científica de la nostra comunitat, dels problemes que l'afecten particularment i de la seua situació econòmica i ecològica. Cal també assenyalar la conveniència que este museu assumisca altres funcions en la línia de museus semblants, com ara funcions de recerca d'investigadors especialitzats, de formació de la ciutadania en general, etc.

5) D'una manera molt especial insistim en la necessitat de completar la catalogació dels museus públics i privats sobre història de la ciència, i d'estudiar la conveniència de crear una institució de referència, o d'aprofitar-ne alguna de les ja existents, que coordine els fons dels esmentats museus i de futures donacions.

6) La comissió recomana que este informe es faça arribar a tots els organismes i entitats que puguen resultar-ne afectats.

k. Informe sobre las barracas valencianas

Antecedentes

En la sesión del mes de setiembre de 2002, de la Comisión de Lenguaje Histórico y Artístico del Consejo Valenciano de Cultura, el conseller Sr. Vizcaino Casas manifestó su preocupación sobre el estado de las pocas barracas valencianas que aún subsisten en la huerta de Valencia. El propio señor Vizcaino Casas elevó un escrito a la Comisión en el que señalaba la urgencia de intervenir sobre ellas con el fin de proteger este tipo de construcción típico de la vega valenciana. La comisión solicitó la consulta de técnicos especializados para tener una información relevante sobre el tema.

En la reunión del mes de marzo del corriente año asistieron como invitados para informar al respecto el Vicerector de Coordinación y Cultura, D. Vicente Vidal, y el

catedrático, D. Miquel del Rey, ambos pertenecientes a la Universitat Politècnica de València. Quienes expusieron la actual situación de estas tradicionales construcciones de la huerta, ofreciendo valiosos datos acerca de su precario estado actual.

Consideraciones

Debe tenerse en cuenta que en 1915, según resulta del documentado estudio elaborado por el arquitecto D. Víctor Gozávez Gómez, eran muy numerosas las barracas existentes en Valencia y su entorno, tanto las de "huerta" como las de "población", éstas de paredes más sólidas. Puede decirse que en el Cabanyal, entonces poblado independiente, las barracas ocupaban calles enteras.

Y ello, pese al trágico incendio que, en mayo de 1875, comenzó en una de las barracas de la calle S. Roque propagándose con rapidez a las inmediatas y destruyendo más de doscientas. Como consecuencia de ello, en las Ordenanzas Municipales del ayuntamiento de Cabanyal se incluyó un artículo, el 379, prohibiendo construir barracas de nueva planta en la población, así como reparar las existentes sin permiso de la autoridad local. Para sustituir las barracas incendiadas se construyeron más de doscientas casas, pagaderas a plazos.

Pese a todo, en 1942 y según consta en el informe elaborado por el Centro de Estudios Económicos Valencianos, con ocasión de los LIX Jocs Florals, eran todavía muchas las barracas que se conservaban. De modo especial, en terrenos de huerta alrededor de la Albufera y en las huertas de Benimaclet, Alboraiá, Almàssera y Meliana, donde "en gran número -dice el informe- llegan hasta el barranco de Carraixet".

Ha sido en estos últimos cuarenta o cincuenta años cuando las barracas desaparecieron progresivamente del paisaje huertano de Valencia. Lo mismo que ocurre en el caso de las alquerías, sobre cuya protección y restauración ya se ha manifestado este CVC.

De los datos expuestos a la Comissió de Llegat por los representantes de la Universitat Politècnica, resulta que en la actualidad son apenas veinte las barracas que quedan en la huerta; la mayoría de ellas en estado de ruina y próximas a su demolición.

Por eso urge y así lo ha considerado la Comissió de Llegat del CVC como medida perentoria, que la Conselleria de Cultura i Educació de la Generalitat Valenciana, el ayuntamiento de Valencia o el organismo que se estime competente, dicte una normativa legal que impida el derribo de esas pocas barracas todavía existentes, expuestas en la actualidad a inminentes riesgos de demolición. Es obvio que ello podría evitarse, declarándolas Bienes de Interés Cultural (BIC) o al menos de Relevancia Local.

Se trata, insistimos, de una decisión de suma urgencia, sin la cual resultarían estériles todas las que pudieran adoptarse en cuanto a la posible restauración de las barracas. Hay que lograr, de forma primordial, que queden a cubierto de posibles especulaciones del suelo o simplemente del capricho de sus propietarios, que por las razones que sea no tengan interés en su conservación.

Conseguida en su caso la protección de las barracas, la prohibición legal de derribarlas, será el momento de proceder al estudio y planificación de su restauración. Comenzando por establecer el censo de barracas hoy subsistentes, para lo cual también las autoridades académicas, y en especial las de la Universitat Politècnica, han ofrecido su valiosa colaboración.

Conocido ese censo, procederá plantearse las fórmulas jurídicas para convertirlas en propiedad de la Generalitat Valenciana u organismo similar. Después, para la fase de reconstrucción, habrá que contar, como desde que sugerimos el tema hemos venido exponiendo, con la aportación de entidades privadas y empresas valencianas que apadrinarían la restauración de cada barraca recuperada. Siguiendo, como hemos indicado en otras ocasiones, el modelo adoptado en Castilla-La Mancha para la recuperación de los molinos de viento, felizmente conseguida.

Conclusiones

- a. Hemos de reiterar que si no se logra una urgente normativa legal o actuación administrativa que impida la destrucción de las barracas, todo el proyecto resultará inútil. Claro que podría llevarse a cabo la edificación de nueva planta de barracas también nuevas; pero ello obligaría a rehacer, y en cierto modo transgrediría, los planteamientos y objetivos de la propuesta.
- b. Que se plantee a las administraciones locales, caso del ayuntamiento de Valencia y de otros municipios del área, la necesidad de declarar como Bien de Relevancia Local aquellas barracas que existen en su término, tal y como prevé la Ley 4/98 de Patrimonio Cultural Valenciano.
- c. Este informe se trasladará por parte del CVC a la Conselleria de Cultura i Educació, así como al ayuntamiento de Valencia y a la Federación Valenciana de Municipios y Provincias.

I. Propostes sobre la protecció i foment del patrimoni cultural valencià

Antecedents

En la sessió plenària del Consell Valencià de Cultura del 31 de maig del 2002, la institució va acordar, responnent a una crida del seu president, iniciar un debat en el si de les diverses comissions informatives de la institució, amb vista a la redacció final d'un document de propostes per a la millor protecció i el foment del patrimoni cultural valencià per mitjà de l'assumpció de responsabilitat i la implicació activa dels ciutadans, a part de la responsabilitat i de les accions exigibles a les administracions públiques.

El document present és doncs la culminació del procés d'estudi i debat obert per l'acord més amunt mencionat, i reünix en una sola redacció les propostes aportades a este treball per les distintes comissions informatives del Consell Valencià de Cultura.

Objecte

L'objecte del present document de propostes és reivindicar la implicació activa dels ciutadans en la conservació i la valorització del patrimoni cultural valencià, i proposar al Parlament i al Govern de la Generalitat Valenciana l'execució de determinades accions legislatives i executives per a fomentar i donar suport a la mencionada assumpció activa de responsabilitat per part dels ciutadans.

Fonaments

Primerament, la Llei de creació del Consell Valencià de Cultura definix la missió institucional de vetlar pels valors lingüístics i culturals valencians assessorant els poders públics en matèria de cultura valenciana, i en el seu article 5.a assenyala com a una de les funcions específiques de la institució la d'emetre, a instància d'altres institucions de la Generalitat, informes valoratius de béns culturals amb vista a assignar-los l'estatut de béns protegits, o a privar-los-en. Més recentment, la Llei de patrimoni cultural valencià amplia a les altres administracions valencianes, i a les entitats i els individus privats, la relació d'autoritzats a demanar al Consell Valencià de Cultura informes valoratius sobre béns culturals, per als mateixos fins més amunt mencionats. Amb això, la Llei reconeix i regula la pràctica anterior d'individus, entitats privades i administracions locals, de sol·licitar la mediació del Consell Valencià de Cultura, per mitjà del seu assessorament, en la resolució de situacions conflictives relatives a la protecció de béns pertanyents al patrimoni cultural valencià.

El Consell Valencià de Cultura posseïx doncs una llarga experiència del patrimoni cultural valencià i de les circumstàncies de la seua protecció, fruit de l'exercici de la seua funció consultiva en les declaracions de béns protegits i del seu paper de mediació en la preservació i la valorarització de béns en perill de pèrdua, de degradació, de mal ús o de desconeixement.

Segonament, la Llei de patrimoni cultural valencià proclama que el deure de mantenir i enriquir el patrimoni correspon a tots els ciutadans –ja que el patrimoni és una herència social comuna –per ells mateixos, i no solament a través de l'acció de les institucions públiques representatives.

Consideracions

Les reflexions aportades a este treball per les distintes comissions informatives del Consell Valencià de Cultura coincidixen en les consideracions següents:

- 1 El patrimoni cultural d'un poble és un llegat històric complex, integrat per béns materials i immaterials que formen, al mateix temps, els productes i els instruments de la seua tradició cultural. La necessitat, inherent al creixement i l'evolució de tota cultura, de comptar amb una forta tradició pròpia, es considera suficientment establerta i no és objecte de discussió en este treball. A part això, i tenint en compte que la relació de tota cultura viva amb la seua tradició és sempre necessàriament dialèctica, es considera que la vinculació activa dels ciutadans, tant productors com usuaris de béns culturals, amb la tradició i amb el llegat que la representa, és una condició necessària de la productivitat de l'experiència que es té dels béns culturals, i una garantia contra la tendència socialment desintegradora de la trivialització cultural.
- 2 Els drets i els deures envers el patrimoni cultural corresponen a tots els ciutadans, tal com reconeixen la Constitució espanyola, la Llei de patrimoni espanyol i la Llei de patrimoni cultural valencià. El Consell Valencià de Cultura considera que la societat valenciana hauria de respectar efectivament este manament legal, per a suplir les carències, més avall assenyalades, advertides en el nostre sistema de preservació i foment del patrimoni cultural.

- 3 Entre altres, s'ha advertit un grau insuficient d'aplicació de les previsions legals pel que fa a desplegament normatiu, a l'aplicació efectiva de mesures de vigilància i control per a la protecció dels béns, a la catalogació dels béns i a la desproporció existent entre les necessitats materials i els recursos econòmics públics destinats a satisfer-les.
- 4 Finalment, es considera que cal emprendre un estudi més complet dels problemes detectats, tant els atribuïbles a deficiències legislatives com els relatius a situacions particulars –per exemple, la corresponsabilitat sobre els béns culturals de titularitat eclesiàstica, o les mesures de foment i regulació del mecenatge.

Propostes per a la protecció i la difusió del patrimoni cultural valencià

Com a concreció de les consideracions més amunt expressades, les comissions informatives del Consell Valencià de Cultura han aportat en diversos documents els seus suggeriments i les seues propostes d'iniciatives que les administracions públiques compromeses haurien de tenir en compte per a la protecció i el foment dels béns materials integrats en el patrimoni cultural valencià. Ací es presenten agrupades en quatre apartats, segons que es referisquen a:

- I Mesures legislatives
- II Educació (orientació dels plans d'estudis del sistema d'ensenyament i campanyes de sensibilització cívica)
- III Disposició de recursos econòmics
- IV Iniciatives polítiques
- V Foment actiu de la corresponsabilitat ciutadana per part de l'Administració valenciana

Les propostes coincidents –les aportades per més d'una comissió—s'han fos en una de sola, en cada cas. Totes elles es presenten sense menció de les comissions autores respectives.

I LEGISLACIÓ

Pel que fa a les possibilitats de reforma i de desplegament normatiu de la Llei de patrimoni cultural valencià, s'ha apuntat:

- a) La necessitat d'enllestir un catàleg exhaustiu del patrimoni, i de declarar la protecció del conjunt.
- b) La necessitat urgent d'elaborar un Reglament d'aplicació de la Llei de patrimoni cultural valencià que ajude a disminuir el nombre de situacions conflictives derivades de la implicació d'agents diversos, públics i privats, en la conservació i el foment de cada bé cultural, cada un amb diversos graus de responsabilitat i de drets sobre els mateixos béns.
- c) Hi ha parcel·les del patrimoni cultural no contemplades per la Llei, com és el cas dels productes d'activitats de creació artística i intel·lectual no tradicionals. D'altra banda, caldria procedir a equiparar el béns immaterials als materials, pel que fa a les mesures de protecció i de difusió.
- d) Caldria crear la figura d'una policia autonòmica dedicada a la protecció del patrimoni.

II ENSENYAMENT I SENSIBILITZACIÓ CÍVICA

A partir de la idea general que cal elaborar estratègies de comunicació dirigides a crear un vincle afectiu entre els ciutadans i el patrimoni històric i cultural comú, i a fomentar un procés d'autoreconeixement dels individus i de la societat per mitjà de les seues relacions amb una tradició assumida, s'apunten diversos suggeriments relatius a: a) el sistema d'ensenyament, d'una banda, i b) la sensibilització ciutadana, de l'altra:

- a) Es planteja la necessitat de reformular la missió del sistema educatiu orientant-lo a la formació d'una nova sensibilitat humanística i introduint en les diferents fases de l'educació la cultura del respecte al patrimoni cultural.
- b) Un pla de sensibilització ciutadana basat en:
  - b1) Formació a través de tots els organismes culturals de les administracions públiques: museus, instituts d'estudis, cases de cultura, etc.
  - b2) Divulgació del patrimoni cultural i conscienciació sobre el seu valor a través dels mitjans públics de comunicació social. El Consell Valencià de Cultura reflexionarà pròximament sobre el model de televisió pública més adient amb esta finalitat.
  - b3) Creació d'un orde del mèrit, o d'un premi anual, per a reconèixer públicament el treball de persones o entitats per la conservació o la difusió de béns culturals.

III RECURSOS

- a) Les dotacions destinades a la protecció i la promoció del patrimoni cultural en els pressuposts de l'administració valenciana són clarament insuficients, en vista de les necessitats materials advertides i del valor social atribuït al patrimoni a protegir i fomentar.
- b) Cal explorar les possibilitats de foment del mecenatge.
- c) Creació d'un servici públic d'ajuda a les administracions locals sense recursos tècnics específics: Creació d'un servici de la Generalitat d'informació, auxili i assessorament jurídic i tècnic, dirigit als ajuntaments que el necessiten, per a la identificació, la valoració, la catalogació, la sol·licitud de protecció jurídica, la investigació de possibilitats de restauració, de difusió i d'ús, etc., de béns pertanyents als municipis en qüestió.

IV INICIATIVES POLÍTiques

S'ha indicat la conveniència d'arribar a un pacte entre les forces polítiques i socials per a la no utilització del patrimoni com a element de confrontació partidista.

V FOMENT ACTIU DE LA CORRESPONSABILITAT CIUTADANA

Dos vies a explorar, tant per part dels poders legislatius com dels executius:

- 1 El foment, per part de l'Administració valenciana, de la subscripció de convenis i de les actuacions conjuntes entre entitats públiques i privades, i

l'establiment de les necessàries col·laboracions amb l'Església catòlica per tal de garantir l'aplicació de les normes als béns de la seua titularitat.

- 2 El foment, per part de l'Administració valenciana, de l'associacionisme dedicat a la protecció, la divulgació i l'ús del patrimoni cultural.

m. Observacions al projecte d'ampliació i cobriment de l'IVAM

Les comissions de les Arts i de Promoció Cultural del Consell Valencià de Cultura han conegut el projecte d'ampliació i cobriment de la seu de l'Institut Valencià d'Art Modern i redactat posteriorment les observacions més avall transcrites, les quals, aprovades pel plenari de la institució en la seua sessió ordinària del 26 de maig de l'any 2003, es faran arribar, per a coneixement i perquè se'n faça l'ús que pertoque, als següents responsables polítics o tècnics: el president de la Generalitat Valenciana, el conseller de Cultura i Educació, la Sotssecretària de Promoció Cultural i el director de l'Institut Valencià d'Art Modern.

Han participat en l'estudi del projecte i en la fixació de les observacions més avall transcrites els consellers membres de les comissions de les Arts i de Promoció Cultural del Consell Valencià de Cultura Santiago Grisolí com a president, Ramón de Soto Arándiga com a vicepresident, Ricardo Bellveser Icardo, Jesús Huguet Pascual, Carmen Morenilla Talens, Manuel Muñoz Ibáñez, Vicente Muñoz Puelles, Eduardo Primo Yúfera, Isabel Ríos García i Rosa María Rodríguez Magda com a vocals, i Manuel Sanchis-Guarner Cabanilles com a secretari.

Reunits els consellers més amunt consignats el dia 14 d'abril de l'any 2003, a la seu del Consell Valencià de Cultura, en sessió conjunta de les comissions de les Arts i de Promoció Cultural de la mateixa institució, convenen a manifestar les coincidències absolutes o majoritàries i les observacions particulars més avall expressades relatives als diversos aspectes del projecte estudiat, dividides en cinc grups segons que es referisquen a: 1.1) ampliació dels espais funcionals de l'institut, 1.2) valoració estètica del projecte de cobriment de la seu de l'institut – independent de la seua incidència en l'entorn, 1.3) valoració de la necessitat funcional del cobriment projectat, 1.4) observacions sobre la incidència visual i d'altres tipus del cobriment projectat en els valors històrics protegits de l'entorn, i 1.5) observacions sobre aspectes tècnics del projecte de cobriment referits a funcionalitat, seguretat i durabilitat i a possibles efectes molestos no previstos en el projecte tal com ha estat presentat als consellers.

1.1. Ampliació de la seu de l'institut

Vistes les necessitats funcionals de l'institut, relatives a la disponibilitat d'espais expositius i altres, els consellers coincidixen a admetre la conveniència de l'ampliació projectada –deixant a part les consideracions referides al projecte de cobriment del conjunt amb una estructura metàl·lica en forma de paral·lelepíped de secció rectangular buit.

1.2. Valoració estètica absoluta del cobriment projectat

Els consellers coincidixen a admetre la subjectivitat de les respectives valoracions estètiques del projecte de cobriment, i en conseqüència renuncien a fer-les valdre en la valoració general del conjunt.

Com a opinió particular a consignar, expressada per una part dels consellers presents, hi ha la valoració positiva del previsible caràcter emblemàtic de l'estructura projectada, una vegada construïda, com a expressió d'arquitectura singular.

Com una altra opinió particular, es diu que el cobriment tancarà visualment i psicològicament l'institut pròpiament dit, i amb ell tot el que representa, en comptes d'obrir-lo a la ciutat.

1.3. Valoració de la necessitat funcional del cobriment projectat

Els consellers coincidixen a assenyalar la prescindibilitat del cobriment projectat, en la consideració que les funcions que se li atribuïxen –protecció ambiental del terrat habilitat per a jardí i galeria d'escultures— podrien complir-se amb altres solucions menys oneroses i amb un mínim d'incidència visual i d'altres tipus en l'entorn.

Com a opinió particular basada el caràcter gratuït, des del punt de vista de la funcionalitat, del cobriment projectat, es fa veure la dificultat de justificar els enormes recursos econòmics que caldrà consumir en la seua construcció, tenint en compte el dèficit de recursos disponibles per a altres equipaments i servicis culturals més productius socialment i de necessitat més peremptòria.

1.4. Observacions sobre la incidència del cobriment projectat en els valors protegits de l'entorn

Com a opinió particular, s'indica la possibilitat que la construcció del cobriment projectat incomplisca, per motius d'altura i de volumetria, la normativa vigent (article 39.a de la Llei de patrimoni cultural valencià) de protecció de l'entorn –el barri del Carme, declarat bé d'interés cultural.

Com una altra opinió particular, s'expressa l'opinió que la important modificació de la silueta paisatgística urbana produïda per l'escala de l'estructura projectada es troba en la línia de la major part de les construccions singulars històriques, com esglésies, palaus i obres civils monumentals, totes elles integrades amb el temps en la imatge tradicional de la ciutat.

1.5. Observacions sobre aspectes tècnics del projecte de cobriment

Distints consellers declaren les seues prevencions sobre determinats aspectes tècnics del projecte de cobriment, en vista de la falta d'informació subministrada sobre els estudis previs previsiblement realitzats:

- a. Sobre la durabilitat del bon estat de l'estructura, vist que es componrà sobretot d'acer i plàstic, materials de coeficients de dilatació distints, i en consideració de les condicions climàtiques de la ciutat de València, amb gran radiació solar.
- b. Sobre les dificultats de manteniment i neteja de l'estructura.
- c. Sobre les condicions d'evacuació en cas de desastre, i sobretot en cas d'incendi.
- d. Sobre les dimensions dels accessos previstos a l'interior de l'estructura –per exemple, per a la introducció d'obres d'art de grans dimensions.
- e. Sobre la possibilitat que la incidència del vent a través de l'estructura provoque sorolls molestos.

- f. Sobre la possibilitat de sobreescalfament de l'aire a l'interior de l'estructura.
- g. Sobre l'enorme cost final previsible de la construcció, difícilment justificable si se'n té en compte la falta de funcionalitat i la finalitat purament estètica.

n. Informe sobre la declaració de conjunt històric artístic del poble antic de la Vila Joiosa

Antecedents

Per Resolució de 20 de abril de 1978 es va incoar l'expedient de declaració de bé d'interés cultural a favor del nucli antic de la Vila Joiosa, i havent-se completat l'expedient, el director general de Patrimoni Artístic va sol·licitar al Consell Valencià de Cultura, en escrit consignat en el registre d'entrada de la institució el dia 11 d'abril del 2003, l'informe preceptiu previ a la declaració per escrit. El termini per a la presentació de l'informe era de tres mesos, segons es recordava en l'escrit.

En l'informe rebut del tècnic del Servei de Patrimoni Ricardo Sicluina, datat el 22 de març del 2003, s'estudien i es documenten la delimitació del conjunt, la seua evolució històrica, els monuments que inclou i l'abast de la declaració, que comprén l'església fortalesa, les muralles i el nucli urbà original de la ciutat. L'informe inclou igualment la normativa de protecció existent, referent a les exigències urbanístiques i també a les de la decoració de façanes, finestres, portes, etc., i finalment dóna notícia de les obres previstes i de l'estat de les construccions.

Visita

Els consellers Juan Antonio Montesinos i Vicent Álvarez van visitar el conjunt el dia 7 de juny del 2003, acompanyats de l'alcalde i tècnics municipals de la Vila Joiosa. Es tracta d'un conjunt de gran valor paisatgístic, que mostra, ben conservada, la tipologia pintoresca de la vila marinera, amb la trama medieval original i amb conservació de les altures, i que permet una lectura històrica diàfana. La corporació municipal ha tingut cura a adoptar uns colors de façanes propis de la tradició i a mantenir les intervencions urbanístiques dins d'una línia de conservació. Finalment, hi ha previst rehabilitar un antic hospital per convertir-lo en casa de joventut, a fi de dignificar la zona i donar-li més vida.

Conclusions

Entenem que l'informe del Sr. Sicluina és concloent i exhaustiu, i que l'entorn a protegir i declarar està ben delimitat, tot i que encara podria ampliar-se en alguns punts.

En conseqüència, fem nostres les propostes de l'informe de la Direcció General de Patrimoni i informem positivament sobre la declaració de conjunt històric i artístic del nucli antic de la Vila Joiosa.

o. Consideracions sobre la situació del patrimoni cultural valencià de titularitat eclesiàstica

Antecedents

L'objecte d'estes consideracions és iniciar l'estudi de la problemàtica del patrimoni cultural propietat de l'Església catòlica, format per béns immobles, béns mobles dipositats en els anteriors o en altres dependències, i també un nombre considerable de béns immaterials.

L'estudi és una iniciativa de la Comissió Jurídica i d'Interpretació Reglamentària del Consell Valencià de Cultura, adoptada a conseqüència de conflictes detectats de manera puntual. Se n'ha informat en diverses ocasions el Ple de la institució, el qual ha donat el seu vistiplau a l'elaboració del present document, per a la redacció del qual s'han tingut en compte les aportacions documentals pertinents i les corresponents a les compareixences i entrevistes citades en el text.

Consideracions i aportacions

L'article 46 de la Constitució espanyola atribuïx als poders públics la competència en matèria de protecció del patrimoni cultural, tant del comú com del pertanyent als diversos pobles d'Espanya, i igualment la de legislar sobre tot allò que afecte el dit patrimoni, qualsevol que en siga la titularitat. Conseqüentment, els poders públics tenen competències, en els àmbits respectius, sobre els béns de l'Església catòlica reconeguts com a part del patrimoni cultural.

Les relacions de les institucions polítiques amb l'Església catòlica han estat molt estretes. Més encara, la mateixa església és una institució i ha tingut històricament un paper polític. El Codi Civil, en el seu article 38, li reconeix personalitat jurídica. La Constitució, en el seu article 16.3, consagra la llibertat religiosa, si bé proclama la cooperació de l'Estat amb l'Església catòlica i amb els representants de les altres confessions. La Llei orgànica 7/1980, de 5 de juliol, de llibertat religiosa, desplega la qüestió. Els acords entre l'Estat espanyol i el Vaticà de 1979 són conseqüència de tot el que acabem d'esmentar. Per una altra banda, hi ha acords de col·laboració amb els representants de les confessions evangelista, jueva i musulmana (Lleis 25, 25 i 26/1992).

Els acords esmentats de 1979 són de gran importància; els aspectes que cal remarcar-ne, en relació al tema que ens ocupa, són:

- Reconeixement de la personalitat jurídica de l'Església catòlica, reconeixement del seu poder per a dissoldre comunitats religioses, traslladar-les i desocupar els locals corresponents.
- Personalitat jurídica dels ordes religiosos, de les congregacions i dels instituts. Obligació de registrar les entitats de nova creació.
- Inviolabilitat dels locals religiosos; no poden ser enderrocats; en cas d'expropiació s'ha d'escoltar l'autoritat religiosa.
- Ajudes econòmiques.
- Exempcions fiscals.
- En matèria cultural: necessitat de col·laboració entre l'Església catòlica i l'Estat per a la protecció del patrimoni; creació d'una comissió mixta Església-Estat per a materialitzar la col·laboració en matèria de patrimoni històric i cultural.

L'Església catòlica està doncs sotmesa, pel principi constitucional, al compliment de les obligacions de conservació i protecció del patrimoni del qual és titular. La Ley de patrimonio histórico español de 1985 i la Llei de patrimoni cultural valencià de 1998 així ho tenen present. En concret, l'article 6é de la Llei 4/1998 de Patrimoni cultural valencià prescriu a l'Església catòlica l'obligació de vetlar, en col·laboració amb les administracions públiques, per la protecció, la conservació i la divulgació

dels béns propis integrats en el dit patrimoni. Els instruments institucionals que han de fer possible esta col·laboració són la comissió mixta estatal i l'autonòmica, existents des de fa anys, a partir de les quals es poden enllestir acords d'aplicació.

Per tal d'obtenir una visió sobre l'estat de la col·laboració entre la Generalitat i l'Església catòlica, la Comissió Jurídica del Consell Valencià de Cultura ha escoltat les dos parts, Conselleria de Cultura i Educació i representant eclesiàstic en la comissió mixta.

El Sr. Jaime Sancho, responsable de la Comissió Diocesana de Patrimoni a la província eclesiàstica de València i membre de la comissió mixta autonòmica, informa de l'existència d'un acord marc sobre patrimoni entre l'Església catòlica i l'Estat espanyol, i que este acord es reproduïx a cada comunitat autònoma amb les particularitats corresponents. La comissió mixta Església catòlica-Generalitat Valenciana s'ha reunit únicament dos vegades. És un òrgan de molts membres, i allò que funciona regularment és una comissió permanent en la qual els ordes religiosos estan representats per un membre dels franciscans. Segons ens diu, la permanent funciona satisfactòriament. La Diputació de València destina cinc-cents milions de pessetes l'any a obres. A esta aportació se n'afigen d'altres provinents d'altres àmbits, i les aportacions dels creients. S'està fent la catalogació dels béns eclesiàstics. Totes les obres que es fan a la diòcesi provincial de València són visades, i se'n porta un control per a evitar obres que afecten negativament els béns protegits.

Quant a les visites, els problemes són de seguretat; no es pot garantir la vigilància dels locals, ni tampoc la neteja i el manteniment. Com a exemple se'ns diu que a la catedral de València hi ha hagut robatoris. En este aspecte es fa necessària la col·laboració dels municipis.

Se suscita el problema de l'arxiu de la catedral de València. Les obres estan aturades des de fa deu anys; el Ministeri de Foment no les ha portades a terme. És un arxiu de gran importància que ara es troba dipositat en caixes. Caldria reprendre'n les obres.

Per una altra banda, van comparéixer a informar del tema el Sr. Ricardo Sicluna Lletget, cap del Servei de Patrimoni Arquitectònic i Medioambiental de la Direcció General de Patrimoni Artístic de la Conselleria de Cultura i Educació, i el Sr. Felipe Peña López, tècnic de la mateixa direcció general.

El Sr. Sicluna exposa la situació del patrimoni eclesiàstic i la seua problemàtica, l'actuació de la Comissió Mixta Església-Generalitat i els acords puntuals amb ordes religiosos. Preguntat pels consellers, incidix en temes com l'autonomia dels convents respecte a l'arquebisbat, la preocupació ministerial sobre el patrimoni en estes institucions i els convenis directes (entre els quals les diferents exposicions "La llum de les imatges") entre l'Església i la Generalitat paral·lelament a la comissió mixta, els quals són més operatius.

S'informa de la conveniència de completar la catalogació prèvia dels béns i de l'oportunitat d'acords o convenis.

Problemes detectats

La catalogació continua sent necessària i encara no s'ha enllestit, sobretot per les dificultats d'accés a convents i altres recintes. En un nivell alt la visita als recintes religiosos no està garantida, ni la seua seguretat, especialment en llocs de difícil accés i protecció. Esta qüestió ha generat alguns conflictes amb els municipis.

La previsió de les despeses i del manteniment dels immobles visitables no s'ha regulat ni garantit, i això fa que les autoritats eclesiàstiques posen obstacles a les visites. La participació municipal en esta classe de situacions és poc freqüent, segons ha declarat la part eclesiàstica.

En línies generals, els criteris patrimonials tenen poca importància per a les parròquies. El culte i les seues necessitats immediates són la prioritat.

Conclusions

1. L'Església catòlica està obligada, tant per les normes constitucionals com per les ordinàries estatals i els acords de 1979, i igualment per la legislació valenciana, a la conservació del patrimoni cultural del qual és titular. Això fa necessària la catalogació, permanentment actualitzada, d'este patrimoni religiós i cultural valencià. La comissió mixta, i la seua permanent, haurien d'accelerar la catalogació i la posada en pràctica d'actuacions que permeten el compliment de les obligacions legals de visita, conservació i protecció.
2. Les autoritats de tots els àmbits, incloent-hi el municipal, haurien de fixar punts de col·laboració amb els responsables eclesiàstics per a assegurar la protecció i l'ús públic dels béns amb valor patrimonial.
3. La seguretat dels béns separats i allunyats, com és el cas d'ermites i santuaris, exigeix mesures de protecció específiques per a evitar robatoris, destruccions o incidències negatives sobre els béns.
4. Les restriccions al transport i a l'eixida de béns mobles dels recintes religiosos, especialment de caràcter conventual, haurien de generar algun tipus de normes d'aplicació específiques o reglamentàries per part de les administracions competents. Es tracta d'un problema de gran importància, ja que l'estructura territorial de les corporacions religioses no coincideix amb la de les administracions civils, i caldria millorar les relacions entre les institucions públiques i les esmentades congregacions.
5. Cal arbitrar fórmules que facen possible l'accés als béns culturals de l'Església catòlica i la seua catalogació, incloent-hi els gestionats per ordes, congregacions i instituts religiosos.
6. El present informe ha de fer-se arribar a la Conselleria de Cultura i Educació de la Generalitat Valenciana, als bisbes de les quatre diòcesis valencianes (Oriola-Alacant, Sogorb-Castelló, València i Tortosa) i a la Dirección General de Asuntos Religiosos del Ministerio de Justicia.

p. Informe sobre l'església parroquial de Vilafranca

Antecedents

Amb data 19 de maig de 2003 (registre d'entrada 603 de 19/05/03) la Sra. Dolores Monferrer Guardiola, en nom propi en el de l'Associació Luis Miralles del Campo, sol·licita del Consell Valencià de Cultura informe sobre la declaració de Bé d'Interés Cultural (B.I.C) de l'església parroquial de Vilafranca.

En eixe sentit, informa que des de l'any 1987 està pendent de resolució la declaració per part de la Direcció General de Patrimoni Artístic de la Generalitat Valenciana (s'acompanya un resum de les gestions realitzades al respecte, que van del 10/11/1987 al 16/07/2002).

Fets

El temple parroquial de Vilafranca és un magnífic exemple de la millor arquitectura realitzada en les comarques del nord valencià a les acaballes del segle XVI. L'historiador Rafael Monferrer assenyala: *El temple parroquial de Vilafranca és un dels monuments més notables i desconegut de la comarca morellana dels Ports i, dins el seu estil, de les diverses terres castellanenques.*

Format per una sola nau rectangular de quatre trams amb Caselles laterals i presbiteri amb absis poligonal irregular i posterior capella absidal, dedica l'altar major a Sta. Maria i les capelletes laterals a la MaredeDéu del Roser, MaredeDéu del Pilar, sant Pere i sant Andreu, a Jesús i la Immaculada, al Calvari, a sant Blai i al Cor de Jesús, etc. A més de la capella de la Comunió, les dues sagristies, l'arxiu i museu parroquial, el campanar, etc. forma part de l'edifici la Torre de Conjurat, que descriu Aixà Rafael Monferrer: *Amb aquest apel·latiu es designa la torre situada a la testera del temple, al costat de l'evangeli, la qual forma cos únic amb la resta de l'edifici conferint-li el peculiar aspecte de fortalesa. Potser, s'alçara en substitució d'una altra anterior, o fos concebuda com les altres torres semblants del terme de Vilafranca....*

L'estat de l'església però no és el adequat i precisa amb urgència una intervenció de manteniment i reprimitejament, especialment en la coberta, ja que en cas contrari no solament es veuria afectada la fàbrica de l'edifici sinó la multitud d'elements mobiliaris (retauls com el de sant Miquel, imatges, orfebreria, vestimentes, etc.) que fan del temple un referent del patrimoni de les terres del nord castellanenc.

Conclusions

Front a eixa situació considerem oportuna la declaració com a Bé d'Interés Cultural del temple parroquial de Vilafranca, en tota la seua pluralitat de dependències i construccions, a tenor del que indica la Llei 4/1998, de 11 de juny, del Patrimoni Cultural Valencià en el seu article 7.1 en els corresponents al capítol III de l'esmentada Llei.

Aquest informe el lliurarà a la Direcció General de Patrimoni Artístic de la Generalitat Valenciana, a la parròquia de Vilafranca i a la persona i associació interessades que es dirigiren al CVC.

q. Informe sobre el problema del hambre

1. Introducción

En su sentido más inmediato, el hambre es la necesidad de comer. Esa necesidad, que se presenta de modo recurrente, tiene como objetivo ingerir alimentos para compensar el gasto metabólico, proceso necesario para mantener la salud y la supervivencia. El término se aplica también a la sensación de malestar creciente que genera la necesidad de comer cuando no se satisface.

En un sentido más amplio, la palabra hambre sirve para designar los períodos de carestía o hambruna, acontecimientos dramáticos a los que la historia concede la misma categoría que a las guerras y a las grandes epidemias. Esas hambrunas o plagas de hambre han sumado a veces millones de muertos. No sólo las ha habido en India, en China o en África, sino también en Europa. Irlanda durante gran parte de su existencia, Rusia durante su guerra civil, Alemania tras la Primera Guerra Mundial, figuran entre los ejemplos más conocidos. Francia, país privilegiado por la abundancia de sus recursos, sufrió durante el siglo XVI trece períodos de hambre, once en el XVII, dieciséis en el XVIII, diez en el XIX. En nuestro país, algunos clásicos de la literatura, como el Lazarillo de Tormes o El Buscón de Quevedo, se entienden mejor desde la perspectiva del hambre. Puede decirse que la historia de la humanidad es, en cierto modo, la historia de la búsqueda forzosa de alimentos, y que esa búsqueda ha desarrollado nuestro ingenio y ha hecho que pobláramos todo el planeta.

Una forma asociada al hambre, y aún más extendida, es la malnutrición. La malnutrición puede ser cualitativa, a causa de una dieta mal equilibrada, por carencia de alguna sustancia nutritiva esencial (proteínas, calcio, vitamina C, etcétera) o por exceso, como ocurre en las prósperas culturas occidentales. Con frecuencia es también cuantitativa y llega a ser aguda en tiempo de carestía. Algunos la llaman entonces desnutrición o subalimentación. Es posible estar malnutrido sin tener hambre. No por esto deja el organismo de perder sus potencialidades físicas, intelectuales y sociales. La malnutrición estimula la difusión y las consecuencias de algunas enfermedades infecciosas y endémicas y aumenta la tasa de mortalidad, en especial en los niños menores de cinco años.

Otro concepto es el de la seguridad alimentaria. En 1974, en las conclusiones de la Conferencia Mundial sobre la Alimentación celebrada en Roma, la seguridad alimentaria se definió como «la disponibilidad en todo momento de suficientes suministros mundiales de alimentos básicos, (...) para mantener una expansión permanente del consumo alimentario (...) y para contrarrestar las fluctuaciones en la producción y los precios». En su reciente informe La pobreza y el hambre, el Banco Mundial define la seguridad alimentaria como «el acceso de todas las personas, en todo tiempo a cantidades de alimentos suficientes para una vida activa y saludable». Sus elementos esenciales son: la disponibilidad de alimentos y la posibilidad de adquirirlos. La FAO añade otros dos elementos: la estabilidad en los suministros y la aceptación cultural de los alimentos, y subraya la necesidad de establecer normas comerciales estables y equitativas para garantizar la seguridad alimentaria. Es obvio que la inseguridad alimentaria acaba provocando el hambre o la malnutrición, pues impide planificar y emprender trabajos a largo plazo para promover y lograr un desarrollo sostenible.

Cabe señalar que la seguridad alimentaria está estrechamente ligada a la seguridad hídrica. Considerada en su conjunto, el agua dulce es un bien precario, debido, sobre todo, al continuo incremento de las necesidades de los países altamente industrializados y al carácter poco previsible de los cambios climáticos. Es necesario, por tanto, encontrar técnicas más eficaces y baratas para satisfacer la creciente demanda de agua dulce, y también aplicar una nueva cultura del uso del agua, aumentando la racionalidad de los objetivos y la eficiencia en su empleo. Los cultivos de regadío, alrededor de un sexto de la superficie agrícola mundial, producen un tercio de los alimentos. En China, el 70% de los alimentos se obtienen en tierras de regadío.

Pese a los avances, todavía hay en el mundo 1.100 millones de personas sin agua potable y 2.400 millones que carecen de acceso a un saneamiento ambiental adecuado.

2. Fundamentos ético-legales

El derecho a la alimentación es uno de los principios de la Declaración Universal de Derechos Humanos, aprobada y proclamada por la Asamblea General de las Naciones Unidas en 1948, que dice, en su artículo 25: «**Toda persona tiene derecho a un nivel de vida adecuado que le asegure, así como a su familia, la salud y el bienestar, y en especial la alimentación**, el vestido, la vivienda, la asistencia médica y los servicios sociales necesarios».

Años después, en 1969, la Asamblea General de la ONU emite una Declaración sobre el Progreso y el Desarrollo en lo Social, que precisa, en su artículo 18, la necesidad de adoptar «medidas para fomentar y diversificar la producción agrícola, especialmente mediante la aplicación de reformas agrarias democráticas, para asegurar el suministro adecuado y equilibrado de alimentos, la distribución equitativa de los mismos a toda la población y la elevación de los niveles de nutrición».

En el mismo sentido, la Declaración universal para la eliminación definitiva del hambre y de la malnutrición, aprobada en el curso de la Conferencia Mundial de la Alimentación, que tuvo lugar en 1974, dice que toda persona tiene el derecho inalienable de ser liberada del hambre y de la malnutrición para poder desarrollarse plenamente y conservar sus facultades físicas y mentales.

En 1992, la Declaración mundial sobre la nutrición reconoce también, en el informe final de la Conferencia Internacional sobre Nutrición, celebrada en Roma, que «**el acceso a una alimentación nutricionalmente adecuada y sana es un derecho universal**».

Y en las conclusiones del II Congreso Mundial de Bioética, que a finales de 2002 se celebró en Gijón, se hace un llamamiento para «mantener el derecho a que todos tengan acceso a una alimentación segura y nutritiva, lo cual es inseparable del derecho a la vida», y para «reconocer que la igualdad de derechos para todos, sin distinción de sexo, raza, lengua, religión o situación económica, es fundamental para abordar los problemas económicos, sociales, políticos y humanitarios que debilitan la seguridad alimentaria».

Son afirmaciones muy claras. No obstante, millones de personas están marcadas por los estragos del hambre y de la malnutrición o por las consecuencias de la inseguridad alimentaria.

3. La dimensión del problema

La FAO, Organización de las Naciones Unidas para la Agricultura y la Alimentación, estima que actualmente hay más de **840 millones de personas que pasan hambre en el mundo, es decir, que no tienen acceso a alimentos suficientes para satisfacer las necesidades básicas diarias. De esos, 799 millones viven en países en vías de desarrollo, 30 millones en los países en transición y 11 millones en los países industrializados. Más de 153 millones tienen menos de cinco años.**

Cada día, unas 24.000 personas, niños en su mayor parte, mueren como consecuencia directa o indirecta del hambre y la alimentación inadecuada o insuficiente. Y cada año, casi 11 millones de niños menores de 5 años mueren por esas mismas causas. Millones de niños padecen enfermedades relacionadas con la falta de vitaminas y minerales, y con la contaminación de los alimentos y el agua.

En los países donde la situación es más grave, un recién nacido tiene una expectativa de vida sana de apenas 38 años; dicha expectativa es de más de 70 años en las 24 naciones más desarrolladas.

Si estas cifras son inaceptables por sí mismas, lo son aún más porque «mundialmente hay alimentos suficientes para todos». Así lo confirma el Informe sobre Desarrollo Humano del PNUD (Programa de Naciones Unidas para el Desarrollo) de 1999: «Pese al rápido crecimiento de la población, la producción de alimentos per cápita ha aumentado casi el 25%, la oferta de calorías ha aumentado de 2.500 a 2.750 y la de proteínas de 71 a 76 gramos. Pero unos 840 millones de personas están desnutridas».

A este respecto, conviene hacer constar que la FAO ha fijado la ingestión mínima aceptable de calorías diarias por persona en 2.350. Esta evaluación corresponde al desgaste de un hombre en ayunas y en absoluto reposo, acostado, en un ambiente de equilibrio térmico, a una temperatura de 18°, la cual no obliga al organismo a luchar contra el frío ni contra el calor. A nivel mundial, se considera que ahora hay casi 2.800 calorías disponibles por persona y día.

Pero, mientras los países más industrializados alcanzan una dieta media de 3.700 calorías, otros deben conformarse con 1.500 o aún menos. Hay cincuenta y cuatro países que no producen suficiente comida para alimentar a sus poblaciones, y que tampoco pueden importar los alimentos necesarios para compensar esa producción insuficiente. La mayoría de esos países, que padecen una inseguridad alimentaria estructural, se encuentran en el África subsahariana y en el Asia meridional.

4. Las causas del hambre

Hasta que en 1946 un médico brasileño, Josué de Castro, publicó su libro Geopolítica del hambre, las causas últimas de ésta eran atribuidas principalmente a la escasez de alimentos, al alto crecimiento demográfico, a las catástrofes naturales y al atraso en las técnicas agrícolas, sobre todo en algunos países. Con profusión de datos, De Castro demostró que el hambre y la malnutrición no son problemas de escasez sino de desigualdad, y denunció la inaccesibilidad de grandes franjas de la población a los alimentos básicos.

De modo semejante, en 1981, el economista indio y premio Nobel Amartya Sen publicó el libro Poverty and Famines (Pobreza y hambrunas), donde analizaba algunas de las hambrunas más importantes del siglo XX y llegaba a la conclusión de que **los períodos de hambre intensa no son causados generalmente por la falta de alimentos, sino por la incapacidad de algunos sectores sociales de acceder a ellos, sea produciéndolos o adquiriéndolos**. La aportación más importante de la teoría de Amartya Sen ha sido demostrar que las grandes hambrunas de este siglo se produjeron sin una disminución de las existencias de comida, y subrayar el papel de las desigualdades sociales como causa del hambre.

No es sólo una teoría laica. En el mismo sentido se pronunciaba el Consejo Pontificio Cor Unum, al afirmar, en un documento de 1996, titulado El hambre en el mundo. Un reto para todos: el desarrollo solidario que: «Hasta el siglo XIX, las oleadas de hambre que diezaban a enteras poblaciones procedían, por lo general, de causas naturales. Hoy día están más circunscritas y en la mayoría de los casos son producto del comportamiento humano. Es suficiente mencionar algunas regiones o países para convencerse de ello: Etiopía, Camboya, Ex Yugoslavia, Ruanda, Haití... En una época en la que el hombre, mucho más que antes, tiene la posibilidad de afrontar el hambre, esas situaciones constituyen una verdadera deshonra para la humanidad. (...) El hambre nace, en primer lugar, de la pobreza.

La seguridad alimentaria de las personas depende esencialmente de su poder adquisitivo y no de la disponibilidad física de alimentos».

En efecto, el hambre nace en primer lugar de la pobreza. Y, a la vez, los pobres son las primeras víctimas de la malnutrición y del hambre en el mundo. Ser pobre significa, casi siempre, verse más fácilmente atacado por los numerosos peligros que comprometen la supervivencia y tener una menor resistencia a las enfermedades físicas. En medio de una población pobre, las primeras víctimas son siempre los individuos más frágiles: niños, mujeres embarazadas o que amamantan, enfermos y ancianos.

Puede parecer que el problema no nos atañe, o que su incidencia es remota. Convertida en un término relativo, la pobreza está en relación con las condiciones de vida de la población considerada no pobre. Así, cuanto mayores son el nivel y la calidad de vida de un determinado país, tanto más elevado es el umbral de la pobreza. En este sentido, la Comunidad Europea considera pobres a «aquellas personas cuyos recursos materiales, culturales y sociales son tan limitados que les excluyen del mínimo nivel de vida aceptable en los Estados miembros donde viven». En un estudio de 1995 de la fundación Foessa (Fomento de Estudios Sociales y de Sociología Aplicada), se estima que, con una población de casi cuatro millones de habitantes, el porcentaje de personas por debajo del umbral de la pobreza en la Comunidad Valenciana es del 24'6 %. Hay, pues, o había entonces, unas 950.000 personas en situación de pobreza (con unos ingresos inferiores a la mitad de los ingresos medios de la población), de las cuales unas 203.000 se encuentran, o se encontraban, en una situación de pobreza severa.

La pobreza no constituye sólo un grave problema en sí misma. En un mundo cada vez más interdependiente, es también una amenaza para la prosperidad, para la seguridad y la estabilidad globales. En su Geopolítica del hambre, Josué de Castro ya habló de un mundo dividido entre «quienes no comen y quienes no duermen por temor a la revuelta de los que no comen». Y el sociólogo suizo Jean Ziegler, relator especial de la ONU sobre el Derecho a la Alimentación, dijo recientemente en Ginebra que la guerra internacional contra el terrorismo «está condenada de antemano si no va acompañada de la guerra contra el hambre». Criticó la relativa indiferencia de los países desarrollados ante el hambre en el Tercer Mundo y explicó que el hambre, la sed, las enfermedades y los conflictos internos destruyen anualmente más personas que las que perecieron en los seis años de la Segunda Guerra Mundial. «Para la gente del Tercer mundo es como si la Tercera Guerra Mundial estuviese ocurriendo», dijo.

Hay que señalar también otros grupos humanos en gran peligro de deficiencia nutricional. No siempre son pobres, aunque con frecuencia acaban siéndolo: las personas refugiadas; las que se han desplazado en sus propios países; las víctimas de acontecimientos políticos.

Y es que el hambre aparece cada vez más como una realidad vinculada no sólo a la pobreza, sino también a otros factores como las guerras, los conflictos sociales, la distribución de las tierras –con frecuencia el latifundismo redundando en falta de explotación, y el minifundismo en escasos niveles de productividad–, el empobrecimiento derivado del pago de la deuda externa en muchos países del hemisferio Sur, las prolongadas sequías en determinadas regiones y los desastres naturales, que resultan más virulentos a causa de la fragilidad de unos ecosistemas castigados por la sobreexplotación y por el uso de técnicas poco respetuosas con el medio ambiente.

Como precisa el Banco Mundial en un informe del año 2002, previo a la Cumbre Mundial sobre Desarrollo Sostenible de Johannesburgo, **«muchos de los pobres**

del mundo dependen de frágiles recursos naturales para su supervivencia». El problema es que estos recursos, el agua, las tierras agrícolas y los bosques, están cada vez más degradados y sometidos a una presión creciente.

En los países en desarrollo, no es raro que las poblaciones que viven de una agricultura de subsistencia con rendimiento muy bajo padezcan el hambre en el intervalo entre dos cosechas. Si las cosechas anteriores ya han sido malas, puede sobrevenir la carestía y provocar una fase aguda de malnutrición, que debilitará los organismos y los pondrá en un serio peligro en el momento preciso en que serían necesarias todas las fuerzas para preparar la cosecha siguiente. La carestía compromete el porvenir: se comen las semillas, se roban los recursos naturales, se aceleran la erosión, la degradación, la desertificación de los suelos.

Por poner un ejemplo concreto, en Malawi, un 70 por ciento de la población depende de la agricultura y más del 68% de sus once millones de habitantes vive por debajo del umbral de la pobreza. El uso incontrolado de los recursos, la debilidad de la estructura agrícola, los errores en la gestión de las reservas de grano y unas políticas gubernamentales poco acertadas han provocado que el país entero viva en una situación de crisis alimentaria permanente.

5. La difícil reducción del hambre

La lucha contra el hambre a escala global y organizada empezó en el momento más grave de la crisis económica de los años treinta, cuando los expertos en nutrición afirmaron por primera vez, en el marco de la Sociedad de Naciones, que los pobres, las clases pobres de los países ricos y los individuos de las clases medias de los países pobres, no se alimentaban suficientemente en calidad y en cantidad como para asegurarse una buena salud, es decir, que padecían hambre. Años después, durante la Segunda Guerra Mundial, nació la FAO.

Desde entonces se ha avanzado mucho. Ahí está, por ejemplo, la expansión de la superficie de regadío, que ha pasado en todo el mundo de 80 millones de hectáreas en 1950 a 270 millones de hectáreas en la actualidad, y que explica una buena parte del extraordinario incremento de la producción de alimentos en ese mismo período. Ahí está también la revolución verde, iniciada por el premio Nobel de la Paz Norman Borlaug, un científico estadounidense que durante los años sesenta trabajaba en México, y que sigue en activo. Borlaug y sus colegas produjeron mediante la fitogenética, es decir la genética aplicada a las plantas, nuevas variedades de trigo, capaces de mayor rendimiento y reacción a los insumos, es decir a los fertilizantes y al riego. Se ha atribuido a las variedades de trigo obtenidas a través de este método el haber evitado la hambruna masiva que afrontaba el mundo en desarrollo durante los sesenta. Esas variedades de trigo han sido adoptadas y crecen en muchas partes del mundo, especialmente en la India, México y Pakistán.

Después, los científicos han ido aplicando los principios de la fitogenética a otros cultivos alimenticios básicos, como el arroz. Como el profesor Primo Yúfera señala, el 60 % de los alimentos del mundo proceden de seis cosechas: arroz, trigo, patatas, maíz, cebada y mijo. De ellas, el arroz y el trigo son las esenciales, y aportan a la humanidad el 21 % y el 20 % de calorías, respectivamente.

Esos logros parciales contribuyeron a asentar cierto optimismo. En la Cumbre Mundial sobre la Alimentación, convocada en 1996 por la FAO y celebrada en Roma, los representantes de 186 países expresaron su voluntad política de acabar con el hambre en el mundo. Prometieron que, para el año 2015, reducirían a la mitad,

como mínimo, el número de personas que no tienen acceso suficiente a los alimentos en todo el mundo.

Pero seis años después, en su informe sobre El estado de la inseguridad alimentaria en el mundo, difundido en octubre de 2002, la FAO ha tenido que reconocer que **el progreso en la reducción del hambre, que parecía bien encaminado, «virtualmente se ha detenido»**.

Y es que el número de personas que sufren hambre se reduce actualmente en unos 2,5 millones por año. Puede parecer mucho, pero es un ritmo insuficiente, máxime si se tiene en cuenta el aumento de la población. La FAO advierte de que «a menos que esta tendencia se revierta radicalmente, el mundo estará muy lejos» de alcanzar el objetivo de la Cumbre Mundial de la Alimentación de 1996 de reducir a la mitad, hacia el año 2015, el número de personas que sufren hambre. Para lograr este propósito, la disminución de personas hambrientas debería ser de 24 millones por año.

Los escasos avances han tenido lugar en China, Indonesia, Vietnam, Tailandia, Nigeria, Ghana y Perú. El África Subsahariana, con países como Zimbabue, Zambia, Malawi, Mozambique, Lesoto y Suazilandia, sigue registrando las peores cifras.

Mención aparte, dada nuestra especial vinculación con la zona, merece el problema del hambre en Sudamérica. En su informe anual, la FAO considera que, pese a los avances en algunos países, la situación ha empeorado en algunos países de América Central y el Caribe, como Cuba, Guatemala y El Salvador. En Cuba y en Guatemala, por ejemplo, los casos de subnutrición se han duplicado. En otros lugares, las cifras son tan contundentes que los avances apenas contribuyen a paliar el problema. Así, por ejemplo, en Haití el hambre ha disminuido del 64 % de la población al 50%, y en Bolivia del 26 al 23%.

En un país potencialmente tan rico como Argentina, que vive una crisis económica y social sin precedentes en su historia, el 20 % de la población infantil padece hambre, según las estadísticas oficiales, y el 53 % de los habitantes vive en la pobreza. En la provincia de Tucumán, por ejemplo, el gobierno llevó a cabo a finales del año pasado una investigación casa por casa, en el curso de la cual encontró 43.000 familias en estado crítico, pero estimó que podía haber unas 62.000. Decenas de niños murieron de hambre, y muchos más fueron hospitalizados con cuadros severos de desnutrición.

6. La desnutrición infantil

Hemos visto que, cada año, casi 11 millones de niños menores de 5 años mueren como consecuencia directa o indirecta del hambre y la alimentación inadecuada o insuficiente. Además, 150 millones de niños menores de cinco años, el 26,7% del total en esa franja de edad, sufren bajo peso, una cifra algo menor a la de 1980, que era de 180 millones, el 37,4%. El Informe de Desarrollo Mundial 2002 del Banco Mundial observa que, con el ritmo actual de mejora, en el año 2020 habrá 140 millones de niños con bajo peso.

Más del 70% de los chicos que sufren desnutrición proteico-calórica viven en Asia, el 26% en África y 4% en América Latina y el Caribe.

Los niños menores de cinco años con retardo de talla ascienden a 182 millones, el 32,5% del total. La falta de vitamina A afecta a 100 millones de niños y la anemia por falta de hierro a 2.000 millones de personas, especialmente niños y mujeres.

Para el Fondo de las Naciones Unidas para la Infancia (Unicef), los logros obtenidos a favor de la infancia en los últimos diez años son "disparos". Aunque entre 1990 y 2000 la cifra anual de mortalidad de niños menores de cinco años se redujo en tres millones, aún hay 10 millones que mueren a causa de enfermedades susceptibles de ser prevenidas y 600 millones que viven en situación de pobreza. Más de 100 millones, en su mayoría niñas, no reciben educación escolar.

La Cumbre Mundial de la Infancia, que se realizó en 1990, había fijado el objetivo de reducir en una tercera parte para el año 2000 las tasas de mortalidad infantil y de los menores de cinco años. En la práctica, la disminución global fue de sólo un 14%, con fuertes disparidades entre los países.

Tampoco se cumplió la meta de bajar a la mitad las tasas de desnutrición de los niños menores de cinco años. El objetivo se cumplió en América del Sur pero, considerando a los países en desarrollo en su conjunto, la tasa descendió sólo del 32% al 27%. La reducción neta es, pues, del 17%, debido a los logros modestos de Asia meridional y al aumento del número de niños desnutridos en el África Subsahariana.

Donde hubo mejoras significativas fue en la cobertura de vitamina A y sal yodada. El número de países en desarrollo que brindan suplementos de vitamina A al 70% o más de los niños pasó de 11 países en 1996 a 27 en 1998 y a 43 en 1999. El porcentaje de habitantes de los países en desarrollo que consumen sal yodada creció desde menos del 20% al 72%.

En cambio, los menores progresos se han logrado en la salud de las embarazadas. La Cumbre Mundial de la Infancia se había propuesto reducir la mortalidad materna a la mitad, pero la cifra continúa siendo elevada, de 400 defunciones por cada 100.000 nacidos vivos. Sólo el 52% de los partos en los países en desarrollo son atendidos por personal especializado, aunque en América Latina la cifra asciende al 83%.

7. El papel de la mujer en relación con el hambre

Conviene destacar es el papel de la mujer en la lucha contra el hambre. En 1998 la FAO, en el Día Mundial de la Alimentación (16 de octubre), presentó el lema «La mujer nutre al mundo», afirmando que **son las mujeres las que producen más de la mitad de todos los alimentos del mundo e invierten una parte mucho mayor de su dinero que los hombres en la alimentación del hogar.**

En las zonas rurales, las mujeres proporcionan el 80% de los alimentos que se consumen en el hogar y desempeñan una función decisiva en la producción de cultivos básicos. No se puede hablar de estrategias contra el hambre sin contar con la participación activa y en condición de igualdad de las mujeres.

Así se reconoció en la Cumbre Mundial sobre la Alimentación al pedir "la participación plena y en condición de igualdad de la mujer en la economía (...) proporcionando la igualdad de oportunidades a los hombres y a las mujeres en la educación y capacitación respecto de la producción, elaboración y comercialización de los alimentos".

8. La globalización del hambre

En el contexto de un mundo necesariamente globalizado, parece aún más evidente que el sistema alimentario ha de ser considerado también a nivel global, y que debería aspirarse a producir y distribuir equitativamente una dieta adecuada para este planeta superpoblado, que en la actualidad cuenta con unos 6.000 millones de habitantes y que alcanzará los 8.300 millones en el año 2025 y los 9.400 en el año 2050.

Sin embargo, los esfuerzos de los gobiernos y organizaciones más empeñados en lograr los objetivos fijados en 1996 se han visto frustrados en muchos casos por acontecimientos que escapan a su control, y han agravado la ya difícil situación de la seguridad alimentaria.

Hay que tener en cuenta, en relación con los mercados, que el 90% del consumo mundial de alimentos tiene lugar en el mismo país donde se producen. Resulta muy fácil mover capitales de un rincón a otro de la Tierra, pero muy difícil hacer llegar los alimentos desde España a África. Durante las tres últimas décadas la producción mundial de cereales se ha duplicado, pero la cantidad de cereales que se mueve en el mercado internacional ha permanecido constante, en un porcentaje que ronda el 10%. Y éste es el más internacional de los mercados agrarios. Mientras, el hambre sigue presidiendo el mundo globalizado.

Esto demuestra la ineficacia de la globalización económica-financiera, en lo que a la alimentación se refiere.

Ante este contratiempo se propone como solución que los países pobres produzcan sus propios alimentos, mediante el desarrollo de sus recursos agrícolas y ganaderos. Pero la realidad nos enseña que esto no es tan sencillo. Los Planes de Acción y las corrientes de recursos financieros hacia los países en desarrollo – muchas veces en condiciones especialmente favorables, para ayudar a aumentar la productividad del sector primario y mejorar la situación de los agricultores– no han conseguido, a lo largo de la segunda mitad del siglo XX, hacer realidad el derecho de toda persona a no padecer hambre.

Y todo ello porque la tierra de cultivo en el mundo es un recurso escaso y mal distribuido, como muestra el siguiente cuadro:

SUPERFICIE CULTIVADA EN EL MUNDO SOBRE SUPERFICIE TOTAL

ORIENTE MEDIO	25%
SURESTE ASIÁTICO	17%
NORTE Y CENTRO DE ASIA	11%
ÁFRICA	6%
AMÉRICA DEL NORTE Y CENTRAL	13%
AMÉRICA DEL SUR	7%
EUROPA	30%

Puede observarse que a la cabeza de los continentes se encuentra Europa, con un mayor esfuerzo de tierras productivas, ya que el 30% de su superficie total está cultivada. En el otro extremo de la tabla se localizan los continentes de África y América del Sur, con unos índices de hectáreas cultivadas muy bajos, 6% y 7% respectivamente, lo que se traduce irremediabilmente en una mayor dependencia alimenticia y en general económica frente al resto del mundo.

Al analizar estos baremos también hay que tener en cuenta que las tierras improductivas, en especial de África, suponen una parte muy importante de su territorio, un 44%, mientras que el menor grado de improductividad se da en

Europa, con el 19%. Esto significa que, para alcanzar el suficiente nivel de desarrollo, el continente africano debe enfrentarse a trabas no sólo económicas sino también geográficas.

Un caso destacable es el de Oriente Medio, cuyo suelo improductivo supone el 41%, mientras que las tierras cultivadas representan el 25% de su territorio, lo que da una idea del esfuerzo realizado para acondicionar sus limitaciones territoriales a sus necesidades vitales y económicas.

Por otra parte, y a causa del aumento de población, la superficie cultivable por persona presenta la siguiente evolución:

Año	Ha.
1950	0,50
1994	0,26
2050	0,20

Es decir, que a mediados del siglo XXI dispondremos de algo menos del 50% de tierra cultivable por habitante que a mediados del siglo XX.

Constatamos que las posibilidades de aumentar la superficie total de tierras cultivadas son muy limitadas. Es más, en los países desarrollados la superficie cultivada desciende lentamente, sobre todo a causa del crecimiento de las ciudades. Y la puesta en valor de nuevas tierras de cultivo en los trópicos, donde se está concentrando una parte considerable de la población del planeta, supone asumir unos riesgos ambientales muy fuertes, dada la fragilidad de sus sistemas naturales.

9. Posibles soluciones

La solución más razonable, al menos desde el punto de vista científico-técnico, parece ser **recurrir a la ciencia agrícola y en particular a la biotecnología, para aumentar la producción de alimentos manteniendo la misma superficie agraria**, dejando tierras libres para la vegetación silvestre, la flora y la fauna salvajes, protegiendo y aún mejorando la biodiversidad. No se trata de poner en valor nuevas tierras para su cultivo, sino todo lo contrario. Convendría ampliar los límites de la revolución agrícola para las superficies más aptas en los continentes más idóneos, preservando o aún devolviendo a la naturaleza lo que le corresponde para hacer posible el equilibrio ecológico global.

Los nuevos métodos de selección de plantas y la posibilidad de incrementar la resistencia a las plagas contribuirían a aumentar el rendimiento de las cosechas. Su aplicación permitiría producir más alimentos con los recursos de agua y tierras limitadas de que disponemos. Menos hectáreas dedicadas al cultivo y a los ganados, con mayores y mejores rendimientos.

Se trata, en cierto modo, de prolongar y aplicar con mayor conocimiento de causa la llamada revolución verde iniciada por Norman Borlaug y otros expertos. Es lo que plantea M. S. Swaminathan, científico de la India galardonado en 1987 con el Premio Mundial de la Alimentación, que también impulsó la revolución verde: la necesidad de que se instaure una "revolución permanente", que trate una amplia variedad de problemas y sea capaz de enfocar con mayor precisión las necesidades de los más pobres. El Dr. Swaminathan considera que la ciencia será más necesaria cada vez, y no menos.

Gracias a las nuevas tecnologías, la fitogenética está transformándose con rapidez. El mejoramiento genético necesita proseguir a un ritmo acelerado para satisfacer las necesidades de esa población de 8.300 millones de personas, prevista para el año 2025.

Cabe mencionar, sin embargo, que la revolución verde ha sido objeto también de un análisis crítico. Hay quienes afirman que condujo a la utilización insostenible de sustancias agroquímicas y a la aplicación de altos niveles de insumos. También se ha dicho que algunas de las nuevas variedades desplazaron a las variedades tradicionales, lo que contribuyó, al menos en parte, a la pérdida de la biodiversidad que se pretendía proteger.

Y es que las nuevas biotecnologías son instrumentos poderosos con un gran potencial en el desarrollo agrícola, pero también plantean nuevos riesgos y por consiguiente deben estar sujetos a mecanismos reglamentarios aceptados internacionalmente. Uno de esos riesgos, por ejemplo, es que se consolide el actual dominio del monopolio de nuevas biotecnologías por parte de algunos países o determinadas empresas, lo que podría contribuir a aumentar la marginalización de los países pobres.

Sea como fuere, en estos últimos años se han hecho extraordinarios progresos científicos. Nos encontramos en la que se conoce como tercera revolución verde, proceso en el que el papel de la ingeniería genética, que algunos prefieren llamar sastrería genética, porque consiste fundamentalmente en cortar y unir piezas de ADN, es determinante.

Pero ninguna investigación o esfuerzo científico tiene una utilidad real si falta la voluntad política para aplicarlo. Para que esa propuesta concreta de actuación, la revolución verde, pueda desplegar todas sus potencialidades correctivas a la hora de afrontar el problema del hambre en el mundo, parece necesario articular un nuevo marco social y político de alcance planetario. Un nuevo marco articulado con:

- 1) Mayores cotas de coordinación global multilateral, con un papel predominante otorgado a la ONU y a otras agencias internacionales.
- 2) Un mundo más justo, donde el actual «intercambio desigual» sea adecuadamente compensado, y se revise el problema de la deuda externa.
- 3) Sobre la base de ese mundo más justo, un mundo también más seguro, capaz de hacer frente con éxito a los fundamentalismos y al terrorismo, y de entrar en una nueva dinámica de contención armamentística, mediante sucesivos acuerdos parciales de desarme.
- 4) Un mundo de países democráticos capaces de aplicar, desde la transparencia y la responsabilidad propias de la democracia, las medidas necesarias, sociales y políticas para que la revolución verde rinda en la práctica todos sus frutos.
- 5) Un mundo educado en los valores de la racionalidad y la tolerancia, donde las personas no sean discriminadas en función de su sexo, edad, grupo étnico, lengua, creencias o situación económica.

Creemos, en fin, en la importancia de suscitar un debate urgente sobre estas cuestiones, para conseguir el objetivo más importante al que debe aspirar una sociedad justa, solidaria y globalizada: que ningún ser humano se muera de hambre.

BIBLIOGRAFÍA ESCOGIDA

- Alianza Internacional contra el hambre.** Declaración de la Cumbre Mundial sobre la Alimentación: cinco años después. Conferencia internacional para evaluar los resultados en la lucha contra el hambre de la FAO. 2002, junio, Roma.
- Cépède, Michel y Gounelle, Hugues.** El hambre. 1970, Oikos-tau, Barcelona.
- Banco Mundial.** 1993. Informe sobre el desarrollo mundial, 1993. Washington DC, OUP.
- Banco Mundial.** 2001. Las perspectivas económicas mundiales, 2002. Washington DC.
- CODEX ALIMENTARIUS COMMISSION.** Programas provisionales y documentos de trabajo de las próximas reuniones. Biblioteca virtual de la FAO. <http://www.fao.org/es/esd/gstudies.htm>
- Cor Unum. Consejo pontificio.** El hambre en el mundo. Un reto para todos: el desarrollo solidario. 1996, Roma.
- De Castro, Josué.** Geopolítica del hambre. Ensayo sobre los problemas alimentarios y demográficos del mundo. 1972, Editorial Granada, Madrid.
- EDIS, Equipo de investigación sociológica.** Las condiciones de vida de la población pobre de la Comunidad Valenciana. Madrid, 1995.
- FIDA.** 2001. Informe sobre la pobreza rural en el año 2001: el desafío consistente en acabar con la pobreza rural. Roma.
- FAO.** 2000. Declaración de la FAO sobre biotecnología. 2000, marzo. Biblioteca virtual de la FAO. <http://www.fao.org/es/esd/gstudies.htm>
- FAO.** 2000. Agricultura: hacia el año 2015/30. Informe técnico provisional. Roma.
- FAO.** 2001a. El estado de la inseguridad alimentaria en el mundo, 2001. Roma.
- FAO.** 2001b. El estado mundial de la agricultura y la alimentación, 2001. Roma.
- García Olmedo, F.** Avances en nutrición y alimentación animal. La tercera revolución verde. Editorial Debate, Madrid.
- Mourey, Alain.** Hambre y guerra. Revista internacional de la Cruz Roja, nº 107. 1991, septiembre-octubre.
- Primo Yúfera, Eduardo.** La deficiencia proteica en la alimentación de la humanidad. Un reto a la ciencia y tecnología de los alimentos. Discurso de recepción en la Real Academia de Medicina de Valencia. 1977, Valencia.
- Programa Mundial de Alimentos.** 1998 Seguridad alimentaria, medios de subsistencia e intervenciones de ayuda alimentaria. Octubre.
- SIBI, Sociedad Internacional de Bioética.** Declaración de Bioética de Gijón. 2000, Revista de la Sociedad Internacional de Bioética.
- Webb, P.** 1998. Aislar el hambre: la asistencia a los necesitados de los grupos y regiones marginados. Documento Preparado para el Programa Mundial de Alimentos.

LLAMAMIENTO CONTRA EL HAMBRE EN EL MUNDO

Hoy, 16 de octubre, en el Día Mundial de la Alimentación, nosotros, miembros del Consell Valencià de Cultura, consideramos inaceptable que haya más de 800 millones de personas, entre ellas casi 200 millones de niños menores de cinco años, que siguen padeciendo hambre crónica y malnutrición. Dichas personas llevan una vida miserable y se ven privadas de un derecho fundamental del ser humano: el derecho a la alimentación. La situación es particularmente escandalosa en un mundo de superproducción y despilfarro.

Entendemos que el uso incontrolado de los recursos constituye una de las causas de los actuales grados de desigualdad y vulnerabilidad de la sociedad mundial, y que el mantenimiento de nuestro nivel de vida no debe hacerse a expensas de la pobreza y el hambre de otros.

Es obvio que la acción de los gobiernos no basta por sí sola para resolver el trágico problema de la difusión del hambre. Dicho problema sólo puede resolverse mediante una mayor coordinación planetaria, cotas más elevadas de democracia y de educación cívica, la utilización unánime de los recursos colectivos y privados, la sensibilización de la opinión pública, un apoyo decidido a la investigación, la plena participación de la mujer en la vida pública, la protección de los derechos de los agricultores y la ayuda de las organizaciones no gubernamentales.

Instamos al gobierno a que realice esfuerzos concretos en pos del objetivo del 0,7 % del producto nacional bruto en forma de AOD (Asistencia Oficial para el Desarrollo) a los países en desarrollo. Y, simultáneamente, hacemos un llamamiento a los poderes públicos valencianos, para que, dentro de sus competencias y en la medida de sus posibilidades, unan sus esfuerzos a los de las demás instancias políticas y sociales, para conseguir que quienes sufren en las zonas más desheredadas del mundo puedan romper el círculo vicioso del hambre, la malnutrición y la inseguridad alimentaria.

ANEXO 1

Declaración de la Cumbre Mundial sobre la Alimentación: cinco años después.

Alianza internacional contra el hambre

Conferencia internacional para evaluar los resultados en la lucha contra el hambre de la FAO

Roma, Italia, 10 - 13 de junio de 2002

Nosotros, los Jefes de Estado y de Gobierno¹, o nuestros representantes, reunidos en Roma en la Cumbre Mundial sobre la Alimentación: cinco años después (CMA:cad) por invitación de la Organización de las Naciones Unidas para la Agricultura y la Alimentación (FAO);

Recordando la Cumbre Mundial sobre la Alimentación (CMA), celebrada en Roma en noviembre de 1996, en la que los Jefes de Estado y de Gobierno, o sus representantes, aprobaron la Declaración de Roma sobre la Seguridad Alimentaria Mundial y el Plan de Acción de la CMA y prometieron consagrar su voluntad política y su dedicación común y nacional a conseguir la seguridad alimentaria para todos y a realizar un esfuerzo constante para erradicar el hambre de todos los países, con el objetivo inmediato de reducir el número de personas subnutridas a la mitad de su nivel no más tarde del año 2015;

Reconociendo la urgente necesidad de reforzar los esfuerzos de todos los asociados interesados a modo de alianza internacional contra el hambre, con miras al cumplimiento de los objetivos de la Cumbre de 1996;

Reafirmando el derecho de toda persona a tener acceso a alimentos sanos y nutritivos;

Reiterando que los alimentos no deben utilizarse como instrumento de presión política y económica y reafirmando la importancia de la cooperación y la solidaridad internacionales, así como la necesidad de abstenerse de adoptar medidas unilaterales que no estén en consonancia con el derecho internacional y la Carta de las Naciones Unidas y que pongan en peligro la seguridad alimentaria;

Reafirmando los compromisos que asumimos en la Declaración de Roma y el Plan de Acción, que tomando en consideración el carácter polifacético de la seguridad alimentaria comprenden una acción nacional e iniciativas internacionales eficaces para complementar y reforzar la acción nacional;

Reconociendo los esfuerzos considerables que se han realizado en muchos países para reducir la pobreza y mejorar la seguridad alimentaria, así como el compromiso de la comunidad internacional de contribuir a esos esfuerzos, expresado en la Declaración del Milenio de las Naciones Unidas;

Tomando nota de que la tasa anual media de reducción del número de personas subnutridas en el mundo ha sido de ocho millones y que, si se mantiene esta tendencia, no se alcanzará el objetivo de la CMA, reafirmado en la Declaración del Milenio, de reducir el número de personas subnutridas a la mitad para el año 2015;

Tomando nota de que el hambre es tanto causa como efecto de la pobreza extrema, e impide a las personas pobres aprovechar las oportunidades de desarrollo, que la erradicación del hambre es un paso decisivo para mitigar la pobreza y la desigualdad, y que la comunidad internacional ha reafirmado su compromiso con respecto a la mitigación de la pobreza. Observando además que el 70 por ciento de las personas pobres en el mundo viven en zonas rurales y dependen casi totalmente de la agricultura y el desarrollo rural para su subsistencia; y tomando nota del rápido incremento del número y la proporción de habitantes de las zonas urbanas afectados por la pobreza, el hambre y la malnutrición;

Conscientes de las dificultades especiales con que se enfrentan todos los países en desarrollo, en particular los países menos adelantados, los países de bajos ingresos y con déficit de alimentos (PBIDA), los pequeños Estados insulares en desarrollo y los países afectados por conflictos violentos, disturbios civiles, minas terrestres y explosivos no detonados, o expuestos a la desertificación y a catástrofes naturales; observando además que el calentamiento mundial y el cambio climático pueden tener graves repercusiones para la seguridad alimentaria y la subsistencia, especialmente en esos países;

Reconociendo también las dificultades con que se enfrentan los países con economías en transición para hacer frente a sus necesidades de seguridad alimentaria en el proceso de aplicación de reformas orientadas al mercado;

Preocupados por las actuales estimaciones de la tendencia descendente de los presupuestos nacionales de los países en desarrollo y la disminución de la Asistencia Oficial para el Desarrollo (AOD) y de los fondos de las Instituciones Financieras Internacionales (IFI) directamente destinados a la agricultura y el desarrollo rural, como contribución a la seguridad alimentaria;

Reconociendo el importante papel de la asistencia alimentaria en situaciones de crisis humanitaria, y como instrumento para el desarrollo, al funcionar como inversión previa de facilitación;

Reafirmando el Compromiso Cuarto del Plan de Acción de la CMA y que el comercio es un elemento decisivo para conseguir la seguridad alimentaria mundial;

Reafirmando la importancia fundamental que tienen la producción y la distribución nacionales de alimentos, la agricultura y el desarrollo rural sostenibles, la pesca y los bosques, para conseguir la seguridad alimentaria;

Reiterando nuestra profunda preocupación por la carga de la deuda para los países en desarrollo, especialmente los países pobres muy endeudados (PPME), y por sus efectos negativos sobre los recursos para la seguridad alimentaria, pese a los progresos realizados en la aplicación de la Iniciativa para la reducción de la deuda de los países pobres muy endeudados;

Reconociendo que las crisis económicas y financieras internacionales han mostrado de forma dramática la vulnerabilidad de los países en desarrollo;

Tomando nota con preocupación de la grave amenaza de la pandemia de VIH/SIDA, y la incidencia del paludismo, la tuberculosis y otras enfermedades, en particular las causadas por la contaminación del agua en los países en desarrollo y sus efectos devastadores sobre la seguridad alimentaria;

Reafirmando nuestro compromiso con el Consenso de Monterrey, en el que se hacía referencia a la necesidad de establecer asociaciones eficaces entre los países desarrollados y en desarrollo, sobre la base del reconocimiento de la iniciativa y el control nacionales respecto de los planes de desarrollo en los que se plasman las estrategias de reducción de la pobreza, y reconociendo el valor de estudiar fuentes innovadoras de financiación a condición de que esas fuentes no constituyan una carga excesivamente pesada para los países en desarrollo, en cuanto pasos importantes para alcanzar la seguridad alimentaria sostenible;

Reconociendo la importancia del Tratado Internacional sobre los Recursos Fitogenéticos para la Alimentación y la Agricultura a fin de apoyar los objetivos relativos a la seguridad alimentaria;

Tomando nota de los resultados de las conferencias mundiales, como la Conferencia Internacional sobre la Financiación para el Desarrollo, los períodos extraordinarios de sesiones de la Asamblea General de las Naciones Unidas de 2001 y 2002, sobre el VIH/SIDA y sobre la infancia, y la Cuarta Conferencia Ministerial de la Organización Mundial del Comercio (OMC), celebrada en Doha, y destacando la próxima Cumbre Mundial sobre el Desarrollo Sostenible de 2002.

Voluntad política

1. Renovamos nuestros compromisos mundiales contraídos en la Declaración de Roma de la Cumbre Mundial sobre la Alimentación de 1996 en particular de reducir a la mitad el número de personas hambrientas en el mundo para el año 2015 a más tardar, tal como se reafirmó en la Declaración del Milenio de las Naciones Unidas. Decidimos acelerar la aplicación del Plan de Acción de la CMA.

2. Pedimos a todas las partes (gobiernos, organizaciones internacionales, organizaciones de la sociedad civil y el sector privado), que refuercen sus esfuerzos a fin de actuar como alianza internacional contra el hambre para alcanzar los objetivos de la CMA en 2015 a más tardar. Con este propósito, las partes deberían promover la acción coordinada. Teniendo presente la contribución de todas las partes, los países deberían seguir informando de los progresos al Comité de Seguridad Alimentaria Mundial (CSA), con arreglo a su mandato como centro de coordinación para la aplicación del Plan de Acción de la CMA.

3. Reconocemos que los progresos hechos no son suficientes para alcanzar el objetivo de la CMA. Reconociendo que la responsabilidad de garantizar la seguridad alimentaria nacional incumbe a los gobiernos nacionales en cooperación con la sociedad civil y el sector privado y con el apoyo de la comunidad internacional, decidimos acelerar la aplicación de medidas con objeto de reducir a la mitad el hambre para el año 2015 a más tardar. Para ello será necesario un ritmo de reducción del hambre de más de 22 millones de personas al año en promedio.

4. Subrayamos que las estrategias de reducción de la pobreza y la seguridad alimentaria deberían, entre otras cosas, incluir medidas encaminadas a aumentar la productividad agrícola y la producción y distribución de alimentos. Acordamos promover el acceso de los hombres y las mujeres en condiciones de igualdad a los alimentos, el agua, la tierra, el crédito y la tecnología, lo que ayudará también a generar ingresos y a crear oportunidades de empleo para las personas pobres y, en consecuencia, contribuirá a reducir la pobreza y el hambre.

5. Reafirmamos la importancia de reforzar el respeto de todos los derechos humanos y las libertades fundamentales, con inclusión del derecho al desarrollo, la democracia, el estado de derecho, el buen sistema de gobierno, las políticas económicas adecuadas, la igualdad de derechos para todos sin distinción de sexo, raza, idioma o religión, la solución de los conflictos de conformidad con la Carta de las Naciones Unidas y el respeto del derecho internacional humanitario, y la cooperación internacional, a fin de resolver los problemas económicos, sociales, culturales y humanitarios, que son esenciales para conseguir la seguridad alimentaria.

6. Pedimos a los asociados en el desarrollo interesados que hagan cuanto sea necesario para alcanzar los objetivos internacionales de desarrollo de la Declaración del Milenio, en particular los relativos a la reducción a la mitad de la pobreza y el hambre para el año 2015, mejorar y reforzar los indicadores necesarios para medir los progresos y vigilar los progresos con arreglo a su mandato; y renovar y reforzar el compromiso con los sistemas nacionales e internacionales existentes para evaluar la seguridad alimentaria; reafirmamos la función de la FAO, junto con la Organización Mundial de la Salud (OMS) y el UNICEF, en la vigilancia de los progresos hacia el objetivo de desarrollo del milenio relativo al hambre y la importancia del Grupo de Trabajo Interinstitucional sobre Sistemas de Información y Cartografía sobre la Inseguridad Alimentaria y la Vulnerabilidad (SICIAV) con miras a reforzar la vigilancia nacional e internacional de la seguridad alimentaria.

7. La inmensa mayoría de quienes padecen hambre y viven en condiciones de pobreza absoluta se encuentran en las zonas rurales. Reconocemos que para alcanzar el objetivo de reducir a la mitad el número de personas hambrientas es necesario que los países más empobrecidos y cuya inseguridad alimentaria es mayor promuevan la mitigación de la pobreza rural especialmente mediante un crecimiento sostenido de la producción agrícola, en particular en el África subsahariana.

8. Confirmamos de nuevo que la FAO ha de desempeñar una función importante ayudando a los países a aplicar las disposiciones del Plan de Acción de la CMA con arreglo a su mandato teniendo presente que la CMA encomendó al Comité de Seguridad Alimentaria Mundial la vigilancia de los progresos.

9. Consideramos que unas asociaciones internacionales amplias son de suma importancia para la aplicación del Plan de Acción de la CMA. Pedimos a los gobiernos, las organizaciones y las instituciones financieras internacionales que utilicen sus recursos con eficacia, que mejoren su funcionamiento y fortalezcan la cooperación y que emprendan iniciativas conjuntas para combatir el hambre; y que refuercen el papel fundamental de la agricultura y el desarrollo rural sostenibles en la seguridad alimentaria.

10. Invitamos al Consejo de la FAO a que, en su 123° período de sesiones, establezca un Grupo de Trabajo Intergubernamental, con la participación de los interesados, en el contexto del seguimiento de la CMA, con el fin de elaborar, en un período de dos años, un conjunto de directrices voluntarias para apoyar los esfuerzos de los Estados Miembros encaminados a alcanzar la realización progresiva del derecho a una alimentación adecuada en el contexto de la seguridad alimentaria nacional; pedimos a la FAO que, en colaboración con los órganos pertinentes creados en virtud de tratados, organismos y programas del sistema de las Naciones Unidas, preste asistencia al Grupo de Trabajo Intergubernamental, el cual deberá informar sobre sus trabajos al Comité de Seguridad Alimentaria Mundial.

11. Instamos expresamente a los gobiernos a que examinen sus políticas nacionales actuales de seguridad alimentaria con el fin de subsanar deficiencias, identificar nuevas iniciativas, suprimir los obstáculos a la aplicación y simplificar las iniciativas en materia de políticas entre ministerios y departamentos.

12. Reafirmamos el Consenso de Monterrey e instamos a todos los miembros de la OMC a aplicar los resultados de la Conferencia de Doha, especialmente los compromisos relativos a

la reforma del sistema de comercio agrícola internacional, con particular referencia a los párrafos 13 y 14, habida cuenta del papel que el comercio agrícola internacional debe desempeñar, de conformidad con el Compromiso Cuarto del Plan de Acción de la CMA, con miras a promover el desarrollo económico, aliviar la pobreza y conseguir los objetivos de la Cumbre Mundial sobre la Alimentación, en particular en los países en desarrollo.

Desafíos

13. Reafirmamos la necesidad de garantizar la igualdad de género y de apoyar el pleno ejercicio de los derechos de la mujer. Reconocemos y valoramos el papel vital que desempeña constantemente la mujer en la agricultura, la nutrición y la seguridad alimentaria, y la necesidad de integrar una perspectiva basada en la paridad entre el hombre y la mujer en todos los aspectos de la seguridad alimentaria; y reconocemos la necesidad de adoptar medidas a fin de garantizar que se reconozca y valore el trabajo de la mujer, con objeto de aumentar su seguridad económica, su acceso a los recursos y los planes, servicios y beneficios de crédito, y su control sobre éstos.

14. Subrayamos la necesidad de disponer de alimentos nutricionalmente adecuados e inoocuos y resaltamos la necesidad de prestar atención a las cuestiones nutricionales como parte integrante de los esfuerzos para promover la seguridad alimentaria. En el período extraordinario de sesiones de la Asamblea General de las Naciones Unidas sobre la infancia recientemente celebrado se abordó la necesidad de realizar inversiones en infraestructura económica y social básica y servicios sociales, así como en la protección social para personas vulnerables y en la protección social para los grupos vulnerables y desfavorecidos. Debería prestarse atención a la mejora de la calidad de la dieta; el acceso al agua potable, la atención de la salud y la educación; y el saneamiento. Reconocemos la importancia de intervenciones encaminadas a hacer frente a las carencias de micronutrientes que sean eficaces en función de los costos y aceptables a nivel local.

15. Reafirmamos nuestro empeño en luchar contra las condiciones imperantes en todo el mundo que plantean graves amenazas para la salud, y especialmente la propagación del VIH/SIDA que puede tener efectos extraordinariamente devastadores sobre todos los sectores y niveles de la sociedad y, por consiguiente, sobre la seguridad alimentaria. Para ello son precisos nuevos enfoques, tecnologías y cultivos para las familias campesinas afectadas por el VIH/SIDA con carencia de mano de obra. A este respecto, acogemos con satisfacción la creación del Fondo Mundial de Lucha contra el SIDA, la Tuberculosis y el Paludismo, que constituye un importante paso adelante para la acción concertada a nivel nacional y para la movilización de recursos nuevos y adicionales con miras a la prevención y el tratamiento de esas enfermedades.

16. Reafirmamos la importante función del Codex Alimentarius, la Convención Internacional de Protección Fitosanitaria (CIPF) y la Oficina Internacional de Epizootias (OIE) para proporcionar normas eficaces, con un fundamento científico e internacionalmente aceptadas sobre inocuidad de los alimentos y sanidad vegetal y animal, así como para facilitar el comercio agrícola y alimentario internacional en su capacidad de órganos normativos reconocidos por el Acuerdo sobre Medidas Sanitarias y Fitosanitarias (MSF) de la OMC.

17. Nos comprometemos a seguir apoyando los esfuerzos encaminados a reforzar la capacidad de los países en desarrollo en relación con la gestión de la inocuidad de los alimentos y la sanidad vegetal y animal.

18. Habremos de reforzar la acción nacional e internacional a fin de estar preparados para las situaciones imprevistas y de emergencia y para aumentar la eficacia de las medidas de urgencia, tanto mediante intervenciones basadas en la alimentación como de otro tipo. Estas medidas deben estar integradas en iniciativas de desarrollo sostenible con todas las partes interesadas para conseguir una seguridad alimentaria sostenible. Subrayamos la importancia de ampliar el alcance y la cobertura de los mecanismos de protección social, en particular las redes de seguridad para los hogares vulnerables y afectados por la inseguridad alimentaria. Nos comprometemos a asegurar, mediante el desarrollo económico, la utilización de sistemas de alerta, así como la asistencia de emergencia, que nunca jamás se volverán a ver situaciones de hambre.

19. Reconocemos el valor de la alimentación escolar en cuanto programa de desarrollo social. Debería basarse en la compra a nivel local o regional cuando sea posible, y organizarse de forma tal que se respeten las pautas de consumo locales. En este sentido, alentamos la ampliación de los programas de alimentación escolar del Programa Mundial de Alimentos (PMA), entre otros, siempre que se ejecuten de conformidad con las prioridades y los programas educativos nacionales.

20. Resolvemos contribuir al resultado de la Cumbre Mundial sobre el Desarrollo Sostenible, reconociendo la importante función de las tres organizaciones con sede en Roma, la FAO, el PMA y el Fondo Internacional de Desarrollo Agrícola (FIDA), y fortalecer la coordinación y la cooperación entre las organizaciones nacionales e internacionales, con el fin de utilizar los

recursos de manera eficiente, especialmente en las esferas de la cooperación técnica y financiera, la ordenación sostenible de los recursos naturales, la lucha contra las enfermedades transfronterizas de los animales y las plantas y la consecución de la seguridad alimentaria.

21. Subrayamos la necesidad de seguir promoviendo la ordenación sostenible de los bosques y la pesca, incluidas la conservación y la utilización sostenible de los recursos acuáticos vivos, en vista de la contribución que esos sectores hacen a la seguridad alimentaria y la erradicación de la pobreza.

22. Subrayamos la importancia de apoyar actividades de desarrollo alternativo que permitan a quienes se dedican a la producción de cultivos ilícitos lograr la seguridad alimentaria sostenible y vivir con dignidad.

23. Reconociendo el alcance de la pobreza en las regiones montañosas, destacamos el papel esencial de las zonas de montaña y su potencial respecto de la agricultura y el desarrollo rural sostenibles con objeto de alcanzar la seguridad alimentaria. Subrayamos la necesidad de establecer asociaciones entre los países en desarrollo y desarrollados en ese sentido.

24. Nos comprometemos a trabajar en un espíritu de cooperación y solidaridad para reforzar las actividades comprendidas en el mandato de la FAO que permiten a los países en desarrollo y los países con economías en transición hacer frente a los problemas de la inocuidad de los alimentos, sacar mayor provecho de los beneficios de la investigación y las tecnologías y responder con eficacia a los desafíos y las oportunidades que presenta la globalización, en particular en relación con la agricultura y la seguridad alimentaria. Nos comprometemos también a ayudar a esos países, en especial a sus productores de alimentos, a tomar decisiones informadas sobre los conocimientos científicos y técnicos necesarios en relación con estas nuevas tecnologías orientadas a la reducción de la pobreza y el hambre y a lograr el acceso a ellos.

25. Pedimos a la FAO que promueva conjuntamente con el GCIAI y otros institutos internacionales de investigación la investigación agrícola y la investigación de nuevas tecnologías, incluida la biotecnología. La introducción de nuevas tecnologías de eficacia probada, incluida la biotecnología, debería realizarse de forma inocua y adaptada a las condiciones locales para contribuir al aumento de la productividad agrícola en los países en desarrollo. Estamos resueltos a estudiar, compartir y facilitar el uso responsable de la biotecnología con miras a hacer frente a las necesidades de desarrollo.

26. Reconocemos que los países en desarrollo y los países con economías en transición se enfrentan con dificultades para responder a los desafíos y oportunidades que presenta la globalización, en particular en relación con la agricultura y la seguridad alimentaria, y por consiguiente acordamos en un espíritu de cooperación y solidaridad aunar las actividades de la FAO en apoyo de esos países, para permitirles afrontar los desafíos y aprovechar los beneficios de la globalización.

Recursos

27. Pedimos a todos los Estados Miembros, las organizaciones intergubernamentales y no gubernamentales, el sector privado y todos los demás asociados en el desarrollo que consideren la posibilidad de hacer contribuciones voluntarias al Fondo Fiduciario de la FAO para la Seguridad Alimentaria y la Inocuidad de los Alimentos y a otros instrumentos voluntarios. El Fondo Fiduciario debería servir de catalizador con miras a acelerar la producción de alimentos y mejorar el acceso a los mismos en los países menos adelantados, los PBIDA y los pequeños estados insulares en desarrollo, y para prevenir, combatir y erradicar las plagas y enfermedades transfronterizas de las plantas y los animales, y para preparar proyectos de inversión, y de cooperación Sur-Sur, en las esferas mencionadas.

28. Subrayamos la relación intrínseca entre un rápido avance hacia la consecución de los objetivos establecidos en el Plan de Acción de la Cumbre Mundial sobre la Alimentación, y reafirmados en la Declaración del Milenio de las Naciones Unidas, y la magnitud, orientación y utilización eficaz de la inversión para la seguridad alimentaria, la agricultura, el desarrollo rural y la producción, elaboración y distribución de alimentos. Como acordamos en el Consenso de Monterrey, la movilización de recursos nacionales e internacionales para alcanzar esos objetivos depende de varios factores, como por ejemplo: i) un entorno favorable para el ahorro y la inversión en las zonas rurales en el marco de un sistema macroeconómico nacional apropiado, ii) una estrategia nacional de base amplia para la reducción de la pobreza orientada a mejorar el acceso a los alimentos incluso mediante el aumento de la producción y distribución de alimentos, iii) la promoción de oportunidades para la inversión privada interna y externa, iv) el comercio, v) una atención adecuada en el presupuesto nacional al desarrollo socioeconómico, vi) la complementación de los esfuerzos nacionales con AOD en esferas fundamentales de la infraestructura social y el desarrollo humano, y vii) una gestión transparente y eficaz de los recursos públicos.

29. Instamos a los países desarrollados que no lo hayan hecho a que realicen esfuerzos concretos en pos del objetivo del 0,7 por ciento del producto nacional bruto (PNB) en forma de AOD a los países en desarrollo, y del 0,15 al 0,20 por ciento del PNB de los países desarrollados a los países menos adelantados, como se confirmó nuevamente en la Tercera Conferencia de las Naciones Unidas sobre los Países Menos Adelantados, y alentamos a los países en desarrollo a aprovechar los progresos realizados para asegurarse de que la AOD se utilice efectivamente para ayudar a alcanzar los objetivos y las metas de desarrollo. Reconocemos los esfuerzos de todos los donantes, elogiamos a los donantes cuya contribución a la AOD supera los objetivos, los alcanza o está aumentando para conseguirlos, y subrayamos la importancia de comprometerse a examinar los medios y los plazos para la consecución de las metas y los objetivos.

30. Acogemos con satisfacción la aprobación de la Nueva Alianza para el Desarrollo de África (NEPAD) y la inclusión de la agricultura y la seguridad alimentaria como componente de esta iniciativa. Invitamos a la comunidad internacional a responder a esta iniciativa financiando programas o proyectos, del modo más apropiado, que reflejen los principios y compromisos de la NEPAD.

31. Alentaremos a la comunidad internacional a que siga prestando asistencia técnica y financiera a los países con economías en transición con miras a mejorar su seguridad alimentaria.

32. Con vistas a invertir la tendencia general a la disminución de las asignaciones a la agricultura y el desarrollo rural en los presupuestos nacionales de los países en desarrollo, en la AOD y en los préstamos totales de las instituciones financieras internacionales, pedimos que se destine a esos sectores una proporción adecuada de la AOD bilateral y multilateral, de los préstamos de las IFI y de las consignaciones presupuestarias de los países en desarrollo, en el marco del Consenso de Monterrey.

33. Reafirmamos que la Iniciativa ampliada a favor de los países pobres muy endeudados (PPME) ofrece la oportunidad de mejorar las perspectivas económicas y los esfuerzos para la reducción de la pobreza de sus países beneficiarios, incrementando con ello la seguridad alimentaria. Es decisiva la aplicación rápida, eficaz y completa de la Iniciativa ampliada, que debería financiarse plenamente con recursos adicionales. Los países pobres muy endeudados deberían adoptar las medidas de política necesarias para llegar a poder beneficiarse de la iniciativa.

34. Reafirmamos asimismo el Consenso de Monterrey con objeto de alentar el estudio de mecanismos innovadores para hacer frente a los problemas de la deuda de los países en desarrollo, incluidos los países de ingresos medios y los países con economías en transición.

35. Pedimos a todos los países que aún no lo hayan hecho que consideren la posibilidad de firmar y ratificar el Tratado Internacional sobre los Recursos Fitogenéticos para la Alimentación y la Agricultura a fin de que entre en vigor lo antes posible.

Nota

¹ Cuando se utiliza la palabra "Gobierno" significa también la Comunidad Europea en sus esferas de competencia.

ANEXO 2

Declaración de la FAO sobre biotecnología

La declaración fue publicada en marzo del año 2000 en ocasión de la reunión del "Grupo de Acción de la Comisión Del Codex Alimentarius para Elaborar Normas y Directrices de los Alimentos Derivados de la Biotecnología" que tuvo lugar en Japón

La biotecnología ofrece instrumentos poderosos para el desarrollo sostenible de la agricultura, la pesca y la actividad forestal, así como de las industrias alimentarias. Cuando se integra debidamente con otras tecnologías para la producción de alimentos, productos agrícolas y servicios, la biotecnología puede contribuir en gran medida a satisfacer, en el nuevo milenio, las necesidades de una población en crecimiento y cada vez más urbanizada. Hay una amplia gama de "biotecnologías" con distintas técnicas y aplicaciones. El Convenio sobre la diversidad biológica (CDB) define la biotecnología como:

"toda aplicación tecnológica que utilice sistemas biológicos y organismos vivos o sus derivados para la creación o modificación de productos o procesos para usos específicos".

Interpretada en este sentido amplio, la definición de biotecnología abarca muchos de los instrumentos y técnicas que se usan normalmente en la agricultura y la producción de

alimentos. Interpretada en un sentido más estricto, que considera las nuevas técnicas de ADN, la biología molecular y las aplicaciones tecnológicas reproductivas, la definición abarca una gama de tecnologías diferentes, como la manipulación y transferencia de genes, tipificación del ADN y clonación de plantas y animales.

Aunque hay poca controversia sobre muchos de los aspectos de la biotecnología y su aplicación, los organismos modificados genéticamente han llegado a ser objeto de un debate muy intenso y, a veces, con gran carga emocional. La FAO reconoce que la ingeniería genética puede contribuir a elevar la producción y productividad en la agricultura, silvicultura y pesca. Puede dar lugar a mayores rendimientos en tierras marginales de países donde actualmente no se pueden cultivar alimentos suficientes para alimentar a sus poblaciones. Existen ya ejemplos de la ayuda que la ingeniería genética presta para reducir la transmisión de enfermedades humanas y de los animales gracias a nuevas vacunas. Se ha aplicado la ingeniería genética al arroz para que contenga provitamina A y hierro, lo que mejora la salud de muchas comunidades de bajos ingresos.

Otros métodos biotecnológicos han dado lugar a organismos que mejoran la calidad y consistencia de los alimentos o que limpian derrames de hidrocarburos y eliminan metales pesados en ecosistemas frágiles. El cultivo de tejidos ha producido plantas que elevan los rendimientos de los cultivos proporcionando a los agricultores material de plantación más sano. La selección con la ayuda de marcadores y la caracterización del ADN permiten desarrollar genotipos mejores de todas las especies vivientes de forma mucho más rápida y selectiva. Proporcionan también nuevos métodos de investigación que pueden contribuir a la conservación y caracterización de la biodiversidad. Las nuevas técnicas permitirán a los científicos reconocer y centrar los esfuerzos en lugares de caracteres cuantitativos para incrementar así la eficiencia del mejoramiento genético en relación con algunos problemas agronómicos tradicionalmente inabordables, como la resistencia a la sequía o mejores sistemas radiculares.

No obstante, la FAO reconoce también la preocupación por los riesgos potenciales que plantean algunos aspectos de la biotecnología. Tales riesgos pueden clasificarse en dos categorías fundamentales: los efectos en la salud humana y de los animales y de las consecuencias ambientales. Hay que actuar con precaución para reducir los riesgos de transferir toxinas de una forma de vida a otra, de crear nuevas toxinas o de transferir compuestos alergénicos de una especie a otra, lo que podría dar lugar a reacciones alérgicas imprevistas. Entre los riesgos para el medio ambiente cabe señalar la posibilidad de cruzamientos exteriores que podrían dar lugar, por ejemplo, al desarrollo de malas hierbas más agresivas o de parientes silvestres con mayor resistencia a las enfermedades o provocar tensiones ambientales, trastornando el equilibrio del ecosistema. También se puede perder la biodiversidad, por ejemplo, como consecuencia del desplazamiento de cultivares tradicionales por un pequeño número de cultivares modificados genéticamente.

La FAO apoya un sistema de evaluación de base científica que determine objetivamente los beneficios y riesgos de cada organismo modificado genéticamente. Para ello hay que adoptar un procedimiento prudente caso por caso para afrontar las preocupaciones legítimas por la bioseguridad de cada producto o proceso antes de su homologación. Es necesario evaluar los posibles efectos en la biodiversidad, el medio ambiente y la inocuidad de los alimentos, y la medida en que los beneficios del producto o proceso compensan los riesgos calculados. El proceso de evaluación deberá tener en cuenta la experiencia adquirida por las autoridades nacionales de normalización al aprobar tales productos. También es imprescindible un atento seguimiento de los efectos de estos productos y procesos después de su homologación a fin de asegurar que sigan siendo inocuos para los seres humanos, los animales y el medio ambiente.

Actualmente la investigación biotecnológica tiende a concentrarse en el sector privado y a orientarse hacia la agricultura en los países de ingresos más altos donde hay poder adquisitivo para sus productos. Dada la contribución potencial de las biotecnologías para incrementar el suministro de alimentos y superar la inseguridad alimentaria y la vulnerabilidad, la FAO considera que hay que hacer lo posible para conseguir que los países en desarrollo en general y los agricultores con pocos recursos, en particular, se beneficien más de la investigación biotecnológica, manteniendo a la vez su acceso a una diversidad de fuentes de material genético. La FAO propone que se atienda esta necesidad mediante una mayor financiación pública y un diálogo entre los sectores público y privado.

La FAO sigue prestando asistencia a sus Estados Miembros, especialmente a los países en desarrollo, para que obtengan los beneficios derivados de la aplicación de biotecnologías en la agricultura, la silvicultura y la pesca, por ejemplo, mediante la Red de cooperación técnica en biotecnología vegetal para América Latina (REDBIO), en la que participan 33 países. La Organización ayuda también a los países en desarrollo a participar de forma más eficaz y equitativa en el comercio internacional de productos básicos y alimentos. Facilita información

y asistencia técnica, así como análisis socioeconómicos y ambientales, sobre las principales cuestiones mundiales relacionadas con las novedades tecnológicas. Cuando es necesario, la FAO actúa como "honesto intermediario" proporcionando un foro para los debates.

Por ejemplo, juntamente con la Organización Mundial de la Salud, la FAO proporciona la secretaría de la Comisión del Codex Alimentarius que acaba de establecer un Grupo de Acción Intergubernamental Especial sobre Alimentos obtenidos por medios biotecnológicos, en el que expertos designados por los gobiernos elaborarán normas, directrices o recomendaciones, según proceda, para alimentos derivados de biotecnologías o caracteres introducidos en alimentos por métodos biotecnológicos. La Comisión del Codex Alimentarius está estudiando también el etiquetado de alimentos derivados de biotecnologías para permitir al consumidor hacer una elección con conocimiento de causa.

Otro ejemplo es la Comisión de la FAO sobre Recursos Genéticos para la Alimentación y la Agricultura, que constituye un foro intergubernamental permanente donde los países están elaborando un Código de conducta sobre biotecnología con el fin de elevar al máximo los beneficios de las biotecnologías modernas y reducir al mínimo los riesgos. El Código se basará en consideraciones científicas y tendrá en cuenta las repercusiones ambientales, socioeconómicas y éticas de la biotecnología. Lo mismo que las aplicaciones en medicina, estos aspectos éticos justifican un examen responsable. Por consiguiente, la Organización está trabajando para establecer un comité internacional de expertos sobre ética en la alimentación y la agricultura.

La FAO está tratando constantemente de determinar los beneficios potenciales y los riesgos posibles asociados con la aplicación de tecnologías modernas para incrementar la productividad y la producción de plantas y animales. No obstante, los responsables de la formulación de políticas en relación con estas tecnologías siguen siendo los mismos gobiernos de los Estados Miembros.

ANEXO 3

Declaración bioética de Gijón

Al final del Congreso Mundial de Bioética (Gijón, España, 20-24 Junio 2000), el Comité Científico de la Sociedad Internacional de Bioética (SIBI), insiste en que la ciencia y la tecnología deben tomar en consideración el interés general.

DECLARACIÓN BIOÉTICA DE GIJON 2000

Considerando

la Declaración Universal de los Derechos Humanos proclamada por la Asamblea General de las Naciones Unidas el 10 de diciembre de 1948,

la Declaración Universal de la UNESCO sobre el Genoma Humano y los Derechos del Hombre del 11 de noviembre de 1997,

la Convención de Asturias de los Derechos Humanos y la Biomedicina del Consejo de Europa del 4 de abril de 1997.

Conscientes de los rápidos progresos de la biología y la medicina, de la imperiosa necesidad de asegurar el respeto de los derechos humanos y del peligro que las desviaciones de estos progresos podría significar para los derechos humanos.

Afirmando que corresponde a la Bioética aclarar la opinión sobre las consecuencias de todo tipo de los avances científicos y técnicos,

el COMITÉ CIENTIFICO hace las siguientes observaciones y recomendaciones:

Las biociencias y sus tecnologías deben servir al bienestar de la Humanidad, al desarrollo sostenible de todos los países, a la paz mundial y a la protección y conservación de la naturaleza. Ello implica que los países desarrollados deben compartir los beneficios de las biociencias y de sus tecnologías con los habitantes de las zonas menos favorecidas del planeta y servir al bienestar de cada ser humano.

Una importante tarea de la Bioética, que constituye una actividad pluridisciplinar, es armonizar el uso de las ciencias biomédicas y sus tecnologías con los derechos humanos, en relación con los valores y principios éticos proclamados en las Declaraciones y la Convención antes mencionadas, en cuanto que constituyen un importante primer paso para la protección del ser humano.

La enseñanza de la Bioética debería incorporarse al sistema educativo y ser objeto de textos comprensibles y rigurosos.

Todos los miembros de la sociedad han de recibir una información general, adecuada y accesible sobre la utilización de los avances científicos, las biotecnologías y sus productos.

Se debe propiciar y estimular el debate especializado y público a fin de orientar las opiniones, las actitudes y las propuestas. El debate implicará de manera interactiva a los expertos de las distintas disciplinas y a los ciudadanos de diversos ámbitos, así como a los profesionales de los medios de comunicación.

Debe garantizarse el ejercicio de la autonomía de la persona, así como fomentarse los principios de justicia y solidaridad. Asimismo debe respetarse la identidad y especificidad del ser humano.

Todos tienen derecho a la mejor asistencia médica posible. El paciente y su médico deben establecer conjuntamente el marco del tratamiento. El paciente deberá expresar su consentimiento libre después de haber sido informado de forma adecuada.

El genoma humano es patrimonio de la Humanidad, y como tal no es patentable.

Una finalidad fundamental de las técnicas de reproducción asistida es el tratamiento médico de los efectos de la esterilidad humana y facilitar la procreación si otras terapéuticas se han descartado por inadecuadas o ineficaces. Estas técnicas podrán utilizarse también para el diagnóstico y tratamiento de enfermedades de origen hereditario, así como en la investigación autorizada.

La creación de individuos humanos genéticamente idénticos por clonación debe prohibirse. La utilización de células troncales con fines terapéuticos debe permitirse siempre que la obtención de esas células no implique la destrucción de embriones.

La investigación y experimentación en seres humanos deben ser realizadas armonizando la libertad de la ciencia y el respeto de la dignidad humana, previa aprobación por parte de comités éticos independientes. Los sujetos de los ensayos deberán otorgar su consentimiento libre y plenamente informado.

Los productos alimenticios genéticamente transformados deben comportar la prueba, de acuerdo con el conocimiento científico del momento, de que no son perjudiciales para la salud humana y la naturaleza, y se elaborarán y ofertarán en el mercado con los requisitos previos de información, precaución, seguridad y calidad.

Las biotecnologías deben inspirarse en el principio de precaución.

Debe prohibirse el comercio de órganos humanos. Debe continuarse la investigación sobre los xenotransplantes antes de que se inicien ensayos clínicos con seres humanos.

El debate ético sobre el final de la vida debe proseguir, con el fin de profundizar en el análisis de las diferentes concepciones éticas y culturales en éste ámbito y de analizar las vías para su armonización.

A fin de promover un lenguaje universal para la Bioética, deberá hacerse un esfuerzo por armonizar y unificar los conceptos que tienen actualmente terminologías diferentes. El acuerdo en este ámbito se hace indispensable desde el respeto a las identidades socioculturales.

En Gijón (España), 24 de Junio de 2000

r. Informe sobre mobiliario urbano del grupo de trabajo de Impacto artístico en el paisaje

Tras el informe sobre elementos artísticos monumentales en carreteras y autovías, que fue aprobado en el Pleno de enero de 2003, y cuya presentación pública tuvo lugar el 17-02-2003, el Grupo de Trabajo de Impacto Artístico en el Paisaje pasó a ocuparse del mobiliario urbano.

Tal y como se ha ido informando en esta Comisión de las Artes, el grupo ha realizado en los últimos meses un extenso trabajo de campo, desplazándose a varias ciudades de nuestra Comunidad y recogiendo información fotográfica y de primera mano. Así, ha viajado a Alcoi, Elx, Alacant, Benidorm, Torrent, Castelló, Vila-Real y València. Dichas poblaciones, que podrían haber sido otras, se eligieron principalmente a causa de su tamaño, y también porque cuentan con un centro histórico y con zonas nuevas en expansión.

El cometido fundamental de esta segunda fase ha sido precisamente el de conocer de un modo directo el diseño y la utilización del mobiliario urbano en las distintas poblaciones, tanto en los cascos antiguos como en las nuevas barriadas.

Tras analizar los datos recogidos, hemos llegado a las siguientes consideraciones y conclusiones:

1. Es responsabilidad de los ciudadanos y de las administraciones públicas la conservación y configuración de un marco de vida a la medida del hombre, con el respeto debido a la naturaleza y a los testimonios precedentes de la cultura, buscando la belleza y la armonía entre las partes. En ese marco, el mobiliario urbano es un aspecto importante del conjunto de componentes que configuran el entorno.
2. Existe el peligro de considerar estos elementos como objetos secundarios, proclives a la uniformización y a la despersonalización del espacio donde se sitúan. Creemos, sin embargo, que la elección y la ubicación de dichos elementos implica una gran responsabilidad, dado que acaban configurándose como fundamentales en el paisaje urbano, donde se constituyen como formas activas de referencia e influyen en el gusto de las gentes.
3. Conviene que las intervenciones del mobiliario urbano en el seno de las ciudades cumplan el equilibrio entre su obligado carácter funcional y los valores culturales propios, ya que, al tiempo que configuran el marco donde la sociedad contemporánea actúa y vive, pasan a formar parte de unos escenarios donde la presencia del pasado es más o menos intensa.
4. Conviene también que dichas intervenciones respondan a las necesidades de la época y reflejen sus gustos, y que al mismo tiempo se conviertan, en aquellos lugares donde sea posible sin agredir el entorno, en medios de expresión de las nuevas tecnologías en desarrollo.
5. Si bien no conviene pontificar sobre la estética y la naturaleza de los diseños, cabe llamar la atención sobre los barrios históricos de los centros urbanos y rurales, con objeto de que la incorporación de mobiliario urbano sea la estrictamente necesaria y siempre acorde con el respeto al entorno. En relación con este punto, hay que comentar que en nuestro trabajo de campo hemos encontrado, con demasiada frecuencia, tendidos eléctricos y anuncios luminosos en fachadas o edificios de valor histórico, razón por la que instamos a las autoridades municipales a velar para hacer cumplir la legislación, y a los establecimientos comerciales a no utilizar formas de publicidad demasiado agresivas.
6. Hablando en general, hemos observado que el mobiliario urbano suele merecer mayor cuidado y atención, por parte de las autoridades competentes, que los elementos artísticos monumentales de rotondas y autorías. Aunque no podemos asegurar los motivos, cabe conjeturar que eso es así porque está sometido a un mayor escrutinio, a causa de su relación más próxima con el ciudadano, y por tanto a su capacidad crítica.
7. A lo largo de nuestro trabajo hemos encontrado en una misma ciudad ejemplos bien dispares, correspondientes a planes urbanísticos diferentes. Queremos destacar los que, a nuestro entender, constituyen ejemplos de equilibrio. Sin prejuzgar otras cuestiones, como la configuración de la trama urbana o su relación con el entorno natural, consideramos que los elementos

de mobiliario urbano ubicados en el casco antiguo de Alcoi, en la urbanización de la playa de Levante de Benidorm o en el paseo marítimo de la Malvarrosa de Valencia responden a modelos muy distintos, pero acordes con los usos y la estéticas de las arquitecturas o los paisajes donde se integran. Particularmente atractivo nos resulta el caso de Alcoi, donde los elementos de mobiliario urbano –bancos, farolas de pie o de pared, papeleras, semáforos, bolardos— contribuyen, gracias a la unidad de su estilo, a vertebrar el conjunto.

s. Informe sobre la declaració de BIC de l'església parroquial de San Lucas Evangelista de Xest

Antecedents

A petició del rector de l'església de San Lucas Evangelista de Xest, la Conselleria de Cultura i Educació va dictar una Resolució, de data 9 de juliol de 2003, de la Direcció General de Política Lingüística i Patrimoni Cultural, per la qual s'incoava l'expedient de declaració de Bé d'Interés Cultural a favor de l'esmentada església, amb el seu campanar, i se'n delimitava l'entorn protegit, d'acord amb l'article 27 de la Llei de patrimoni cultural valencià.

Amb data del 4 de setembre de 2003 entrà en el Registre del Consell Valencià de Cultura la documentació corresponent a l'expedient de referència. Immediatament la Comissió de Govern encarregà l'elaboració de l'informe corresponent a la Comissió de Llegat. Amb data 29 de setembre es va efectuar una visita a la ciutat de Xest, amb la presència de la regidora de Cultura del seu ajuntament.

Conclusions

Examinada la documentació i amb la informació obtinguda en la visita feta a Xest, es conclou:

Primera.- Els servicis tècnics de la Conselleria de Cultura i Educació han efectuat un estudi detallat dels béns a protegir, tant pel que fa a la seua descripció com a l'inventari dels béns incorporats a l'immoble: com pintures, ceràmica, orfèbreria i escultures. Igualment se n'ha delimitat l'entorn a protegir, per tal d'evitar modificacions urbanes que puguen afectar negativament a la visió del monument, i altres.

Segona.- Pel que fa a la rellevància arquitectònica, l'església de San Lucas, de factura barroca, destaca per la seua monumentalitat, com també el seu campanar, de cinquanta metres d'altura. L'interior de l'immoble s'ha conservat prou bé, amb obres i elements decoratius significatius. Tot això implica coincidir amb el criteri de qualificar amb categoria de Bé d'Interés Cultural tot el conjunt.

Tercera.- Pel que fa l'entorn, cal mantenir les altures, les façanes i les característiques pròpies, tal com han estat definides per l'administració autonòmica. Hem de reparar que al costat de l'església hi ha paralitzada una construcció que considerem que hauria d'ajustar-se al límits que figuren en l'expedient, ja que el conjunt de la plaça s'ha mantingut, amb una sola excepció,

dins del límit d'altures, i la construcció de referència, actualment paralitzada, contrasta amb este entorn.

Hem de destacar que la mateixa corporació municipal ha prescrit, en el Pla general d'ordenació urbana, uns límits edificables coherents amb la declaració de Bé d'Interés Cultural.

Quarta.- Cal reiterar a la parròquia la necessitat que es done compliment al règim de visites fixat per la Llei de patrimoni cultural i a la resta d'obligacions que es deduïxen de la condició de Bé d'Interés Cultural.

Cinquena.- Tot i no formar part de l'entorn delimitat, molt a prop de l'església es troba la plaça de Cajal, amb l'edifici de l'Ajuntament i que forma un conjunt molt representatiu de l'arquitectura popular, incloent-hi un immoble restaurat amb bon criteri que presenta una ceràmica modernista d'interés, l'edifici " Sindicato agrario y Caja Rural ". El Consell Valencià de Cultura crida l'atenció sobre la conveniència de conservar, com s'ha estat fent, amb una sola excepció no recent, les característiques i altures de la plaça esmentada.

t. Informe sobre diverses peticions de l'Associació de Veïns del barri de Patraix de València

Antecedents

Amb data 4 de juliol de 2003 el president de l'Associació de Veïns de Patraix demanà per carta la intervenció del Consell Valencià de Cultura per a obtenir la declaració del barri com a espai de protecció arqueològica. La carta incloïa determinades consideracions sobre la legalitat de la pretensió, i s'hi adjuntaven documents i escrits dirigits a les administracions, tant sobre l'esmentada sol·licitud com sobre la protecció dels edificis i del conjunt arquitectònic històric de Patraix.

Entre la documentació examinada consta un informe de l'arqueòloga municipal de València, Sra. Josefa Pascual Pacheco, realitzat amb el vist-i-plau de la regidora delegada de Patrimoni Històric. De l'esmentat informe es conclou de forma clara que a la vista de l'interés històric del barri, podria fixar-s'hi una àrea de vigilància arqueològica compresa entre els actuals carrers Beato Nicolás Factor i Salavert pel sud, el carrer Cuenca seguint pel carrer Ramón Castro, carrer de Chiva, girant pel carrer Maestro Bellver, tram del carrer Tres Forques, carrer Pintor Pascual Capuz per a unir finalment amb el carrer Salavert. Aquesta conclusió es basa en l'anàlisi de les referències arqueològiques, algunes d'època romana, i altres corresponents al repartiment i els assentaments cristians després de la conquesta.

L'Ajuntament de València, per acord de la seua Comissió de Govern pres en sessió de 20 de setembre de 2002, comunica a l'Associació de Veïns la decisió de "Declarar no necessària la tramitació de la declaració expressa com a Àrea de Protecció Arqueològica del nucli urbà antic de Patraix, ja que es considera suficient la protecció prevista en l'article 63 de la Llei Valenciana."

Consideració final

El Consell Valencià de Cultura considera que en el present cas, en consideració de l'existència d'un informe, del mateix Servei d'Arqueologia de l'Ajuntament de València, favorable en part a la petició de l'Associació de Veïns de Patraix, seria

raonable iniciar la tramitació del corresponent expedient, amb la possible col·laboració dels serveis municipals i autonòmics, durant el qual s'haurien de fixar els límits i les condicions de la possible declaració d'una Àrea de Protecció Arqueològica del Barri de Patraix, partint del primer informe de l'arqueòloga municipal de data 16 de maig de 2002.

u. Informe sobre el castell de Portell de Morella

Antecedents

Amb data 2 de setembre de 2003, núm. de registre 940, va tenir entrada en el Consell Valencià de Cultura un escrit de l'Ilm. Sr. Alcalde de Portell de Morella, registre d'eixida 202 del 22-7-03, en el que exposava que havent estat declarat el Castell de la seua localitat Bé d'Interés Cultural, amb categoria de "monument" (produint-se la seua inscripció en el Registro del Patrimonio Histórico Español segons comunicació del Ministerio de Educación, Cultura i Deporte que s'adjuntava), i donat el lamentable estat de conservació de l'edifici, pregava al Consell Valencià de Cultura informació sobre la conveniència de restauració del Castell.

La Comissió de Govern decidí trametre a la de Promoció Cultural la petició per tal que enllestira l'informe corresponent. En la sessió de setembre, de la Comissió de Promoció Cultural, s'encarregà al Sr. Huguet Pascual la formalització de l'esmentat informe.

Fets

Portell de Morella, com el seu nom indica, és l'entrada o "portello" des de les terres aragoneses a les valencianes per la Serra del Cardo a Morella. La privilegiada situació ha propiciat l'establiment, des de la prehistòria, de poblament humà en la zona. Les primeres proves de presència humana corresponen al període que va del Magdalenià al Epipaleolític, aproximadament fa 6.000 anys. I no es difícil trobar restes arqueològiques i pintures rupestres pels voltants.

Però serà amb la conquesta de Jaume I, en 1240, i la seua pertinença com aldea a la ciutat de Morella, de 1320 a finals del segle XVII, i especialment amb la independència municipal des del XVIII quan la població adquirirà un relleu demogràfic i artístic considerable. Així el barri de les Alberedes, avui despoblat, l'ermita de la Maredeu de l'Esperança de la Font o l'Església Parroquial són exemples destacats de patrimoni artístic i arquitectònic apreciable.

El Castell de Portell de Morella formava part de la xarxa de edificacions defensives que envoltaven tota una població i que culminaven amb les dependències pròpies dels senyors territorials o governants. Segurament d'origen visigot, és en l'època musulmana quan es basteix l'edifici actualment declarat "monument". La muralla tenia quatre portes que comunicaven la vila amb l'exterior. I era de ferma construcció bàsicament realitzada a partir de pedres de canteres locals.

Actualment encara poden contemplar-se alguns trams de la poderosa muralla i alguna torre. Però el més interessant del Castell, segurament, correspon a les parts que han estat aprofitades per a diferents usos. Així la Torre principal, avui

campanar de l'església, o la menuda plaça de bous que està integrada en el pati d'armes.

El Campanar, l'Església Parroquial, la plaça de Bous, alguna altra edificació menor (com els locals parroquials que en algun temps es dedicaren a cinema i teatre infantil), la Casa Abadia i les muralles i torres que es mantenen sense intervencions formen el conjunt de l'antic Castell. Un conjunt que cal considerar com element transcendent de la història i cultura de la població però també de tot el nord valencià, ja que a més del valor referencial com fortalesa reuneix la de l'ús social que ha representat, i representa, la qual cosa el fa modèlic d'un aprofitament popular sense agressions radicals a l'edifici.

El lògic deteriorament d'una construcció d'aquestes característiques i edat ha propiciat diversos desperfectes que fiquen en perill la pròpia estructura. Així, en la Casa Abadia, part important del conjunt, s'aprecien esclètixes poderoses una de les quals ha produït un badall que podria ocasionar l'ensorrament de la casa i també una part important del Castell. El Campanar, o torre principal, també presente diverses obertures que exigeixen una ràpida intervenció. La urbanització del carrer situat al lateral est de l'església ha generat una baixada del nivell del sòl que segurament afectarà la cimentació. En definitiva, un monument rellevant que es troba necessitat d'una intervenció urgent, perquè si no es corre el risc de la pèrdua, parcial i encara total, d'un exemple principal de construcció defensiva i que ha estat aprofitat socialment al llarg dels anys de manera destacada.

Front esta situació cal plantejar-se les següents consideracions:

Consideracions finals

1. El Consell Valencià de Cultura, d'acord amb els arts. 3, 5 i ss. de la Llei 12/1985, de 30 d'octubre, eleva aquest informe per tal de significar la importància de l'esmentat Castell de Portell de Morella així com assenyalar el perillós estat del mateix. I tal i com sol·licitava l'Ajuntament de Portell, remarcar la conveniència d'una intervenció urgent del conjunt que conforma la construcció i l'elaboració posterior d'un projecte de restauració.
2. Aquest informe es remetrà a la Conselleria de Cultura, Educació i Esport, a la Diputació de Castelló i a l'Ajuntament de Portell de Morella, així com a aquelles institucions interessades que el demanen.

v. Informe sobre la declaración de BIC del pantano de Elche

A instancias de la Dirección General del Patrimonio Cultural Valenciano se ha guiado visita a las instalaciones del antiguo pantano de Elche.

La Conselleria de Cultura a través de la Dirección General ya citada, adjunta un Acuerdo en el que se hace una exhaustiva relación de datos históricos, descriptivos y técnicos cuya lectura detenida informa teóricamente a la perfección sobre este monumento objeto de estudio.

La contemplación actual de la presa nos sitúa ante un muro de planta circular, cuyo alzado en la cara recayente al vertido de las aguas es liso, en el que destaca, al pie, la compuerta de limpieza y desagüe. Son de considerar también como parte

de monumento además de la Presa de arco, la primera que de este tipo se construyó en España desde la época romana, la casa del pantanero, la escalera de la presa, la antigua Central hidro-eléctrica, y en la zona de su entorno un azud existente aguas abajo.

Conviene hacer hincapié en el difícil y mal acceso a través de caminos poco practicables para llegar al pie de la presa; así como la existencia de un vertedero de basuras en su cercanía que pese a figurar como cancelado sigue recibiendo basuras y escombros ante la total falta de vigilancia.

Se aprecia la condición de planta circular de la presa así como la existencia de estribos en los laterales para reforzar la resistencia al empuje de las aguas. Únicamente es de lamentar el total aterramiento del pantano que hace inútil su función.

Conclusión

Habida cuenta de la antigüedad del muro de presa y su técnica en arco que datan de 1632 y sus posteriores reparaciones en 1846, y consideradas todas las circunstancias históricas que adornan su existencia, se informa que el Pantano de Elche debería ser declarado Bien de Interés Cultural en su categoría de monumento.

x. Informe sobre la declaració de BIC del conjunt històric d'Alzira

Antecedents

Amb data del 21 d'octubre de 2003, número de registre 1159, va tindre entrada en el Consell Valencià de Cultura una comunicació de l'Ilm. Sr. Director General de Política Lingüística i Patrimoni Cultural Valencià en la qual es sol·licitava l'informe preceptiu que d'acord amb l'article 27.5 de la Llei 4/1998, d'11 de juny, de Patrimoni Cultural Valencià ha d'elevat l'esmentat Consell Valencià de Cultura per tal de declarar Bé d'Interés Cultural el Conjunt Històric de la ciutat d'Alzira.

La Comissió de Govern va trametre a les de Promoció Cultural i de Llegat Històric i Artístic la petició per tal que enllestiren l'informe oportú. Ambdues comissions delegaren en el membre de les citades comissions, Sr. Jesús Huguet Pascual, la realització de les tasques escaients per a la formulació corresponent.

Fets

El Conjunt Històric d'Alzira, bàsicament conformat per l'antiga illa que els braçals del riu Xúquer encerclaven, se'ns manifesta com una agrupació d'elements topogràfics, paisatgístics, arqueològics, patrimonials i urbanístics d'un valor rellevant i transcendent pel coneixement de la nostra cultura i història. El meandre, avui fossilitzat pel reompliment dels braçals, delimita un espai de gran valor històric i cultural que consegüentment ha generat una sèrie de manifestacions artístiques que van de la literatura al cinema, de les arts plàstiques a les projeccions urbanístiques. A més d'erigir-se en zona de troballes arqueològiques considerable.

La documentació i informació que acompanya la sol·licitud de la Direcció General de Política Lingüística i Patrimoni Cultural Valencià és suficientment explícita per considerar el gran interès cultural i històric del conjunt.

Per tot això, examinada la documentació aportada i després de diverses visites realitzades al Conjunt Històric alzireny, es conclou el següent:

Conclusions

1. Els serveis tècnics de la Conselleria de Cultura, Educació i Esport de la Generalitat Valenciana han efectuat un rellevant estudi dels bens i la zona a protegir, tant pel que afecta a l'espai com a l'inventari d'edificis de major realç. L'estudi delimita clarament el Conjunt Històric objecte de la petició de declaració com Bé d'Interés Cultural.
2. Donada la vàlua del Conjunt es considerada adequada la sol·licitud de declaració de Bé d'Interés Cultural per al Conjunt Històric d'Alzira, en les dimensions espacials que l'informe de la Conselleria determina.
3. En qualsevol cas es considera oportú que sense esperar la resolució de l'expedient, i tal i com indiquen les pròpies disposicions legals al respecte, es tinga una cura especial, per part de l'Ajuntament d'Alzira, en les intervencions que puguen realitzar-se en les cases del Conjunt indicat i en els solars existents. Especialment voldríem cridar l'atenció en la zona limítrof amb el conjunt, corresponent al braç soterrat del riu a l'eixida del Pont de Ferro on hi ha diversos col·legis (la Ronda d'Algemesí), per tal que el jardinatge o urbanització remarquen el sentit patrimonial de forma semblant com s'ha fet amb el denominat Jardí d'Aràbia Saudí a l'Avinguda de Luís Suñer.
4. Aquest informe, prèvia aprovació del Ple del Consell Valencià de Cultura, es remetrà a la Direcció General de Política Lingüística i Patrimoni Cultural d'acord amb les disposicions legals ja esmentades.

y. Informe sobre la declaración de BIC del conjunto histórico de Culla

Con fecha 21 de octubre de 2003 y registro de entrada n.º 1160 se recibe en este Consell escrito del Sr. Director General de Política Lingüística y Patrimonio Cultural de la Generalitat Valenciana solicitando, de acuerdo con el artículo 27.5 de la Ley 4/98 de 11 de junio de Patrimonio Cultural Valenciano, informe sobre declaración de B.I.C. del Conjunto Histórico de Culla (Castellón).

1. Antecedentes

Mediante resolución de 27 de marzo de 1983, la Dirección General de Bellas Artes y Archivos del Ministerio de Cultura acordó dar por incoado el expediente de declaración de Conjunto Histórico-Artístico de Culla. Completado éste con los requisitos que prevé la Ley de Patrimonio Cultural Valenciano (4/1998 de 11 de junio), y de acuerdo con su disposición transitoria 10., la Dirección General de

Patrimonio, acordó por resolución de 16 de septiembre de 2003 la continuación del expediente.

Siendo preceptivo (art. 27.5 de la Ley 4/98 de 11 de junio), el informe favorable de dos instituciones consultivas de la Generalitat en materia de patrimonio cultural, se solicita éste del Consell Valencià de Cultura.

2. Datos históricos

El municipio de Culla, en el Alt Maestrat, está demarcado por la rambla Carbonera y el riu Montlleó. Su término limita con los de Benassal (N), Vilar de Canes, Albocàsser y Serra d'En Garceran (E), Atzaneta del Maestrat, Benafigos (O) y Useras (S). La población se asienta en lo alto de una montaña, en el punto más elevado del término, coronada por los restos del castillo. Las pinturas rupestres esquemáticas de los abrigos del Molinell, el Bovalar y la Covarcha; los hallazgos arqueológicos en la Font de la Carrasca y la Roca del Corp, y el poblado ibérico del Collet del Salze, reflejan la ocupación de su territorio desde la Prehistoria.

Las citas históricas más próximas datan de fines del s. XI, cuando la expansión mediterránea de los reyes aragoneses establece dominios puntuales en el área valenciana septentrional, llegando al mar por Oropesa y el mismo Castellón¹, y teniendo como plaza fuerte, en el interior, el bastión de Culla. Los aragoneses Fortún Sanchis y Fortún Ortiz aparecen como tenentes de las tierras de Culla desde 1093: Fortunio Sangiz in *Quelga* (1093); Fortunio Fortiz in *Guelga*; Senior Forti Ortiz in Monteroio et in *Quelga* (1101); Senior Orti Ortiz in *Quelga* et in suis terris (1102); Senior Fortunio Sangiz in *Kolia* et in *Castilion de ripa de mare* (1003)². La dotación de la Catedral de Tortosa por Alfonso II menciona su término como comprendido en la antigua diócesis dertosenense, en 1178: *Culam*, cum suis terminis³. Y como reflejo de los primeros movimientos de preconquista, Culla es objeto de donaciones y transacciones reales en los primeros decenios del s. XIII, citada como *Cuillar* (1213), *Culam* (1224)⁴, o *Cuillar* (1229)⁵, con una -r indecisa, que puede apuntar a la forma etimológica latina COCHLEARE 'caparazón', que no es más que una metáfora geográfica de la roca sobre la que se asentó la población. También las fuentes árabes remarcan su valor estratégico: en la biografía de cierto Abū Īsà de Santa María del Xarq (Albarracín), Ibn al-Abbār dice de él que había tomado lecciones del cadí Abū Bakr al-'Arabī "en Culla, de las fronteras orientales", cuando el emir Alí ben Yúsuf ben Taxfín se apoderó del lugar (1128)⁶.

Fue reconquistada por Jaime I en 1233 y pasó a manos de Blasco de Alagón por el tratado de Montalbán. Constança, hija de D. Blasco, y su marido Guillem d'Anglesola le otorgan Carta Puebla (cuyo pergamino original se conserva en el Archivo Municipal)⁷ en 1244, fijando sus límites:

"et confrontatur de pudio de *Moncatil* [Moncàtil], vadit directe ad barrancum de *Maçanar* et intrat ad rivum qui descendit *dels Albes*, et de dicto rivo vadit et ferit in *rivum Siccum* [riu Sec] ... et dividit cum termino de *Villafamez* et intrat ad rambla de *Carbonera* et dividit cum termino de *la Serra* [Serra d=En

¹ "Castelló de vora de mar" o *Castilgone ripa de mare*, año 1099, *Castilgone*, 1100, *Castilion*, 1103 Publica A. Ubieto, *Colección Diplomática de Pedro I*, docs. núms. 72, 73, 75, 79, 85.

² ACA, perg. de Ramón Berenguer III n.º 13; AHN Clero, cód. 1067, f. 10r; AMH, Docs. Reales n.º 5; BAH Colección Traggia, VIII, f. 43; ACL, Roda, carp. Docs. Reales n.º 90. Transcribe Ubieto, *Colección Diplomática de Pedro I*, n.º 12, 99, 100, 101, 110.

³ ACT, *Común de Cabildo*, perg. 4.

⁴ Huici-Cabanes, *Documentos de Jaime I de Aragón* (1216-1236), vol. I, Valencia, 1976, n.º 52.

⁵ Tratado entre Jaime I y Zayd abu Zayd, 20 de abril de 1229. Huici-Cabanes, *ibid.* n.º 119.

⁶ Transcrito **Ku^wIya** en la *Takmila*, ed. de Codera, vol. I, p. 87.

⁷ Publicado en *BSCC XI* (1930), pp. 36-38.

Garceran] ... et ascendit in *Serra de Foveis* [Serra de Foyes], et vadit directe ad *Monxellos* [Mochellos]”.

Muerta Constança, las familias de los Alagón y de los Anglesola se disputan el dominio territorial de la villa, que pasa a la Orden del Temple en 1303, a la Corona en 1309 y a la Orden de Montesa en 1317, constituyéndose entonces la llamada Comanda de Culla. En 1592 se reintegra definitivamente al real patrimonio.

Culla fue cabeza de una Setena o “Comunitat d’Herbatge” a la que pertenecían Atzaneta, Benafigos, Benassal, La Torre de Vinrabí (hoy Torre d’Enbesora), Vilar de Canes y Vistabella, los desaparecidos lugares del Castellar y el Molinell y los castillos de Boi y Corbó.

La influencia político-administrativa del castillo de Culla fue decayendo hasta el s. XVIII, cuando la transformación urbanística revitalizó el aspecto urbano con la construcción o reconstrucción de la iglesia y la ermita de Sant Cristòfol y varias obras de mejora de la población. El en otro tiempo estratégico castillo quedó en ruinas a raíz de las Guerras Carlistas.

3. Patrimonio Histórico-Artístico, Medioambiental y Etnológico

Culla cuenta con una larga serie de elementos históricos, arqueológicos, artísticos, paisajísticos y etnológicos que la perfilan como un conjunto singular a proteger.

a) Histórico-Artístico

La extensión del municipio de Culla es de 115,9 Km² y su población de unos 890 habitantes distribuidos entre el núcleo urbano y las masías del término, marcadamente montañoso. Su actividad económica es sobre todo agrícola (almendro, olivo, avellano, vid, cereales) y ganadera (ovina, caprina, bovina, porcina, avícola y apícola).

La parte antigua de la población se configura como un interesante conjunto de edificios con carga histórica individual y un entramado de calles, callejuelas y plazas que conservan buena parte de su carácter histórico, preservado desde hace algún tiempo por el programa de rehabilitación. Las casas suelen ser de mampostería y revoque ligero, tejados inclinados con teja moruna, fachadas de ventanas encuadradas por bloques de piedra y balcones con cara cerámica inferior. Las portadas son de piedra con arco de medio punto o adinteladas y con inscripciones en los dinteles. De este conjunto merecen citarse:

- La **iglesia parroquial del Salvador**, reconstrucción o ampliación del templo antiguo, verificada a principios del s. XVIII. Se consagró en 1712, con la adición posterior del campanario. Especial importancia revisten en su interior el **retablo renacentista de Sant Roc**, tríptico que constituye una magnífica muestra de la pintura del s. XVI; y la **escultura gótica del Salvador**, patrón de la villa, obra en piedra del s. XV.
- El antiguo **Granero del Comendador**, vulgarmente conocido como **La Presó**, obra de los ss. XIII y XIV, usado como cárcel durante las Guerras Carlistas.
- El antiguo **Hospital del s. XVII**, continuación de la obra social fundada por Domingo Serrana en el s. XIV, restaurado en 1993.
- El arco de la **Porta Nova**, reconstruido en el s. XVII
- Otros muchos elementos singulares, desde la lápida medieval del Carrer de la Font, al **Perchet**, del s. XIV.

Fuera del casco urbano se ubican otros parajes y edificios, entre ellos la **ermita renacentista de Sant Roc**, del s. XVI; la de **Sant Cristòfol**, del s. XVIII; el **Calvari**, la Era de la Taona o el **Mirador del Terrat**, desde donde el espectador puede contemplar un extraordinario panorama de la comarca de l'Alt Maestrat y, si la diafanidad lo permite, el Mediterráneo. El **castillo** que domina la población, de origen árabe, conserva, entre otros vestigios, los restos de la **Torre del Frare Pere**, de las murallas y torreones del siglo XIII, la puerta de entrada a la **Barbacana** y los **escudos de armas** de la Orden de Montesa.

Pero la enorme extensión del término condicionó históricamente la dispersión de la población en pequeños núcleos o **masías**, cuyo número llegaba a 365 a fines del s. XIX y se ha reducido a 115 (habitadas) en la actualidad. Muchas de ellas son de origen medieval, con indiscutible valor arquitectónico no bien estudiado. Merecen citarse las masías de Vinyes, Torre Amador, Torre Folch, y sobre todo la **Torre de Matella**, que funcionaron como torres de vigía del castillo de Culla; y las de Riu Sec, Montllat, Roques de Llaó (las tres deshabitadas), Molinell, Pla de Sabater, Sales de Matella, Paulo y Sastre, entre otras.

Dos magníficos archivos, el **Archivo Parroquial** y el **Archivo Municipal**, conservan sendas colecciones documentales, valiosísimas, que arrancan del s. XIII e ilustran las manifestaciones descritas.

b) Medioambiental

Las alturas del término de Culla oscilan entre los 395 m. de la Torre de la Matella y los 1121 del casco urbano, los 1090 del Tossal de la Serrà o los 1082 del Pico d'Espaneguera. Dichos contrastes le otorgan una orografía característica, originando grandes desniveles, profundos barrancos, cuevas y simas que constituyen un gran atractivo natural. Dos áreas tienen especial valor ecológico:

b1) El área del Riu Monlleó, caracterizada por la proliferación de la flora y fauna autóctonas (acebo, capra hispanica, jabalí, rapaces, buitres, etc.) y la morfología agreste del terreno, con simas, cuevas y el abancalamiento típico de finales del s. XIX. En dicha área se ubican la Roca de Penyalba, el Frontó, el Morral de la Maciana, el Morral de Castellalbo, el Morral Roig, la Roca de la Clapissa; la Cova del Moro, Cova de de les Lledoneres, Cova Blanca, Cova de les Cabres, Cova Redona y Alvenc de Panyacalba; y diversas fuentes, como la Font de Santa María, la Fonteta del Molinà, el Bassiolet y la Font de la Ferrerola.

b2) La zona del Riu Molinell, con abundancia de manantiales y antiguos molinos hidráulicos hoy en desuso, pero de gran valor etnológico: Molí Alt, Molí Toni, Molí Tòfol, Molinet y Molí Teresa. Se hallan en esta área la Cova del Bovalar, del Molinell y la Covarcha; la Font del Molinell, de la Llosa, de la Carrasca, del Gargolè, la Fontassa y la de les Vinyes. Debe destacarse en este entorno la famosa **Carrasca de Culla**, declarada árbol monumental de la Comunidad Valenciana, en la masía Bassa.

c) Etnológico

Culla conserva además buen número de tradiciones y costumbres populares inseparables de su pasado histórico. Entre éstas, las fiestas de **Sant Pere Màrtir** y Sant Antoni (último fin de semana de abril), con las tradicionales *albaes*, entrega de la *coqueta* elaborada por los majorals y les *corregudes*; la festividad de **Sant Cristòfol**, con la romería a su ermita (lunes de Pascua de Pentecostés); **Romería a Sant Joan de Penyagolosa**, en término de Vistabella (sábado de la semana del Corpus Christi), que se remonta al siglo XIV; la **Procesión del Corpus Christi**, con

los *pendons*, altares florales y *pichurrulls*, hechos sonar por los niños; así como las Fiestas Patronales de la Asunción, Sant Roc y El Salvador.

Sorprendente por otro lado es la riqueza y la variedad del folclore local, que entronca con otras manifestaciones del Maestrat y Els Ports, y cuya plasticidad es patente en *les Jotes*, *Seguidilles* y *Fandango*; el *Ball Pla* o *Ball Rodat*; y sobre todo en **Les Danses**, recuperadas con motivo del 750 aniversario de su Carta Puebla, compuestas por los bailes denominados *Els Dansants*, *Els Negrets* y *Les Gitanetes*.

4. Conclusiones

1. En función del amplio patrimonio descrito, así como de su soporte histórico y documental, no cabe duda de la idoneidad de la declaración de Bien de Interés Cultural en favor del Conjunto Histórico de Culla.
2. Además de la protección de edificios y elementos representativos, son de interés: a) la catalogación de las masías con especial valor histórico-etnológico, así como de los molinos hidráulicos del termino; b) la conservación en condiciones adecuadas de los archivos históricos; y c) el estudio y fomento de las manifestaciones culturales citadas.
3. Se recomienda igualmente la adopción de las medidas necesarias para facilitar la visita que establece la Ley de Patrimonio, siempre que sea posible y no afecte a la seguridad, de los edificios religiosos o civiles de interés general.

7. Publicacions

7.1. Publicacions del CVC durant l'any 2003

7.1. Publicacions del Consell Valencià de Cultura durant l'any 2003

- ALBI, José, ***Antología poética de José Albi. El orden cronológico de la soledad***, (selección de Jaime B. Rosa), "Els Quatre Vents", Consell Valencià de Cultura, València, 2003.

Característiques: Sèrie *Els Quatre Vents*, 468 pàgines, 17 x 23 cm, ISBN: 84-482-3557-6

Sinopsi:

La poesia de José Albi, que en aquesta antologia es presenta, no és fruit del càlcul: "No és necessari conèixer la tècnica de la bellesa", dirà en aquests dos versos, sinó més aviat quelcom que brolla i s'expressa. És manifestació de la seua existència, i es mostra perquè és autèntica, té vida i per tant és veritat.

Les tres obsessions i motius més recurrents que es perceben en els poemes de l'autor: l'amor, el record i la soledat, són com tres cristalls de color a partir dels quals el calidoscòpic geni creador de José Albi ha construït, amb els moviments rotatius de la seua ment, quasi imperceptibles, els més de cinquanta llibres que componen la seua obra i mitjançant els quals ha sabut concretar amb tanta mestria i habilitat aqueixa experiència de dolor que significa la clara aventura de l'existència.

Després de la lectura dels poemes de José Albi resulten evidents els objectius i els assoliments del seu discurs poètic: la creació lírica ha humanitzat la vida, l'emoció poètica s'ha convertit en paraula humana. Aqueix és el camí que l'home i el poeta ha traçat, continua traçant i traçarà, perquè algun dia algú pugua veure gravada en la pedra dels grans congosts de l'existència aquesta llegenda: "José Albi passà per ací".

- CASAS, Mariano, ***L'itinerari valencià de Lady Holland***, "Minor", Consell Valencià de Cultura, València, 2003.

Característiques: Sèrie *Minor*, 141 pàgines, 7 il·lustracions, 20 x 15 cm, ISBN: 84-482-3645-9

Sinopsi:

El present llibre conté una traducció de les pàgines valencianes del manuscrit original dels diaris d'Elizabeth Vassall-Fox –Lady Holland—: viatgera il·lustrada britànica per terres valencianes durant els últims dies del 1802 i els primers mesos del 1803, a més d'una aproximació a la seua figura i a les seues impressions sobre la realitat social, cultural i econòmica valenciana de l'època.

Lady Holland va ser la cronista d'una societat que estava a punt de sumir-se en una profunda transformació, arrossegada pels esdeveniments històrics que se succeïrien pocs anys després de la seua partida. La guerra contra els francesos arruïnaria altars, palaus i biblioteques; la desamortització faria el mateix amb els convents, i la desaparició de la Inquisició i els senyorius completaria un canvi social, polític i econòmic que pocs anys després seria total.

A través de les impressions de Lady Holland i d'altres relats de viatge semblants, podem compondre fàcilment una imatge d'aquell moment de la nostra història, allunyada en molts casos de l'oficial o de la que ens ha arribat transmesa per la tradició o la iconografia local. El diari de Lady Holland pot ocupar un lloc rellevant entre els relats que ens ajudaran a conèixer millor el nostre passat i a oferir-nos una fotografia en què entre llums i ombres puguem distingir algunes de les claus que ens expliquen el nostre present.

- CLIMENT MARTÍNEZ, Josep Daniel. **L'interès per la llengua del valencians (Segles XV-XIX)**, "Minor", Consell Valencià de Cultura, València, 2003.

Característiques: Sèrie *Minor*, 341 pàgines, 28 il·lustracions, 20 x 15 cm, ISBN: 84-482-3455-3

Sinopsi:

En aquest llibre Josep Daniel Climent Martínez, natural de la Granja de la Costera i professor de valencià a l'Institut Cid de València, es pot trobar una panoràmica, des del punt de vista de la història social de la nostra llengua, del període que va des de la segona part del segle XV a la fi del segle XIX; des del 'Liber Elegantiorum', les 'Regles' de Bernat de Fenollar i 'La brama dels llauradors a l'horta de València' a l'obra lexicogràfica de Constantí Llobart i Martí Gadea, i és, per tant, només el primer tast, el primer volum de la seua història social de la llengua. Per a fer més interessant el llibre, combina l'exposició amb la reproducció de molts textos originals com els de Beuter, Almudèver, Marc Antoni Ortí, Orellana, Sanelo, Galiana, Gregori Maians, Vicent Boix.

Totes les vicissituds, idees, actituds, maneres d'entendre la llengua en aquest període, se'ns presenten, de manera clara, en aquest llibre. Entre altres, com el valencià ha viscut des del segle XVI en qualitat de llengua subsidiària, primerament del llatí, al servei de l'aprenentatge del qual es confegien gramàtiques i diccionaris com el 'Thesaurus Puerilis', i posteriorment del castellà; com no hi ha un intent de recollir el lèxic valencià fins Escrig; com l'intent de Sanelo de recuperar el valencià antic tenia poques possibilitats d'èxit, les mateixes que té hi intentar fer una llengua apartada del poble; com nasqué la relació filial entre el llemosí i el valencià que encara perdura en la ment de molts valencians, fins i tot, de persones de molta cultura; el model de la llengua urbana del segle XVII; la difícil supervivència del valencià en el segle XIX quan la burgesia abandonà la llengua i només la poca qualitat de l'ensenyament de l'època evità una major pèrdua de l'idioma; els precedents de l'antitesi purisme-llengua que es parla, que es presenta a través de 'La brama de llauradors de l'horta de València' i la societat del segle XV.

- DEL REY AYNAT, Miguel, i al., **Alqueries. Paisatge i arquitectura a l'Horta**, "Maior", Consell Valencià de Cultura, València, 2003.

Característiques: Sèrie *Maior*, 226 pàgines, 28 x 23 cm, ISBN: 84-482-3153-8

Sinopsi:

Aquest llibre, que pretén acostar-se a la cultura i les arquitectures que es donen al voltant l'alqueria a l'horta, està compost d'assajos i descripcions de diversos autors. Genèricament denominat *Alqueries*, el llibre inclourà tres volums; el primer, *Paisatges i arquitectures en l'Horta*, ens acosta al plantejament del tema: conèixer les alqueries de l'Horta de València, la seua arquitectura i el medi físic i cultural en què es construeixen.

S'intenta en aquest volum acostar-se al tema de manera general, buscant una visió global i incorporant-hi una reflexió sobre el valor del món rural en la cultura, les relacions entre cultura i civilització, així com les relacions particulars entre l'entorn rural i la cultura arquitectònica.

Els volums següents pretenen aprofundir en aspectes concrets. En el cas del segon volum, en la definició del paisatge físic i cultural que trobem al voltant de l'alqueria, s'estudiaran: la geografia i el paisatge que s'hi construeix, les distintes maneres d'entendre el poblament al llarg del temps, la matèria de què es construeix l'alqueria i la manera d'habitar la casa.

En el tercer volum ens endinsarem en l'arquitectura de l'alqueria, en les distintes alternatives que li han donat forma, agrupades per èpoques històriques i observant com va transformant-se, com canvien els tipus de referència, com en són els distintes exemples, i analitzarem particularment algunes de les alqueries de la geografia de l'Horta.

- GIMENO SANFELIU, Mª Jesús, ***Llinatge i poder. Castelló (XVI-XIX)***, "Minor", Consell Valencià de Cultura, València, 2003.

Característiques: Sèrie *Minor*, 287 pàgines, 9 il·lustracions, 20 x 15 cm, ISBN: 84-482-3559-2

Sinopsi:

L'estudi dels grups privilegiats, des de la seua projecció social, econòmica i, especialment, política, va hui en augment dins de la historiografia espanyola moderna. Des de fa unes quantes dècades, els investigadors de la història social, i fins i tot, d'altres dimensions, com la història política, econòmica, de les mentalitats, etc., han iniciat un procés d'acostament al paper jugat per la noblesa espanyola de l'Antic Règim, en l'evolució dels fenòmens socials, econòmics o polítics.

L'estudi de les famílies titulades més importants que residien a la vila de Castelló durant l'Antic Règim, pretén ser una simbiosi entre els diferents plantejaments metodològics que hi ha ara en aquest camp d'estudi. En primer lloc, s'estudien els recursos econòmics, no vinculats directament amb les rendes senyorials, analitzant l'estructura patrimonial, lliure i vinculada, i les seues vies de transmissió, amb atenció especial als mecanismes de perpetuació de l'ordre establert. Al costat d'aquesta aproximació més clàssica sobre la composició dels patrimonis, el lector trobarà també en les pàgines següents dades sobre mobles i aixovar domèstic, que ens permetran estudiar els nivells de cultura material i del consum, per a conèixer el seu estil de vida particular.

L'autora ha intentat estudiar de prop els comportaments particulars, les conductes individuals seguides pels membres de la noblesa titulada castellonenca des del segle XVI fins a les primeres dècades del XIX. Per a ells hem reconstruït la trajectòria vital de la família dels barons de la Serra d'en Galceran, la Pobla, Borriol, Benicàssim i Montornés, a través de les successives generacions i fases per què passa.

Maria Jesús Gimeno Sanfeliu és doctora en geografia i història per la Universitat de València, per la qual va obtenir el Premi Extraordinari de Doctorat. Ha exercit la seua activitat docent a la UNED i actualment ho fa en la Universitat Jaume I, on és professora d'història i institucions econòmiques. Ha publicat diversos llibres i nombrosos articles i estudis dedicats al coneixement històric de la realitat econòmica i social valenciana en època moderna, pels quals ha obtingut diversos premis. Compagina l'activitat docent i investigadora amb la coordinació la direcció de l'obra editorial del Servei de Publicacions de la Diputació Provincial de Castelló.

- LLOP I BAYO, Francesc, **L'afició a les campanes. Paisatge urbà i tocs tradicionals en la ciutat de València**, "Minor", Consell Valencià de Cultura, València, 2003.

Característiques: Sèrie *Minor*, 173 pàgines, 35 il·lustracions, 20 x 15 cm, CD-ROM, ISBN: 84-482-3488-X

Sinopsi:

L'afició a les campanes vol explicar els tocs de campanes tradicionals de la ciutat de València, així com la pràctica desaparició d'aquests els anys 70. S'hi descriuen tècniques, s'hi transcriuen tocs i missatges, i s'hi relaciona el paisatge històric de la ciutat amb els tocs tradicionals. El llibre va acompanyat d'un CD amb gravacions històriques dels darrers campaners. L'estat de decadència dels tocs manuals estudiats en el llibre no presumia, de cap manera, la vitalitat posterior d'aquesta "afició a les campanes", de bell nou recuperada.

Francesc Llop i Bayo treballa en la Generalitat Valenciana com a tècnic d'etnologia. Va estudiar antropologia social a Madrid, i tant la seua tesi de llicenciatura com la tesi doctoral estudiaren el món de les campanes tradicionals com a procés de comunicació i de construcció sonora de la comunitat. No solament escriu sobre campanes: des de fa molts anys participa tocant campanes, és un dels campaners de la catedral de València i membre fundador del Gremi de Campaners Valencians. També coordina la pàgina web del gremi; <http://campaners.com>.

- LÓPEZ PIÑERO, José María - BUENO CAÑIGRAL, Francisco Jesús, **Segundo Centenario de la Real Expedición Filantrópica de la vacuna de la viruela. 1803-2003. De Francisco Javier Balmis Berenguer al terrorismo biológico**, "Minor", Consell Valencià de Cultura, València, 2003.

Característiques: Sèrie *Minor*, 132 pàgines, 12 il·lustracions, 20 x 15 cm, ISBN: 84-482-3519-3

Sinopsi:

En la introducció del present llibre el professor i president del CVC, Santiago Grisolia, ressalta la intenció dels autors de repassar una part de la història de la lluita dels humans contra les malalties infeccioses, centrant-la en eixe meravellós episodi de l'Expedició filantròpica de la vacuna de 1803, en connexió amb la nova situació, provocada per l'amenaça, no del tot moderna, de l'ús bèl·lic, institucional o per lliure, irresponsable en tots els supòsits, d'agents tòxics o infecciosos.

En la primera part del llibre, titulada Un mil·lenni de vacunes (segles XI-XXI), el professor López Piñero ens oferix una visió retrospectiva dels avanços de la ciència mèdica respecte a la vacunació; des de la primerenca aportació de la medicina xinesa i hindú, fins a la vacunació empírica de Jenner i la posterior "científica" de Pasteur, basada en la teoria microbiana de la infecció de Koch i Henle. Es relaten tant els aspectes purament científics de la lluita contra les malalties infeccioses,

inclosos els seus conflictes gremials, com els condicionants polítics i socials de les diferents èpoques. També es fa especial insistència en l'aportació valenciana i espanyola per part de científics com Balmis i Ferrán a l'avanç de la vacunació.

En la segona part del llibre, titulada Terrorisme biològic, el doctor Bueno Cañigral realitza un recorregut històric de la utilització terrorista d'organismes biològics amb especial atenció a allò que succeí l'11 de setembre del 2001 a Nova York i Washington i la posterior onada de casos de carboncle per la transmissió d'espores de *Bacillus anthracis* a través del sistema postal nord-americà. Al costat d'això, es realitza una completa descripció de la pigota des del punt de vista microbiològic, clínic, profilàctic i com a arma biològica, i es destaca novament la contribució de Balmis en l'expansió de la llavors nova pràctica preventiva de la pigota amb la Reial Expedició Filantròpica de la Vacuna, iniciada en 1803. Finalment, s'exposen una sèrie de mesures preventives generals davant de possibles atacs terroristes amb armes biològiques, i unes mesures específiques per al cas de la pigota.

- PEPÍN, Matilde, **Santuarios valencianos. Un viaje etnográfico**, "Maior", Consell Valencià de Cultura, València, 2003.

Característiques: Sèrie Maior, 391 pàgines, 28 x 23 cm, ISBN: 84-482-3621-1

Sinopsi:

Aquest llibre naix amb la intenció de divulgar un tresor patrimonial del nostre poble: els seus santuaris i ermites, a més del seu entorn, la seua ubicació, orígens, ritus, llegendes... Es tracta d'un treball de camp que es recolza en una gran recopilació històrica oral i que apareix il·lustrat en moltes ocasions per fotografies de la pròpia autora.

Matilde Pepín transcriu textualment fets, promeses, gojos, sorprenent al lector per la credulitat de la gent, com per l'exhaustiva documentació que aporta. Santuaris valencians és un viatge etnogràfic per la geografia valenciana i una suggeridora invitació per a conèixer les tradicions ancestrals que es conserven en les nostres terres.

- SANTAMARIA HERNÁNDEZ, Ma Teresa, **El humanismo médico en la Universidad de Valencia**, "Minor", Consell Valencià de Cultura, València, 2003.

Característiques: Sèrie Minor, 278 pàgines, 20 x 15 cm, ISBN: 84-482-3519-3

Sinopsi:

Si l'ampli camp de l'humanisme renaixentista pot oferir a un filòleg una infinitat de temes en què submergir-se i indagar, la parcel·la concreta de la medicina humanista pot convertir-se en un interessant objecte d'estudi que permeta comprovar fins a quin punt l'antiga medicina grega i llatina va tindre repercussions importants en el desenrotllament d'una nova mentalitat. En este terreny, el filòleg clàssic podrà valorar com el descobriment dels antics, que els humanistes duïen a terme amb un treball previ sobre aspectes lingüístics i literaris, es projecta llavors sobre distintes disciplines del saber.

Basat en l'anàlisi detallada dels textos mèdics llatins publicats a València en el segle XVI, la finalitat de l'estudi no és una altra que obtindre, a través dels textos i la llengua, dades que facen llum sobre el possible humanisme dels seus autors i que puguen determinar la seua pertinença a este corrent ideològic, més enllà de la simple inclusió per localització temporal o per temes tractats en les obres.

El propòsit de l'estudi es complix amb escriure: amb ell s'obtenen dades relatives a la situació de la medicina en el segle XVI, dels ideals dels professors, de les seues pretensions amb els textos i amb el seu treball. Però, primer que res, la seua posició intel·lectual pot perfilar-se a la llum de les dades obtingudes de l'aplicació de la Filologia, que contribuïx d'esta manera a l'estudi d'una parcel·la de la història de la ciència.

Ma Teresa Santamaría Hernández és llicenciada en Filologia Clàssica per la Universitat de Múrcia i Doctora per la de Valladolid. Exercix la seua activitat docent i investigadora, com a professora de Llatí, en la Universitat de Castella- La Manxa. És també professora d'Ensenyança Secundària. Dedicava la seua investigació a l'estudi filològic de la medicina llatina del Renaixement i la pervivència en ella dels textos de l'antiga medicina grecolatina. En esta línia ha publicat diversos treballs sobre els escrits de l'humanisme mèdic valencià, les traduccions llatines renaixentistes de Nicandro de Colofó i el lèxic mèdic.

8. El CVC en la xarxa

8.1. El lloc web del Consell Valencià de Cultura

8.2. Estadístiques d'accés

8.1. El lloc web del Consell Valencià de Cultura

L'actual pàgina web del Consell Valencià de Cultura: <http://www.cvc.gva.es> es va publicar, en el mes de desembre de 2002, en l'àmbit d'un projecte basat en un **objectiu estratègic** principal: augmentar i facilitar el **coneixement de la institució i les seues activitats per part de la societat**. La xarxa internet és el paradigma de la revolució que les noves tecnologies estan introduint en la societat del coneixement: ens permet accedir a l'lore a una ingent quantitat de continguts i informació de forma fàcil, còmoda i cada vegada més ràpida. Per això, disposar d'un lloc web institucional en internet esdevé, per al Consell Valencià de Cultura, una oportunitat amb vista a la seua estratègia comunicativa i, atesa la seua entitat com a màxim ens consultiu i assessor públic valencià, un deure.

La nova pàgina web del CVC es va articular –respecte a l'anterior, en funcionament des de l'any 2000— en dues **premisses**: més informació (més continguts) i més dinamisme (actualització dels continguts en temps real des de qualsevol ordinador). A més, tot i que existix una versió castellana, es va apostar pel **valencià** com a llengua principal del lloc web –tal com recomana l'informe del CVC sobre les noves tecnologies i la difusió de la cultura, respecte al potenciament de la nostra llengua en la xarxa—.

Les principals **novetats** del lloc web es poden resumir en:

- Cercador per paraules d'informes, publicacions i altres documents emesos pel Consell.
- Versió bilingüe, en valencià i castellà, a més d'una xicoteta secció en anglés.
- Base de dades amb tots els informes i dictàmens aprovats pel Ple del Consell d'ençà que fou creat.
- Completa informació sobre el Consell Valencià de Cultura i les seues activitats: història, competències, forma de treballar, legislació, membres, el ple i les comissions, agenda de reunions i actes.
- Informació sobre la seu del Consell, el Palau de Forcalló, amb possibilitat de fer una visita virtual en línia.
- Catàleg de publicacions de la institució sencer, en forma de fitxes bibliogràfiques.
- Nova secció Sala de premsa amb notes de premsa, convocatòries i informació infogràfica del Consell.
- Butlletí de notícies –newsletter— sobre el Consell, periòdic i gratuït, via correu electrònic.

- Adaptacions d'usabilitat per a persones amb deficiències.

Com a mesura per a donar a conèixer inicialment la nova pàgina web es va realitzar una **campanya de promoció digital**. Bàsicament, aquesta acció va consistir en inserir en els buscadors i directoris més utilitzats en la navegació per internet un comentari resum, un títol i unes paraules claus sobre el web. Amb això, es facilita la localització de la pàgina quan s'introdueixen en un buscador paraules com ara: cultura, valència, informes, etc. La campanya ha fet possible que el web del Consell estiga present en tots els buscadors més populars –Google, Yahoo, Altavista, etc.– i en prop de 400 directoris culturals electrònics, facilitant així la seua difusió i visita.

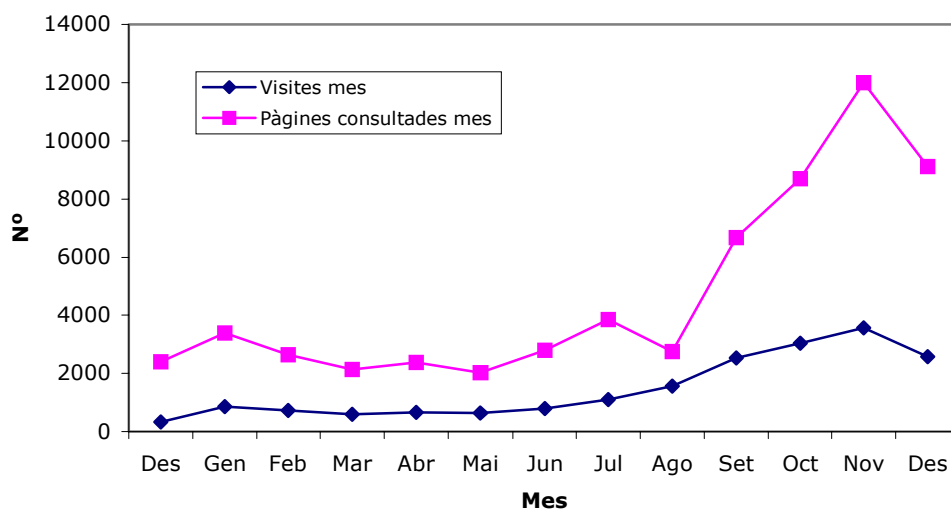
8.2. Estadístiques d'accés

A continuació s'oferixen dades sobre l'accés a la pàgina web del Consell Valencià de Cultura durant l'any 2003. Concretament, en la Taula 13 es mostren dades referents a les **visites** i a les **pàgines** consultades dins la web –un visitant pot consultar diverses pàgines, això és, diverses pantalles de la web, en cada visita–.

Estadístiques web CVC any 2003	
Total visites	18.611
Mitjana mensual de visites	1.551
Duració mitjana visita (minuts)	7,25
Total pàgines consultades	58.440
Mitjana mensual de pàgines consultades	4.870
Mitjana de pàgines consultades en cada visita	3,5

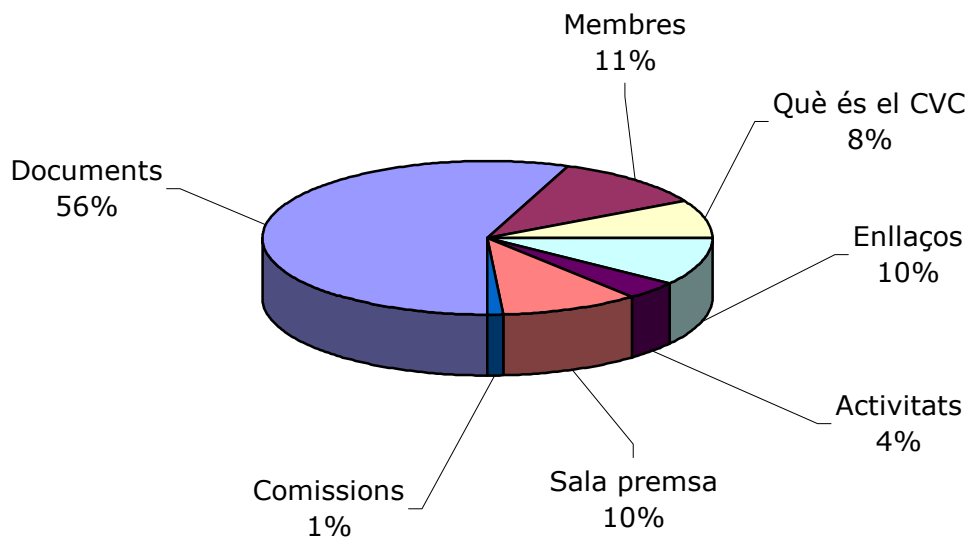
Taula 13: Estadístiques bàsiques web CVC any 2003

En la Figura 4 es mostra l'evolució de les visites i les pàgines consultades en cada visita a la web oficial del CVC des de desembre de 2002 fins a desembre de 2003.

Figura 4: Evolució de les visites i les pàgines consultades en la web del CVC durant l'any 2003

En la Figura 5 es mostra el percentatge de consulta de cadascuna de les **seccions** en què es dividix la pàgina web del Consell.

Figura 5: Consulta de seccions dins la web del CVC durant l'any 2003, en %

En la següent taula es mostra la **procedència de les visites** –en ordre descendent– rebudes per la pàgina web del Consell Valencià de Cultura durant l'any 2003, a més del percentatge respecte al total.

País	Nº visites	%
Espanya	9141	50,66
Estats Units	6149	34,08
Europa	2017	11,18
Mèxic	200	1,11
Argentina	93	0,52
França	92	0,51
Regne Unit	67	0,37
Alemanya	44	0,24
Uruguai	41	0,23
Itàlia	38	0,21
Perú	28	0,16
Colòmbia	25	0,14
Veneçuela	22	0,12
Xile	17	0,09
Canadà	14	0,08
Xina	12	0,07
Suècia	12	0,07
Corea Sud	10	0,06
Bèlgica	9	0,05
Portugal	4	0,02
Andorra	3	0,02

Taiwan	2	0,01
Països Baixos	2	0,01
Suïssa	1	0,01
Finlàndia	1	0,01

---

9. Memòria econòmica i administrativa

9.1. Informe de gestió

9.2. Instruccions sobre el règim pressupostari, comptable i de la contractació administrativa

9.3. Pressupost de l'exercici 2003

9.4. Liquidació i resultat pressupostari de l'exercici 2003

9.1. Informe de gestió del Consell Valencià de Cultura

En las primeras reuniones de la actual Comisión de Gobierno del CVC – nombrada por el presidente de la institución hace ahora aproximadamente un año— se trataron temas referentes a la organización interna del Consell y a la gestión económica y administrativa de la institución, evidenciándose una situación de manifiesta mejorabilidad. Transcurrido ahora un primer año de trabajo, se estima conveniente dar cuenta, por parte de la gerencia de las actuaciones realizadas en dichas áreas, siempre siguiendo las indicaciones recogidas en el informe de la Sindicatura de Cuentas de 30 de enero de 2002 y teniendo en cuenta las bases sentadas por el equipo de gobierno anterior a la renovación parcial del CVC de julio de 2002.

Los cambios más relevantes son la implantación de la Contabilidad, adaptada al Plan General Contable. La redacción de las "Instrucciones sobre régimen presupuestario y contable" y la normalización efectuada en el área de contratación.

A continuación se describe en cada área de trabajo cuáles han sido sus mejoras:

a. Gestión económico-presupuestaria

1. Redacción de las "Instrucciones sobre el régimen presupuestario, contable y de la contratación administrativa", adaptadas a la normativa vigente y a las características propias de esta Institución.

Además de redactarlas, estamos poniendo en práctica su contenido, esta es una cuestión laboriosa ya que obliga a introducir numerosos cambios en el procedimiento y resulta costosa su implantación.

2. Se han adoptado las medidas necesarias para la elaboración de los Presupuestos del CVC, atendiendo los criterios que recoge la Ley de Hacienda respecto a economía de medios y racionalidad del gasto. También cumpliendo los principios de temporalidad enviando el anteproyecto de Presupuestos en el plazo fijado; e incluyendo los ingresos generados por venta de publicaciones e intereses.
3. Se ha determinado el patrimonio del CVC para su integración en el balance de situación a fecha 1 de enero de 2002 elaborándose por primera vez la "Contabilidad patrimonial".
4. Como consecuencia de lo anterior se ha llevado a cabo la elaboración del Inventario de Bienes hasta el año 2002, y éste deberá actualizarse cada año.
5. Implantación de una aplicación informática para la llevanza mecanizada de la contabilidad pública, adaptada al Plan General de Contabilidad de la G. V. que genera los estados contables, utiliza la estructura presupuestaria vigente y emite los libros y documentos contables requeridos.

La aplicación informática de contabilidad cuya elección se realizó a lo largo del año 2001 genera a menudo problemas, que afectan tanto en las imputaciones contables como otros de variada índole. Por lo tanto requiere una atención muy especial; y que en el futuro se tendrá que valorar la conveniencia de continuar con esta aplicación o ver otras que existen en el mercado y resulten mas optimizables para nuestras necesidades. En cualquier caso seria conveniente hacer un curso de contabilidad para que aclarase muchas de las dudas existentes.

6. Emisión de los documentos contables en todas sus fases: Aprobación / Disposición del Gasto, Reconocimiento de la Obligación y Pago. Para agilizar su formalización se agrupan mediante relaciones; esto se realiza siempre que sean gastos imputables a un mismo concepto. Todos ellos son firmados por el Sr. Presidente por ser competente para ello, (en la fase ADO por delegación de la Comisión de Gobierno y en la fase de pago porque tiene reconocidas esas atribuciones legalmente).
7. Se han fijado plazos para la realización de los pagos a los Sres. Consejeros, antes del 5º día hábil de cada mes.

Con anterioridad a la realización de los pagos el Secretario certifica la asistencia a las reuniones. El Presidente "Resuelve" aprobar el gasto y ordenar el pago. Éstas dan lugar a los asientos contables correspondientes. Y todo ello, da soporte a las transferencias bancarias que se efectúan.

8. También se ha fijado un plazo para la realización del "Informe económico mensual de evolución de los gastos del CVC" presentándose este antes del día 3 de cada mes.
9. Asimismo se elabora la Liquidación del Presupuesto que conoce la Comisión de Gobierno y una vez aprobada se eleva al Pleno, quedando recogida en las actas correspondientes, tal como indicaba la Sindicatura en su informe del año 2000 y realizándose en los plazos establecidos.

Cada uno de estos procedimientos implantados, se verifican cada vez que tienen lugar, lo que supone un trabajo continuado de revisión e intervención, ya que nuestra Institución esta sujeta a una fiscalización *a posteriori* de la Sindicatura de Cuentas. Dado lo cual, además queremos realizar una sesión de control por un especialista.

b. Gestión administrativa y contratación

1. Se han formalizado delegaciones de firma con el fin de agilizar procedimientos en los casos que la normativa lo permite. Éstos son los siguientes:
  - a. Delegación de la Comisión de Gobierno en el Presidente para la realización de contratos menores de suministros, consultorías, asistencias técnicas y de servicios por una cuantía inferior a 12.024 €.
  - b. También delega la Comisión de Gobierno en el Presidente la realización de gastos para obras por un importe inferior a 30.050, 61 €.
2. Se han realizado los siguientes expedientes de contratación de mayor cuantía adaptados a la legislación vigente con las empresas que prestan servicios de suministros, consultoría / asistencia y de servicios;
  - a. Mediante concurso:
    - Expte. 01/03: de Vigilancia y Seguridad, por 34.987,01 €
    - Expte. 02/03: de Limpieza, por 22.527,01 €
  - b. Mediante procedimiento negociado:
    - Expte. 03/03: Impresión libro "Santuarios Valencianos. Un viaje etnográfico", por 20.626,74 €
    - Expte. 04/03: Impresión libro " Monumentos desaparecidos. Alicante", por 9.576,00 €
    - Expte. 05/03: Impresión libro "Cosmografía de Jerónimo Muñoz", por 23.457,55 €
3. En todos los casos se realiza;
  - a. Memoria justificativa del gasto.
  - b. Verificación de la existencia de crédito.
  - c. Pliegos de prescripciones técnicas y administrativas, en el que se establecen además de las necesidades técnicas, los criterios que se siguen para la adjudicación. Y los requisitos que el contratista deberá acreditar para licitar en los contratos.
  - d. Se realiza publicidad, en los casos preceptivos.
  - e. Petición de tres presupuestos.
  - f. Informe razonado de adjudicación que será vinculante para el órgano de contratación, en caso contrario, deberá argumentarse su adjudicación.
  - g. Formalización del contrato.
  - h. Control de la ejecución del trabajo, realizando el correspondiente informe para la devolución de la fianza.
4. También se ha normalizado la documentación para los contratos menores, adoptando unos procesos más simples pero teniendo en cuenta la legalidad. Como norma general, se piden tres presupuestos en cada gasto superior a 3.000 €. Durante el ejercicio 2003 se han formalizado 50 contratos menores.

c. Gestión de personal

1. El Presidente como máximo órgano en materia de personal, ha dictado, una instrucción por la que delega en el Secretario lo relativo al establecimiento y regulación de horarios de trabajo, permisos, licencias y vacaciones. Se ha establecido un sistema de control horario del personal al servicio del CVC.
2. El Presidente realiza la autorización de todos los gastos de personal que son gestionados por la gerencia.
3. Los expedientes de personal se gestionan por la gerencia dentro del marco del "Convenio de encomienda de gestión" firmado con la Conselleria de Administración Pública.

En la actualidad debido al cambio de equipo en la Conselleria de Administración Pública, sería conveniente contactar con el Conseller para exponerle la peculiar idiosincrasia de esta Institución, pues no es posible que nos asimilen a otros centros de trabajo en la que hay miles de empleados públicos. De momento nos han dejado sin el enlace que teníamos para llevar a cabo el "Convenio de encomienda de Gestión" y las gestiones de personal se han paralizado.

d. Indemnizaciones a consejeros

1. Se redactó un nuevo Acuerdo sobre indemnizaciones a los Consejeros adaptándolo a la casuística específica de la Institución y contemplando cada una de las situaciones existentes. En cuanto a:
  - a. Indemnización por asistencia a sesiones y reuniones de la Institución.
  - b. Gastos de transporte. Dietas.
  - c. Indemnizaciones por representación institucional.
  - d. Gratificaciones por impartición de conferencias. Participación en jornadas, seminarios, ponencias, etc.
  - e. Indemnizaciones por comparecencia de personas de reconocido prestigio que asesoren a la Institución.
2. Los gastos imputables a este apartado se justifican y documentan con todos los requisitos necesarios, es decir se pagan posteriormente a la certificación del Secretario que acredita la asistencia de determinadas personas; y a la Resolución del Presidente que autoriza el gasto y ordena el pago.

e. Publicaciones

1. Hemos adaptado a la legalidad el sistema de contratación de las publicaciones, atendiendo al importe de cada edición. Se realizan contratos por procedimiento negociado en los casos de cuantía entre 12.024 € y 30.050 €, -estos casos son los mas habituales-. Y de gastos menores, los de menos de 12.024 €.
2. Se está ejecutando el Plan de publicaciones en vigor. Los títulos publicados en este periodo han sido:
  - a. Alqueries. Paisatge i arquitectura en l'horta
  - b. L'interés per la llengua dels valencians
  - c. El humanismo médico en la Universidad de Valencia
  - d. Llinatge i poder. Castelló s.XVI-XIX
  - e. L'afició a les campanes
  - f. Antología Poética de José Albi
  - g. El proyecto del Genoma Humano

h. Psalmus Humanus

Títulos en preparació:

- a. Santuaris Valencians. Un viatge etnogràfic
- b. L'itinerari valencia de Lady Holland
- c. Monumentos desaparecidos en la provincia de Alicante
- d. Cosmografía de Jerónimo Muñoz
- e. Libro Homenaje a José Royo Gómez
- f. Eudoxia. Hija de Belisario
- g. Poesía Completa de Joan Miquel Romà
- h. La Ciutat de València.
- i. Antología Poética de Joan Fuster
- j. Sobre el Genoma Humano

3. En cada uno de estos casos se adopta una estrategia específica según el tipo de libro que vamos a editar, procurando solapar las etapas que sean posibles para evitar que los procesos de corrección, diseño, maquetación, impresión, etc. se alarguen excesivamente en el tiempo.

Los procedimientos son los siguientes:

- a. Recepción de los originales con todo el material fotográfico y el texto en soporte magnético.
- b. Análisis del material recibido para decidir, que tipo de imprenta será necesaria.
- c. Envío al corrector habitual del CVC.
- d. Preparación de la contratación.
- e. Parte gráfica, determinar si es necesario la intervención de un diseñador o si es una colección en la que estando claras las pautas de maquetación no hace falta.
- f. A partir de tener: el texto corregido. La parte gráfica definida. Y la parte económica resuelta se puede dar el material a la imprenta para empezar el procedimiento.
- g. Maquetación página a página montando el material gráfico y el texto.
- h. Corrección, para ver si el texto se ha volcado correctamente.
- i. Corrección de la maqueta total y decisión de portadas, guardas, créditos, etc.
- j. Impresión.
- k. Presentación del libro.
- l. Distribución institucional y a librerías.

f. Conclusión

Como punto final cabe tener en cuenta que estas modificaciones introducidas en la gestión del CVC, están subordinadas al buen funcionamiento que esta Institución consultiva y asesora, realiza en las materias que afectan a la cultura valenciana; y que se vienen desarrollando con total normalidad desde muchos años atrás. Por ello, estos cambios, tan solo constituyen unas pautas para adecuar el funcionamiento de la Institución a las exigencias de la normativa vigente.

9.2. Instruccions sobre el règim pressupostari, comptable i de la contractació administrativa del CVC

Aquestes instruccions foren aprovades per la Comissió de Govern en la seua sessió de 22 de maig i pel Ple en la sessió de 26 de maig.

ÍNDEX

TÍTOL PRELIMINAR

- 1   PRINCIPIS GENERALS

TÍTOL 1

RÈGIM PRESSUPOSTARI – BASES D'EXECUCIÓ DEL PRESSUPOST

CAPÍTOL 1

PRESSUPOST. GENERALITATS

- 2   CONTINGUT, APROVACIÓ I REGULACIÓ
3   PRÒRROGA
4   ESTRUCTURA DEL PRESSUPOST
5   CRÈDITS INICIALS. VINCULACIÓ
6   LIMITACIÓ QUANTITATIVA DELS CRÈDITS
7   LIMITACIÓ TEMPORAL DELS CRÈDITS

CAPÍTOL 2

MODIFICACIONS PRESSUPOSTÀRIES

- 8   PRINCIPIS GENERALS
9   CRÈDITS EXTRAORDINARIS I SUPLEMENTS DE CRÈDIT
10   AMPLIACIONS DE CRÈDIT
11   TRANSFERÈNCIES DE CRÈDIT
12   GENERACIONS DE CRÈDIT
13   INCORPORACIÓ DE ROMANENTS DE CRÈDIT
14   BAIXES PER ANUL·LACIÓ

CAPÍTOL 3

SITUACIÓ DELS CRÈDITS

- 15   CRÈDITS DEL PRESSUPOST DE DESPESES
16   CRÈDITS DISPONIBLES
17   CRÈDITS RETINGUTS
18   CRÈDITS NO DISPONIBLES
19   EXISTÈNCIA DE CONSIGNACIÓ PRESSUPOSTÀRIA

CAPÍTOL 4

PROCEDIMENT GENERAL DE GESTIÓ PRESSUPOSTÀRIA: GESTIÓ DE DESPESES

- 20   TRAMITACIÓ DE LES PROPOSTES DE DESPESA
21   FASES D'EXECUCIÓ PRESSUPOSTÀRIA
22   ÒRGANS COMPETENTS PER A L'EXECUCIÓ DE LA DESPESA
23   OPERACIONS ANUL·LADES
24   REGISTRE DE FACTURES
25   COMPTABILITAT DE LA CONTRACTACIÓ
26   DESPESES PLURIANUALS
27   PAGAMENTS PER JUSTIFICAR
28   BESTRETES DE CAIXA FIXA

CAPÍTOL 5

PROCEDIMENT GENERAL DE GESTIÓ PRESSUPOSTÀRIA: GESTIÓ D'INGRESSOS

- 29 EXECUCIÓ DEL PRESSUPOST D'INGRESSOS
- 30 PREUS PÚBLICS PER A LA VENDA DE PUBLICACIONS
- 31 INTERESSOS I INVERSIONS FINANCERES TEMPORALS

CAPÍTOL 6
CONTROL DE GESTIÓ I INFORMACIÓ PRESSUPOSTÀRIA

- 32 CONTROL DE LA GESTIÓ ECONÒMICA
- 33 INFORMACIÓ SOBRE EXECUCIÓ PRESSUPOSTÀRIA
- 34 TANCAMENT DE L'EXERCICI I LIQUIDACIÓ DEL PRESSUPOST

TÍTOL 2
RÈGIM COMPTABLE

CAPÍTOL 1
RÈGIM DE LA COMPTABILITAT PÚBLICA

- 35 SUBJECCIÓ AL RÈGIM DE COMPTABILITAT PÚBLICA

CAPÍTOL 2
PRINCIPIES COMPTABLES PÚBLICS

- 36 PRINCIPIES COMPTABLES

CAPÍTOL 3
COMPTES ANUALS

- 37 DOCUMENTS QUE INTEGREN ELS COMPTES ANUALS
- 38 FORMULACIÓ DE COMPTES ANUALS
- 39 ESTRUCTURA DELS COMPTES ANUALS
- 40 BALANÇ
- 41 COMPTES DEL RESULTAT ECONÒMIC-PATRIMONIAL
- 42 ESTAT DE LIQUIDACIÓ DEL PRESSUPOST
- 43 MEMÒRIA

TÍTOL 3
RÈGIM DE LA CONTRACTACIÓ ADMINISTRATIVA

- 44 CONCEPTES GENERALS
- 45 CONTRACTES MENORS
- 46 PROCEDIMENTS I FORMES D'ADJUDICACIÓ
- 47 TRAMITACIÓ DELS EXPEDIENTS DE CONTRACTACIÓ
- 48 MESA DE CONTRACTACIÓ
- 49 ESPECIALITATS EN LA CONTRACTACIÓ DE TREBALLS EDITORIALS I D'IMPRESA
- 50 ADJUDICACIÓ DEL CONTRACTE
- 51 FIRMA DELS CONTRACTES

TÍTOL PRELIMINAR

1   **PRINCIPIES GENERALS**

- 1   El Consell Valencià de Cultura és la institució consultiva i assessora de les institucions públiques valencianes en les matèries específiques que afecten a la cultura de la Comunitat Valenciana. Actua amb autonomia orgànica i funcional com a garantia d'objectivitat i independència.
- 2   La Llei de creació i el Reglament d'organització i funcionament del Consell Valencià de Cultura regulen els aspectes relatius als règims econòmic, pressupostari i de contractació administrativa:
  - Competix al Ple del Consell aprovar l'avantprojecte del pressupost propi, elaborat per la Comissió de Govern, i la seua elevació al Govern Valencià.

- Competix al Ple del Consell aprovar les modificacions pressupostàries.
  - Correspon a la Comissió de Govern ordenar les despeses pròpies dels servicis del Consell dins dels límits legals i pressupostaris, dirigir i controlar l'execució del Pressupost, i preparar la Liquidació del pressupost per a la seua conseqüent aprovació pel Ple del Consell.
  - El president del Consell és l'òrgan que té atribuïda la funció d'ordenar els pagaments.
  - Correspon al Secretari del Consell gestionar l'execució pressupostària i els documents comptables i de pagament, formar i custodiar els expedients individuals del personal i portar els llibres d'actes.
  - Les despeses de funcionament del Consell Valencià de Cultura, hi incloses les corresponents a personal, es cobriran amb les dotacions consignades amb tal fi en els Pressuposts de la Generalitat.
  - Les facultats en matèria de contractació administrativa competixen a la Comissió de Govern, dins dels límits legals i pressupostaris.
- 3 Les Lleis anuals de Pressuposts de la Generalitat Valenciana regulen els aspectes següents del Consell Valencià de Cultura:
- El Pressupost del Consell Valencià de Cultura, una vegada tramitat i aprovat pels òrgans competents, s'integra en el Pressupost de la Generalitat Valenciana, com a secció pressupostària independent (03 "Consell Valencià de Cultura" programa 111.30 "Assessorament cultural").
  - El Consell Valencià de Cultura pot incorporar els romanents dels pressuposts anteriors als mateixos capítols pressupostaris en els quals estaven consignats en l'exercici anterior.
  - L'activitat econòmica del Consell no està subjecta a la funció interventora de la Intervenció General de la Generalitat Valenciana, si bé el control extern econòmic i pressupostari de tal activitat està sotmés a la funció fiscalitzadora de la Sindicatura de Comptes.
- 4 En termes generals, la normativa legal aplicable al Consell Valencià de Cultura en matèria pressupostària, comptable i de contractació administrativa, és la següent:
- Llei 12/1985, de 30 d'octubre, de la Generalitat Valenciana del Consell Valencià de Cultura.
  - Decret 202/1998, de 15 de desembre, del Govern Valencià, pel qual s'aprova el Reglament d'organització i funcionament del Consell Valencià de Cultura.
  - Decret Legislatiu de 26 de juny de 1991, del Consell de la Generalitat Valenciana, pel qual s'aprova el Text Refós de la Llei d'hisenda pública de la Generalitat Valenciana.
  - Orde de 12 de desembre de 1994, de la Conselleria d'Economia i Hisenda, sobre gestió i registre comptable de les operacions d'administració i execució del Pressupost de la Generalitat Valenciana.
  - Orde de 28 d'abril de 1995 de la Conselleria d'Economia i Hisenda per la qual s'aproven els codis de les classificacions funcional i econòmica dels pressuposts del sector Administració General de la Generalitat Valenciana i les seues entitats públiques d'estructura pressupostària similar.
  - Resolució d'11 de juny de 1999, de la Direcció General de Pressuposts, per la qual s'establixen els codis que definixen l'estructura econòmica establerta per l'Orde del Ministeri d'Economia i Hisenda de 3 de maig de 1999.

- Lleis anuals dels pressuposts de la Generalitat Valenciana per a cada exercici econòmic, i lleis anuals de mesures o d'acompanyament dels pressuposts de la Generalitat Valenciana.
  - Orde de 16 de juliol de 2001, de la Conselleria d'Economia, Hisenda i Ocupació, per la qual s'aprova el Pla general de comptabilitat pública de la Generalitat Valenciana.
  - Llei 13/1995, de 18 de maig, de contractes de les administracions públiques, modificada per la Llei 53/1999, de 28 de desembre.
  - Reial Decret Legislatiu 2/2000, de 16 de juny, pel qual s'aprova el Text Refós de la Llei de contractes de les administracions públiques.
- 5 A fi d'adaptar les disposicions legals en matèria pressupostària, comptable i de la contractació administrativa a l'organització i les circumstàncies pròpies del Consell Valencià de Cultura, es dicten les instruccions presents sobre el règim pressupostari, comptable i de la contractació administrativa, les quals regiran durant l'exercici econòmic 2003, sense perjudici de la seua possible pròrroga automàtica mentre no se n'acorde la modificació o la derogació.

Esta normativa aportarà seguretat jurídica als gestors del Consell Valencià de Cultura, pel fet de reunir en un sol text la normativa pressupostària, comptable i de la contractació administrativa que li és pròpia i la general adaptada a les peculiaritats de l'entitat.

TÍTOL 1 RÈGIM PRESSUPOSTARI – BASES D'EXECUCIÓ DEL PRESSUPOST

CAPÍTOL 1 PRESSUPOST. GENERALITATS

- 2** CONTINGUT, APROVACIÓ I REGULACIÓ
- 1 El pressupost del Consell Valencià de Cultura és l'expressió xifrada, conjunta i sistemàtica de les obligacions màximes que pot reconèixer el Consell, i dels drets que es preveu liquidar durant l'exercici econòmic corresponent.
- 2 L'exercici pressupostari coincideix amb l'any natural i s'hi imputen:
- a) Els drets liquidats durant l'exercici, independentment del període del qual deriven.
  - b) Les obligacions reconegudes durant l'exercici.
- 3 El pressupost és únic, inclou la totalitat de les despeses i els ingressos del Consell Valencià de Cultura, i conté:
- a) L'estat de despeses del Consell Valencià de Cultura, el qual s'inclou, degudament especificats, els crèdits necessaris per a atendre el compliment de les obligacions.
  - b) L'estat d'ingressos del Consell Valencià de Cultura, el qual comprén les estimacions dels diversos drets econòmics que es poden reconèixer i liquidar durant l'exercici.
- 4 El procediment d'elaboració del pressupost del Consell Valencià de Cultura s'ajusta a les normes següents:
- a) La Comissió de Govern elabora l'avantprojecte del pressupost, el qual, aprovat pel Ple, es trameta a la Conselleria d'Economia i Hisenda juntament amb la documentació adicional.

- b) La Conselleria d'Economia i Hisenda examina l'avantprojecte de despeses i l'estimació d'ingressos, els integra en l'avantprojecte de Llei de pressupost de la Generalitat Valenciana per a l'exercici corresponent, com a sessió pressupostària independent, i els sotmet a l'aprovació del Govern Valencià.
  - c) El pressupost del Consell, integrat en el Projecte de Llei de pressuposts de la Generalitat Valenciana, es trasllada a les Corts Valencianes perquè l'examinen i l'aproven.
- 5 La gestió del pressupost ha d'ajustar-se a les presents Bases d'execució, a les disposicions de la legislació pressupostària de la Generalitat Valenciana i a les previstes en la Llei general pressupostària.
- 6 La Comissió de Govern, a proposta de la Presidència, pot dictar totes les resolucions necessàries per a desplegar, interpretar i complir les presents Bases d'execució del pressupost.

3 PRÒRROGA

Si el primer dia d'un exercici econòmic no n'estiguera ja aprovat, per qualsevol motiu, el pressupost, es considerarà prorrogat automàticament el pressupost de l'anterior fins a l'aprovació del nou. La pròrroga no afectarà a les despeses corresponents a servicis, projectes o programes que finalitzen durant l'exercici corrent.

4 ESTRUCTURA DEL PRESSUPOST

- 1 L'estructura del pressupost del Consell Valencià de Cultura ha d'ajustar-se a la normativa aplicada amb caràcter general per la Generalitat Valenciana i les seues entitats públiques.
- 2 Per al seu seguiment i control comptable, cada una de les despeses que s'executen ha de codificar-se de la manera següent:
- a) Classificació funcional a nivell de programa: aplicant el programa propi del Consell Valencià de Cultura.
  - b) Classificació econòmica: amb l'expressió del capítol, de l'article i del concepte, i fins del subconcepte si es considera necessari.
- 3 L'estat de despeses s'ha de classificar atenent a la separació entre despeses corrents i despeses d'inversió.
- 4 La partida pressupostària és definida per la conjunció de la classificació funcional i l'econòmica, amb els detalls més amunt assenyalats, i constituïx la unitat sobre la qual s'ha d'efectuar el registre comptable dels crèdits, de les seues modificacions i de les operacions d'execució de despeses.
- 5 Les partides pressupostàries d'ingressos figuren ordenades en funció de la naturalesa econòmica, atenent a la codificació de capítol, article i concepte, i fins de subconcepte si es considera convenient.

5 CRÈDITS INICIALS. VINCULACIÓ

- 1 Els crèdits per a despeses poden destinar-se exclusivament a la finalitat específica per a la qual s'hagen aprovat en el pressupost inicial o en les modificacions pressupostàries corresponents.
- 2 Els crèdits autoritzats en l'Estat de despeses tenen un caràcter limitatiu i vinculant a nivell de programa (classificació funcional) i de concepte (classificació econòmica). No obstant això, en el cas de la classificació econòmica se n'exceptuen els casos següents:
- Els crèdits destinats a Despeses de personal (capítol I) tenen caràcter vinculant a nivell d'article.

- Els crèdits destinats a Despeses en béns corrents i Servicis (capítol II) són vinculants a nivell de capítol.
- Els crèdits destinats a Inversions reals (capítol VI) tenen vinculació a nivell d'article.

La vinculació s'entén i es fa efectiva fins i tot si no hi ha crèdit inicial en l'aplicació pressupostària a la qual es pretén imputar la despesa.

Es consideren oberts tots els conceptes de la classificació econòmica considerant que el que no apareix inicialment amb consignació té consignat un crèdit "Zero".

6 LIMITACIÓ QUANTITATIVA DELS CRÈDITS

No poden adquirir-se compromisos de despeses d'import superior a l'import dels crèdits autoritzats en l'estat de despeses. Els actes administratius i les disposicions que infringisquen esta norma es consideraran nuls, sense perjudici de les responsabilitats que se'n deriven.

7 LIMITACIÓ TEMPORAL DELS CRÈDITS

- 1 Solament poden contraure's, amb càrrec als crèdits consignats en l'estat de despeses del pressupost, obligacions derivades d'adquisicions, obres, servicis i altres prestacions o despeses en general que es facen en l'any natural del mateix exercici econòmic.
- 2 No obstant el que es disposa en el número anterior, s'han d'aplicar als crèdits del pressupost vigent en el moment d'expedició de les ordes de pagament les obligacions següents:
  - Les que resulten de la liquidació d'endarreriments en favor del personal que perceba les seues retribucions amb càrrec als pressuposts del Consell Valencià de Cultura.
  - Les derivades de compromisos de despeses degudament adquirits en exercicis anteriors.
  - Les que resulten de despeses fetes en exercicis anteriors i que s'hagen convalidat.

CAPÍTOL 2 MODIFICACIONS PRESSUPOSTÀRIES

8 PRINCIPIS GENERALS

Les modificacions de crèdits són alteracions dels crèdits aprovats inicialment. Les diferents classes de modificacions de crèdits són:

- Crèdits extraordinaris
- Suplements de crèdit
- Ampliacions de crèdit
- Generacions de crèdit
- Incorporacions de romanents de crèdit
- Baixes per anul·lació

Tot expedient de modificació pressupostària ha d'anar acompanyat per una memòria en la qual han de constar les repercussions quantitatives i qualitatives en el pressupost i la justificació de la necessitat de la modificació proposada, amb la informació següent:

- Classe de modificació que es proposa i aplicacions pressupostàries a les quals afecta.
- Acreditació del caràcter específic i determinat de la despesa que s'ha d'efectuar.
- Justificació de la impossibilitat de demorar la modificació fins a exercicis posteriors.
- Acreditació de la inexistència o la insuficiència de crèdit pressupostari.
- Les retencions de crèdit que pertoquen.

Correspon al Ple del Consell aprovar els expedients de modificació de crèdit, si bé pot delegar en la Comissió de Govern les seues competències en la tramitació de determinades modificacions pressupostàries.

La Comissió de Govern ha d'informar el Ple dels acords adoptats en matèria de transferències, sempre que actue per delegació seua.

9 CRÈDITS EXTRAORDINARIS I SUPLEMENTS DE CRÈDIT

Són crèdits extraordinaris les modificacions del Pressupost de despeses per mitjà de les quals s'assigna crèdit per a la realització d'una despesa específica i determinada que no pot demorar-se fins a l'exercici següent i per a la qual no hi ha crèdit.

Són suplementos de crèdit les modificacions del Pressupost de despeses en les quals, concorrent-hi les mateixes circumstàncies anteriors pel que fa a la despesa a realitzar, el crèdit previst resulta insuficient i no pot ser objecte d'ampliació.

10 AMPLIACIONS DE CRÈDIT

Es consideren partides ampliables les que corresponen a despeses finançades amb recursos expressament afectats.

Tenen la condició d'ampliables únicament els crèdits relacionats a continuació:

111.30.830	"Bestretes d'havers concedides al personal"
111.30.831	"Préstecs al personal a mitjà i a llarg termini"
111.30.832	"Anuncis per compte de particulars"

Les contrapartides de les anteriors en l'Estat d'ingressos són les següents, respectivament:

830.00	"Reintegrament de bestretes concedides al personal"
831.0	"Reintegrament de préstecs al personal"
833.0	"Reintegrament d'anuncis per compte de particulars"

Els crèdits ampliables es consideraran ampliats quan s'acreditarà el reconeixement ferm de drets superiors als previstos en els pressuposts d'ingressos afectats als crèdits que es pretén ampliar. L'ampliació es justificarà i documentarà amb l'expedient que es tramite per al reconeixement del dret superior i de l'obligació imputables a les partides pressupostàries corresponents.

11 TRANSFERÈNCIES DE CRÈDIT

Són transferències de crèdit les modificacions del Pressupost de despeses per mitjà de les quals, sense alterar la quantia total del pressupost, s'imputa l'import total o parcial d'un crèdit a altres partides pressupostàries amb vinculació jurídica diferent.

Les transferències de crèdit estan subjectes a les limitacions següents:

- a) No poden fer-se amb càrrec als crèdits per a despeses de personal, llevat que es justifique que la quantitat que es proposa transferir no està afectada a cap obligació de pagament, ni ho estarà durant la resta de l'exercici, i se subjectaran en tot cas al règim retributiu fixat en la Llei anual de pressuposts.
- b) No poden afectar a l'import de les consignacions sobre les quals s'haja formalitzat una reserva o retenció de crèdit.
- c) No poden afectar als crèdits per a despeses destinats a subvencions nominatives, llevat que, per qualsevol causa, haja decaigut el dret a percebre-les.
- d) No poden fer-se a càrrec d'operacions de capital amb la finalitat d'augmentar operacions corrents.

12 GENERACIONS DE CRÈDIT

Poden generar crèdits en l'Estat de despeses del pressupost els ingressos superiors als totals previstos, i igualment els ingressos no previstos, de la manera reglamentària determinada, sempre que uns i altres no tinguen caràcter finalista.

13 INCORPORACIÓ DE ROMANENTS DE CRÈDIT

Els romanents de crèdits estan constituïts pels saldos de crèdit definitiu no vinculats al compliment d'obligacions reconegudes.

Els crèdits per a despeses que, l'últim dia de l'exercici pressupostari, no estiguen vinculats al compliment de les obligacions ja reconegudes, es consideraran anul·lats de ple dret.

Tanmateix, per acord de l'òrgan competent poden incorporar-se a l'Estat de despeses del pressupost de l'exercici següent els romanents de crèdit que garantisquen compromisos de despeses contrets fins a l'últim dia de l'exercici pressupostari, i que, per motius justificats, no s'hagen pogut realitzar durant l'exercici.

Els romanents incorporats, segons el que es preveu a l'apartat anterior, solament poden aplicar-se durant l'exercici pressupostari en el qual se n'acorda la incorporació i per a les mateixes despeses que en van motivar, en cada cas, la consignació, les autoritzacions i el compromís.

14 BAIXES PER ANUL·LACIÓ

Baixa per anul·lació és la modificació del Pressupost de despeses que suposa una disminució total o parcial en el crèdit assignat a una partida pressupostària.

En particular s'ha de recórrer a esta modificació si de la liquidació de l'exercici anterior en resulta un Romanent de tresoreria negatiu.

CAPÍTOL 3 SITUACIÓ DELS CRÈDITS

15 CRÈDITS DEL PRESSUPOST DE DESPESES

Els crèdits del Pressupost de despeses poden estar en les situacions següents:

- Disponibles
- Retinguts
- No disponibles

16 CRÈDITS DISPONIBLES

Tots els crèdits aprovats en el Pressupost o en les seues modificacions estan en principi en situació de disponibles.

Contra estos crèdits disponibles es poden efectuar les despeses.

17 CRÈDITS RETINGUTS

La retenció de crèdits és l'acte pel qual es lliura certificació d'existència de crèdit pressupostari per a l'autorització d'una despesa o per a la realització d'una transferència de crèdit, per una quantia determinada-

S'han de fer retencions de crèdit en els casos següents:

- Quan s'inicia l'expedient de modificació de crèdits per a l'aplicació pressupostària que es minora.
- Quan s'inicien expedients de contractació, segons exigisca la legislació vigent en la matèria.
- Per a constituir bestretes de caixa fixa, per l'import de la primera reposició, contra qualsevol de les aplicacions pressupostàries que, estant vinculadaes, puguen ser gestionades amb bestretes de caixa fixa.

18 CRÈDITS NO DISPONIBLES

La declaració de no disponibilitat de crèdit, i la seua reposició a disponible, és competència exclusiva del Ple del Consell.

Amb la declaració de no disponibilitat de crèdit s'immobilitza la totalitat o part del saldo de crèdit d'una aplicació pressupostària i se'l declara no susceptible d'utilització.

La declaració indicada a l'apartat anterior no suposa l'anul·lació del crèdit, però sí que no poden ser acordades autoritzacions de despeses ni transferències amb càrrec al saldo declarat no disponible, i que el seu import no pot incorporar-se al pressupost de l'exercici següent.

19 EXISTÈNCIA DE CONSIGNACIÓ PRESSUPOSTÀRIA

Solament poden autoritzar-se despeses dins del límit d'existència de consignació pressupostària adequada i suficient per a atendre les obligacions de les quals deriven.

Es consideren nuls de ple dret els acords, les resolucions o els actes administratius en general adoptats sense l'existència de crèdit pressupostari adequat i suficient, sense perjudici de les responsabilitats que puguen derivar-se'n.

CAPÍTOL 4

PROCEDIMENT GENERAL DE GESTIÓ PRESSUPOSTÀRIA: GESTIÓ DE DESPESES

20 TRAMITACIÓ DE LES PROPOSTES DE DESPESES

Les propostes de despeses en qualsevol de les seues fases han de ser formulades pels responsables de les unitats de despeses, dins de l'àmbit de la seua competència, i presentades a la Gerència perquè les tramite.

El signatari de la proposta ha d'adjuntar a la sol·licitud de despesa un informe raonat justificant la necessitat de la despesa i indicant-ne l'import o, si este no es coneix amb exactitud, la despesa màxima prevista.

La Gerència ha de verificar l'existència de crèdit pressupostari i posteriorment fiscalitzar la proposta i assignar un òrgan d'aprovació.

La proposta de despeses ja fiscalitzada degudament s'ha de sotmetre a l'aprovació de l'òrgan competent.

21 FASES D'EXECUCIÓ PRESSUPOSTÀRIA

L'execució del Pressupost de despeses ha d'incloure les fases següents:

- a) Autorització (fase A): És l'acte pel qual s'acorda la realització d'una despesa determinada, per un import cert o aproximat, i es reserva per a tal fi la totalitat o part d'un crèdit pressupostari.
- b) Disposició o Compromís (fase D): És l'acte per mitjà del qual s'acorda, després de complir els tràmits legals establerts, la realització de despeses prèviament autoritzades, i en el qual se'n determinen exactament l'import i el tercer adjudicatari.
- c) Reconeixement i liquidació de l'obligació (fase O): És l'acte per mitjà del qual es declara l'existència d'un crèdit exigible contra l'entitat, derivat d'una despesa autoritzada i compromesa.
- d) Orde de pagament (fase P): És l'acte per mitjà del qual l'ordenador de pagaments lliura, en base a una obligació reconeguda i liquidada, l'orde de pagament corresponent contra la Tresoreria de l'entitat.
- e) Realització del pagament: És l'acte per mitjà del qual es produïx l'eixida material o virtual de fons de Tresoreria per l'import que figura en les ordes de pagament i la cancel·lació de deutes produïts per les obligacions reconegudes a tercers.

La Gerència executa materialment el pagament per mitjà d'una transferència bancària. Excepcionalment pot utilitzar-se un xec nominatiu lliurat al creditor a les dependències de la Gerència. No pot utilitzar-se cap altre mitjà de pagament, sense perjudici dels pagaments corresponents a despeses menors.

Un mateix acte administratiu pot comprendre més d'una de les fases d'execució del Pressupost de despeses enumerades anteriorment. Els casos possibles són:

- Autorització – Disposició
- Autorització – Disposició – Reconeixement de l'obligació

22 ÒRGANS ALS QUALS COMPETIX L'EXECUCIÓ DE LA DESPESA

Dins de les consignacions pressupostàries, correspon a la Comissió de Govern autoritzar i disposar els pagaments i reconèixer i liquidar les obligacions.

Tanmateix, quan la quantia de les despeses no supera els límits corresponents al procediment negociat, l'òrgan competent és el president, en virtut de la delegació de competències efectuada al seu favor per la Comissió de Govern per mitjà d'un acord de data 16 d'abril de 2002, i amb subjecció a les condicions que s'hi estableixen.

La competència d'ordenar pagaments correspon al president del Consell i s'ha d'atenir a les disponibilitats líquides de la Tresoreria de l'entitat.

23 OPERACIONS ANUL·LADES

Com a norma general, quan calga anul·lar una determinada proposta de despesa prèviament aprovada i comptabilitzada, l'anul·lació ha d'emanar del mateix òrgan que en el seu moment va aprovar la proposta.

Totes les anul·lacions s'han d'instrumentar en documents comptables RC/, A/, D/, AD/, O/, ADO i P/.

24 REGISTRE DE FACTURES

Les certificacions i factures per obres, servicis i subministraments realitzats s'han de presentar a la Gerència amb la forma i els tràmits reglamentaris establerts, després d'haver lliurat a l'interessat un taló numerat de recepció de factures, les quals han d'anotar-se en el Llibre de registre de factures.

Una vegada registrades, les factures es faran arribar consignades als responsables de les unitats de despeses, perquè hi donen la seua conformitat i les tornen immediatament.

A la factura retornada, si és correcta, se li ha d'adjuntar el document O o ADO en el qual ha de figurar el número de registre de la factura.

25 COMPTABILITAT DE LA CONTRACTACIÓ

La subscripció de qualsevol contracte per part del Consell Valencià de Cultura exigeix la tramitació i l'aprovació prèvies del corresponent expedient de contractació, el qual ha d'incloure l'aprovació de la despesa corresponent i, en el seu cas, del plec de clàusules administratives particulars, amb informes de la Secretaria i de la Gerència.

L'expedient ha d'incloure igualment el plec de prescripcions tècniques, el certificat d'existència de crèdit (Document RC), l'autorització de la despesa (Document A) i l'informe de fiscalització de la Gerència.

Acordada per l'òrgan de contractació l'adjudicació del contracte, qualssevol que siguen el procediment seguit i la forma d'adjudicació utilitzada, abans de notificar-la als participants s'ha d'emetre el compromís de despesa (Document D), en el qual han de constar inequívocament l'import de l'adjudicació i el N.I.F., el C.I.F. o la raó social de l'adjudicatari, i al qual s'ha d'adjuntar la documentació acreditativa de l'acord adoptat.

Pel que fa als contractes menors, prèviament a la notificació a l'interessat el responsable de la unitat de despesa ha de fer arribar a la Gerència el document comptable corresponent, en el qual han de constar inequívocament l'import de l'adjudicació i la identificació fiscal de l'adjudicatari, i al qual s'ha d'adjuntar un informe raonat de l'adjudicació proposada.

26 DESPESES PLURIANUALS

Són despeses de caràcter plurianual les que estenen els seus efectes econòmics a exercicis posteriors al de la seua autorització i el seu compromís.

Poden adquirir-se compromisos de despeses amb caràcter plurianual sempre que l'execució comence en el mateix exercici del compromís i es troben en els casos següents:

- a) Inversions i transferències de capital
- b) Els altres contractes i els de subministraments, de consultoria, d'assistència tècnica i científica, de prestació de servicis, d'execució d'obres, de manteniment i de lloguer d'equips no habituals de l'entitat, sotmesos a les normes del Reial Decret Llei 2/2000 de 16 de juny pel qual s'aprova el Text Refós de la Llei de contractes de les Administracions Públiques, i que no puguen ser estipulats o resulten antieconòmics per un any.
- c) Lloguers de béns immobles.
- d) Transferències corrents derivades de convenis subscrits per l'entitat amb altres entitats públiques o privades no lucratives.

El nombre d'exercicis posteriors als quals poden aplicar-se les despeses referides en els apartats a), b) i d) anteriors no pot ser de més de quatre.

27 PAGAMENTS PER JUSTIFICAR

- 1 Tenen el caràcter de pagaments per justificar les quantitats que es lliuren per a atendre despeses sense l'aportació prèvia de la documentació justificativa, bé perquè no pot obtenir-se abans d'expedir l'orde de pagament, o bé perquè es considera necessari per a abreujar la gestió de crèdits.
- 2 La sol·licitud d'un pagament per justificar ha de dur annexa una memòria descriptiva de la despesa pretesa i s'ha de formalitzar en un document ADO contenint l'aplicació pressupostària, l'import, la descripció de la despesa, el N.I.F., nom i cognoms del sol·licitant i el tipus de pagament per justificar.
- 3 Tots els pagaments per justificar s'han de justificar en un termini màxim de tres mesos, sempre dins del mateix exercici pressupostari i fins el 20 de desembre de

l'any en curs, amb la presentació dels comptes justificatius dels lliuraments a justificar pendents de rendició.

- 4 Poden executar-se despeses amb pagaments per justificar en els conceptes econòmics consignats a continuació, sempre que no siguen d'un import superior a 3.005,06 euros:
- Reparacions, manteniment i conservació d'edificis i altres construccions
  - Reparacions, manteniment i conservació de maquinària, instal·lacions i utilitatges
  - Reparacions, manteniment i conservació de material de transport
  - Reparacions, manteniment i conservació de mobiliari i parament
  - Reparacions, manteniment i conservació d'equipament informàtic
  - Material d'oficina
  - Subministraments
  - Comunicacions
  - Transports
  - Despeses diverses
  - Dietes
  - Locomoció
  - Altres indemnitzacions
  - Premis, beques i pensions d'estudi i investigació
- 5 Les ordres de pagament per justificar s'han d'imputar als conceptes pressupostaris respectius, llevat de la modalitat de bestretes de caixa fixa, si se n'establix.
- 6 No poden pagar-se amb fons per justificar factures d'anys anteriors.

28 BESTRETES DE CAIXA FIXA

No tenen la condició de pagaments per justificar les provisions de fons de caràcter permanent que, en el seu cas, es realitzen per a atendre despeses periòdiques o repetitives.

Estes bestretes de caixa fixa tenen la consideració d'operacions extrapressupostàries, i la seua quantia total no pot excedir del 7% del total dels crèdits del capítol destinat a despeses corrents en béns i servicis del pressupost vigent en cada moment.

Les previsions en concepte de bestreta de caixa fixa s'han de fer en base a resolucions dictades pel president del Consell. Simultàniament a la resolució, les bestretes de caixa fixa s'han de documentar per necessitats comptables en una proposta de Manament de pagament la qual, degudament firmada per l'ordenador de pagaments, en el mateix document o en una relació d'ordes i manaments de pagament, s'ha d'enviar a Tresoreria perquè efectue el pagament.

El document justificatiu de la reposició s'ha d'acompanyar amb el corresponent document comptable ADO de bestreta de caixa fixa amb el qual, després de fiscalitzat i inclòs en una relació d'ordes de pagament, s'ordena a Tresoreria fer efectiva la reposició.

El perceptor de la bestreta de caixa fixa està obligat a fer, abans de la fi de l'exercici, una última reposició i a ingressar en la Tresoreria de l'entitat el sobrant, si n'hi ha.

No cal sol·licitar una bestreta nova per a l'exercici següent; n'hi ha prou de demanar l'activació de l'antic i procedir a pagar la primera reposició a l'habilitat amb les mateixes condicions.

CAPÍTOL 5

PROCEDIMENT GENERAL DE GESTIÓ PRESSUPOSTÀRIA: GESTIÓ D'INGRESSOS

29 EXECUCIÓ DEL PRESSUPOST D'INGRESSOS

Els ingressos del Consell Valencià de Cultura es destinen en la seua totalitat a atendre les despeses ocasionades per les activitats pròpies de la institució, si bé algunes partides d'ingressos poden vincular-se a despeses determinades i específiques.

Donen lloc a reconeixement de drets, tant els drets de cobrament com la liquidació d'ingressos a favor del Consell.

Poden realitzar-se operacions simultànies que integren el reconeixement del dret i l'ingrés líquid.

Solament es reconeixen com a drets a cobrar els derivats dels actes, acords o resolucions dictats per les persones competents i havent-hi garanties suficients de cobrament.

El reconeixement del dret competix a la Comissió de Govern a proposta de la Gerència.

La totalitat dels ingressos a la percepció dels quals tinga dret el Consell Valencià de Cultura s'han de realitzar a través dels comptes corrents autoritzats.

D'acord amb el principi d'unitat de caixa, tots els fons i valors del Consell són custodiats per la Tresoreria de l'entitat. Les disponibilitats líquides se situen en comptes oberts a nom del Consell Valencià de Cultura en entitats financeres degudament autoritzades.

30 PREUS PÚBLICS PER A LA VENDA DE PUBLICACIONS

L'establiment de preus públics per a la venda de publicacions competix al president, el qual pot sotmetre'n l'aprovació a la consideració de la Comissió de Govern segons es disposa en l'article 17, apartat g) de la Llei 12/1985, de 30 d'octubre, de creació del Consell Valencià de Cultura.

Per a l'aprovació dels preus públics es necessita una proposta de la Secretaria i l'elaboració de la corresponent memòria econòmica financera.

La resolució o l'acord d'aprovació dels preus públics per a la venda de publicacions s'ha de publicar en el Diari Oficial de la Generalitat Valenciana.

31 INTERESSOS I INVERSIONS FINANCERES TEMPORALS

Els interessos que s'obtinguen dels fons existents en els comptes bancaris del Consell formen part del pressupost d'ingressos.

La Presidència està facultada per a realitzar inversions temporals en entitats financeres a fi de millorar el rendiment dels fons de tresoreria, sempre que les inversions es facen sense risc per al Consell i tenint en compte els termes compromesos per a la utilització dels recursos.

CAPÍTOL 6

CONTROL DE GESTIÓ I INFORMACIÓ PRESSUPOSTÀRIA

32 CONTROL DE LA GESTIÓ ECONÒMICA

Correspon a la Gerència exercir les funcions de control intern de la gestió econòmica del Consell, amb la supervisió del secretari.

S'establix com a sistema de control la intervenció prèvia limitada i se substituïx la fiscalització prèvia dels drets per la inherent a la presa de coneixement en comptabilitat i per actuacions comprovatòries posteriors amb tècniques de mostreig o auditories.

Les obligacions o les despeses sotmeses a fiscalització limitada han de ser objecte d'una de plena posterior, exercida sobre una mostra representativa d'acord amb les càrregues de treball.

33 INFORMACIÓ SOBRE EXECUCIÓ PRESSUPOSTÀRIA

La Gerència està obligada a elaborar i fer arribar trimestralment al president del Consell, per mitjà de la Secretaria de l'entitat, la informació següent:

- a) Execució del Pressupost d'ingressos corrent
- b) Execució del Pressupost de despeses corrent i de les seues modificacions
- c) Moviments i situació de la Tresoreria

Execució del Pressupost d'ingressos corrent: Ha d'indicar els drets reconeguts durant l'exercici i els ingressos pressupostaris realitzats corresponents al pressupost corrent.

Execució del Pressupost de despeses corrent i de les seues modificacions: Ha d'informar de l'execució del Pressupost de despeses, segons la seua classificació orgànica, funcional i econòmica. Igualment ha de presentar informació dels pagaments pressupostaris realitzats.

Moviments i situació de la Tresoreria: Ha de mostrar els cobraments i els pagaments realitzats durant el període al qual es referisca la informació, amb distinció dels originats per l'execució del pressupost i els no pressupostaris, i de les existències en la Tresoreria al començament de l'exercici i a la seua fi.

El president ha d'informar periòdicament el Ple i la Comissió de Govern del grau d'execució del pressupost.

El Ple del Consell pot establir els terminis i la periodicitat dels informes mencionats.

34 TANCAMENT DE L'EXERCICI I LIQUIDACIÓ DEL PRESSUPOST

Tots els drets liquidats durant l'any, i les obligacions reconegudes, han d'imputar-se a l'exercici econòmic corrent.

Els expedients d'autorització i disposició de despeses s'han de tramitar amb prou antelació perquè a la fi de l'exercici, després de complir els terminis del procediment administratiu, puga donar-se el reconeixement de l'obligació.

El pressupost de l'exercici s'ha de liquidar, pel que fa a la recaptació de drets i al pagament d'obligacions, el 31 de desembre. A fi d'assegurar este principi poden dictar-se normes de gestió interna d'ingressos i despeses que determinen la data límit de presentació i tramitació de documents comptables.

La Gerència, per mitjà de la Secretaria de l'entitat, ha de presentar a la Comissió de Govern, perquè els estudie i els eleve al Ple del Consell, els comptes de liquidació del pressupost de l'exercici, dins del primer trimestre de l'exercici econòmic següent.

TÍTOL 2 RÈGIM COMPTABLE

CAPÍTOL 1 RÈGIM DE LA COMPTABILITAT PÚBLICA

35 SUBJECCIÓ AL RÈGIM DE COMPTABILITAT PÚBLICA

El Consell Valencià de Cultura està subjecte al règim de comptabilitat pública en els termes previstos en el Text Refós de la Llei d'hisenda pública de la Generalitat Valenciana.

La subjecció al règim de comptabilitat pública implica l'obligació de retre comptes de les operacions respectives, qualsevol que en siga la naturalesa, a la Sindicatura de Comptes i al Tribunal de Comptes.

El Consell Valencià de Cultura ha de presentar els seus comptes anuals a la Sindicatura de Comptes abans del 30 de juny de l'any següent al de l'exercici econòmic al qual corresponguen, per a examen i censura.

D'acord amb l'article segon de l'Orde de 16 de juliol de 2001, de la Conselleria d'Economia, Hisenda i Ocupació, per la qual s'aprova el Pla general de comptabilitat pública de la Generalitat Valenciana, el Consell Valencià de Cultura està sotmés al pla.

CAPÍTOL 2

PRINCIPIIS COMPTABLES PÚBLICS

36 PRINCIPIIS COMPTABLES

El resultat de l'aplicació dels principis comptables ha de ser una formulació clara dels comptes anuals que expresse la imatge fidel del patrimoni, de la situació financera, de l'execució del pressupost i dels resultats del Consell Valencià de Cultura. Quan l'aplicació dels principis comptables no siga suficient perquè els comptes anuals expressen la imatge fidel mencionada, caldrà subministrar en la Memòria les explicacions necessàries sobre els principis comptables addicionals aplicats.

En els casos excepcionals en els quals l'aplicació d'un principi comptable siga incompatible amb la imatge fidel que es pretén que mostren els comptes anuals, l'aplicació s'ha de considerar improcedent i el fet s'ha de fer constar en la Memòria, amb una explicació de les causes i indicant la seua influència sobre el patrimoni, la situació financera, l'execució del pressupost i els resultats de l'entitat.

La comptabilitat del Consell Valencià de Cultura ha d'aplicar obligatòriament els principis comptables que s'indiquen a continuació:

- Principi d'entitat comptable
- Principi de gestió continuada
- Principi d'uniformitat
- Principi d'importància relativa
- Principi de registre
- Principi de prudència
- Principi de meritació
- Principi d'imputació de la transacció
- Principi del preu d'adquisició
- Principi de correlació d'ingressos i despeses
- Principi de no compensació
- Principi de desafectació

CAPÍTOL 3

COMPTES ANUALS

37 DOCUMENTS QUE INTEGREN ELS COMPTES ANUALS

Els comptes anuals del Consell Valencià de Cultura comprenen:

- El balanç
- El compte del resultat econòmic patrimonial
- L'estat de liquidació del pressupost
- La memòria

Estos documents formen una unitat i han de ser redactats clarament i mostrar la imatge fidel del patrimoni, de la situació financera, del resultat econòmic patrimonial i de l'execució del pressupost de l'entitat d'acord amb l'Orde de 16 de juliol de 2001, de la Conselleria d'Economia, Hisenda i Ocupació, per la qual s'aprova el Pla general de comptabilitat pública de la Generalitat Valenciana.

38 FORMULACIÓ DE COMPTES ANUALS

L'entitat ha de formular els seus comptes anuals en el termini establert segons la regulació vigent.

El balanç, el compte del resultat econòmic patrimonial, l'estat de liquidació del pressupost i la memòria han d'estar identificats, i s'ha d'indicar clarament en cada un d'estos documents la denominació, l'entitat a la qual corresponen i l'exercici al qual es referixen.

39 ESTRUCTURA DELS COMPTES ANUALS

Els comptes anuals del Consell Valencià de Cultura s'han d'adaptar al model establert en el Pla general de comptabilitat pública de la Generalitat Valenciana aprovat per l'Orde de 16 de juliol de 2001, de la Conselleria d'Economia, Hisenda i Ocupació.

40 BALANÇ

El balanç comprén, degudament separats, els béns i els drets, i les possibles despeses diferides, que constitueixen l'actiu de l'entitat i les obligacions i els fons propis que formen el seu passiu, i s'ha de formular tenint en compte que:

- a) En cada partida han de figurar, a més de les xifres de l'exercici que es tanca, les corresponents a l'exercici immediatament anterior. Quan les unes i les altres no siguen comparables, bé perquè s'ha produït una modificació de l'estructura del balanç o bé perquè s'ha realitzat un canvi d'imputació, caldrà adaptar els imports de l'exercici precedent per a la seua presentació en l'exercici corrent.
- b) No poden modificar-se els criteris de comptabilització d'un exercici a l'altre, llevat de casos excepcionals que cal indicar i justificar en la memòria.
- c) No hi han de figurar les partides a les quals no corresponga cap import en l'exercici ni en el precedent.
- d) No pot modificar-se'n l'estructura d'un exercici a l'altre, llevat de casos excepcionals que cal indicar en la memòria.
- e) Poden afegir-se partides noves a les previstes en el model sempre que el contingut no estiga previst en les existents.
- f) Pot fer-se una subdivisió més detallada de les partides que apareixen en el model.
- g) Poden agrupar-se les partides precedides de xifres aràbiques, quan no representen més que un import irrellevant, a fi de mostrar la imatge fidel o d'afavorir la claredat.

- h) La classificació entre terminis curts i llargs s'ha de fer tenint en compte el termini previst per al venciment, l'alienació o la cancel·lació. Es considera termini llarg el superior a un any comptat des de la data de tancament de l'exercici.

41 COMPTE DEL RESULTAT ECONÒMIC PATRIMONIAL

El compte del resultat econòmic patrimonial, el qual comprén, amb la separació deguda, els ingressos i els beneficis, les despeses i les pèrdues, i, per diferència, el resultat, estalvi o desestalvi, s'ha de formular tenint en compte que:

- a) En cada partida han de figurar, a més de les xifres de l'exercici que es tanca, les corresponents a l'exercici immediatament anterior.
- b) No hi han de figurar les partides a les quals no corresponga cap import ni en l'exercici ni en el precedent.
- c) No pot modificar-se'n l'estructura d'un exercici a l'altre, llevat de casos excepcionals que cal indicar en la memòria.
- d) Poden afegir-se partides noves a les previstes en el model, sempre que el contingut no estiga previst en les existents.
- e) Pot fer-se una subdivisió més detallada de les partides que apareixen en el model.
- f) Poden agrupar-se les partides precedides de xifres aràbigues, si no representen més que un import irrellevant, a fi de mostrar la imatge fidel o d'afavorir la claredat.
- g) Les despeses financeres de deutes a llarg termini amb venciment a curt termini han de figurar en el Deure, dins de l'epígraf relatiu a "Despeses financeres i assimilables".

42 ESTAT DE LIQUIDACIÓ DEL PRESSUPOST

L'estat de liquidació del pressupost comprén, amb la separació deguda, la liquidació del Pressupost de despeses i del Pressupost d'ingressos de l'entitat, a més del resultat pressupostari.

La liquidació del Pressupost de despeses i la liquidació del Pressupost d'ingressos s'ha de presentar amb el nivell de desagregació del pressupost aprovat inicialment i les seues modificacions posteriors.

En la liquidació del Pressupost de despeses, a la columna denominada "pagaments", cal incloure qualsevol forma d'extinció de l'obligació.

En la liquidació del Pressupost d'ingressos, a la columna denominada "drets cancel·lats", cal incloure els cobraments en espècie.

En el resultat pressupostari la columna "Drets reconeguts nets" inclou el total de drets reconeguts durant l'exercici minorat pel total de drets anul·lats, els cancel·lats per insolvències i altres causes i els cancel·lats en espècie durant el mateix exercici.

43 MEMÒRIA

La memòria completa, amplia i comenta la informació continguda en el balanç, en el compte del resultat econòmic patrimonial i en l'estat de liquidació del pressupost. S'ha de formular tenint en compte que:

- a) El model de la memòria contempla la informació mínima que cal consignar. Tanmateix, en els casos en els quals la informació que se sol·licita no és significativa no cal omplir els apartats corresponents.
- b) S'ha d'indicar qualsevol altra informació no inclosa en el model de la memòria que siga necessària per a facilitar la comprensió dels comptes anuals objecte de presentació, a fi que estos comptes mostren la imatge fidel del patrimoni, de la

situació financera, del resultat econòmic patrimonial i de l'execució del pressupost de l'entitat.

- c) La informació continguda en la memòria relativa a l'Estat de liquidació del pressupost s'ha de presentar almenys amb el mateix nivell de desagregació d'este.

CONTINGUT DE LA MEMÒRIA

La informació mínima inclosa en la memòria és la següent:

- 1 Organització
- 2 Estat operatiu
- 3 Informació de caràcter financer
- 4 Informació sobre l'execució de la despesa pública
- 5 Informació sobre l'execució de l'ingrés públic
- 6 Despeses amb finançament afectat
- 7 Informació sobre l'immobilitzat no financer
- 8 Informació sobre les inversions financeres
- 9 Informació sobre l'endeutament
- 10 Existències

TÍTOL 3 RÈGIM DE LA CONTRACTACIÓ ADMINISTRATIVA

44 CONCEPTES GENERALS

- 1 El Consell Valencià de Cultura, en exercici de la seua personalitat jurídica, pot formalitzar els contractes necessaris per al compliment dels seus fins, usant les potestats derivades de la legislació de contractes administratius.
- 2 La contractació del Consell es regix pels preceptes de la Llei de contractes de les administracions públiques, el corresponent Reglament de desplegament i la normativa pròpia de la Generalitat Valenciana sobre la matèria indicada, amb les especialitats següents:
  - a) L'òrgan de contractació és la Comissió de Govern, fora dels expedients que es tramiten per procediment negociat, en els quals l'òrgan de contractació, per delegació de la Comissió de Govern, és el president, fins a la fase prèvia a l'adjudicació del contracte, segons l'acord de la Comissió de Govern de data 16 d'abril de 2002 i amb les condicions establertes en el dit acord.
  - b) Correspon al president formalitzar els contractes en representació del Consell.

45 CONTRACTES MENORS

Complint l'article 56 del Reial Decret Llei 2/2000, de 16 de juny, pel qual s'aprova el Text Refós de la Llei de contractes de les administracions públiques, i sense perjudi de les modificacions legals que puguen establir-se, tenen la consideració de contractes menors:

- Contractes d'obra l'import dels quals no siga superior a 30.050,61 euros
- Contractes de subministrament l'import dels quals no siga superior a 12.020,24 euros

- Contractes de servicis l'import dels quals no siga superior a 12.020,24 euros

La tramitació de l'expedient requereix l'aprovació de la despesa i la incorporació de la factura corresponent –la qual ha de reunir els requisits reglamentaris establerts, –i en els contractes menors d'obres, a més, el pressupost de les obres, sense perjudici de l'existència de projecte quan normes específiques o requerisquen. També s'hi han de complir els requisits següents, en funció de la quantia de la despesa:

- Els contractes menors la quantia dels quals no excedix de 3.005 euros poden tramitar-se com a pagaments directes formulant el document comptable ADOP i incorporant-hi la factura corresponent.
- En els contractes menors de quantia superior a 3.005 euros, i en els que generen pagaments periòdics, s'ha de tramitar la proposta de despesa corresponent, la qual serà alhora proposta comptable en fase AD, segons el model normalitzat existent.

En les compres superiors a 6.010,12 euros s'ha de sol·licitar almenys tres pressuposts homogenis o un informe justificatiu de la inconveniència o de la impossibilitat d'aportar-los.

El president és l'òrgan competent per a l'aprovació de les despeses menors, per delegació de la Comissió de Govern, la qual pot, en qualsevol moment, revocar les competències delegades en la matèria o avocar-ne per a si el coneixement.

Els contractes menors no poden tenir una durada de més d'un any, ni prorrogar-se ni revisar-se'n els preus.

46 PROCEDIMENTS I FORMES D'ADJUDICACIÓ

Amb caràcter general, el Consell Valencià de Cultura ha d'utilitzar com a forma d'adjudicació dels contractes el concurs, per procediment obert.

Es pot utilitzar el procediment negociat sense publicitat prèvia en els supòsits que preveu per a cada tipus de contracte la legislació dels contractes de les administracions públiques.

47 TRAMITACIÓ DELS EXPEDIENTS DE CONTRACTACIÓ

Els contractes que subscriga el Consell Valencià de Cultura s'han d'ajustar als principis de publicitat i concurrència.

La subscripció dels contractes requereix tramitar l'expedient de contractació corresponent, el qual ha de seguir el procés següent:

- 1 El responsable del departament que promou l'expedient ha de formular una MEMÒRIA DE NECESSITATS justificant la necessitat de la contractació proposada, segons els models existents, acompanyada pel corresponent PLEC DE PRESCRIPCIONS TÈCNIQUES, el qual ha de contenir les següents informacions:
  - a) Objecte del contracte
  - b) Descripció de les característiques tècniques que han de reunir els béns o les prestacions objecte del contracte
  - c) Termini de lliurament (després de formalitzat el contracte)
  - d) Preu de cada una de les unitats en les quals es descompon el pressupost i nombre estimat de les quantitats a subministrar
  - e) Pressupost base de licitació (IVA inclòs)
  - f) En el seu cas, elements sobre els quals s'autoritza la presència de variants, i els requisits, les modalitats i les característiques d'estes

Si la forma d'adjudicació del contracte ha de ser el concurs, l'òrgan proposant ha d'indicar, igualment, els criteris objectius d'adjudicació que considera que han d'establir-se en el plec de clàusules administratives particulars.

- 2 L'òrgan de contractació ha de dictar la resolució o l'acord d'inici d'expedient, al qual s'han d'incorporar els documents següents:
  - plec de clàusules administratives particulars, elaborat per la Secretaria
  - plec de prescripcions tècniques, elaborat per l'òrgan que promou la contractació
  - certificat acreditant l'existència de crèdit i formulació de la proposta comptable de retenció de crèdit, elaborats per la Gerència
- 3 A la vista de l'expedient instruït, l'òrgan de contractació ha de dictar la resolució o l'acord d'aprovació de l'expedient de contractació i d'aprovació de la despesa, en el qual es determinarà el procediment d'adjudicació del contracte, el qual s'ha de regir per la normativa sobre la matèria establerta per a cada tipus de contracte tant per la legislació estatal com per l'autonòmica.

Especialitats en el procediment negociat

El procediment negociat sense publicitat prèvia s'ha de tramitar amb subjecció a les condicions següents:

- 1 El procediment negociat es pot utilitzar, per raó de la quantia, en els contractes d'obra d'import no superior a 60.010,12 euros i en la resta de contractes d'import no superior a 30.050,61 euros.
- 2 L'òrgan al qual competix exercir les facultats ordinàries en la tramitació dels procediments negociats és el president, fins a la fase prèvia a l'adjudicació, i la competència per a adjudicar el contracte correspon a la Comissió de Govern.
- 3 Se sol·licitaran almenys tres OFERTES, i estes han de contenir les dades exigides pels plecs de condicions.
- 4 Una vegada constituïda la Mesa de contractació, esta elevarà a la Comissió de Govern la corresponent proposta d'adjudicació.

48 MESA DE CONTRACTACIÓ

- 1 Complint les disposicions de la normativa vigent, l'òrgan de contractació per a l'adjudicació dels contractes per procediment obert o restringit ha d'estar assistit per una Mesa de contractació.
- 2 Constituïxen la Mesa un president, quatre vocals, dos dels quals han de ser consellers i dos personal al servici del Consell Valencià de Cultura, i un secretari designat entre els funcionaris del Consell.
- 3 L'òrgan de contractació competent en cada procediment ha de designar els membres que han de compondre la Mesa de contractació actuant en el contracte de què es tracte.
- 4 En el procediment negociat la constitució de la Mesa és potestativa per a l'òrgan de contractació.
- 5 La Mesa de contractació pot sol·licitar, abans de formular la seua proposta, tant informes tècnics com considera necessaris i que es relacionen amb l'objecte del contracte.

49 ADJUDICACIÓ DEL CONTRACTE

L'òrgan competent per a l'adjudicació dels contractes és la Comissió de Govern.

Quan l'òrgan de contractació no adjudique el contracte d'acord amb la proposta formulada per la Mesa de contractació, després de constituïda esta, ha d'explicitar els motius de la decisió.

50 FIRMA DELS CONTRACTES

Correspon al president, en virtut de les seues facultats de representació, firmar tots els contractes i convenis que se subscriguen en nom del Consell Valencià de Cultura.

9.3. Pressupost de l'exercici 2003

L'avantprojecte de pressupost per a l'exercici 2003 va ser aprovat pel Ple del CVC en la seua sessió de 27 de setembre de 2002. Posteriorment, les Corts Valencianes van aprovar definitivament el següent pressupost per al Consell Valencià de Cultura.

Pressupost d'ingressos (€)				
Capítol III	Capítol IV	Capítol V	Capítol VII	TOTAL
Taxes i	Transferències	Ingressos	Transferències	INGRESSOS
altres	corrents	patrimonials	de capital	
ingressos				
37.870,00	1.131.000,00	18.200,00	37.000,00	1.224.070,00

Pressupost de despeses (€)			
Capítol I	Capítol II	Capítol VI	TOTAL
Despeses	Compra de	Inversions	DESPESES
de personal	béns	reals	
	i despeses		
	de		
	funcionament		
407.070,00	780.000,00	37.000,00	1.224.070,00

Taula 14: Pressupost definitiu del CVC per a l'exercici 2003.

9.4. Liquidació i resultat pressupostari de l'exercici 2003

D'acord amb la normativa comptable i pressupostària d'aplicació al CVC, recollida en el nostre Règim Pressupostari, Comptable i de la Contractació Administrativa, es presenten per a la seua aprovació els estats comptables següents:

- Liquidació del Pressupost de Despeses de l'exercici 2003

- Liquidació del Pressupost d'Ingressos de l'exercici 2003
- Resultat Pressupostari de l'exercici 2003
- Estat del Romanent de Tresoreria de l'exercici 2003

1. Liquidació del Pressupost de Despeses

De l'anàlisi de l'Estat d'execució del pressupost de despeses se'n desprenen les següents observacions:

- L'import de les obligacions reconegudes netes és de 1.162.983,2 euros, i representa un grau d'execució pressupostària del 95% en comparació amb les previsions definitives.
- L'article més significatiu des del punt de vista material es correspon amb les "Indemnitzacions per raó del servici", les obligacions reconegudes del qual importen 325.795,43 euros. Això suposa un excés de 84.745,43 euros sobre el límit de despesa previst. Este excés s'ha finançat amb la bossa de vinculació jurídica dels crèdits del Capítol II "Compres de béns corrents i despeses de funcionament".
- Del total d'obligacions reconegudes per import d'1.162.983,25 euros, s'han efectuat pagaments de l'exercici corrent per import d'1.097.119,12 euros, la qual cosa representa un grau de realització o pagament del 94%. Queden pendents de pagament, el 31 de desembre de 2003, obligacions reconegudes per import de 65.864,23 euros.

2. Liquidació del Pressupost d'Ingressos

De l'anàlisi de l'Estat d'execució del pressupost d'ingressos se'n desprenen els comentaris següents:

- Els drets reconeguts nets importen 1.200.658,88 euros. Això suposa un grau d'execució pressupostària del 99% en comparació amb les previsions definitives. D'esta quantitat s'han produït ingressos líquids per import de 316.415,35 euros, és a dir un grau de cobrament del 26%.
- El 99% dels drets reconeguts pendent de cobrament del 31 de desembre de 2003 es correspon amb les transferències corrents i de capital a rebre de la Generalitat Valenciana per un import de 876.000 euros. La carència d'estos ingressos durant l'exercici 2003 ha suposat haver d'usar fons propis per al finançament del pressupost de despeses de l'exercici 2003.
- La gestió de les inversions financeres ha generat uns drets reconeguts per ingressos patrimonials en concepte de rendiments de 13.466,81 euros, la qual cosa ha incrementat els recursos propis.

3. Resultat Pressupostari

De l'anàlisi de l'Estat de Resultat Pressupostari se'n desprenen els comentaris següents:

- La comparació entre els drets reconeguts nets i les obligacions reconegudes netes dona un saldo pressupostari de l'exercici de 37.675,53 euros.

- Este saldo pressupostari s'ha corregit amb les desviacions positives de finançament procedents de l'excés d'ingressos per transferències de capital sobre les inversions reals per un import de 10.366,31 euros.
- Amb esta correcció, el superàvit de finançament de l'exercici és de 27.309,22 euros.

4. Romanent de Tresoreria

El romanent de tresoreria és un indicador de la liquiditat de l'entitat per a respondre a compromisos de despeses futures.

De l'anàlisi de l'Estat del Romanent de Tresoreria se'n desprenen els comentaris següents:

- El Romanent de Tresoreria total, el 31 de desembre de 2003, és positiu i importa 1.187.836,16 euros, conseqüència d'operar els deutors, els creditors i la tresoreria del CVC.
- Per a la determinació de l'import dels deutors, s'han estimat com a saldos de cobrament dubtós 3.846,20 euros, corresponents als deutes de tercers procedents d'exercicis tancats (exercicis de 1996 a 2001).
- El Romanent de Tresoreria total s'ha qualificat en Romanent de Tresoreria afectat per import de 10.366,31 euros i Romanent de Tresoreria no afectat per import d'1.177.469,85 euros.

**ANNEX: “Observacions i
recomanacions del Consell
Valencià de Cultura per a la
defensa i la promoció de la
llengua i cultura valenciana”**

(Article 5.d, Llei del Consell Valencià de Cultura)

El document "Observacions i recomanacions" inclòs en les memòries anuals del Consell Valencià de Cultura pretén fer cada any un balanç general de la política cultural de la Generalitat Valenciana per a ús del seu president, de les instàncies executives situades sota la seua autoritat i de la instància legislativa representada per les Corts Valencianes, i en funció de la seua adequació a les necessitats observades en els diversos estudis realitzats anualment per esta institució consultiva en matèria cultural.

Les polítiques culturals valencianes presenten oblits i mancances crònics que el Consell Valencià de Cultura té el deure (Llei 12/1985 del Consell Valencià de Cultura, article 3r i article 5é, d) d'assenyalar recurrentment mentre no siguen esmenats. Això conferix a part del present document un caràcter reiteratiu que, lluny d'invalidar les observacions i recomanacions que conté, els dona més força. Per esta raó, comencem este repàs de la situació cultural valenciana pels grans temes de resolució pendent, deixant per al final els assumptes d'abast més limitat.

1. La situació lingüística

En primer lloc, hem de fer veure la falta d'accions efectives de foment de l'ús oficial i social del valencià. El Consell Valencià de Cultura recorda als poders públics el dèficit en què, per circumstàncies sociopolítiques històriques, es troba l'ús del valencià davant del castellà. En este assumpte, com en molts altres, la consideració social tendix a ser reflex de la pràctica oficial. El valencià no és un patrimoni de valor històric, com, per exemple, les restes d'una via romana, sinó de valor actual, com la xarxa de carreteres. La seua pèrdua de presència social es tradueix en la pràctica en una aculturació de conseqüències negatives per al procés de modernització de la nostra societat, i per a la construcció de la nostra identitat com a nacionalitat històrica.

Quant a la naturalesa del valencià i als noms que li convenen, hem de recordar allò que figura en el Dictamen d'este Consell sobre "qüestions lingüístiques", recollit en la Llei de creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.

2. La situació científica i tecnològica

El dèficit comparatiu de l'activitat valenciana de recerca, desenvolupament i innovació (R+D+i) –respecte de la mitjana europea i respecte de l'espanyola– reflectix un dèficit en la consciència, tant del sector públic com del privat, de la importància decisiva d'estes activitats per al desenvolupament econòmic valencià. La situació, d'altra banda, ha estat exposada reiteradament en l'informe anual sobre la R+D+i a la Comunitat Valenciana, elaborat per l'Alt Consell Consultiu de la

Generalitat Valenciana a instàncies del Govern valencià. Per tant, es tracta en primer lloc d'un dèficit cultural, i en funció d'este caràcter és un deure del Consell Valencià de Cultura recordar als poders públics la necessitat de posar remei, amb polítiques realistes i de futur que impliquen les instàncies públiques del sector i impulsen i donen suport a les iniciatives privades, a una situació que a mitjà termini pot desconnectar la nostra societat de l'evolució socioeconòmica de les altres societats avançades del món.

3. El patrimoni històric

Un dels documents més rellevants elevats pel Consell Valencià de Cultura a la consideració dels poders públics durant l'exercici 2003 ha estat el seu "Dictamen sobre mesures de protecció del patrimoni cultural valencià", a les consideracions i conclusions del qual ens remetem en el present document.

Deixant a part la falta de dotacions pressupostàries suficients per a la conservació, la restauració i l'ús adequat de l'ingent nombre de monuments que componen el patrimoni històric valencià, continua sent necessari remarcar el divorci existent entre la consideració del patrimoni per part d'una minoria especialment conscient de la seua importància cultural i la preocupant manca de sensibilitat de la societat en general relativa al valor del dit patrimoni, tant el material, compost pels productes supervivents de l'activitat cultural històrica de la nostra societat, com l'immaterial, consistent en l'actualització permanent de la mateixa activitat cultural en forma de tradicions vives, i que per tant mereixen una consideració encara superior a la deguda a les restes de tradicions ja desaparegudes, independentment de la seua excel·lència singular.

En l'origen dels problemes de conservació i foment d'este patrimoni trobem novament, per tant, una mancança de tipus cultural, cosa que autoritza a esta institució a recomanar als poders públics l'adopció de polítiques pedagògiques, i la seua implementació tant per mitjà del desplegament normatiu de la legislació sobre la matèria com amb l'ús dels mitjans públics educatius i de comunicació social. Els instruments previs amb els quals ha de comptar l'Administració pública per a posar en marxa estes polítiques, tals com la catalogació exhaustiva dels béns existents, de qualsevol titularitat, o la regulació de les responsabilitats compartides entre la instància pública i les instàncies privades titulars de la propietat de determinats béns –com és notablement el cas de l'Església catòlica—s'explíciten més avall en el present document.

De tota manera, dediquem ja ací una menció especial a la proposta de creació d'un "Observatori del Patrimoni", la finalitat i les característiques del qual s'expliquen en l'apartat corresponent.

4. Altres

4.1. L'entorn com a medi i com a paisatge cultural

La preservació del medi ambient mereix ser objecte de l'atenció preferent de la Generalitat, tant pel que fa als seus valors ecològics –recursos físics i biològics— com pel que fa als seus valors culturals –el paisatge, vinculat a la història de la comunitat. Els mitjans: una gestió racional, humanística, del creixement urbanístic i industrial, i l'aplicació de polítiques encaminades a potenciar l'ús de fonts d'energia renovables i a modificar hàbits de consum energètic insostenibles a la llarga. Com es veu, la qüestió té un important component cultural que justifica suficientment l'interés del Consell Valencià de Cultura i la seua inclusió en este document.

4.2. El sistema educatiu: l'educació estètica i el reconeixement acadèmic dels estudis artístic

La dimensió artística i l'educació estètica són aspectes importants del desenvolupament cultural, el qual té una incidència directa en la qualitat de vida social i política i, per tant, en la de cada ciutadà particular. La situació actual dels estudis artístics exigeix una modernització que passa per l'augment de la presència de les disciplines artístiques en tots els nivells educatius, i també pel seu reconeixement acadèmic (inclusió, quan pertoque, en el catàleg de títols universitaris dels títols de llicenciatura en dansa, art dramàtic, música, etc. Alternativament, equiparació a les llicenciatures universitàries. Aquella inclusió o esta equiparació no haurien d'impedir la possible existència en estes disciplines de titulacions de nivell no universitari amb un marcat accent professional).

4.3. El patrimoni històric i cultural de titularitat eclesiàstica

Una part important del patrimoni artístic valencià material és de titularitat eclesiàstica –a més de l'ingent patrimoni de tipus immaterial vinculat a la història religiosa de la comunitat. Com en els altres casos de propietaris particulars de béns pertanyents al patrimoni històric, la titularitat privada de la propietat d'un bé no invalida la titularitat social dels drets històrics sobre el mateix bé. Assegurar el compliment, per part de l'Administració eclesiàstica catòlica, de la seua responsabilitat social respecte a la conservació d'este patrimoni, exigeix: un funcionament més regular de la Comissió Mixta Generalitat Valenciana-Església Catòlica, la catalogació exhaustiva de tots els béns culturals de propietat eclesiàstica, i un desplegament normatiu relatiu als béns mobles pertanyents al dit patrimoni per tal de controlar-ne la ubicació i els possibles trasllats, en atenció a la no coincidència entre l'estructura territorial eclesiàstica i la civil i administrativa. Igualment cal regular l'obligació del titular de la propietat de facilitar l'accés social a

un ús d'este patrimoni compatible amb els seus usos de tipus ritual –contemplació d'obres artístiques, accés a arxius, etc.

4.4. El Patronat de l'Arxiu de la Corona d'Aragó

Per concloure, el Consell Valencià de Cultura es veu obligat a reiterar en este document la seua crida d'atenció sobre la necessitat de donar compliment a l'exigència, inclosa en tots els Estatuts d'autonomia de les diverses comunitats autònomes interessades, i llargament ajornada, de constituir el Patronat de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, i oferix novament els seus servicis com a possible espai d'encontre de totes les instàncies implicades.